

6. Parlamentaris catalans i representació d'interessos.

Als capítols precedents, hem pogut veure d'una banda les corporacions econòmiques catalanes junt amb alguns sectors empresarials, especialment del sector financer i ferroviari, en la seva condició de demandants de polítiques econòmiques concretes i, de l'altra, els parlamentaris catalans, que constituïen el grup receptor d'aquestes demandes i el seu executor. Hem vist també com aquests sectors demandants dissenyaven veritables estratègies parlamentàries, per poder disposar de canals de comunicació amb els centres de decisió de l'Estat i gestionar eficaçment els afers del seu interès. Queda, doncs, per veure de quina manera els parlamentaris catalans assumeixen i executen la representació d'aquests interessos.

En aquest capítol, hi ha dos grans blocs d'estudi del rereforns econòmic de l'activitat dels parlamentaris catalans. En el primer, s'analitza la seva relació com a grup amb les demandes de les corporacions econòmiques. Veurem, en primer lloc, la creació de formes organitzatives pròpies dels parlamentaris catalans, molt especialment la DC, amb la idea que la seva mateixa creació respon a la necessitat de gestionar més eficaçment a les Corts espanyoles les demandes de les corporacions econòmiques catalanes. A continuació, veurem els comportaments específics del grup en la defensa d'aquests interessos, que el duu a postures de forta oposició a la política aranzelària dels successius governs, inclosa l'oposició dels ministerials catalans a les seves pròpies majories, que farà que els altres parlamentaris constatin la diferencilitat dels catalans i que arribin a al·ludir a ells com el *Partit Català*, expressió que anticipa el que no gaire anys més tard apareixerà amb força i que, en tot cas, denota la gran personalitat del grup. Finalment, veurem l'assumpció per part dels parlamentaris catalans d'un discurs ideològic en sintonia amb el de les corporacions econòmiques, així com les campanyes concretes dutes a terme en la defensa d'aquests interessos, entre les que caldria destacar les referents a reformes de l'aranzel i grans acords comercials.

En el segon bloc, s'analitza l'actitud dels parlamentaris catalans en relació amb les demandes de les companyies financeres i ferroviàries. Tot i que hi ha gestions que per la seva transcendència són assumides pels parlamentaris com a grup —com ara l'enllaç dels ferrocarrils a Barcelona— la majoria d'elles les executen grups més reduïts de parlamentaris. I, d'altra banda, així com en el cas de les demandes de les corporacions, el gruix de les gestions es practicaven a les Corts i sols una part menor als ministeris, en aquest cas hi ha una significativa part de gestions en aquests darrers.

6.1. Els parlamentaris catalans i les corporacions econòmiques.

6.1.1. Agrupacions de parlamentaris a les Corts espanyoles per afinitats a banda dels partits.

Si bé els parlamentaris catalans presenten formes organitzatives pròpies molt diferenciades, cal situar aquestes en el context de diverses fórmules d'agrupacions de parlamentaris que es produeixen durant aquests anys a les Corts espanyoles. Cal veure, en primer lloc, algunes agrupacions territorials de parlamentaris que van apareixer de tant en tant, amb objectius de defensa d'uns interessos econòmics molt concrets. En altres casos, però, la defensa d'aquests interessos no agafa forma d'agrupació territorial de parlamentaris, sinó d'agrupacions per sectors econòmics, tals com la marina mercant o els cereals.

Finalment, cal esmentar una altra agrupació de parlamentaris per motius econòmics, que ja hem tingut ocasió de veure al capítol dedicat a les corporacions econòmiques: es tracta de l'anomenada *secció tercera* o *secció econòmica*, que comptava amb la presència de Pere Bosch i Labrús i que es trobava propera al moviment de lligues de contribuents i les seves demandes en política fiscal. Tots tres tipus d'agrupacions de parlamentaris, plantegen en moments determinats i per qüestions concretes, estructures organitzatives i formes d'actuació dins de les Corts diferents de les habituals per partits polítics.

6.1.1.1. Agrupacions territorials de parlamentaris.

A més de les agrupacions de parlamentaris catalans –que veurem tot seguit– hi ha altres agrupacions territorials que van fer la seva aparició a les Corts d'aquests anys, si bé alternant els seus períodes d'activitat.

De totes aquestes agrupacions, les que presenten una personalitat més ben definida són les agrupacions de parlamentaris antillans. En el primer tram de la Restauració, són els diputats porto-riquenys els que van apareixent amb més regularitat, mentre que a partir de 1879, són els diputats cubans, també anomenats *Diputació Cubana*, els que es mostren més actius. Cal destacar també que es produeix un significatiu procés de confluència entre aquestes agrupacions de parlamentaris antillans i els parlamentaris catalans, en la defensa comuna de reformes relacionades amb una més gran facilitat per al comerç i la navegació colonials. També, que la Diputació Cubana compta com a president a mitjans dels anys vuitanta a Víctor Balaguer, que era alhora el cap indiscutible dels parlamentaris catalans, com hem pogut veure àmpliament en la seva biografia.

Els diputats porto-riquenys realitzen entre octubre de 1876 i gener de 1877 diverses reunions i gestions relatives a demanar una reducció dels drets aranzelaris que s'aplicaven als sucres antillans a la seva entrada a la península, pretensió que xocava amb els interessos dels districtes sucres peninsulars. El maig de 1878 els trobem gestionant novament aquest tema. El resultat final de totes aquestes gestions, és la llei de sucres i mels d'Ultramar, que hem vist al capítol dedicat a la política econòmica del període, aprovada per les Corts el juny de 1880: la llei reduïa les taxes aranzelàries d'aquests productes colonials a la seva entrada a la península, responant a una reiterada demanda dels sucres antillans i dels seus representants a les Corts, però, al mateix temps, no atorgava la lliure entrada, com aquests haurien volgut, per la pressió en sentit contrari del creixent sector sucrer peninsular, alhora que per no privar el Tresor d'aquesta font d'ingressos.

Entre juny i juliol de 1878, els diputats porto-riquenys realitzen diverses reunions amb els diputats catalans i castellans, per analitzar una important reforma aranzelària continguda en el projecte de pressupostos per a l'illa, que finalment no tirarà endavant. Als anys següents, van apareixent de tant en tant els diputats porto-riquenys, combinant les seves aparicions amb lapsos de temps de menor activitat. El 1884 realitzen noves reunions, davant del projecte de llei d'autoritzacions al Govern per adoptar disposicions de caràcter econòmic i mercantil que afectaven serveis de les illes de Cuba i Puerto-Rico (completada, com recordarem, amb el RD de 5-10-1884, que accelerava els terminis de les reduccions esglaonades als sucres antillans a la seva entrada a la península).

Pel que fa als diputats cubans, les primeres notícies de la seva activitat com a grup se situen el novembre de 1879. Com ja s'ha vist, el RD de 15-8-1879 del Govern Martínez

Campos creava una comissió encarregada de proposar a les Corts reformes aranzelàries i tributàries per a Cuba. En aquest sentit, els diputats cubans despleguen llur activitat entre el novembre d'aquest any i el febrer següent, per demanar reformes econòmiques a l'illa. D'altra banda, presenten una esmena al projecte de llei d'abolició de l'esclavatge.

En el paquet de mesures legislatives de 1882 —la llei de relacions comercials entre la península i les províncies ultramarines de 30-6-1882, i la de supressió del dret diferencial de bandera a les illes de Cuba i Puerto-Rico i reforma de les relacions comercials entre la península, les esmentades illes i Filipines, de 20-7-1882— no es detecta una activitat especial per part dels diputats cubans, probablement perquè ambdues lleis formaven part dels propòsits del Govern Sagasta en matèria d'aranzel ultramarí. La primera d'aquestes lleis passa pel Congrés amb una certa oposició d'alguns diputats cubans i també porto-riquenys, mentre que la segona s'aprova sense debat. Al Senat, ambdues lleis s'aproven també sense debat.

Els diputats cubans apareixen amb més regularitat a partir de juny de 1884, en què es crea una *Comissió Cubana*, de vegades *Diputació Cubana*, presidida per Víctor Balaguer, que com hem vist anteriorment, mantenia una molt estreta relació amb Ultramar. Aquesta agrupació de parlamentaris estudia diverses mesures per aplicar a la gran Antilla i, en algunes ocasions, es reuneix junt amb els diputats catalans, amb l'interès comú de facilitar els moviments comercials entre la península i Ultramar¹.

Els parlamentaris gallecs es reuneixen el febrer de 1880, per demanar el restabliment de les facultats suspeses a la Universitat de Santiago. L'octubre següent, i ja dins les Corts liberals de 1881-84, creen una Junta de Diputats i Senadors, que als mesos següents s'ocupa del cadastre (*amillaramientos*) i de la contribució territorial i de consums, reunint-se, per aquest darrer tema amb els parlamentaris asturians. El mateix octubre de 1881, els diputats i senadors bascos creen una comissió de treball, que s'encarrega d'analitzar qüestions relatives al clergat, organització política-administrativa del seu territori i abolició de les quintes. Cal dir que anteriorment, l'abril de 1878, els diputats i senadors bascos ja havien tingut alguna experiència organitzativa: juntament amb els de Cantàbria, havien practicat algunes gestions relatives a víctimes d'un temporal al Cantàbric.

Els parlamentaris andalusos, per la seva banda, creen l'abril de 1878 una comissió composta per un diputat i un senador de cadascuna de les 8 províncies, que, no obstant, no es mostra gaire activa. Amb ocasió del tractat de comerç amb França de 1882, a unes Corts diferents, per tant, els diputats i senadors per Màlaga realitzen algunes reunions, de les que en surt una esmena relativa a les panses, que comptà amb el poderós auxili de Cánovas i de la minoria conservadora. Els diputats i senadors castellans realitzen també reunions, concretament el febrer de 1885, i amb motiu del tracte que rebien els cereals castellans en l'acord comercial entre les Antilles i els Estats Units. Finalment, cal esmentar els diputats i senadors de Càceres, que es reuneixen puntualment el maig de 1877 per analitzar un projecte de ferrocarril.

Hi ha també durant aquests anys reunions de parlamentaris de diversos llocs i per a temes molt concrets. Aquest és el cas de la reunió de diputats de les províncies de València, Toledo, Terol, Càceres, Badajoz i Àvila, convocada el març de 1878 per analitzar la legislació forestal, o les convocades entre març i abril del mateix any per analitzar la crisi econòmica d'aquells moments, que comptà amb l'assistència de diputats i senadors de diverses

1. Sobre aquestes reunions, veure *El Eco de la Producción*, núm. 88, 23-6-1884, article "La situación de Cuba", p.210-212.

províncies. Igualment, davant d'alguns projectes, com ara el de primeres matèries de 1883, es produeixen reunions puntuals de diputats per defensar interessos molt concrets. Així, davant d'aquest projecte, trobem que els diputats valencians són els que presenten la primera proposició de llei, demanant la lliure entrada de la seda crua i filada i de la borra de seda; quan la proposició ja és projecte de llei, trobem diverses esmenes d'agrupacions territorials de diputats: dels asturians, demanant no incloure els carbons; dels extremenys demanant incrementar els drets de les llanes (el 1876 ja havien presentat una proposició de llei en aquest sentit); dels andalusos demanant la supressió de l'impost extraordinari als olis vegetals; dels antillans, demanant rebaixes en els cuirs i pells sense adobar; i dels cantàbrics, proposant rebaixes en les admissions temporals d'arrossos procedents de l'Índia.

En el període immediatament posterior, les Corts de 1886-90, i en el context del tractat de comerç definitiu amb Gran Bretanya de 1886, apareixen al Congrés algunes agrupacions territorials de diputats: la Diputació Cubana, presidida per Víctor Balaguer, la Castellana, presidida per José Muro, i la Valenciana, amb una Junta Directiva composta per Trinitario Ruíz Capdepón, el vescomte de Bétera (Pascual Dasi Puigmoltó), Joaquín López Chavarri i Amalio Jimeno².

6.1.1.2. Agrupacions de parlamentaris per sectors econòmics.

A més de les anteriors agrupacions de parlamentaris, se'n produeixen puntualment d'altres, agafant com a referent la defensa d'un sector econòmic concret davant d'una situació determinada. En tenim un bon exemple en les reunions celebrades el maig de 1878 per diversos diputats de districtes sucres, especialment andalusos i valencians, per oposar-se a les pretensions dels diputats porto-riquenys de rebaixar els drets d'entrada a la península dels sucres antillans.

Una altra iniciativa important, és la de les reunions de diputats de províncies productores de blat. En realitzen una el novembre de 1879, amb assistència de diputats de les dues Castelles, d'Extremadura i d'Aragó, i amb la presència de dos destacats proteccionistes bladers, Germán Gamazo i Alonso Pesquera, per analitzar les reformes econòmiques previstes per a Cuba i la seva incidència sobre els blats i les farines peninsulars. En fan una altra, l'abril següent, per analitzar una esmena d'Alonso Pesquera relativa a les farines peninsulars, conduïdes a Cuba en bandera peninsular. El juny de 1884, es tornen a reunir diputats d'aquestes províncies, per analitzar la situació de les exportacions de les farines peninsulars a les Antilles.

També hi ha reunions de diputats i senadors de províncies marítimes realitzades entre març i maig de 1878, amb l'assistència de comissionats dels naviliers dels ports espanyols, sobretot de l'ANCB. Assisteixen a aquestes reunions diputats de Barcelona, Girona, Tarragona, Màlaga, València, Cadis, Santander, Biscaia i Balears, amb una nodrida representació de parlamentaris catalans, i en elles s'analitza la crisi del sector i possibles mesures per solucionar-la. La comissió de treball creada a partir d'aquestes reunions, la presideix Víctor Balaguer, veritable especialista en la gestió d'interessos econòmics davant dels centres de decisió. El juliol de 1879 hi ha altres reunions d'aquests parlamentaris.

2. Sobre aquest període, veure BRAVO SAN JOSÉ, Montserrat: *Los parlamentarios catalanes y la polémica arancelaria (1886-1890)*, 1989, p.68.

Finalment, cal esmentar convocatòries un tant imprecises, com la que es fa el gener de 1877 a diputats de províncies productores d'olis, cereals i llanes, i que crea una comissió de treball que gestiona increments aranzelaris en aquests sectors.

6.1.1.3. La secció tercera o secció econòmica.

Al capítol dedicat a les corporacions econòmiques, i en parlar del moviment de les lligues de contribuents, ja hem pogut veure aquesta agrupació de diputats, molt vinculats a elles i a les seves demandes de reformes econòmiques, especialment les de caràcter fiscal, així com el fet que alguns presidents de lligues eren diputats i senadors: el comte de Torres Cabrera, Ignacio Vázquez y Rodríguez, Eduardo J. Genovés, Antonio Jesús de Santiago, Mariano Lino de Reinoso, Pablo Díaz Jiménez i Enrique Bushell y Laussat.

En parlar d'aquesta agrupació de parlamentaris, cal fer, d'entrada, una distinció entre el gruix de parlamentaris que en formen part, interessats sobretot en proposar mesures d'estalvi i de sanejament en la despesa pública, però sense una definició clara en política aranzelària, d'un grup més reduït que, a més, es proposa tirar endavant propostes en matèria aranzelària, en un sentit proteccionista.

Si al darrera de les reunions dels parlamentaris cubans i dels parlamentaris de les províncies marítimes, vistes fins aquí, junt amb les dels parlamentaris catalans, que veurem tot seguit, hi havia la poderosa iniciativa de Víctor Balaguer, que alhora, es movia en molt estreta relació amb els desitjos del sector majoritari de les corporacions industrials de Barcelona (IIC i FPN, primer, i IFTN, després), darrera de la secció econòmica trobem la iniciativa de Pere Bosch i Labrús, que com recordarem, presidia en aquests moments el FPN i que posteriorment presidirà el FPE, i la seva tàctica de recercar un consens programàtic amb altres sectors econòmics espanyols. Ara bé: el mateix dia de la primera convocatòria d'aquesta agrupació de parlamentaris, és el de la intervenció de Bosch al Congrés amb motiu del punt de sortida dels vapors filipins, tema que es troba a l'origen del trencament del FPN i de la creació del FPE, pel que hem de veure en el paper de Bosch i Labrús, si més no als mesos següents, més la seva iniciativa personal que no pas de les corporacions per ell representades.

La intervenció de Bosch i Labrús en aquesta iniciativa és tan important, que en alguns casos, els diputats de la secció econòmica arriben a celebrar les seves reunions a la seva casa de Madrid. Com que Bosch i Labrús és alhora el principal impulsor del nucli de diputats que pretenen impulsar propostes en sentit proteccionista, hi pot haver de vegades una certa confusió entre les iniciatives d'ambdós sectors que convé aclarir: mentre la totalitat de la secció econòmica vol endegar iniciatives parlamentàries en matèria de política fiscal, aspecte en el que tots els seus membres es mostren d'acord, pel que fa a la política aranzelària hi ha la indefinició que ja hem vist quan analitzàvem les lligues de contribuents, al capítol dedicat a les corporacions econòmiques; sols una part d'aquests parlamentaris, doncs, impulsen a més iniciatives en matèria de política aranzelària, amb una orientació de proteccionisme harmònic o de proteccionisme per a tots els sectors econòmics.

La secció econòmica va comptar amb un nombre variable de membres. Si en alguna ocasió puntual va arribar a convocar reunions al Congrés amb un centenar d'assistents, la xifra més habitual se situava entorn a la quarantena, descendint en ocasions encara més, segons els temes i els períodes de l'any. Una característica dels seus membres, si més no a

les Corts de 1876-79, primeres de la Restauració, és el predomini de diputats ministerials, és a dir, conservadors, i l'absència de les minories més a l'esquerra de la cambra.

Entre els diputats que es vinculen a la secció econòmica en aquestes primeres Corts, trobem, a més de Pere Bosch i Labrús, Claudio Moyano (diputat per Valladolid), que presideix l'agrupació, Luís Gaviña y Álvarez (Cagüas, Puerto-Rico) que n'és el secretari i Nicolás Hurtado (Zafra, Badajoz), que és un dels vicepresidents del Congrés. Altres diputats d'aquest sector que es poden esmentar són José Emilio de Santos (Alzira), Manuel Danvila (Gandia), Fernando Primo de Rivera y Sobremonte (Écija, Sevilla), Ignacio José Escobar (Navalcarnero, Madrid), Félix Berdugo y Ortiz (Aranda, Burgos), Leopoldo Alba Salcedo (Sariñena, Osca), Gumersindo Vicuña (Valmaseda, Biscàia), el marquès de la Viesca de la Sierra (Federico de la Viesca, Cabuérniga, Santander), Antonio Vivar (Ponces, Puerto-Rico), entre altres. Per als anys següents, caldria afegir Enrique Bushell y Laussat, diputat per Pego a les Corts de 1881-84 i president de la lliga de contribuents d'Alacant.

Entre els parlamentaris catalans i/o electes per Catalunya, que durant aquestes Corts es vinculen en un moment o altre a la secció econòmica, encara que sigui en ocasions puntuals i mai tots ells simultàniament, trobem, a més de Bosch i Labrús, un grup considerable de diputats: Pau Turull i Comadran (diputat per Terrassa), Josep Puig i Llagostera (Vilafranca del Penedès), Antoni Sedó i Pàmies (Sant Feliu de Llobregat), Antoni Castell de Pons (Igualada), Marià Maspons i Labrós (Granollers), Nil Maria Fabra i Deas (Castellterçol), Enrique Orozco y de la Puente (Berga), Pelagi de Camps i de Matas (marquès de Camps de Mata des de 1878, Girona), Albert Quintana (Torroella de Montgrí), Josep Florejachs i de Berart (Olot), Joan Fabra i Floreta (Puigcerdà), Joaquim Castellarnau i Balcells (El Vendrell), Marià Pons i Espinós (Reus), Manuel Salamanca y Negrete (Tortosa), Ramon Soldevila i Claver (Lleida), Manuel Alonso Martínez (Cervera), Manuel de Azcárraga y Palmero (Solsona) i Constancio Gambel y Aybar (La Seu d'Urgell).

I entre el nucli de diputats proteccionistes comandats també per Bosch i Labrús, trobem les col·laboracions puntuals d'alguns dels anteriors diputats catalans i una de més estable amb el ja esmentat Félix Berdugo, junt amb Juan Clavijo y Royán (diputat per Estepa, Sevilla), Saturnino Arenillas (Carrión, Palència) i Miguel Alonso Pesquera (Peñafilel, Valladolid). Com es recordarà de l'apartat dedicat a la relació entre les corporacions econòmiques catalanes i els polítics no catalans, amb Alonso Pesquera, defensor del proteccionisme blader, existí força connexió durant el període analitzat. Per als anys següents, caldria esmentar Francisco Rodríguez Avial, diputat per Madrid a les Corts de 1881-84. Félix Berdugo defineix durant el debat parlamentari del conveni comercial amb França de 1878, al suport a les tesis proteccionistes de Bosch i Labrús d'altres diputats: *no es sólo el Sr. Bosch el que tiene la [honra] de haber levantado la bandera de la protección a la industria y al trabajo nacional en esta Cámara: el que tiene la honra de dirigiros la palabra ha contribuido con sus débiles y escasas fuerzas a ayudar los esfuerzos y buenos deseos del Sr. Bosch, y 48 Diputados de la mayoría votaron con nosotros la protección a los cereales*³.

Els orígens d'aquesta agrupació de parlamentaris, es troben a reunió del 31 de març de 1876. Un grup de diputats i també alguns senadors de diverses províncies, es reuneixen a la secció tercera del Congrés, per *tratar asuntos de intereses materiales*, segons ressenya del

3. DSC, legislatura de 1878-79 [DSC: 1878], 1-3-1878, núm. 11, p.214.

*Fomento de la Producción Nacional*⁴. En aquesta primera reunió, es nomena una comissió de treball, en la que no hi podia faltar Bosch i Labrús, per estudiar la política fiscal del Govern, especialment les lleis de pressupostos generals de l'Estat, partint del principi general que calia reduir la despesa improductiva i incrementar la que podia afavorir un desenvolupament econòmic, i amb la idea de presentar a les Corts proposicions de llei i esmenes en aquest sentit. El fet que tant aquesta com successives reunions se celebressin a la secció tercera del Congrés, va motivar que a aquesta agrupació de parlamentaris se la conegués amb aquest nom. Posteriorment, serà més coneguda com a *secció econòmica*, donat el caràcter dels seus treballs parlamentaris.

En els primers passos d'aquesta agrupació, hi ha una reunió clau, perquè marcarà la línia divisòria entre els parlamentaris que desitjaven plantejar temes econòmics a les Corts, però sense sortir-se de les directrius dels propis partits, i els que estaven disposats a plantejar fins i tot oposició a aquestes i a la pròpia majoria parlamentària. Es tracta de la reunió celebrada a la secció tercera l'1 de maig següent, presidida pel diputat extremeny i vicepresident del Congrés Nicolás Hurtado, a la que assisteixen uns cent parlamentaris, la majoria ministerials, i que estava convocada per analitzar mesures concretes contra el projecte de pressupostos generals de l'Estat, presentat pel ministre d'Hisenda, Pedro Salaverría. A la reunió hi assisteixen també dos pesos pesants del Govern conservador: el comte de Toreno, ministre de Foment, i Francisco Romero Robledo, de Governació, que intervenen a favor del projecte de Salaverría. Romero Robledo, que no estava disposat a consentir que una part de les hosts ministerials se separés dels designis del gabinet, qualifica finalment la reunió de contrària al Govern i afirma que aquest considerarà com a hostils a ell tots els parlamentaris que romanguin a la sala⁵. Això fa que una quarta part dels assistents l'abandonin.

Als dies següents, la secció tercera continua els seus treballs, amb reunions d'uns quaranta diputats. Es formen comissions d'estudi del pressupost, ministeri per ministeri, amb la idea d'aconseguir reduir la despesa, sobretot en Guerra i Marina, alhora que s'acorda presentar esmenes tant als pressupostos com al projecte d'arranjament del Deute del Tresor. Cal destacar que els diputats ministerials que es mantenen dins de la secció després dels advertiments de Romero Robledo, plantegen oposició a la seva pròpia majoria en el següent debat al Congrés dels pressupostos, arribant a votar contra el Govern en aquest tema.

En començar la següent legislatura, l'abril de 1877, aquesta agrupació de parlamentaris es recomposa, agafant ja el nom de *secció econòmica*. Segons un dels seus impulsors, el diputat Luís Gaviña, el seu objectiu era: *formar una agrupación compacta de Diputados, para ver si de esta manera podíamos adquirir alguna fuerza y llegábamos a adquirir cerca del actual Gobierno la libertad en las cuestiones de presupuestos*⁶.

Una primera iniciativa d'aquesta agrupació, va ser el paquet de 10 proposicions de llei, presentades simultàniament al Congrés, i que comprenien diversos temes de política econòmica, incloent aspectes de legislació laboral: informació parlamentària de l'estat de la indústria, establiments insalubres, perillosos i incòmodes, patents d'invenció, treball infantil i femení a la indústria, marques de fàbrica i de comerç, dibuixos i models de fàbrica, llibretes dels obrers, jurats mixtes de fabricants i obrers, associacions internacionals i expropiació forçosa per utilitat pública⁷. Cap d'aquestes proposicions no va arribar a ser llei.

4. *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 301, 15-4-1876, p.243.

5. Per a una ressenya completa d'aquesta reunió, veure *La Mañana*, 2-5-1876.

6. DSC, legislatura de 1877, 12-4-1878, núm. 43, p.986.

7. DSC, legislatura de 1877, 27-4-1877, apèndixos al núm. 3

Els pressupostos varen ser el gran cavall de batalla de la secció econòmica durant aquesta legislatura. L'agrupació no va obtenir cap mena d'influència damunt del Govern i per això es va decidir a presentar diverses esmenes als pressupostos: 17 al del Ministeri de la Guerra, 4 al de Marina i 1 referent a material improductiu de l'Estat; totes elles varen ser rebutjades per la majoria de la Cambra. D'altra banda, Bosch i Labrús va presentar un vot particular, amb el suport dels diputats Clavijo, Berdugo i Alonso Pesquera, demanant una reforma aranzelària completa, en sentit proteccionista. I Florejachs en va presentar un altre, plantejant diverses mesures de protecció per a la indústria i l'agricultura.

En no obtenir cap èxit al Congrés, la secció econòmica va iniciar una aproximació a les lligues de contribuents. L'estiu de 1877, es planteja impulsar un congrés nacional de lligues, iniciativa que serà agraïda, però rebutjada des d'aquestes, en considerar que no havien de perdre el protagonisme en una convocatòria d'aquestes característiques⁸. A la següent legislatura, la de 1878-79, i en el context de la prohibició per part del Govern d'una conferència de presidents de lligues i societats afins que s'havia de celebrar mesos abans, i de les següents dificultats posades per alguns governadors civils a l'activitat de les lligues, alguns diputats de la secció econòmica varen presentar una proposició de llei, demanant que des del Govern es respectés la llibertat d'actuació d'aquestes societats⁹. El president de la secció econòmica, Claudio Moyano, denuncia al Congrés les irregularitats comeses pel Govern als darrers mesos.

Durant aquesta legislatura de 1878-79, la secció tercera aconsegueix que cinc dels seus membres entrin a la Comissió de Pressupostos. Els diputats Florejachs, Gaviña i Berdugo presentaran vots particulars als pressupostos del Ministeri de Guerra i a classes passives, que aniran acompanyades d'esmenes i intervencions de diversos membres del grup. També presentaran esmenes al projecte d'alienació dels béns del Tresor. Pel que fa al sector proteccionista de Bosch i Labrús, intervindrà per oposar-se al conveni comercial amb França i al tractat de comerç amb Bèlgica.

A les següents Corts del període analitzat, decau un tant l'activitat d'aquesta agrupació de diputats. A les de 1879-81, el sector de Bosch i Labrús intervé contra la proposició de llei de Moret, de lliure importació de cereals i als debats de pressupostos i d'impost sobre la sal, amb vots particulars de Bosch i Labrús i de Berdugo¹⁰. A les de 1881-84, es recomposa la secció tercera ja ben entrada la legislatura de 1882-83. A les de 1884-86, el sector Bosch i Labrús presenta una esmena al projecte de disposicions de caràcter econòmic i mercantil que afectaven serveis de les illes de Cuba i Puerto-Rico i de la península.

6.1.1.4. La Diputació Catalana i els senadors catalans.

Entre les agrupacions territorials de parlamentaris formades durant aquests anys, la dels catalans és, sens dubte, la que presenta una personalitat més definida dins les Corts espanyoles. Al període estudiat, aquesta agrupació es presenta sota diverses formes: agrupacions i comissions de treball de diputats i de senadors, junts o per separat, junt amb

8. Veure LIGA DE CONTRIBUYENTES DE GRANADA: *Memoria presentada a la Junta Directiva de la ...*, leída por el Señor Presidente de la misma, Excmo. Sr. D. Pablo Díaz y Giménez, en la Junta General que con arreglo a sus Estatutos se celebró el día 7 de Marzo de 1878, 1878, p.11-12.

9. DSC, legislatura de 1878-79 [DSC: 1878], 12-4-1878, núm. 43, p.986.

10. Veure BERDUGO Y ORTIZ, Félix: *Discursos de D. ... pronunciados en las sesiones de los días 3 y 8 de Junio de 1880, en el Congreso de los Diputados en apoyo de sus votos particulares sobre la rebaja de la contribución territorial y reforma del impuesto de consumos*, 1880.

agrupacions menors de diputats, per províncies. De totes aquestes combinacions, la que apareix d'una manera més clara i durant un espai de temps més llarg és la DC.

A) **Característiques de les agrupacions dels parlamentaris catalans.**

En la història parlamentària del segle XIX, va apareixent de forma més o menys continuada la DC o agrupació dels diputats catalans i/o electes per Catalunya. Ara bé, cal precisar d'entrada que amb aquest terme, s'està designant segons cada moment realitats que poden no ser ben bé iguals. A grans trets, es pot dir que en tot moment s'utilitza el terme *Diputació Catalana* en un sentit genèric, que seria l'equivalent a *diputats catalans* o *diputats electes per Catalunya*, i que s'aplica tant si aquests executen treballs parlamentaris de manera conjunta com si no o, fins i tot, amb les Corts clausurades, però que, alhora, de vegades aquests diputats es constitueixen en una agrupació definida de parlamentaris, agafant com a nom distintiu aquest mateix de *Diputació Catalana*.

Als cursos de doctorat dels que parteix aquesta tesi, la DC va apareixent tot sovint. El 1839 trobem una Associació Catalana de Senadors i Diputats del Principat, presidida per Antoni Barata. A partir de la revolució de 1854, l'agrupació dels diputats catalans, presidida aleshores per Pascual Madoz, es denomina ja *Diputació Catalana*¹¹. Pere Pascual al·ludeix als treballs d'aquesta agrupació de diputats en relació a les tramitacions per a companyies ferroviàries catalanes de finals dels cinquanta¹². En el seu sentit genèric, aquest terme apareix ja anteriorment. Roser Solà, en el seu treball sobre l'IIC, esmenta un treball d'opinió d'*El Bien Público* que es refereix a les eleccions de 1850 i en el que s'utilitza el terme *Diputació Catalana*, com hem pogut veure ja al capítol dedicat a les corporacions econòmiques¹³.

Al període analitzat, s'utilitza el nom de *Diputació Catalana* en els dos sentits. A les legislatures en què es troba constituïda formalment com a corporació pròpia dels diputats, agafa aquest nom i tothom s'hi refereix d'aquesta manera. A les legislatures en les que no arriba a constituir-se, com que, de fet, els diputats catalans adopten alguna o altra fórmula organitzativa, encara que sigui per a afers puntuals, se'ls coneix igualment amb el mateix nom. D'aquesta manera, el terme *Diputació Catalana* té, durant aquests anys, sempre el significat dels diputats catalans com a conjunt i com a ens polític més o menys diferenciat de la resta de parlamentaris, corresponent-se a més, en algunes legislatures, amb formes d'organització puntuals i, en d'altres, amb una organització estable i permanent.

Entre els testimonis de l'època apareix el terme *Diputació Catalana* tant si aquesta es troba constituïda en forma d'organització permanent, com si es tracta d'una reunió per a un tema concret, com si no hi ha ni l'una ni l'altra. En qualsevol cas, el més remarcable aquí és la coincidència de tots aquests testimoniatges en presentar els parlamentaris catalans —i sobretot els diputats— amb una personalitat pròpia i perfectament diferenciada dins de les Corts espanyoles. Així, Valentí Almirall, en carta a Víctor Balaguer, parla de *la diputació catalana ó sia la corporació que des de l'establiment del sistema constitucional forman los diputats per Catalunya*¹⁴. El diputat català Pere Antoni Torres, en una intervenció al Congrés, ens en dóna aquesta visió: *todo el mundo sabe que la diputación catalana, desde hace*

11. Sobre els antecedents de la Diputació Catalana, veure GONZÁLEZ, Nazario: *Los diputados ...*, p.IV.

12. PASCUAL: *Los caminos ...*, p.149 i 158.

13. *El Bien Público*, 13-8-1850, esmentat per SOLÀ: *L'Institut ...*, p.291-292.

14. BMVB, Manuscrits núm. 432/71, carta de Valentí Almirall a Víctor Balaguer, datada a Barcelona, 7-2-1882.

*muchísimos años, viene formando, como vulgarmente suele decirse, rancho aparte, y tiene su presidente y sus vicepresidentes y secretarios para tratar asuntos exclusivamente de Cataluña*¹⁵. Que aquests *afers exclusivament de Catalunya* als que al·ludeix Torres, no són altra cosa que les demandes dels diversos sectors econòmics catalans, és un tema que veurem una mica més endavant, però que aquí cal deixar ja anotat. Per la seva banda, Víctor Balaguer —que té un paper absolutament central en la DC— al banquet ofert per les corporacions industrials de Barcelona als parlamentaris catalans electes de 1879, en el que se'ls demanava un compromís proteccionista a les properes Corts, va més enllà en la constatació de la gran personalitat d'aquesta agrupació de parlamentaris, tot afirmant que, quan cal, l'adscripció dels diputats catalans a ella ha de ser d'importància superior a l'obediència deguda als partits dels que formin part: *Los actuales diputados a Cortes de Cataluña seguirán la honrosísima tradición de la diputación catalana en las Cortes. En todas épocas, prescindiendo de color político, de fracción, de partido, siempre, en todos tiempos, habéis visto a los diputados catalanes unidos y compactos como un solo hombre*¹⁶.

Si les visions de l'època coincideixen en ressaltar la gran personalitat de la DC, també ho fan pel que respecta al seu extraordinari desplegament d'activitat, quan les Corts han d'abordar temes de l'interès de les corporacions econòmiques catalanes i, molt especialment, de política aranzelària. *La Vanguardia* s'hi refereix amb motiu dels treballs dels diputats catalans contra el tractat de comerç amb França de 1882: *Pocas veces se había visto, como ahora, más actividad ni más celo en la diputación catalana. Sus reuniones son frecuentes, sucediéndose unas y otras sin interrupción y pudiéndose decir que están en sesión permanente*¹⁷. A un dels mítings de l'ARAA, celebrat amb motiu del debat a les Corts del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, Manuel Zapatero es refereix novament a la gran activitat dels diputats catalans: *Los diputados catalanes no cesan hace 15 días de gestionar en pro de aquellos intereses que creen amenazados y que son los de sus electores: cual la ardilla de la fábula apenas si descansan un momento. Exposiciones, conferencias, visitas a altos personajes, anuncios de peligros para elevadas instituciones: todo lo ponen en juego los representantes de Cataluña*¹⁸.

D'altra banda, és habitual també durant aquests anys que si els diputats catalans inicien alguna campanya cerquin la col·laboració dels senadors catalans. Per això, molt sovint les agrupacions i comissions de treball dels parlamentaris catalans inclouen tant diputats com senadors. Aquí, però, cal tenir en compte que la dinàmica associativa dels senadors catalans per si sols, es veu força limitada pel fet de ser un nombre molt inferior que els diputats. Si, a més, els restem els inevitables *cuneros* que van apareixent a cada elecció, el nombre total de senadors catalans realment disponibles es veu molt reduït, com ja hem pogut comprovar al capítol dedicat a les Corts. Això fa que les agrupacions dels senadors catalans tot sols siguin més escasses. Tot i així, també hi ha diverses iniciatives significatives en aquest sentit, que veurem tot seguit.

En qualsevol cas, si la DC era vista com a una organització de diputats dotada d'una gran personalitat dins les Corts espanyoles, l'organització dels senadors catalans també és vista de la mateixa manera. Així, per exemple, durant el debat al Senat del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, alguns oradors es refereixen a aquesta especificitat dels catalans. El ministre

15. DSC, legislatura de 1881-82, 31-5-1882, núm. 140, p.3898.

16. Sobre les declaracions de Víctor Balaguer en aquest acte, veure *La Mañana*, 29-5-1879.

17. *La Vanguardia*, 14-4-1882, ed. del matí, p.2379.

18. ARAA: *Meeting ...* 1-3-1885, p.22.

d'Estat, el marquès del Pazo de la Merced, hi al·ludeix en la seva intervenció: *No me ha extrañado oír los lamentos que han salido de los Sres. Senadores por las provincias de Cataluña; Senadores en efecto de la Nación española, pero que, como habrá visto el Senado, han dirigido sus argumentos sola y exclusivamente a demostrar los perjuicios que la industria de las provincias que representan iba a sufrir*¹⁹.

Finalment, cal esmentar les agrupacions dels parlamentaris catalans per províncies. Hi ha reunions i comissions de treball que inclouen els diputats sols o bé en companyia dels senadors (mai els senadors sols, ja que són massa pocs) d'una província. Generalment aquestes reunions es convoquen per a temes molt concrets i les comissions de treball que en surten són sols per a aquesta tasca concreta. Hi ha, però, algunes legislatures en les que aquestes agrupacions provincials adquireixen un caràcter més estable, a l'estil de la DC.

B) Cronologia de les agrupacions de diputats i senadors catalans.

A les quatre Corts del període analitzat, la presència i activitat de la DC va variant segons les legislatures. A les primeres Corts, les de 1876-79, no arriba a constituir-se com a corporació permanent dels diputats catalans, però sí hi ha diverses iniciatives organitzatives. A la primera legislatura d'aquestes Corts, la de 1876-77, Bosch i Labrús al·ludeix a la DC en el seu full volant sobre l'afer dels vapors filipins d'abril de 1876, tot afirmant que en aquells moments encara no s'havia constituït formalment²⁰. No obstant, el mateix mes es reuneixen els diputats catalans per analitzar el projecte d'arranjament del Deute inclòs als pressupostos elaborats pel ministre d'Hisenda, Pedro Salaverría. La seva iniciativa, de fet, acaba confluint amb la de la secció tercera. El desembre del mateix any, una comissió de diputats i senadors catalans conferència amb el ministre de Foment, el comte de Toreno, sobre les obres del Port de Barcelona. En obtenir l'èxit desitjat en les seves gestions, adrecen al ministre una carta d'agraïment, que va signada per la respectable xifra de 35 diputats i senadors catalans²¹.

A la següent legislatura, la de 1877, l'organització dels parlamentaris catalans s'incrementa un tant. Així, durant el mes de maig se celebren diverses reunions conjuntes de diputats i senadors, per analitzar el projecte de nou impost d'exportació als vins, previst a l'esberrany de pressupostos, alhora que es crea una comissió que practica gestions a les Corts i als ministeris en aquest sentit. De totes les reunions, la més significativa és la celebrada el dia 7, amb assistència de 34 parlamentaris catalans: 24 diputats i 10 senadors, inclosos alguns *cuneros*. Presidí aquest acte Víctor Balaguer, que es va perfilant ja des dels inicis del període com el gran impulsor de les agrupacions de parlamentaris catalans. Un incident amb el senador *cunero* per Tarragona Manuel Torrecilla de Robles, fa que Balaguer cedeixi la presidència de l'acte a Emilio Castelar, fet que motiva que a les següents setmanes hi hagi una certa confusió a Catalunya sobre qui presideix aquesta agrupació temporal de parlamentaris catalans²². Realment, Castelar té un paper menor en aquestes iniciatives, mentre que Balaguer n'és en tot moment el veritable impulsor i president. En aquesta mateixa legislatura, la comissió de senadors i diputats catalans, entre els que sempre hi ha Balaguer i Bosch i Labrús, s'encarrega de gestionar també afers per a les companyies ferroviàries catalanes i l'amortització dels bitllets de l'extingida xavalla catalana.

19. DSS, legislatura de 1884-85, 28-3-1885, núm. 97, p.1973.

20. BOSCH Y LABRÚS: *A mis electores* (full volant).

21. Veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 23, 16-12-1876, p.414-415.

22. Sobre aquesta reunió i l'incident amb Torrecilla, veure *La Mañana*, 9-5-1877.

A la legislatura de 1878-79, l'organització dels parlamentaris catalans s'incrementa encara més, amb la creació d'una Comissió Permanent de Senadors i Diputats Catalans, presidida per Víctor Balaguer i amb representació de parlamentaris de les quatre províncies, creada per afrontar la situació de crisi econòmica d'aquells moments, especialment pel que respecta a la indústria i a la marina mercant. Aquesta comissió coexisteix durant la legislatura amb reunions dels diputats catalans sols —anomenats aleshores per la premsa com *Diputació Catalana*— o en companyia dels senadors i amb alguna altra comissió, creada per a afers específics. A més de les demandes del sector industrial i de la marina mercant, els parlamentaris catalans atenen durant aquesta legislatura el tema de l'enllaç dels ferrocarrils a Barcelona i la inclusió a la llei de pressupostos de la TBF i el FMSJA dins dels beneficis de la llei de 1876 d'avançament reintegrable a les companyies per reparar els desperfectes de la guerra carlina.

Dins d'aquestes primeres Corts, els senadors catalans no arriben a constituir-se en una agrupació específica, sinó que van col·laborant a les reunions i comissions conjuntes amb els diputats. Pel que fa a les agrupacions provincials de parlamentaris, únicament es mostren actius els diputats per la província de Barcelona. L'abril de 1876 es reuneixen per tractar dels drets consulars i del dret diferencial de bandera. El novembre, i junt amb alguns diputats per Tarragona, impulsen la concessió a Francesc Gumà del ferrocarril de Valls a Vilanova i Barcelona. El juny de 1877 es tornen a reunir, aquest cop per analitzar la reforma aranzelària continguda a la llei de pressupostos i, en especial, el projecte de recarregar els drets aranzelaris a les importacions dels carbons. El 1878 impulsen l'aprovació per les Corts d'una autorització a la Diputació Provincial de Barcelona per emetre un emprèstit, destinat a la construcció de carreteres.

A les segones Corts, les de 1879-81, hi ha un salt important en l'organització dels parlamentaris catalans, amb la constitució formal de la DC. En aquest procés, hi ha un esdeveniment important que es produeix just abans i que convé ressaltar. Es tracta del banquet que ofereixen les corporacions industrials de Barcelona als parlamentaris catalans electes, en el context del seu procés de fusió, d'una banda, i de reorganització de l'ARAA, de l'altra. En aquest acte, com s'ha vist anteriorment, les corporacions demanen als parlamentaris catalans, als que veuen com una entitat perfectament delimitada dins la classe parlamentària espanyola, que afrontin les noves Corts amb un clar compromís proteccionista. Dues setmanes després d'aquest acte, i quan el gruix dels parlamentaris catalans ja s'havia traslladat a Madrid per prendre possessió de llurs escons, es constitueix la DC.

El 9 de juny de 1879 es reuneixen al Congrés 32 diputats catalans i creen formalment la DC. Recordem que Catalunya tenia 42 escons al Congrés, però en aquests moments sols 36 diputats havien pres possessió plenament del seu càrrec, mentre que els restants, encara no. D'aquests 36, assisteixen a la reunió 31 més Marià Maspons i Labrós, diputat electe per Granollers, però que, de fet, no pren possessió del càrrec fins molt més tard. Víctor Balaguer (diputat per Vilanova i la Geltrú), que ja havia destacat a les Corts anteriors com a president de les comissions dels parlamentaris catalans, és proclamat president de la DC per aclamació. Manel Duran i Bas (Barcelona) és nomenat vicepresident, en tant que diputat més antic. D'aquests nomenaments, allò remarcable és que el president sigui membre de les minories parlamentàries, mentre que el vicepresident ho sigui de la majoria, fet que ens mostra, un cop més, la rellevància política i parlamentària de Balaguer. José Álvarez Mariño (Vilademuls) ocupa el càrrec de secretari primer, mentre que Enrique Orozco y de la Puente

(Arenys de Mar) ocupa el de secretari segon. Es crea també set comissions de treball, totes elles de temes econòmics de l'interès més immediat de les corporacions econòmiques catalanes²³.

Igual que a les Corts anteriors, els senadors catalans no creen una corporació específica, tot i que en tot moment hi ha relació amb el grup de diputats catalans. Pel que fa als diputats per províncies, els de Tarragona intervenen en l'aprovació per les Corts d'una autorització per a la Diputació Provincial de Tarragona, similar a la concedida a les Corts anteriors a la de Barcelona, d'emissió d'un emprèstit destinat a la construcció de carreteres. Els de Lleida centren la seva activitat en impulsar el projecte ferroviari internacional del Noguera Pallaresa. En aquest sentit, creen una comissió de treball amb diputats i senadors, presidida pel senador Josep Maluquer. Els de Girona creen una agrupació pròpia el mateix dia de la constitució de la DC, amb Josep Florejachs i de Berart (diputat per Olot) de president i Álvarez Mariño de secretari. Acorden entrevistar-se amb el ministre d'Hisenda, per tractar el tema dels suros, i amb el de Foment, per demanar-li que es realitzin noves carreteres a la província, per acabar amb l'atur; el maig de 1880 es reuneixen junt amb els diputats per Barcelona, per escoltar una comissió de surers. Els de Barcelona també creen una agrupació pròpia el mateix dia, amb Emilio Castelar (Barcelona) de president, Balaguer de vicepresident i Orozco de secretari. En algun moment, però, Balaguer substitueix Castelar en la presidència d'aquesta agrupació.

Les terceres Corts, les de 1881-84, són les que tenen un procés organitzatiu més marcat per part dels parlamentaris catalans, especialment a la legislatura de 1881-82. Aquí, igual que el 1879, les corporacions econòmiques catalanes hi tenen molt a veure, ja que, com hem vist al capítol dedicat a elles, des de la formació d'un Govern liberal, sospitós d'aficions lliurecanvistes, havien multiplicat els seus esforços per aconseguir un bloc compacte de diputats i senadors *del país* i independents, disposats a plantejar oposició al seu propi partit en la *defensa de la producció nacional*.

La nit del 20 d'octubre de 1881, el mateix dia en què queda constituït definitivament el Congrés, i a convocatòria de Víctor Balaguer, es reuneixen al Congrés els diputats catalans presents a Madrid, en nombre de 22 i representant alguns d'ells a diputats absents, i constitueixen novament la DC. S'acorda crear una mesa interina i demanar als senadors catalans si volen afegir-se a la DC; en aquest cas, la mesa es modificaria, donant entrada als senadors; si no, la mesa interina esdevindria definitiva. Composaven aquesta mesa Víctor Balaguer, que és proclamat novament president per aclamació i que, a més, era vicepresident del Congrés, Pere Bosch i Labrús (diputat per Vic), i Pere Antoni Torres Jordi (Gandesa), com a vicepresidents, junt amb quatre secretaris, un per província: Enrique Orozco y de la Puente (Arenys de Mar), per Barcelona, Josep Bosch i Carbonell (Tortosa), per Tarragona, Antoni Mataró i Vilallonga (Santa Coloma de Farners), per Girona i Isidre Boixader i Solana (Seu d'Urgell), per Lleida. Varen obtenir també alguns vots per a les vicepresidències Joan Fabra i Floreta (Girona), el comte de Torregrossa (Les Borges) i Albert Quintana i Combis (Torroella de Montgrí)²⁴.

A la següent reunió de la DC, hi assisteixen també, en representació dels senadors catalans, Juan Magaz y Jaime (senador per la UB), Ferran Puig i Gibert (Girona) i Manuel María Álvarez y Álvarez (Lleida). La decisió final d'aquests, és constituir-se en una agrupació

23. Sobre l'acte de constitució de la Diputació Catalana de 1879, veure *La Mañana*, 10-6-1879.

24. Sobre l'acte de constitució de la Diputació Catalana de 1881, veure *La Mañana*, 21-10-1881.

per separat: en reunió del dia 24 creen una Junta de Senadors Catalans, amb el senador vitalici comte de Torre-Mata, que també era vicepresident del Senat, com a president. Per això, la mesa interina de la DC passa a definitiva.

Si mirem els diputats assistents a la constitució de la DC i a les reunions dels dies següents, comprovem que hi assisteix la majoria dels diputats catalans i/o electes per Catalunya. El diari *La Mañana*²⁵ s'entreté a calcular els assistents i els absents a la sessió del 12 de novembre: dels escons corresponents a Catalunya, 7 es trobarien encara pendents per motius diversos; a més, 2 escons més (els d'Emilio Castelar i Manuel Alonso Martínez), correspondrien a parlamentaris electes simultàniament per dos districtes, un dels quals era de fora de Catalunya, que encara no haurien optat per cap dels dos (Castelar, en efecte, escriu Balaguer el dia de la constitució de la DC, tot excusant la seva assistència per aquest motiu i optant per *una prudente abstención*²⁶ que, de fet, mantindrà durant tota la legislatura); 9 diputats es trobarien en aquells moments absents de Madrid. Dels 24 restants, no haurien assistit els diputats *cuneros* per Lleida Manuel de Azcárraga y Palmero (diputat per Solsona, que, no obstant, sí havia assistit a la constitució de la DC, mostrant la seva inclinació al lliurecanvi), Luís de León y Cataumbert (Sort) i Francisco Martínez Brau (Balaguer). Si a aquests assistents hi sumem els que havien assistit a reunions anteriors i els que envien la seva adhesió des de Catalunya, la xifra s'eleva a 29. I, en els moments de màxima activitat de la DC, a la primavera de 1882, aquesta xifra s'incrementa encara més, fins arribar a la pràctica totalitat dels diputats catalans.

Durant aquesta legislatura de 1881-82, la DC es mostra extraordinàriament activa. Els temes que centren la seva atenció són, en un primer moment, els preparatius per afrontar les previsibles reformes aranzelàries del Govern i, ja entrada la legislatura, les grans campanyes contra el tractat de comerç amb França i la restitució de la base 5ena, unides a altres temes, com el nou reglament i taxes de la contribució industrial, la legislació aranzelària amb Ultramar, les admissions temporals, l'enllaç dels ferrocarrils a Barcelona i la declaració de l'estat de guerra en aquesta ciutat. Pel que fa a la Junta de Senadors Catalans, centrarà la seva activitat en les dues grans campanyes de política aranzelària esmentades. D'altra banda, així com els diputats arriben a declarar-se formalment proteccionistes com a grup, els senadors es mouen en un terreny menys definit.

Durant els preparatius de la campanya contra els tractats de comerç amb França, els diputats catalans arriben a reunir-se a casa de Víctor Balaguer, de la mateixa manera que els de la secció econòmica s'havien reunit a casa de Bosch i Labrús, fet que ens demostra la importància d'ambdós diputats catalans en els processos organitzatius dels parlamentaris.

Hi ha també durant aquesta legislatura reunions conjuntes de diputats i senadors catalans. La més significativa és la celebrada el 6 o el 7 d'abril de 1882, que comptà amb l'assistència de comissions de l'Ajuntament i de la Diputació Provincial de Barcelona, i a la que assistiren uns 45 parlamentaris catalans.

Pel que fa a les agrupacions d'abast provincial, es constitueix al principi d'aquestes Corts una Junta de Diputats i Senadors per la Província de Lleida, que dedica els seus esforços sobretot a impulsar el projecte de ferrocarril del Noguera Pallaresa.

Cap el final de la legislatura de 1881-82, la DC, que s'havia mostrat unànime fins aleshores, té un important desacord intern: mentre una part dels diputats era partidària de

25. *La Mañana*, 15-11-1881.

26. BMVB, Manuscrits núm. 358/41. Carta d'Emilio Castelar a Víctor Balaguer, datada a Madrid, 20-10-1881.

donar suport al vot particular d'un dels vicepresidents, Pere Antoni Torres, al projecte de restitució de la base 5ena, en considerar que era el màxim que es podia aconseguir, una altra part, amb el president Víctor Balaguer al davant, s'hi mostra contrària. Aquest desacord precipita la seva dissolució a la pràctica. Diu el diputat Joan Cañellas durant el debat al Congrés d'aquest projecte: *hoy mismo, si Dios no lo remedia, tendré que presenciar aquí el espectáculo más triste y desconsolador para Cataluña, la división de la diputación catalana*²⁷. Per la seva banda, Torres afirma: *entiendo que a la altura a que han llegado las cosas, la diputación catalana, que hasta ahora ha sido modelo de sensatez, de cordura y de unión, está material y moralmente disuelta*²⁸. Dins dels senadors catalans, també es produeix aquest desacord de postures, tot i que sense la intensitat dels diputats.

Aquest incident, fa que les agrupacions dels parlamentaris catalans quedin un tant en suspens durant la resta d'aquestes Corts. Cap al seu final, en la breu legislatura de 1883-84 i amb Govern de la ILD, es produeix un fet que crida poderosament l'atenció dels parlamentaris catalans: la signatura per part del ministre d'Estat, el reconegut lliurecanvista Servando Ruíz Gómez, del tan temut protocol d'acord comercial amb Gran Bretanya. La suspensió de les sessions de les Corts, el 19 de gener de 1884 i la seva clausura definitiva, el 31 de març següent, no impedeix que alguns dels que fins aleshores havien estat parlamentaris catalans continuïn reunint-se. Entre la documentació de Víctor Balaguer, hi ha nombroses convocatòries de reunions, la majoria de diputats i senadors catalans de manera conjunta, que s'allarguen en el temps durant l'interregne parlamentari i fins l'obertura de les noves Corts²⁹.

A les quartes Corts, les de 1884-86, la divisió produïda el 1882 encara es fa notar. Balaguer, que ara es troba a l'oposició, no llença la convocatòria de constitució de la DC i tampoc no ho fa Duran i Bas, diputat per Barcelona en aquestes Corts i cap dels ministerials catalans. No obstant, les reunions que es venien celebrant durant l'interregne parlamentari continuen sense interrupció. Les reunions dels diputats catalans, tot i no haver constituït formalment la DC, són designades per la premsa i pels altres parlamentaris amb aquest nom.

Durant aquestes Corts, el gran tema que centra l'atenció dels parlamentaris catalans, és el *modus vivendi* amb Gran Bretanya, junt amb les reformes en el sistema aranzelari d'Ultramar i el projecte unificador de Codi Civil. Hi haurà, amb motiu del primer d'aquests temes, una gran activitat per part dels diputats i senadors catalans, junts o per separat. Es crea una comissió de treball, que incloïa tant diputats com senadors, i que comptava amb Ferran Puig (senador per Girona), com a president, i amb el marquès d'Aguilar (diputat per Olot) de secretari.

Després de la campanya al Congrés contra el *modus vivendi*, el 15 de març de 1885 es reuneixen al Congrés els diputats catalans que encara no havien tornat a Catalunya. En aquesta reunió es valora la reconstrucció de la DC com a agrupació permanent, però la idea no acaba de reeixir³⁰.

Al període immediatament posterior, a les Corts de 1886-90, reapareix la DC durant els mesos de juny i juliol de 1886, amb motiu del tractat de comerç definitiu amb Gran Bretanya. Novament Víctor Balaguer és proclamat president per aclamació. Hi ha també quatre vicepresidents i quatre secretaris, un per cada província: Frederic Nicolau i Joan Rossell

27. DSC, legislatura de 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3992.

28. DSC, legislatura de 1881-82, 6-6-1882, núm. 145, p.4065.

29. Veure BMVB, Manuscrits núm. 434.

30. Sobre aquesta reunió, veure *El Liberal*, 16-3-1885.

(ambdós diputats per Barcelona) ho són per Barcelona, Albert Quintana (Torroella de Montgrí) i el marquès d'Aguilar (Olot), per Girona, Pere Antoni Torres (Tarragona) i Carlos Groizard (Roquetes), per Tarragona, i Miquel Agelet (Lleida) i Vicente Alonso Martínez (Cervera), per Lleida³¹.

A més de la seva actuació a Madrid, els parlamentaris catalans com a grup també tenen algunes actuacions a Catalunya. Ja hem vist, al capítol dedicat a les corporacions, com era freqüent que els parlamentaris que en un moment determinat es trobaven a Barcelona assistissin a juntes generals d'aquelles, convocades amb motius molt diversos.

A més d'aquestes reunions, que incloïen un nombre variable de parlamentaris, però sempre reduït, hi ha alguns actes que convoquen un nombre més elevat. Un d'ells és el banquet de les corporacions ofert als parlamentaris catalans electes el 1879, vist anteriorment. Cal esmentar també l'assistència de parlamentaris catalans a una sessió de la Diputació Provincial de Barcelona de 18 de març de 1882, convocada per analitzar l'exposició d'aquesta institució contra el tractat de comerç amb França. O els diversos actes de recepció i d'homenatge oferts per les corporacions econòmiques als parlamentaris que s'havien oposat a la base 5ena, al seu retorn de Madrid.

6.1.2. Cap a un compromís amb les demandes de les corporacions econòmiques catalanes: el "Partit Català".

Fins aquí hem vist l'aparició de formes organitzatives pròpies dels parlamentaris catalans, la seva forta personalitat dins les Corts espanyoles i la seva gran activitat en la defensa dels temes d'interès per a les corporacions econòmiques catalanes. El següent pas, és veure com la mateixa aparició d'aquestes formes organitzatives respon a la continuada pressió de les corporacions envers els parlamentaris catalans per què gestionin les seves demandes a les Corts, com les actituds adoptades per aquests en la defensa d'aquests interessos els duu a situacions d'unitat d'acció entre ells, per damunt de les obediències als respectius partits i amb oposició a les pròpies majories en casos molt significatius i, finalment, com el discurs adoptat pels parlamentaris en tot aquest procés coincideix plenament amb el generat des de les corporacions.

6.1.2.1. Cap a una disciplina de grup en la defensa dels interessos de les corporacions.

Al capítol dedicat a les corporacions econòmiques catalanes, hem pogut veure la constant pressió exercida per aquestes, i sobretot per les corporacions industrials de Barcelona, al grup de parlamentaris catalans, tant de manera genèrica com davant de projectes legislatius concrets, per què defensessin sense vacil·lacions els *grans interessos de la producció nacional*, per damunt de qualsevol altra consideració d'obediències polítiques. Aquesta exigència d'un compromís proteccionista, tenia també la seva vessant més ideològica, en punts com la demanda de parlamentaris *del país*, compromesos amb els interessos d'aquest i prou independents com per suportar les consignes dels caps dels partits, unit al rebuig del cunerisme i altres vicis del sistema polític.

Tot plegat configurava un gran estat d'opinió, especialment visible en eleccions com les de 1881, del que els parlamentaris catalans no en podien quedar al marge. Circulars, articles

31. Veure BRAVO: *Los parlamentarios ...*, p.65.

de premsa, fullets, actes públics, en constant moviment, contribuïen a generar un missatge molt concret adreçat als parlamentaris: que en els temes polítics podien actuar com millor els semblés o seguint la disciplina de llurs respectius partits, però que en els temes que afectaven els interessos econòmics representats per les corporacions, la disciplina de partit havia de ser supeditada a una altra, a l'obediència a les demandes de les corporacions; una actuació parlamentària en sintonia amb aquestes demandes, seria aplaudida i el parlamentari fruiria del suport de les corporacions, mentre que una actuació en sentit contrari, seria considerada com un acte d'hostilitat al *país productor* i el parlamentari en patiria les conseqüències.

Aquest constant missatge té un gran ressò entre els membres del grup de parlamentaris catalans. Al mateix capítol dedicat a les corporacions, així com al dedicat als parlamentaris, hem pogut veure com molts d'aquests, just després de cada elecció, oferien per escrit o en persona els seus serveis a les corporacions, assumint plenament el compromís demanat per aquestes d'obediència en els temes econòmics del seu interès. Ens cal veure ara com aquesta obediència a les corporacions és també assumida pels parlamentaris catalans com a grup.

Hi ha nombrosos exemples d'identificació dels parlamentaris catalans amb els objectius plantejats des de les corporacions i, fins i tot, d'acatament explícit a les seves instruccions en determinats temes. Un cas molt significatiu és la intervenció de Víctor Balaguer al banquet ofert per les corporacions industrials de Barcelona als parlamentaris catalans electes el 1879 —que ja hem tingut ocasió de veure anteriorment— ja que es tracta del polític més representatiu de les agrupacions de parlamentaris catalans. En aquest acte, plantejat al capdavant com un recordatori als parlamentaris de quins eren els desitjos de les corporacions, Balaguer intervé en nom dels parlamentaris catalans presents i afirma de manera rotunda el compromís que adquireixen aquests per a les properes Corts de defensa d'aquests interessos: *Yo, en nombre de mis dignos compañeros de diputación catalana, felicito a los Centros unidos; yo puedo asegurar en su nombre que nos encontrarán siempre dispuestos, prontos, haciendo toda clase de esfuerzos y de sacrificios, y llegando hasta donde podamos, hasta donde nuestra voluntad nos los permita; dispuestos siempre a sostener los grandes y sagrados intereses de la producción y del trabajo nacional*³².

La constitució de la DC de 1879 es fa, com hem vist, poc després d'aquest acte i l'endemà mateix del primer acte públic de la reconstruïda ARAA. La de 1881, es fa després de mesos d'agitació incansable per part de les corporacions catalanes, davant d'un previsible gir lliurecanvista en la política aranzelària del nou Govern liberal. En aquesta ocasió, en la convocatòria que fa Balaguer als altres diputats catalans, es planteja com a objectius de la creació de la DC: *defender los intereses económicos que más en armonía están con los elementos de riqueza que existen en las cuatro provincias de Cataluña, intereses que cree amenazados ante las noticias y los rumores que han circulado, dignos de crédito, sobre los proyectos, ya redactados por el señor ministro de Hacienda, y el espíritu libre-cambista que se observa en la mayoría de la Cámara*³³.

La DC de 1881 aprova, en una de les seves primeres sessions, una declaració oficial de proteccionisme: *La diputación catalana, inspirándose en los intereses y necesidades del país, declara que es francamente proteccionista y que está dispuesta a sostener los*

32. *La Mañana*, 29-5-1879.

33. *La Época*, 21-10-1881.

*intereses de la producción nacional en todas sus manifestaciones, para bien y prosperidad de todas las provincias de la Península y Ultramar*³⁴. Cal dir que els senadors catalans se situen en una línia menys bel·ligerant i aproven una declaració en uns termes més suaus.

En els treballs dels parlamentaris catalans contra els dos acords comercials més importants del període, el tractat de comerç amb França de 1882 i el *modus vivendi* amb Gran Bretanya de 1884 (debatut a les Corts ja entrat el 1885), els comissionats de les corporacions econòmiques catalanes assisteixen a les seves reunions i transmeten directament quines són les seves demandes. Si amb ocasió del primer acord es retiren després d'haver manifestat la seva postura i els parlamentaris catalans deliberen pel seu compte, amb ocasió del segon acord aquestes deliberacions es fan en presència dels comissionats, que en participen plenament³⁵.

Una altra mostra del pes de les demandes de les corporacions en les actituds dels parlamentaris catalans, la trobem en el fet que aquests assisteixen massivament a les Corts sols quan es tracta d'algun d'aquests temes. Com hem vist al capítol dedicat a les Corts, una pràctica de molts parlamentaris era l'absentisme total, o, en tot cas, parcial, combinant períodes d'assistència a les sessions amb períodes d'absència de Madrid, que feia que difícilment coincidissin tots els parlamentaris d'un territori. Per això, aquesta assistència massiva dels parlamentaris catalans en temes com el tractat de comerç amb França, és tan significativa, en la mesura en què no poden ignorar les consignes procedents de les corporacions. En aquest cas concret, ja hem vist com les corporacions escriuen directament als parlamentaris absents, tot encoratjant-los a ocupar llurs escons i, si més no, votar contra el tractat. Absentistes habituals, com els senadors per dret propi marquès de Comillas i comte de Peralada, es desplacen expressament a Madrid amb l'únic objectiu de votar contra el tractat. La *Crónica de Cataluña* al·ludeix al sacrifici que fan alguns dels parlamentaris catalans, convalsents de malalties, per desplaçar-se a Madrid: *El marqués de Comillas, olvidando su salud delicada, ha salido para la corte para votar contra el tratado, como antes ocuparon su puesto de honor en el Congreso los señores Roger y Vidal, [y] don Antonio Mas y Martínez, que se hallaban en la convalecencia de largas y penosas enfermedades*³⁶.

El mateix Víctor Balaguer, president de la DC, en la seva intervenció contra el projecte de restitució de la base 5ena, ens defineix magníficament aquesta idea de representació dels interessos i demandes de les corporacions econòmiques. Tot al·ludint al diputat Pere Antoni Torres, autor del vot particular pactat amb el Govern, però rebutjat des de les corporacions, afirma: *me explico perfectamente que S.S., colocado en una disyuntiva, entre aceptar el dictamen de la comisión o tener que rebajar algo el voto que, según creo, pensaba formular, optase por transigir en este sentido, creyendo que así servía a los intereses catalanes. Esos intereses catalanes, también creo yo servirlos combatiendo el desdichado voto de S.S.*³⁷. Balaguer es refereix també a la idea d'assistència massiva de parlamentaris catalans sols amb motiu d'aquest tipus de debats, alhora que torna a insistir en la idea de representació d'interessos. Tot al·ludint a la precipitació amb què s'ha presentat aquest tema al Congrés, diu: *¿Cómo podían esperar, Sres. Diputados, las comarcas catalanas, después de aquella declaración terminante del Sr. Presidente del Consejo de Ministros, que esta discusión viniera tan de repente y tan de sorpresa, que muchos Diputados catalanes, no creyendo que*

34. *La Mañana*, 15-11-1881. Veure també *El Eco de la Producción*, núm. 40, 16-11-1881, article "La cuestión arancelaria", p.671-675.

35. Veure *El Liberal*, 16, 20, 21 i 25-2-1885.

36. *Crónica de Cataluña*, 7-5-1882, ed. matí.

37. DSC, legislatura de 1881-82, 1-6-1882, núm. 141, p.3936.

*podiera venir, se habían retirado ya tranquilamente a sus hogares, pensando que no deberían volver a tomar parte en los debates de ninguna otra cuestión económica que afectar pudiese a los intereses por ellos representados*³⁸? Balaguer delimita molt clarament aquí la idea de posar-se a les ordres de les corporacions econòmiques catalanes en els temes aranzelaris (notem, de passada, que utilitza l'expressió *mi país* per referir-se a Catalunya): *Pues qué, ¿podíamos y debíamos transigir? Y a más de esto, ¿con qué poderes? ¿quién nos había dado poderes para ello? Yo confieso, por mi parte, que si hubiese pensado nunca en transigir, hubiera empezado por consultar a los centros industriales, agrícolas y comerciales de mi país, porque siendo defensor de aquellos intereses, no debía ser más realista que el rey y debía consultar con ellos antes de pasar a hacer una transacción*³⁹.

Aquesta disciplina de grup en la defensa dels interessos de les corporacions econòmiques catalanes, fa que alguns parlamentaris catalans es trobin en la necessitat d'adoptar postures que no coincideixen plenament amb les seves. Si bé la gran majoria de parlamentaris *del país* participen dels plantejaments teòrics defensats des de les corporacions, especialment en la demanda de proteccionisme aranzelari, n'hi ha alguns que se'n separen un tant i, en el cas dels *cuneros*, del tot. Això fa que aquests darrers optin sovint per l'abstenció en les votacions de temes importants en matèria aranzelària. El cas més significatiu és el d'Emilio Castelar, representant d'un dels districtes més industrials de tot l'estat, que ha de prescindir dels seus plantejaments obertament lliurecanvistes i abstenir-se en totes les votacions relatives a reformes aranzelàries i acords comercials. Aquesta postura, que no li estalviarà les més ferotges crítiques des de Catalunya, no podia, però, ser assumida pels parlamentaris *del país* amb plantejaments diferents dels sostinguts des de les corporacions. Per a ells, l'única opció possible era una intervenció contrària als projectes, encara que sols fos en forma de votació. Ens il·lustra magníficament aquesta situació Albert Quintana, en una intervenció durant el debat al Congrés sobre la base 5ena; tot referint-se a la situació dins de la DC dels diputats no tan clarament proteccionistes que, no obstant, s'oposen al tractat de comerç amb França per no trencar la unitat d'acció dels diputats catalans, afirma:

(...) la conducta observada por nosotros cuando la discusión de aquel tratado, condenándonos a un profundo silencio, haciendo abstracción de las apreciaciones y de las opiniones nuestras, que tal vez no estaban completamente en armonía con las aspiraciones de los centros industriales de Barcelona, para que apareciéramos aquí como una unidad, como un solo hombre votando contra el tratado en esta cuestión económica, para demostrar que no había más que una idea y un sentimiento de amor al país que nos vió nacer; para no debilitarnos, en una palabra, enfrente de los ataques del enemigo común⁴⁰.

L'explicació de Quintana ens mostra un grup de parlamentaris catalans com un bloc compacte dins les Corts espanyoles, que es mou d'acord amb les demandes de les corporacions econòmiques catalanes, alhora que introdueix una idea nova: la defensa dels interessos del país, de Catalunya en aquest cas, se situaria per davant de les obediències als respectius partits, creant així, en situacions concretes, una agrupació parlamentària catalana, nítidament diferenciada de la resta, en la defensa d'uns interessos propis de Catalunya.

38. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3959.

39. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3959-60.

40. DSC, legislatura de 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3987.

Cal dir, que l'anterior idea coincideix plenament amb el missatge generat des de les corporacions econòmiques catalanes, que hem pogut veure al capítol corresponent, i que, en síntesi, seria la demanda de parlamentaris *del país*, clarament identificats amb els interessos dels districtes representats per ells, i prou independents com per considerar la seva fidelitat a aquests interessos més important que la fidelitat política als partits dinàstics. Doncs bé, en l'actuació dels parlamentaris catalans, apareix clarament aquesta actitud de compromís amb aquests interessos, que duria els ministerials catalans, tant conservadors com liberals, a oposar-se a les seves pròpies majories parlamentàries i als governs que les havien creat. A més, però, adoptaran un discurs també plenament coincident amb el generat des de les corporacions, tant pel que fa la justificació d'aquests comportaments d'independència parlamentària i de compromís amb els interessos i demandes del *país productor*, com en les tesis proteccionistes.

6.1.2.2. El "ministerialisme a la catalana".

La diferencialitat dels parlamentaris catalans en la defensa d'uns interessos molt concrets que afectaven sols a Catalunya, és plenament observada per la resta de parlamentaris, que hi al·ludiran en reiterades ocasions, tot acusant els catalans de treballar en benefici exclusiu de les seves províncies, oblidant els interessos generals espanyols, que haurien de defensar en tant que diputats i senadors de la nació. I, de la mateixa manera, els parlamentaris catalans reiteraran una i altra vegada la legitimitat de la defensa dels interessos *del país*, que es presenten com a complementaris amb els generals espanyols. Novament és Víctor Balaguer, en la seva condició de president de la DC, qui ens dóna un fidel retrat d'aquests plantejaments. En resposta a les acusacions de Segismundo Moret, fetes durant el debat parlamentari del tractat de comerç amb França, reivindica la conveniència que el diputat defensi els interessos del seu districte, amb les degudes matisacions de complementarietat amb els dels altres. Balaguer, que novament utilitza l'expressió *nuestro país* per referir-se a Catalunya, afirma: *¿dónde vamos a parar si los Diputados no defendemos los intereses de nuestras provincias y de nuestro país? Yo sé perfectamente, no tenía que decírmelo el Sr. Moret, que somos Diputados de la Nación española. Pero qué, por ser Diputados de la Nación española, ¿hemos de abandonar los intereses de nuestras provincias, que deseamos armonizar con los intereses de las otras*⁴¹?

L'especificitat de comportaments del grup de parlamentaris catalans en la defensa de les demandes de les corporacions econòmiques, fa que Servando Ruíz Gómez es refereixi a ells com el *Partit Català*. En la seva intervenció al Senat, amb motiu de la reforma aranzelària de 1877, al·ludeix explícitament als senadors catalans presents a la sala i esbossa una comparació amb el partit francès defensor dels interessos industrials, segons la qual hi hauria a l'estat veí *dos partidos poderosos, y siendo uno de ellos, como el partido catalán en España, el partido industrial*⁴². Evidentment, no es pot parlar d'un partit català amb representació parlamentària fins alguns anys més tard, però és significativa l'al·lusió de Ruíz Gómez, ja que ens adverteix de l'aparició de diversos elements que van configurant un grup molt definit dins les Corts espanyoles.

Entre aquests elements que configuren la personalitat dels parlamentaris catalans dins les Corts espanyoles, a més dels vistos fins aquí, cal destacar molt especialment l'oposició a

41. DSC, legislatura de 1881-82, 17-4-1882, núm. 105, p.2795.

42. DSS, legislatura de 1877, 9-7-1877, núm. 56, p.888.

les pròpies majories que els ministerials catalans, tant conservadors com liberals, protagonitzen a ambdues cambres amb ocasió dels temes de política aranzelària. D'aquesta oposició, en trobem nombrosos exemples. Així, Frederic Nicolau, que a més de president de l'ANCB era directiu del CCLB, amb ocasió del debat al Congrés del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, es refereix a la seva condició de ministerial que s'oposa a la seva majoria i al seu Govern: *los Sres. Diputados deben comprender que yo, que pertenezco a las filas de ese Gobierno, de las que espero no tener que separarme jamás, y por el que siento verdadero afecto y adhesión, he de sentir honda pena en mi pecho al tener hoy que combatirle con todas mis fuerzas, porque así lo exige mi conciencia y mi deber para con el país*⁴³. En el mateix debat, Josep Maria Planas i Casals, germà d'un dels homes forts del conservadorisme català als anys següents, al·ludeix a *la situación difícil en que nos encontramos aquellos Diputados que, apoyando con lealtad la política del actual Gobierno, nos vemos en la precisión de combatirle enérgicamente, en la cuestión que hoy estamos discutiendo, por la extrema gravedad, por la importancia suma que para los intereses de la nación española reviste el proyecto, por lo demás deplorable, a mi juicio, que ha presentado el Gobierno a la deliberación del Congreso*⁴⁴. Entre els diputats liberals catalans es repeteix la mateixa situació. Així, Vicente de Romero, que accedeix al càrrec essent president de la SEBAP, després de definir-se com a ministerial durant el debat al Congrés del tractat de comerç amb França, delimita la seva postura envers el Govern en aquest afer: *siento no tener que prodigar aplausos, y siento aún más tener que dirigir amargas censuras*⁴⁵.

Entre els senadors catalans ministerials, es produeix la mateixa situació, si bé són una mica més suaus a l'hora de palesar llur oposició al Govern. Així, per exemple, el 1879 el marquès de Ciutadilla, que era en aquells moments directiu de l'APFUBZE i un dels membres destacats del conservadorisme català, protagonitza una interpel·lació al Govern sobre la crisi de la indústria llanera a Catalunya, en la que adverteix: *Fácil será que en el curso de mi interpelación me vea obligado a dirigir algunos cargos al Gobierno; sentiría, sin embargo, que esto pudiera considerarse como un acto de oposición, mucho más en las actuales circunstancias, perteneciendo, como pertenezco, a la mayoría y decidido, cual lo estoy, a apoyar, si no en todas, en casi todas las cuestiones, pues no prescindo nunca completamente de mi libertad, al Ministerio que tan dignamente preside el eminente hombre de Estado que actualmente merece la confianza de la Corona y de los Cuerpos Colegisladores*⁴⁶. En la mateixa situació es troba el marquès d'Aguilar, amb motiu del debat al Senat sobre el *modus vivendi*, en el que es refereix a *los Senadores de la mayoría que se hallan en mi caso y que desgraciadamente tienen que disentir del Gobierno en esta cuestión*⁴⁷. I el comte de Torre-Mata, entre els liberals catalans, que a la seva condició de president dels senadors catalans unia la de vicepresident del Senat; amb motiu del tractat amb França, afirma: *Declaro, señores, que si bien por mi situación especialísima, que la Cámara comprenderá, tengo el sentimiento de no votar el tratado de comercio y de separarme en este punto concreto del Gobierno, sigo siendo tan ministerial como antes, y ayudaré al Gobierno en todas las cuestiones*⁴⁸.

43. DSC, legislatura de 1884-85, 2-3-1885, núm. 100, 2570.

44. DSC, legislatura de 1884-85, 7-3-1885, núm. 105, p.2728.

45. DSC, legislatura de 1881-82, núm. 99, 10-4-1882, p.2629.

46. DSS, legislatura de 1879-80, 28-5-1880, núm. 130, p.2000.

47. DSS, legislatura de 1884-85, 26-3-1885, núm. 95, p.1927.

48. DSS, legislatura de 1881-82, 1-5-1882, núm. 89, p.1742.

Els casos més significatius de dissidències de ministerials catalans envers les seves majories parlamentàries, però, són els de Víctor Balaguer, amb motiu del tractat amb França, i de Duran i Bas, amb motiu del *modus vivendi*, pel pes que ambdós polítics tenien dins dels respectius grups de ministerials catalans i de la DC.

Balaguer, en unes declaracions fetes al Congrés el 1879, durant el debat de contestació al discurs de la Corona i essent ell president de la DC (tot i que a l'oposició), manifesta que col·locat entre la disjuntiva d'optar entre els interessos del partit i els del seu país (Catalunya), no dubtaria entre escollir aquests darrers. Fent seva una frase de Duran i Bas, aleshores vicepresident d'aquesta agrupació dels diputats catalans, afirma, en resposta a Cánovas: *yo siempre, antes de todo, soy de mi país, soy de los intereses de mi país*. (Rumores). *No hago más que repetir una frase que acaba de pronunciar un Diputado de la mayoría, una persona dignísima, el Sr. Duran y Bas, en el último discurso que ha pronunciado en Barcelona: "entre el país y el partido, estoy por el país". Pues yo digo lo mismo que él en este punto: el país es antes que todo*⁴⁹. El 1882, durant el debat al Congrés del tractat amb França i essent novament president de la DC, però aquesta vegada com a ministerial, afirma rotundament: *Yo no daré jamás, jamás en mi vida, ni un voto contra mi conciencia, ni un voto contra mi país; en adelante he de votar siempre con mi conciencia y con mis ideas; y si el caso llegara, que no espero que llegue, en que así un Gobierno compuesto de buenos y nobles amigos míos, como otro cualquier Gobierno, me colocara en la triste situación de optar entre el Gobierno y el país, optaría siempre por el país*⁵⁰. I, amb ocasió del debat sobre la restitució de la base 5ena, reitera aquesta idea: *yo, sobre los intereses de todos los Gobiernos del mundo, pongo los intereses sagrados del país*⁵¹.

Els dies abans del debat parlamentari sobre el tractat de comerç amb França de 1882, se celebra al Congrés una reunió entre el president del Consell de ministres, Sagasta, i els parlamentaris ministerials catalans, per tal de trobar alguna fórmula d'acord. Aquest no sols no es produeix, sinó que els ministerials, amb Balaguer al capdavant, manifesten llur determinació de combatre el tractat. Segons una ressenya de la premsa: *Los señores Balaguer y Baró expusieron la situación de la industria, [y] le manifestaron que en la cuestión económica se pondrían enfrente del Gobierno ellos y los diputados catalanes combatiendo con todas sus fuerzas el tratado de comercio*⁵². En el transcurs del debat, Balaguer, que a més de president de la DC era vicepresident del Congrés, afirma, tot defensant una esmena i al·ludint una vegada més al seu país català: *los 26 o 30 Diputados catalanes que en esta cuestión están a mi lado cumplirán con el suyo [su deber] votando contra el tratado que creemos que destruye la paz de nuestro país; votando contra ese tratado que creemos que no está hecho, y así lo hemos probado con datos bastantes, con pruebas suficientes, para poder llevarle adelante*⁵³.

La forta oposició de Balaguer i dels ministerials catalans al tractat, farà que Romero Robledo, de la minoria conservadora, s'admiri del seu trencament de tota disciplina de partit en aquest tema. En resposta a Joaquín López Puigcerver, de la comissió parlamentària, planteja: *¿cómo se explica S.S. que el Sr. Balaguer y los demás Diputados por Cataluña que formaban en la mayoría, en la cual, a mi juicio, ya no forman, hayan roto toda disciplina y*

49. DSC, legislatura de 1880-81, 18-1-1881, núm. 12, p.214.

50. DSC, legislatura de 1881-82, 22-4-1882, núm. 110, p.3012.

51. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3960.

52. *Crónica de Cataluña*, 2-4-1882, correspondència de Madrid, datada el 31-3-1882.

53. DSC, legislatura de 1881-82, 17-4-1882, núm. 105, p.2796.

*todo vínculo con ese Gobierno por la cuestión del tratado*⁵⁴? El mateix Balaguer, en una nova intervenció, va més enllà encara en la seva dissidència. Parlant en nom de *los 28 Diputados catalanes de la mayoría que están dispuestos a votar contra el tratado*, afirma: *El Gobierno no ha hecho, según yo creo, cuestión de gabinete ésta; la ha dejado libre a los Sres. Diputados; pero por la misma razón que ha dejado libre esta cuestión y que no la ha hecho cuestión de Gabinete, a nosotros nos interesa hacer constar que de acuerdo con nuestra conciencia y con nuestros principios nos hubiéramos visto en el caso de votar contra el tratado aun cuando la hubiese hecho el Gobierno cuestión de Gabinete*⁵⁵.

Duran i Bas, per la seva banda, té una conducta similar en el *modus vivendi*. Aquí també es produeix una reunió prèvia al debat al Congrés entre els ministerials catalans i el president del Consell de ministres, Cánovas, i el ministre d'Estat, el marquès del Pazo de la Merced. En aquesta ocasió, Ferrer i Vidal i Duran i Bas tenen frases molt dures envers ells. El primer acusa Cánovas d'haver-lo enganyat en les seves promeses no complertes, mentre que Duran afirma que combatrà amb totes les seves forces el conveni⁵⁶. Prèviament, Duran i Bas, en carta a Víctor Balaguer, manifestava la seva completa oposició al projecte: *me interesa me aseguréis un turno para combatirlo con todas mis fuerzas: estoy dispuesto a quemar el último cartucho*⁵⁷.

En el transcurs del debat al Congrés, Duran esbossa amb deteniment la seva oposició a la majoria en aquest tema, junt amb la seva noció de "ministerialisme a la catalana":

Del juicio ajeno no tengo por qué apelar; me bastan mis convicciones y me sobra independencia para decir, aún apoyando a un Gobierno, cual es el punto en que de él resueltamente me aparto, sin miedo a excomuniones mayores, que recayendo en mi como hombre político, nunca me impondrían como las que pudiesen caer sobre mi cabeza de católico; si vienen aquellas, me quedaré tranquilo. No creo, sin embargo, que estas excomuniones vengan, porque no creo que en el gobierno parlamentario se deba impedir a los individuos que aporten a las deliberaciones de las Cámaras otro contingente que el fruto de sus estudios, la experiencia de los negocios que hayan adquirido, el caudal de sus observaciones, puestos siempre los ojos en lo que la Patria exija, en lo que el bien público reclame.

Y a este propósito debo decir que cuantas veces me he sentado aquí, habiendo apoyado a Gobiernos conservadores, los he apoyado de la única manera que debe hacerlo el Diputado catalán, esto es, conforme a aquella célebre frase con que se calificó la conducta de mi difunto amigo el Sr. Permanyer: un *ministerialismo a la catalana*; y con este ministerialismo he combatido al Gobierno actual en esta cuestión, y le combatiré en alguna otra, así como le apoyaré en todas aquellas que obedezca al criterio verdaderamente conservador, según yo lo entiendo y según lo han proclamado y desenvuelto los hombres importantes del partido que hoy influye en los destinos de la Nación⁵⁸.

L'anterior intervenció, mereix uns interessants comentaris de Moret al següent míting lliurecanvista de l'ARAA, en els que ressalta l'absentisme habitual de molts parlamentaris catalans, que trencarien sols en els temes aranzelaris i per votar, precisament, en contra de les seves majories: *Ya sabéis que la diputación catalana, formada en masa, falange macedónica cerrada, compuesta, sobretudo de Diputados probablemente ministeriales, pero a la catalana, frase inventada para decir que hay Diputados que no vienen nunca a servir a sus amigos, pero que no faltan jamás cuando hay que votar contra ellos, ya sabéis, digo, que esa diputación, que esa falange vino a protestar contra el proyecto del modus vivendi*⁵⁹.

54. DSC, legislatura de 1881-82, 24-2-1882, núm. 110, p.2997.

55. DSC, legislatura de 1881-82, 22-4-1882, núm. 110, p.3011-3012.

56. Veure *El Liberal*, 24-2-1885.

57. BMVB, Manuscrits núm. 376/6, carta de Manel Duran i Bas a Víctor Balaguer, datada a Barcelona, 4-2-1885.

58. DSC, legislatura de 1884-85, 4-3-1885, núm. 102, p.2644. Sobre la noció de "ministerialisme a la catalana" de Permanyer, veure Riquer: *El conservadorisme ...*, p.30.

59. ARAA: *Meeting ...* 8-3-1885, p.49.

Si Romero Robledo, trobant-se a l'oposició el 1882, s'admirava del comportament dels ministerials liberals catalans, que trencaven tota disciplina de partit en la qüestió del tractat de comerç amb França, el 1885, essent ministre de la Governació, ha d'afrontar ell mateix la ferotge oposició dels ministerials conservadors catalans, amb ocasió del *modus vivendi* amb Gran Bretanya. Si el 1882 es mostrava com a defensor dels interessos industrials i incitava els liberals catalans a afegir-se al PLC, ara, fora de to, exclama al Congrés: *Haced, representantes de Cataluña, haced lo que queráis ... no llaméis a la puerta de ningún partido para semejante intransigencia, que en ningún partido encontraréis acogida ni ayuda*⁶⁰. Romero anticipava, sense proposar-s'ho, el que no gaire anys més tard emergiria amb força: el Partit Català.

La idea del "Partit Català" o dels parlamentaris catalans com a entitat diferenciada dins les Corts espanyoles, expressada el 1877 per Ruíz Gómez, va prenent consistència amb el pas dels anys i la successió de *campanyes en defensa del treball nacional*, sobretot entre les files lliurecanvistes. Així, si Moret parlava de la DC com a agrupació de parlamentaris que funciona amb independència de les directrius dels partits, en el mateix acte lliurecanvista, Gumersindo de Azcárate va una mica més enllà en la seva definició: *No se levanta un Diputado catalán en el Parlamento que no comience diciéndose defensor del interés general, del interés nacional. Y yo digo: ¿en qué consiste entonces que en frente del modus vivendi están todos los representantes de Cataluña y sólo ellos*⁶¹? El mateix Azcárate, al següent míting, defineix encara millor aquesta idea dels parlamentaris catalans com una agrupació política a part de les altres:

Pero por de pronto os recordaré que en las Cortes, con motivo de la discusión de ese tratado, ha acontecido una cosa que antes no había pasado nunca, y es que, llegado el momento de su aprobación, se dividió el Congreso en una forma sin precedentes. Esa división tan acentuada y enérgica entre ministeriales y opositores, que por ciertas corruptelas parlamentarias es en todas partes, y singularmente en nuestro país, más honda de lo que debiera ser, se rompe. ¿Y cómo se rompe? Notadlo bien; votando los Diputados de oposición de todas las provincias de España, excepto los de Cataluña, con el Gobierno, y en contra todos los diputados catalanes con inclusión de los ministeriales; es decir, que los Diputados de todas las provincias y de todos los partidos votaron la aprobación del modus vivendi, y enfrente estuvieron únicamente los Diputados catalanes, sin más excepción que la de un castellano⁶².

Aquest funcionament diferenciat dels parlamentaris catalans respecte els dos grans partits dinàstics, en principi sols cal situar-lo en campanyes concretes que afecten els interessos representats per les corporacions econòmiques catalanes. No obstant, al costat d'aquestes grans campanyes, van apareixent de tant en tant situacions en les que es produeix una proximitat entre els parlamentaris catalans d'un i altre partit, que se situaria també fora de les directrius d'aquests. Així doncs, hi ha moments en els que els parlamentaris d'un d'aquests partits prefereixen donar suport a un altre català, però de l'altre partit, abans que a un membre del seu propi partit, però d'altres províncies. En tenim un bon exemple en l'elecció de Víctor Balaguer com a membre de la comissió del Congrés del projecte de llei d'impresca. Com es recordarà, cadascuna de les set seccions del Congrés nomenava un membre seu per formar part de les comissions parlamentàries. En aquest cas, Balaguer s'enfrontava al ministerial conservador Saturnino Álvarez Bugallal. Tot i que en aquells moments hi havia a la secció 16 diputats ministerials i 12 de les oposicions i que ambdós candidats s'abstenen de votar, Balaguer s'imposa per 15 vots contra 11. Per a la premsa, el secret de la victòria de Balaguer estaria en el suport que li haurien donat els

60. DSC, legislatura de 1884-85, 3-3-1885, núm. 101, p.2603.

61. ARAA: *Meeting ... 8-3-1885*, p.41.

62. ARAA: *Meeting ... 7-6-1885*, p.30.

diputats ministerials catalans, que haurien preferit afavorir un paísà seu abans que un company de partit, però d'altres províncies⁶³.

Un altre cas destacat per la premsa és l'elecció de Ferrer i Vidal com a senador per Barcelona el gener de 1882. En aquesta ocasió, hi havia la proximitat de dos debats parlamentaris del màxim interès per a les corporacions industrials (el tractat de comerç amb França i la restitució de la base 5ena) i Ferrer era un dels màxims dirigents de l'IFTN, molt interessat en prendre-hi part. Per això, els ministerials liberals catalans haurien afavorit la seva elecció o, si més no, l'haurien consentit, en no presentar un candidat propi. Si pensem que l'activitat d'un senador era per a tota la vida d'unes Corts i no sols per a les setmanes que duressin els debats dels temes esmentats, comprendrem millor la importància que aquests tenien en la vida política i parlamentària de l'època, que feia que els ministerials catalans renunciessin a un escó durant totes unes Corts. Segons valoració d'*El Liberal: La elección de senador por Barcelona del señor Ferrer y Vidal ha causado asombro y disgusto en las filas ministeriales. Las ideas ultra-conservadoras del Sr. Ferrer y Vidal son conocidas y, sin embargo, no ha sido combatido por los constitucionales, hallándose en Barcelona en los momentos de la elección los Sres. Rius y Taulet, Collaso, Balaguer, toda la plana mayor del partido constitucional catalán, cuyos amigos han permanecido retraídos como si el Gobierno tuviera muchos votos de sobra en el Senado*⁶⁴.

6.1.2.3. Discurs proteccionista.

De la mateixa manera que hi ha una identificació entre el discurs dels parlamentaris catalans i el generat des de les corporacions econòmiques, pel que fa a la necessitat d'independència del parlamentari i de compromís amb les demandes del *país productor*, també hi ha una coincidència total en el discurs proteccionista. Amb les excepcions d'algun personatge concret, com la de Joan Fabra i Floreta, molt vinculat al CUMM, i bona part dels *cuneros*, el gruix dels parlamentaris catalans reproduceix fidelment en les seves intervencions a les Corts les tesis proteccionistes defensades des de les corporacions. Sols cal recordar, en aquest sentit, la declaració institucional de 1881 de la DC, en la que assumia decididament el proteccionisme com a doctrina econòmica del grup.

Tot resseguint les intervencions dels parlamentaris catalans en els temes de política econòmica debatuts a les Corts durant aquests anys, es pot veure una simetria completa amb les principals argumentacions formulades per les corporacions econòmiques, que hem pogut veure al capítol corresponent. I això tant pel que respecta als parlamentaris que són alhora membres destacats de les corporacions —com ara Ferrer i Vidal i Bosch i Labrús— i que amb els seus treballs teòrics contribueixen a la seva definició doctrinal, com pel que fa als altres parlamentaris. Anem a veure a continuació algunes de les principals línies argumentals generals plantejades pels parlamentaris catalans a les Corts durant aquests anys, deixant per a l'apartat dedicat a les campanyes de *defensa del treball nacional* les argumentacions més específiques de cada tema.

63. Veure *La Mañana*, 14-4-1878.

64. *El Liberal*, reproduït per *La Mañana*, 12-1-1882.

A) Visió del mercat nacional i de la solidaritat entre sectors econòmics.

Un primer tema en el que centren la seva atenció diversos parlamentaris catalans, és en el relatiu endarreriment de l'economia espanyola en el seu conjunt, en relació amb alguns països, motivat per diverses causes específiques de l'evolució espanyola de les darreres dècades. En aquest context, la situació de la indústria catalana en seria l'excepció, però per diversos motius externs a ella mateixa, no es trobaria en condicions de competir amb l'estrangera sense la deguda protecció aranzelària. Amb motiu del debat a les Corts del tractat de comerç amb França de 1882, alguns oradors catalans s'hi refereixen. Així, Teodor Baró, que consumia el primer torn contra la totalitat del projecte al Congrés, considera que la indústria catalana tindria prou aptituds per competir en qualitat amb l'estrangera, però, al mateix temps, uns costos molt més elevats que aquesta, per la manca d'una xarxa de transports apropiada, per l'elevat cost dels crèdits i per una excessiva càrrega tributària⁶⁵. Ferran Puig, que presenta al Senat un vot particular contra el tractat, creu que per poder competir amb els productes estrangers, caldria capitals més barats, menys impostos i millors transports⁶⁶. Bosch i Labrús, per la seva banda, en la seva intervenció al Congrés (consumint una mena de quart torn contra la totalitat de projecte), delimita aquest desavantatge comparatiu dels industrials catalans:

Los fabricantes catalanes saben tanto como los franceses, tanto como los belgas y tanto como los alemanes; pero no pueden competir con ellos por razones fáciles de comprender. Si la Hacienda de España estuviese desahogada y en disposición de rebajar los tributos al nivel de aquellos países; si tuviéramos facilidad de comunicaciones; si las tarifas de los caminos de hierro fueran iguales a las que allí rigen; si la administración nos colocara en igualdad de condiciones; si tuviéramos, en una palabra, administración francesa o inglesa, los fabricantes catalanes no tendrían nada, absolutamente nada que temer de la concurrencia extranjera; podrían competir a la par, sin ninguna ventaja, absolutamente sin ninguna⁶⁷.

A les intervencions anteriors, els tres parlamentaris al·ludeixen als excessius impostos que graven l'activitat industrial. Aquest és un tema que apareixerà molt sovint en les intervencions dels parlamentaris catalans, que consideren que són precisament els sectors productius els que estan suportant una càrrega impositiva més directa. Proposaran, en aquest sentit, reduir els impostos directes, que graven el treball, i incrementar els indirectes. El mateix Bosch i Labrús s'hi refereix en diverses ocasions, com ara en la seva intervenció en el debat al Congrés sobre el projecte d'alienació de bons del Tresor de 1878, en la que utilitza el segon torn contra la totalitat del projecte:

Que los elementos de tributación están agotados, es cosa sabida; todo ha sido gravado, los impuestos han sido forzados, exagerados hasta lo sumo: Pero estos mismos impuestos son más perjudiciales y más ruinosos por haber recargado inconsideradamente el trabajo, que es un instrumento de riqueza, en vez de recargar la comodidad, el lujo, el consumo, que son el signo verdadero de la riqueza; y en tanto es esto así, que en todas las Naciones de Europa son sus mejoras [sic] y más productivas rentas las de consumos, aduanas, timbre, etc., así como en España las contribuciones más recargadas y que más producen son las de industria y comercio y la contribución territorial, esto es, los instrumentos de trabajo⁶⁸.

Al mateix temps que aquestes consideracions, els parlamentaris catalans insistiran també en nombroses ocasions en la necessitat de modificar la llei de pressupostos generals de l'Estat, de tal manera que el Ministeri de Foment, al que consideren destinat a impulsar l'economia espanyola a tots els nivells, veïés incrementats substancialment els seus

65. DSC, leg. 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2628.

66. DSS, leg. 1881-82, 27-4-1882, núm. 86, p.1654.

67. DSC, leg. 1884-85, 5-3-1885, 5-3-1885, núm. 103, p.2748.

68. DSC, leg. 1878-79 [DSC: 1878], 5-12-1878, núm. 142, p.3917.

recursos, mentre que el de Guerra, al que es considera exageradament beneficiat, els veïes disminuïts en la mateixa proporció. Els debats sobre els pressupostos generals de l'Estat són l'ocasió en què els catalans insisteixen clarament en aquesta demanda. Aquest és el cas de la intervenció d'Antoni Sedó al Congrés, el 1876⁶⁹, de Bosch i Labrús, també al Congrés, el 1877⁷⁰, i de Josep Maluquer al Senat, el 1878⁷¹, amb la particularitat que els dos darrers eren membres de les respectives comissions de pressupostos. També s'hi refereix Ferran Puig, en la seva intervenció al Senat al debat sobre restitució de la base 5ena, en el que utilitza el primer torn contra la totalitat, tot afirmant: *Y si me decís que una guerra no es posible o no es probable, os diré por qué votáis un presupuesto de Guerra que impide dedicar al de Fomento las sumas que le son indispensables para sacar al país de su postración*⁷².

Al costat de la demanda d'uns transports millors i més barats, d'una pressió fiscal més lleugera, d'uns capitals més assequibles i d'una reorientació de la inversió estatal, s'al·ludeix també a la necessitat d'articular un mercat interior espanyol, en el que la producció i el comerç nacionals tinguin l'oportunitat de desenvolupar-se, i amb el criteri de canviar completament la correlació entre exportacions i importacions: si fins aquell moment s'exportava bàsicament queviures i primeres matèries i s'importava productes manufacturats, caldria fer-ho just a l'inrevés. Vicente de Romero, en la seva intervenció al Congrés al debat sobre el tractat de comerç amb França, en la que utilitza el segon torn contra la totalitat, es queixa del fet que mentre Espanya sols exporta queviures i primeres matèries, importa els productes ja manufacturats⁷³. Ferrer i Vidal, que intervé al Senat per al mateix tema, consumint el primer torn contra la totalitat, s'hi refereix en aquests termes: *Pero, ¿creéis acaso que soy enemigo del comercio exterior? No, de ningún modo: yo quiero el comercio exterior hijo de la abundancia del comercio interior; yo quiero el comercio exterior que nos traiga las primeras materias, los alimentos si los necesitamos, y algún artículo que no podamos elaborar; pero no quiero el comercio exterior que venga a matar lo que en el país se elabora*⁷⁴. Manel Girona, per la seva banda, en la seva intervenció al Senat consumint el tercer torn contra la totalitat del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, insisteix en la necessitat de consolidar el mercat nacional: *Yo creo que para hacer tratados con acierto, además de las informaciones necesarias, hechas en toda regla, debe antes haberse creado el mercado nacional en toda su extensión, para determinar cuáles son sus excedentes; porque me parece que no nos conviene hacer tratados y enviar a los otros países artículos de producción del nuestro que no sean excedentes*⁷⁵.

Un dels temes en el que els parlamentaris catalans insistiran més, és el de la complementarietat d'interessos entre tots els sectors interessats en els processos econòmics: entre sectors econòmics, entre productors i consumidors i, sobretot, entre regions, en la voluntat —inspirada en les tesis de les corporacions econòmiques catalanes— de construir un model que defugui de les demandes concretes d'un sol sector, que aposti per un equilibri econòmic global que afavoreixi tothom, i en el que l'adopció de mesures de protecció per a uns d'ells no signifiqui un perjudici per a cap altre.

69. DSC, leg. 1876-77, 13-6-1876, núm. 84, p.2149.

70. DSC, leg. 1878-79 [DSC: 1878], 13-5-1878, núm. 61, p.1553.

71. DSS, leg. 1878-79 [DSS: 1878], 21-6-1878, núm. 63, p.1190.

72. DSS, leg. 1881-82, 20-6-1882, núm. 121, p.2517.

73. DSC, leg. 1881-82, 11-4-1882, núm. 100, p.2649.

74. DSS, leg. 1881-82, 27-4-1882, núm. 86, p.1666.

75. DSS, leg. 1884-85, 24-3-1885, núm. 94, p.1880.

Aquesta idea de solidaritat d'interessos entre sectors econòmics, va apareixent tot sovint. S'hi refereix Frederic Nicolau, en el debat al Congrés sobre la proposició de llei de Segismundo Moret demanant la lliure importació de cereals: ell, que es defineix com a representant de la marina mercant, que sortiria beneficiada amb la proposició, la rebutja en nom de la solidaritat d'interessos econòmics nacionals⁷⁶. En la mateixa línia argumental trobem el marquès de Ciutadilla, amb ocasió de la seva interpellació al Govern sobre crisi de la indústria llanera a Catalunya, feta al Senat el maig de 1880; el marquès, que es defineix com a representant dels interessos agraris, s'interessa per la situació de la indústria llanera per la mateixa idea de solidaritat entre sectors econòmics: *No tengo el menor interés en la industria; muy probablemente no le tendré jamás; pero defiende lo que creo conveniente a los intereses del país, y creo además que todos los ramos de producción son solidarios entre sí, formando los eslabones de la misma cadena que constituye la riqueza de las Naciones*⁷⁷.

Per a Bosch i Labrús, la conducta dels diputats catalans en aquest aspecte de solidaritat d'interessos, hauria estat modèlica. Amb ocasió de la seva intervenció contra el tractat de comerç amb França de 1882, afirma: *Antagonismo entre la industria y la agricultura. ¿Dónde están estos antagonismos? ¿Acaso los que vosotros motejáis, o intentáis motejar, con el nombre de Diputados Catalanes, no han sido los primeros en defender aquí los intereses de la agricultura? ¿Quién con más energía que yo ha defendido esos intereses? ¿Quién ha combatido con más energía que yo la contribución territorial por excesiva*⁷⁸?

La idea de solidaritat entre productors i consumidors també apareix en diverses intervencions, com la que fa Ferran Puig al Senat, consumint el tercer torn contra la totalitat del projecte de primeres matèries: *Del banco de la Comisión han salido frases ya anticuadas acerca del productor y consumidor; frases que siempre son aplaudidas por lo mismo que se trata de que todas las mercancías sean baratas y estén al alcance de todas las clases, incluso las pobres. Pero se olvida que para comprar es necesario con qué; y si viniendo todo del extranjero se priva del jornal a los que viven de las artes y oficios, nada podrán comprar, por barato que se les proporcione*⁷⁹.

Però on més insisteixen els parlamentaris catalans, dins d'aquest model de proteccionisme per a tots, és en la idea de solidaritat entre regions i de no exclusivisme català en les seves demandes. De tal manera insisteixen en aquest tema, que Gumersindo de Azcárate hi al·ludeix, a un acte de l'ARAA, en els termes que hem vist anteriorment (*No se levanta un Diputado catalán en el Parlamento que no comience diciéndose defensor del interés general, del interés nacional*). Un exemple d'argumentació d'aquest tipus, ens el dona Enrique de Orozco, en la seva intervenció al Congrés amb motiu del tractat de comerç amb França, en la que utilitza el primer torn contra l'article únic (notem, de passada, que, igual que en una de les intervencions de Bosch i Labrús esmentada més amunt, constata el fet que la resta de diputats es refereixin als catalans com a ens diferenciat, i que al·ludeix implícitament a Catalunya com el país representat per ells):

Ha visto la Cámara y verá el país que los Diputados catalanes, éstos que llaman Diputados catalanes y que son Diputados de la Nación, se han asociado con sus votos a una enmienda que consideraban beneficiosa a la provincia de Málaga, como se hubiesen asociado a cuantas enmiendas en beneficio de la agricultura, de la industria y del comercio del país se hubiesen presentado. Este núcleo de Diputados ha estudiado la cuestión desde los primeros días con detenimiento, la ha discutido, y después de bien pensada y

76. DSC, leg. 1879-80, 21-11-1879, núm. 63, p.1203.

77. DSS, leg. 1879-80, 28-5-1880, núm. 130, p.2004.

78. DSC, leg. 1881-82, 5-3-1885, núm. 103, p.2747.

79. DSS, leg. 1882-83, 6-6-1883, núm. 122, p.2384.

mirado el pro y el contra, prescindiendo de las afecciones que con el país que representan tienen, entonces, y sólo entonces, es cuando han decidido hacer oposición al tratado de comercio, no por espíritu de oposición, que no le conocen, sino porque consideran que el tratado de comercio es perjudicial a la agricultura, a la industria y al comercio de la Nación⁸⁰.

El mateix diputat torna a insistir en aquesta idea, amb motiu de la seva intervenció contra el projecte de primeres matèries, en la que consumeix el primer torn contra la totalitat:

Cataluña es la que más beneficiada saldría con este proyecto, y sin embargo se pone al lado de las demás provincias españolas que con él perderían.

Cataluña no mira por sus intereses, mira por los de las demás provincias hermanas, y no tiene en cuenta si ha sido abandonada en algunas ocasiones; lo que quiere es que prosperen la industria y la agricultura y lleguen al grado de progreso a que deben llegar⁸¹.

També Josep Maluquer insisteix en aquest tema, en diverses de les seves intervencions al Senat. Amb motiu de la seva intervenció defensant una esmena a l'esmentat projecte de primeres matèries, afirma: *Los catalanes especialmente tenemos en contra nuestra una prevención que yo quisiera desapareciese. Yo desearía que se convenciese todo el mundo de que Cataluña no quiere para sí lo que pueda perjudicar a los demás, sino que, por el contrario, a lo que aspira es a hermanar todos los intereses*⁸².

La idea d'especialització en un sol sector econòmic, concretada en el cas dels lliurecanvistes espanyols en la frase *Espanya, la bodega del món*, serà rebutjada en tot moment pels parlamentaris catalans, en considerar que l'aposta per un sol sector, i al damunt agrari, comporta greus perills de crisi generalitzada, de dependència exterior i de fre a les forces productives nacionals, alhora que es demana un model de desenvolupament econòmic diversificat, amb un especial interès en el creixement del sector industrial. Per a Teodor Baró, en la seva intervenció contra el tractat de comerç amb França, el Govern espanyol estaria apostant per un model de desenvolupament econòmic agrarista, que sempre depèn de factors com la climatologia, però, a més, sense un creixement industrial paral·lel, la mateixa agricultura tampoc no podria sortir del seu endarreriment crònic⁸³. Bosch i Labrús, en la seva intervenció en el mateix debat, rebutja el model agrarista, ressaltant, a més, la poca productivitat de l'agricultura espanyola, que fa del tot desaconsellable l'aposta per aquest sol sector⁸⁴. Josep Maria Planas i Casals, per la seva banda, rebutja també el model agrarista, tot ressaltant el fet que la fil·loxera, ja present als ceps espanyols, pot desfer en poc temps totes les expectatives d'exportació de vins. En la seva intervenció al debat al Congrés, defensant una esmena al projecte de *modus vivendi*, afirma: *¿No tenemos hoy como un aviso del cielo que nos indica la ceguedad de nuestra conducta, no tenemos esas plagas que se van desarrollando, que devastan nuestros viñedos y que nos están amenazando con tener que ser, no exportadores, sino importadores quizás de vinos, a pesar de aquella pomposa y fantástica frase de que España debía ser la bodega de todo el mundo, que yo con gran sentimiento oí brotar de labios del señor presidente de la Comisión*⁸⁵?

80. DSC, leg. 1881-82, 19-4-1882, núm. 107, p.2839.

81. DSC, leg. 1881-82, 21-2-1883, núm. 48, p.1007.

82. DSS, leg. 1882-83, 7-6-1883, núm. 123, p.2410.

83. DSC, leg. 1881-82, 10-4-1882, núm. 99., p.2623.

84. DSC, leg. 1881-82, 5-3-1885, núm. 103, p.2747.

85. DSC, leg. 1884-85, 7-3-1885, núm. 105, p.2736.

B) Intervencionisme de l'Estat.

Els parlamentaris catalans demanaran en reiterades ocasions la necessitat i legitimitat d'una intervenció estatal per corregir les diferències existents entre la producció nacional i l'estrangera i assegurar a la primera un mercat interior, a resguard de la competència exterior. Bosch i Labrús, en la seva intervenció contra el projecte d'alienació de bons del Tresor, dóna aquesta definició: *el principio proteccionista es la compensación de la diferencia de medios y de elementos entre los productores de los países atrasados y mal administrados y los de las Naciones adelantadas, bien gobernadas y ricas. Es la compensación por la escasez de capital, falta de vías de comunicación, carestía de combustible y de todos los elementos que concurren a la baratura y perfeccionamiento de la producción*⁸⁶.

S'insisteix també en la necessitat de mantenir la independència en matèria aranzelària, per poder reformar l'aranzel quan calgui i sense dependre de compromisos internacionals. D'altra banda, es matisa que la demanda d'aranzels alts és transitòria, aplicable als diversos sectors de l'economia nacional mentre no es trobin prou desenvolupats com per competir amb els seus similars estrangers. Es refereix a aquesta qüestió Teodor Baró, en la seva intervenció al Congrés contra el tractat de comerç amb França, en la que defineix la necessitat de protecció com a transitòria⁸⁷, i també Víctor Balaguer, en la seva defensa d'una esmena al mateix tractat, en la que considera que l'adopció d'una determinada política aranzelària depèn del grau de desenvolupament de cada país⁸⁸. De la mateixa opinió és Duran i Bas, que en fa una definició completa en la seva intervenció al debat al Congrés sobre el *modus vivendi*, en el que utilitza el tercer torn contra la totalitat:

Allí donde un ramo de la producción nacional sea naciente, pero con robustos gérmenes de vida para su desarrollo, es necesario facilitarle todas las condiciones favorables a su crecimiento, propicias a su robustez, propias para que llegue a la virilidad; entonces es necesaria la protección, y si necesaria fuere (y no os asustéis, Sres. Diputados) en un momento dado, también la prohibición; la Inglaterra nos ofrece ejemplos de ello. Si, por el contrario, las fuerzas productivas de un Estado, en todo o en parte, son ya de tal naturaleza, que por lo menos se encuentra en plena adolescencia, entonces sólo será necesaria la compensación, como decía el Sr. Baró, para auxiliarlas en su flaqueza relativa: y ahora tampoco os asustéis, señores Diputados proteccionistas, de lo que voy a decir. Si las fuerzas productivas nacionales, si algunas de ellas han llegado a su complemento, si pueden resistir la competencia con otras similares, entonces se requiere el libre cambio, porque entonces se requiere el estímulo para que no haya flojedad, decadencia, abandono en la actividad económica, ya que la actividad es la ley ineludible de la vida⁸⁹.

Donada la importància de l'aranzel com a element regulador de la producció nacional, molts parlamentaris al·ludiran a la necessitat d'obrir àmplies informacions públiques, amb participació directa dels sectors econòmics implicats, abans de procedir a cap reforma aranzelària. Aquest és el cas del marquès de Ciutadilla, en la seva intervenció (per al·lusions) al Senat durant el debat del *modus vivendi*:

En todos los países civilizados, antes de negociar con otra Nación, se parte de una base segura, del estudio detenido de las tarifas de las partes contratantes, teniendo en consideración sus condiciones de trabajo, el coste de los productos de una y otra; se indagan las ventajas que producirá el nuevo contrato: y no procediendo de esta suerte, se puede perjudicar al país de una manera irreparable.

Aquí nada de esto se ha hecho, y se presenta el modus vivendi sin que haya precedido el menor cálculo; vamos al azar, a la ventura, lo que desgraciadamente no es raro en nuestro país⁹⁰.

86. DSC, leg. 1878-79 [DSC: 1878], 5-12-1878, núm. 142, p.3918.

87. DSC, leg. 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2619.

88. DSC, leg. 1881-82, 17-4-1882, núm. 105, p.2780.

89. DSC, leg. 1884-85, 3-3-1885, núm. 101, p.2611.

90. DSS, leg. 1884-85, 26-3-1885, núm. 95, p.1926.

També s'insisteix en la necessitat de corregir els vicis de composició i de redacció de l'aranzel i dels documents oficials que li serveixen de base, així com en la conveniència de reformar els organismes oficials encarregats d'aquests temes. Per a Joaquim Maria Paz que, com recordarem, havia tingut diverses participacions en les juntes d'aranzels, caldria reformar la JCAV. En la seva intervenció dins la interpel·lació del marquès de Ciutadilla sobre indústria llanera, afirma que aquest organisme no estaria complint amb la missió que té, ja que: *en la Junta de aduanas y valoraciones prepondera el elemento que cuida más del elemento fiscal que del sostén de las fuerzas productivas del país*⁹¹.

La renda de duanes és un altre tema en el que fixen la seva atenció els parlamentaris catalans. Bosch i Labrús, per exemple, li dedica força atenció en les seves intervencions al Congrés. Tant en la seva defensa del vot particular que presenta als pressupostos de 1877, com en la seva intervenció contra el projecte de primeres matèries, en la que utilitza el tercer torn contra la totalitat, defineix la política aranzelària en un doble sentit de protecció al treball nacional i de recaptació d'uns ingressos per a l'Estat, per una via més suau que els impostos directes. Bosch analitza els sistemes tributaris de diversos països, conclouent que a major rendiment de la renda de duanes, menor pressió fiscal sobre les classes productores⁹².

També s'analitza l'aranzel des del punt de vista de constituir una base negociadora en les relacions comercials amb altres països, tot rebutjant la política dels desarmaments aranzelaris unilaterals. El marquès de Monistrol, que ocupa el primer torn contra la totalitat del projecte de primeres matèries al Senat, destaca la tendència al lliurecanvi que significa aquesta política:

Lamento, señores, que vayamos a pasos agigantados hacia lo que suele llamarse el libre-cambio. Comprendo que haya filósofos o economistas que deseen la desaparición de las aduanas, que quieran la tributación directa y única. Lo que no comprendo es que haya un Gobierno español que entregue a las Naciones extrañas los productos del suelo y de la industria sin recibir en compensación beneficio alguno. En estos momentos, cuando nos hallamos negociando para celebrar un tratado de comercio con Inglaterra, con Alemania y otros países, precisamente tratáis de rebajar una serie de artículos que podíais haber defendido para obtener de aquellos Gobiernos otras concesiones⁹³.

C) Els acords comercials.

Els acords comercials, que ocupen un lloc destacat en la política aranzelària espanyola del període, mereixen també força atenció per part dels parlamentaris catalans. En general, se'ls rebutjarà, en considerar que marquen una constant tendència a la baixa en l'aranzel, per la política de concessions atorgades als països amb els que es negocia. S'hi refereix Ferran Puig, en la seva intervenció al Senat, defensant el seu vot particular al dictamen sobre tractat de comerç amb França: *El tratado lleva en su seno el primer paso, es la primera etapa que nos conduce al libre-cambio*⁹⁴; i Frederic Nicolau, que utilitza el primer torn contra la totalitat en el debat al Congrés del modus vivendi: *los tratados de comercio han sido sólo una excusa para anticipar una reforma económica y un ariete para derribar el arancel*⁹⁵.

Dins d'aquest rebuig als acords comercials, es posa especial èmfasi en rebutjar els que se signen amb les potències econòmiques, en considerar que imposen sempre les seves condicions, que no són altra cosa que una greu competència als productors espanyols dins

91. DSS, leg. 1879-80, 28-5-1880, núm. 130, p.2009.

92. DSC, leg. 1877, 27-6-1877, núm. 49, p.1260; leg. 1881-82, núm. 57, 3-3-1883, 1216-1217.

93. DSS, leg. 1882-83, 5-6-1883, núm. 121, p.2343.

94. DSS, leg. 1881-82, 27-4-1882, núm. 86, p.1654.

95. DSC, leg. 1884-85, 2-3-1885, núm. 100, p.2568.

del seu propi mercat interior. Vicente de Romero, en la seva esmentada intervenció contra el tractat de comerç amb França, afirma: *la historia de los tratados, si se mira con detención, viene a ser la historia de lo que ganan las Naciones fuertes y poderosas y de lo que pierden las Naciones débiles*⁹⁶.

A més, les rebaixes mútues atorgades per ambdós països contractants, s'apliquen automàticament a tercers països, amb els que tinguin signada la clàusula de la nació més afavorida. En el cas de l'aranzel espanyol, això significa que encara que es faci una rebaixa a un país amb el que es té un volum comercial menor, aquesta s'ha d'aplicar automàticament als que sí tenen un volum superior, que constitueixen una amenaça real dins del mercat espanyol. I, en el cas de l'aranzel de l'altre país, la rebaixa concedida a la part espanyola, després de les concessions fetes per aquesta, s'aplica també a tercers països, que són directes competidors dels productes espanyols en aquells mercats. Ramon Soldevila sintetitza ambdues qüestions en la seva intervenció al Congrés, amb motiu de la seva defensa d'una addició al tractat de comerç amb Bèlgica de 1878:

Yo no soy partidario de los tratados de comercio con Naciones que tienen muy adelantada la industria, la fabricación y el tráfico, porque en todo contrato hay que pactar siempre la reciprocidad, y la reciprocidad es una mera ilusión entre un Estado que tiene un comercio muy extendido y las manufacturas perfeccionadas y otro que lo tiene todo en mantillas. Además, se ha generalizado la costumbre de consignar en todos los tratados la cláusula de conceder a la parte contratante los privilegios de la Nación más favorecida; y esto es notoriamente injusto y perjudicial, porque hay mil motivos de favorecer a un Estado que no existen para con otro, no por gracia, sino por justa compensación⁹⁷.

Un altre aspecte molt destacat pels parlamentaris catalans respecte els acords comercials, és el fet que actuen com a elements d'immobilització de l'aranzel espanyol, que queda així amb un marge de maniobra molt reduït, quan el que caldria és disposar de permanent independència en matèria de política aranzelària. En algun cas, a més, com els acords comercials de 1870, els governs espanyols haurien volgut deixar explícitament lligat l'aranzel a compromisos internacionals, per impedir que els futurs gabinets poguessin modificar la seva obra.

Amb ocasió del debat a les Corts del conveni comercial amb Bèlgica de 1876, que com recordarem era un dels tres països amb els que s'havia concertat els acords de 1870, els parlamentaris catalans insisteixen a una i altra cambra en la idea que es varen signar pel Govern d'aleshores per deixar lligada la reforma lliurecanvista de 1869. Així ho expressen Bosch i Labrús i Marià Maspons i Labrós, que consumeixen el segon i tercer torn respectivament contra la totalitat al debat del Congrés⁹⁸, i Ferrer i Vidal i Joaquim Maria Paz, en les seves intervencions al Senat, el primer utilitzant el primer torn contra la totalitat i el segon en tant que membre de la comissió, disconforme amb el dictamen de la majoria⁹⁹. Segons Ferrer: *Y sin embargo, no se contentaron con hacer del proyecto de aranceles una ley del reino; no se contentaron con esto; quisieron coartar la facultad del Gobierno y de las Cortes futuras, para que no pudiesen poner mano en su obra, para que no pudiesen corregir sus defectos, para que nadie pudiese tocar el arca santa: para lograrlo, unieron los aranceles de aduanas a los tratados de comercio; y no solamente los unieron, sino que los clavetearon y remacharon*¹⁰⁰.

96. DSC, leg. 1881-28, 10-4-1882, núm. 99, p.2629.

97. DSC, leg. 1878-79 (DSC: 1878), 9-7-1878, núm. 100, p.2861.

98. DSC, leg. 1876-77, 30-5-1876, núm. 73, p.1809; 31-5-1876, núm. 74, p.1824, respectivament.

99. DSS, leg. 1876-77 (DSS: 1876), 10-4-1876, núm. 29, p.264 i p.276, respectivament.

100. DSS, leg. 1876-77 (DSS: 1876), 10-4-1876, núm. 29, p.264.

Si els acords comercials són rebutjats en general pels parlamentaris catalans, en canvi n'hi ha uns que són vistos amb bons ulls. Es tractaria de països que pel seu grau de desenvolupament en cap cas no poguessin constituir una amenaça competidora dins del mercat espanyol i, en canvi, constituïssin mercats interessants per als productes espanyols. Entre aquests, mereixen una atenció especial els països de l'Amèrica Llatina i d'Àsia, però sobretot els primers. Així, per exemple, Marià Maspons, en la seva esmentada intervenció contra el conveni amb Bèlgica, o Bosch i Labrús, en la que fa contra el signat amb França el 1877 (el debat al Congrés se celebra ja entrat 1878), en el que utilitza el primer torn contra la totalitat, coincideixen en rebutjar els acords comercials amb les potències econòmiques del moment i, en canvi, en demanar-ne amb els països de l'Amèrica Llatina¹⁰¹.

D) Anàlisi del context internacional.

L'anàlisi del context internacional, de les tendències que predominen en la política aranzelària dels països amb un desenvolupament econòmic més gran, serveix als parlamentaris catalans per comparar amb la situació espanyola i per cercar referents que puguin ser adoptats com a model a seguir. Una primera consideració que fan és la constatació de la crisi de sobreproducció d'una indústria europea orientada en bona part a l'exportació, que tindria els seus mercats habituals ja saturats i que recercaria per tots els medis obrir-se'n de nous a base d'acords comercials. Per a Ferrer i Vidal, en la seva intervenció al Senat consumint el primer torn contra la totalitat del *modus vivendi*, aquesta crisi de sobreproducció i aquesta recerca de nous mercats crearien a Europa una mena de conflicte entre països, diferent a les confrontacions militars, al que anomena la *guerra de la pau*, en la que les potències industrials imposen les seves condicions als països econòmicament més endarrerits que no adoptin mesures de protecció¹⁰².

En moltes de les intervencions dels parlamentaris catalans, hi ha al·lusions al model britànic de política aranzelària, que els defensors de les tesis lliurecanvistes voldrien imitar. Per als primers, Gran Bretanya hauria fet un veritable oportuniste en matèria aranzelària, mantenint uns aranzels alts i fins i tot prohibitius mentre la seva indústria no estava prou desenvolupada, rebaixant-los quan cap altre país no podia fer-li competència, predicant el lliurecanvi arreu perquè els altres països rebaixessin també els seus aranzels i d'aquesta manera poder inundar els mercats amb els seus excedents de producció, i conservant, malgrat tot, unes partides del seu aranzel molt altes, que utilitzaria com a base negociadora en els acords comercials. Teodor Baró, en la seva intervenció al Congrés contra el tractat de comerç amb França, es refereix a la política aranzelària britànica, tot considerant que en les darreres dècades hauria adoptat diverses tàctiques, sempre en funció dels seus interessos del moment, essent el seu lliurecanvisme no pas doctrinal sinó més aviat conjuntural¹⁰³.

El mateix Baró, conclou que si l'exemple britànic no és l'adequat i respon a una situació de creixement industrial que té poc a veure amb l'espanyola, caldria cercar un altre d'un país que partint d'una situació industrial menys desenvolupada, hagi aconseguit notables avenços gràcies al proteccionisme aranzelari. Per a Baró i per a altres parlamentaris catalans, el gran exemple a imitar seria el dels Estats Units, que amb l'adopció decidida del proteccionisme

101. DSC, leg. 1876-77, 31-5-1876, núm. 74, p.1824; leg. 1878-89 [DSC: 1878], 14-3-1878, núm. 19, p.374, respectivament.

102. DSS, leg. 1884-85, 21-3-1885, núm. 92, p.1827-1828.

103. DSC, leg. 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2620.

aranzelari, hauria aconseguit un creixement econòmic espectacular, per al que es pronostica una situació de predomini mundial a les properes dècades¹⁰⁴.

S'analitza també l'evolució de la política aranzelària que estan tenint altres països europeus amb una economia cada cop més creixent, com Alemanya i França, concloent que marxen cap a l'adopció de mesures protectores i, en tot cas, que condicionen les rebaixes en determinades partides dels seus aranzels a l'obtenció d'avantatges en les negociacions d'acords comercials amb altres països. Per això, alguns parlamentaris catalans insisteixen en llurs intervencions en el fet que el Govern espanyol estaria fent just el contrari del que l'exemple dels països amb un creixement econòmic més significatiu estaria donant, adoptant una tendència constant a rebaixar l'aranzel, fins i tot de manera unilateral. Ferran Puig, en la seva intervenció al Senat contra la restitució de la base 5ena, afirma: *Que esto lo hiciese el Gobierno de 1869, a raíz de la revolución; que el Sr. Figuerola, catedrático de economía política, que a fuerza de explicar ciertas doctrinas se ha fanatizado con ellas, quisiese, siendo Ministro, llevarlas a la práctica, esto se comprende; pero que el actual Gobierno, que tiene a la vista la opinión económica de las Naciones de primer orden del mundo, así como cuanto se ha obrado en materias arancelarias en Europa y América durante estos trece años, se contente con continuar la obra de 1869 sin alteración alguna, esto no se comprende*¹⁰⁵.

E) Anàlisi del sector vitivinícola.

El sector vitivinícola, clarament afavorit pels governs espanyols en la negociació dels acords comercials, serà el que mereixerà una anàlisi més detallada per part dels parlamentaris catalans. Hi ha, d'entrada, un rebuig general a basar el desenvolupament econòmic en un únic producte, deixant de banda o, fins i tot, sacrificant els altres. En aquest sentit, l'aposta dels parlamentaris és per un model econòmic variat, en el que la indústria tingui un paper important.

A més, s'insisteix que el sector escollit per encabir-hi la lectura espanyola de la tesi ricardiana de la divisió internacional del treball, sigui un sector agrari, molt més exposat a factors conjunturals, que poden precipitar la seva crisi en un moment determinat i, de retruc, de tota l'economia del país. Si, al damunt, es tracta dels vins, la qüestió, a parer dels parlamentaris catalans, ja estaria prejutjada: una situació purament conjuntural, com és l'extensió de la fil·loxera a França, hauria fet incrementar notablement la demanda internacional de vins espanyols; l'aposta per aquest sector, però, no tindria en compte que el mateix problema estava ja present en els ceps espanyols, ni que els vinaters, preocupats sols en exportar el màxim d'hectolitres possibles, no estarien introduint les millores necessàries en el sector per consolidar mercats alternatius i per impedir que els seus vins es fessin servir pels seus col·legues francesos com a primera matèria, així com tampoc no tindria en compte l'aparició a escala mundial d'altres grans productors de vins, destinats a competir amb els espanyols en el mercat mundial.

La contradicció entre voler aprofitar la conjuntura francesa de descens de la producció vinícola per incrementar les exportacions espanyoles d'aquest producte, sense tenir en compte que el mateix motiu que havia motivat el descens francès es trobava ja present dins del propi sector espanyol afavorit, és àmpliament destacat pels parlamentaris catalans en

104. DSC, leg. 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2620.

105. DSS, leg. 1881-82, 20-6-1882, núm. 121, p.2516.

moltes de les seves intervencions. Marià de la Pau Graells, que com recordarem de la seva biografia, havia destacat per la seva participació en la investigació sobre la fil·loxera i la lluita contra aquesta plaga, planteja el tema en la seva intervenció al Senat, amb motiu del tractat de comerç amb França: *cuando los estragos que en sus pingües viñedos ha producido la plaga filoxérica, y su producción vinícola reaparezca, no les volveremos a ver el pelo para vaciar nuestras bodegas, ni el Gobierno francés consentirá la rebaja de tarifa que hoy tanto halaga a los autores del tratado; efímera ventaja conseguida a costa de nuestras industrias nacionales, cuyas justificadas quejas se desoyen*¹⁰⁶. Ferran Puig, per la seva banda, en la seva intervenció al Senat defensant el seu vot particular contra el mateix tractat, afirma: *Se deduce de lo dicho, que las ventajas del tratado en cuanto a vinos dependen de la resolución que tome la filoxera, permaneciendo más o menos tiempo en Francia y retardando más o menos su excursión por España*¹⁰⁷.

El marquès de Montoliu, que presenta una esmena al *modus vivendi* al seu pas pel Senat i que apareix com a coneixedor de la matèria en tant que representant dels interessos agraris, insisteix en el greu risc d'apostar únicament pel sector vitivinícola, quan la mateixa plaga causant de la desfeta del sector a França ha fet la seva aparició amb força als ceps espanyols¹⁰⁸. En l'anàlisi feta pels parlamentaris catalans, en la política comercial dels successius governs espanyols, a canvi d'uns dubtosos beneficis per al sector dels vins, s'estaria sacrificant, en les negociacions dels acords comercials, el sector industrial, que hauria de ser precisament el més potenciat. Aquesta constatació, fa que Nicolau, en la seva intervenció al Congrés contra el *modus vivendi*, pronunciï la frase que ja havíem vist al capítol dedicat a la política econòmica del període: *damos nuestra riqueza manufacturera a cambio de un litro de vino*¹⁰⁹.

F) Visió del lliurecanvisme.

Per part dels parlamentaris catalans, es fa també de vegades una reflexió entorn al pes que les tesis lliurecanvistes estaven tenint en els centres de decisió de l'Estat. Per a ells, un dels motius principals d'aquesta influència, seria el desconeixement de bona part de la classe política espanyola de la realitat fabril catalana, acostumats com estaven a moure's per zones amb una economia de base agrària. Ferran Puig s'hi refereix durant la seva defensa del seu ja esmentat vot particular al tractat amb França:

(...) si Madrid fuese cual es París, al mismo tiempo que el centro político, el gran centro industrial y comercial de España, la atmósfera que reinaría en este sitio sería muy distinta de lo que es (...).

Mientras la cotización en la Bolsa de Madrid se limite, como hoy sucede, a los valores del estado, y no se vean en ella negociados valores industriales, como se lee en las cotizaciones de todas las capitales de Europa, no podrá llegar España al grado de prosperidad que podría alcanzar y alcanzaría si los muchos millones que guarda el banco de España en sus arcas, sin ganar interés, se dedicasen a empresas industriales dentro de la Nación¹¹⁰.

En el mateix sentit s'expressa Enrique de Orozco, en la seva intervenció al Congrés contra el mateix tractat: *Si estuviese presente el Sr. Ministro de Fomento, yo me atrevería a preguntar a S.S. (...) si desde Madrid y no habiendo pisado el suelo catalán, comprende lo que son las fábricas de Cataluña; si no se figura que crearán muchos que esas fábricas*

106. DSS, leg. 1881-82, 4-5-1882, núm. 91, p.1803.

107. DSS, leg. 1881-82, 27-4-1882, núm. 86, p.1654.

108. DSS, leg. 1884-85, 26-3-1885, núm. 95, p.1909.

109. DSC, leg. 1884-85, 2-3-1885, núm. 100, p.2572.

110. DSS, leg. 1881-82, 27-4-1882, núm. 86, p.1653.

*catalanas son como éstas que estamos acostumbrados a ver aquí, establecidas en un tercer piso de una casa de vecindad, con tres o cuatro operarios*¹¹¹.

Una altra qüestió que apareixerà tot sovint és el rebuig de la identificació feta per alguns parlamentaris entre liberalisme polític i lliurecanvisme econòmic. Per als parlamentaris catalans, no existiria una relació inequívoca entre ambdues qüestions, podent trobar en el cas dels Estats Units un exemple de combinació de liberalisme polític i proteccionisme aranzelari. Víctor Balaguer es referirà en nombroses de les seves intervencions al Congrés a la compatibilitat entre una cosa i l'altra. Amb ocasió de la seva intervenció contra el tractat de comerç amb França, haurà de defensar-se, a més, de l'acusació d'estar fent el joc a la minoria conservadora, amb la que en aquells moments estaven coincidint els diputats catalans ministerials, en el seu comú rebuig a l'esmentat acord comercial. Balaguer planteja aquí una interessant visió de combinació entre proteccionisme i liberalisme, d'una banda, i el fet que aquesta trobi el seu màxim ressò a Catalunya:

Aquí debo decir también en nombre de los Diputados catalanes que están a mi lado, que agradecemos con toda nuestra alma el apoyo, el auxilio, la cooperación que en este asunto, vital para nosotros como para toda España, nos prestan nuestros amigos particulares los conservadores, con los cuales repito que no nos une ningún lazo político. En buena hora sea. Levante el partido conservador la bandera de la protección; en su derecho está; pero antes que el partido conservador la hemos levantado nosotros en nuestro país, aliada a la bandera de la libertad. No es de ahora el ser proteccionistas y liberales; toda nuestra vida responde de los grandes sacrificios a favor de la causa de la libertad y del progreso, y así como no creemos que se nos crea reaccionarios porque militamos bajo la bandera del trabajo nacional, así no queremos tampoco que se crea que podemos hacer causa política común con el partido conservador, al cual respetamos por lo digno y por lo ilustre de sus individuos, pero con el cual, repito en nombre de los Diputados catalanes, no nos hemos de unir jamás. Para ser proteccionistas y liberales en Cataluña nos bastamos nosotros¹¹².

En la mateixa línia, Teodor Baró, que intervé al Congrés consumint el segon torn contra el vot particular de Torres a la base 5ena, rebutja les afirmacions de Sagasta, quan afirmava que Balaguer i altres diputats catalans que s'oposaven a la base 5ena i a la transacció tenien un mòbil més polític que no pas econòmic: *Creo que en cuanto el Sr. Presidente del Consejo de Ministros, que no está en el salón, se entere de las palabras que he pronunciado, no por necesidad, pero sí por benevolencia y cortesía, se apresurará a darnos explicaciones para que sepamos si entiende que aquel que no sea libre-cambista no puede permanecer en las filas del partido constitucional; porque entonces yo declaro, y lo declaro también en nombre de mis amigos, que así como no estamos dispuestos a renunciar a nuestros ideales políticos, tampoco lo estamos a prescindir de nuestros ideales económicos*¹¹³.

En moltes de les intervencions dels parlamentaris catalans en debats de tema aranzelari, es posa un especial èmfasi en afirmar que les opinions en aquest camp no són polítiques, és a dir, que no formen part del cos doctrinal dels partits, de tal manera que els seus membres poden opinar lliurement al respecte, sense entrar en contradicció amb ells. Una separació entre els temes polítics, en els que els parlamentaris haurien de complir una certa disciplina de partit, i els temes econòmics, en els que l'opinió de cadascú hauria de ser més lliure, és utilitzada tot sovint pels parlamentaris catalans per justificar la seva franca dissidència a les seves pròpies majories en aquests debats. Ens en dóna un bon exemple Ferrer i Vidal, en la seva intervenció al Senat contra el *modus vivendi*, essent ministerial i comparant la seva situació a l'oposició que havia fet al tractat amb França, essent de l'oposició: *Cuando en Abril de 1882 me levanté a impugnar el tratado de comercio con Francia desde aquellos bancos*

111. DSC, leg. 1881-82, 19-4-1882, núm. 107, p.2839.

112. DSC, leg. 1881-82, núm. 110, p.3012.

113. DSC, leg. 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3988.

(Señalando a los de enfrente), *advertí que la cuestión no era política, que no era cuestión de partido, que las palabras que iba a pronunciar del mismo modo, fuesen cuales fueran los hombres que se sentasen en el banco azul. Esto ofrecí, y esto cumplí. Pues si esto prometí desde los bancos de enfrente, ¿qué no he de ofrecer desde éstos*¹¹⁴?

G) La qüestió catalana.

Des de les files dels parlamentaris catalans també surten comentaris i apreciacions sobre la qüestió catalana. En alguns aspectes, com la constatació de la diferencialitat del desenvolupament econòmic català o la unanimitat creada a Catalunya entorn a la demanda proteccionista, aquestes opinions es mostren coincidents, de la mateixa manera que s'hi mostren amb motiu del discurs proteccionista. En altres aspectes, com la denúncia de l'animadversió contra Catalunya o algunes definicions més extremades sobre el caràcter català, es poden atribuir sols als seus autors, sense la pretensió de globalitzar-les al conjunt de parlamentaris catalans, tot i que no deixen de ser aportacions significatives que van apareixent de tant en tant, que mostren un estat d'opinió que anys més tard trobarà la seva definitiva concreció en el regionalisme polític.

Ja hem vist com alguns parlamentaris constataren la diferencialitat del model econòmic català, amb una indústria creixent i una activitat diversificada, que el situarien clarament com el centre econòmic del país, mentre que el centre polític, i a diferència d'altres capitals europees, es trobaria mancat d'aquest tipus de dinamisme econòmic. Víctor Balaguer, en la seva intervenció al Congrés combatent la base 5ena, mostra aquesta oposició, alhora que demana una transformació de les estructures econòmiques espanyoles seguint el model català (notem que un altre cop utilitza l'expressió *nuestro país* aplicada a Catalunya): *Que haya la misma actividad, la misma vida en las demás provincias, y florecerá el trabajo como florece en Cataluña. Respetadnos el amor que nosotros tenemos a nuestro país, como nosotros respetamos el amor que vosotros tenéis al vuestro*¹¹⁵. La intervenció de Balaguer en aquest debat exaspera Sagasta, aleshores president del Consell de Ministres i, al capdavall, cap polític de Balaguer, que afirma: *es que S.S. en las cuestiones de intereses industriales, como en los políticos, de tal manera tiene siempre en la mente Cataluña, que no cree puede haber nada bueno ni en el Gobierno ni en ninguna parte donde no haya un catalán*¹¹⁶.

L'oposició entre una Catalunya econòmicament avançada i un centre polític endarrerit, duu alguns parlamentaris a extremer la constatació d'una personalitat catalana diferenciada de la resta d'Espanya. Aquest és el cas del marquès de Montoliu, que amb ocasió de la seva intervenció al Senat contra el *modus vivendi*, afirma:

La virilidad del carácter catalán le hace emprender estas campañas enérgicas en defensa de sus intereses; y no es culpa nuestra que las demás provincias industriales, seanlo en igual o menor importancia que las de Cataluña, miren impasibles el peligro que les amaga o su próxima ruina, ya porque fíen en la defensa que los catalanes, haciendo la de su propia industria, hagan a la vez de la suya, sea que por esa fuerza invencible de la inercia, o por esa propensión al fatalismo árabe que domina en lo que no es Cataluña, estén persuadidos de que no hay remedio en lo humano para que España pueda seguir y adelantar figurando en el concierto de las Naciones industriales, que son todas las de la Europa civilizada, de las cuales ninguna se contenta con ser una Nación puramente agrícola¹¹⁷.

114. DSS, leg. 84-85, 21-3-85, núm. 92, p.1827.

115. DSC, leg. 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3961.

116. DSC, leg. 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3980.

117. DSS, leg. 1884-85, 26-3-1885, núm. 95, p.1905.

I afegeix:

Si el resto de España, comprendiendo sus verdaderos intereses, estuviese con nosotros, no sería posible achacar a catalanismo lo que sería entonces, como es ahora, amor a la Patria común. Fueran todas las demás provincias, agrícolas e industriales, tan ardientes en la defensa de sus intereses como lo es Cataluña, y no se mentaría catalanes ni catalanismo donde sólo hay españoles. Sino que Cataluña no se rinde a temperamentos que encuentra poco viriles, poco esforzados y sobradamente fatalistas, y de ahí que mientras no logre inculcar su carácter y su criterio proteccionista a las demás provincias, tendremos que ser llamados catalanes y pasar por intransigentes¹¹⁸.

La unanimitat a Catalunya entorn de la demanda proteccionista, és un altra idea que apareix molt sovint en les intervencions dels parlamentaris catalans. S'hi refereix Teodor Baró, que intervé al Congrés consumint el segon torn contra la totalitat del *modus vivendi*, tot afirmant: *Lo que hay es que cuando en Cataluña surgen estas cuestiones, todas las ideas en una se funden, desaparecen por completo las diferencias políticas, no hay profesiones, y todo el mundo de levanta*¹¹⁹. El comte de Casp, que com recordarem representava un districte antillà, intervé en el mateix debat, per al·lusions personals, fent la següent reflexió:

En cuanto fueron conocidas las bases del *modus vivendi* que estamos discutiendo, no ha podido manifestarse de un modo más claro ni más terminante la opinión unánime de todos los elementos de vida que encierra Cataluña; no ha habido una sola discordancia de pareceres, no ha habido una sola discrepancia de opinión; lo mismo los grandes que los pequeños industriales, lo mismo los fabricantes que los navieros, lo mismo los comerciantes que los propietarios; la agricultura, lo mismo que la industria y el comercio, todos los ramos, en fin, de la riqueza pública en las cuatro provincias de Cataluña, por medio de las Sociedades e Institutos que los representan, han dejado oír su voz, y estas voces han resultado perfectamente acordes, perfectamente unísonas, para oponerse resueltamente a la aprobación del convenio comercial proyectado. Y por si alguna nota faltaba a este armónico concierto, también la voz del proletariado, también la voz de los obreros catalanes se ha dejado oír hasta delante de la Comisión y ha resonado en perfecto acuerdo con la del capital, con el cual tantas veces había estado en lucha¹²⁰.

L'anticatalanisme present en una part de la classe política espanyola i de la premsa madrilenya, especialment amb motiu de les protestes de Barcelona i altres poblacions catalanes contra el tractat de comerç amb França de 1882, fa que alguns parlamentaris catalans s'hi refereixen, de vegades amb uns termes força durs. La intervenció més significativa en aquest sentit, és la que protagonitza Bosch i Labrús en el debat d'aquest tractat al Congrés, en la que planteja: *A juzgar por las conversaciones que se oyen en los pasillos; a juzgar por el espíritu que anima a ciertos periódicos que se dicen liberales, podía creerse que el tratado de comercio ha sido preparado por odio a Cataluña, y que por odio a Cataluña será votado sin la preparación conveniente, sin un análisis detenido, sin el estudio especial que requieren asuntos de tanta importancia*¹²¹. En la mateixa intervenció, conclou:

En 1808 los franceses quemaban nuestras fábricas, destruían nuestros artefactos y nuestros instrumentos de trabajo, para acabar con nuestra producción y apoderarse de nuestro mercado. Hoy no tienen necesidad de acudir a aquellos medios; les basta y sobra con las complacencias del actual Gobierno para obtener pacíficamente la ruina de nuestra industria, y recobrar de nuestra Nación una parte de los gastos de su guerra con Prusia. Les basta con las complacencias del Gobierno, para que bajo la forma de tratado la España pague pacíficamente una parte de los gastos de aquella guerra. Pero si hay quien se acuerde de la pérdida de dos provincias, si hay quien sueñe o piense en compensaciones territoriales y ha creído alguna vez poder encontrarlas en Cataluña, ese se ha equivocado grandemente, porque los catalanes son y serán siempre y antes que todo españoles. Podrá haber un Gobierno que nos maltrate, que nos insulte, que nos llame agitadores y rebeldes; nosotros seguiremos luchando como buenos, con la fe y energía de siempre, en defensa de nuestros principios, en defensa de la santa causa del trabajo, a favor de los grandes intereses del

118. DSS, leg. 1884-85, 26-3-1885, núm. 95, p.1906.

119. DSC, leg. 1884-85, 2-3-1885, núm. 100, p.2584-2585.

120. DSC, leg. 1884-85, 5-3-1885, núm. 103, p.2669.

121. DSC, leg. 1881-82, 5-3-1885, núm. 103, p.2729.

país, al grito de viva España. Que los Gobiernos caen, que los Gobiernos se cambian, que los Gobiernos mueren, y la Patria no muere nunca¹²².

D'altra banda, alguns parlamentaris catalans voldran fer una reflexió entorn a la identificació que entre proteccionisme i separatisme es feia des d'alguns cercles polítics i periodístics madrilenys. En el cas de Manel Girona, per exemple, fa una definició del que considera *catalanisme*, que estaria, segons ell, força allunyat de plantejaments separatistes per una qüestió de pes: el mercat espanyol. Amb ocasió de la seva intervenció al Senat contra el *modus vivendi*, afirma:

También hizo una alusión a Cataluña otro Diputado en un discurso de elegante forma, y vino a indicar como que había cierta tendencia y cierto afán en Cataluña a comprometer la integridad de la Nación, aunque expuso esto muy vagamente. Yo no sé de donde ha nacido esta idea; porque si bien allí se ha desarrollado cierta afición a la lengua madre, a la lengua catalana, lo mismo en prosa que en verso; si se ha creado el teatro catalán, y hay dos o tres sociedades de jóvenes que en lugar de ir a jugar a los cafés, a los casinos o a otros sitios peores, dedican ese tiempo a ilustrarse en la lengua catalana, hacen excursiones por todo aquel país para desenterrar hechos notables y acontecimientos que han de servir para ilustrar la historia de toda España; si todo esto significa afán alguno de desintegrar, creo que es juzgar las cosas con harta injusticia.

¿Cómo se ha de considerar tan tontos a los catalanes, que quieran vivir por su sola cuenta? ¿Dónde tendrían su mercado¹²³?

Joaquim Maria Paz, per la seva banda, fa també una reflexió entorn a les, segons ell, infundades acusacions de separatisme fetes als proteccionistes catalans. Amb ocasió de la defensa al Senat d'una esmena seva al *modus vivendi*, planteja:

Pues bien, decía yo que por no haberse iniciado ciertas indicaciones, hijas de propósitos de fueros provinciales, etc., etc., se puede tachar a Cataluña (la palabra es muy dura y está pronunciada con mucha ligereza) de espíritu separatista. No; Cataluña, señores, sabe que las demás provincias en general le hacen justicia y ponderan su gran laboriosidad, que es el título primero que ostenta, sin que sea privilegio exclusivo suyo. Cataluña ama entrañablemente a todas sus hermanas las demás provincias de España, porque sabe que está unida a ellas por la historia, por los grandes sentimientos y afecciones que crea la unidad en sí, por valiosos intereses que nos son solidarios, y porque la Providencia mismo lo ha querido al trazar el perímetro de la península en que la ha colocado¹²⁴.

6.1.2.4. Visió del sistema polític espanyol.

De la mateixa manera que en la qüestió catalana no es pot pretendre que algunes de les intervencions dels parlamentaris catalans siguin representatives del grup, en la visió de la política espanyola encara menys. No obstant, alguns dels parlamentaris catalans més representatius, plantegen de vegades visions del sistema polític espanyol que recorden les de les corporacions econòmiques, especialment pel que fa a la poca representativitat dels partits dinàstics envers les demandes del país productor i, en menor grau, a la possibilitat de superació del model liberal, en base als partits, per un model corporatiu, en base a la representació d'interessos.

En el primer d'aquests aspectes, en destaca una intervenció de Marià Maspons i Labrós al Congrés, amb motiu de la seva interpel·lació al Govern pels esdeveniments del gas de 1878 a Barcelona. En aquesta ocasió, Maspons al·ludeix al desencís que li hauria produït el continuisme de la política aranzelària del primer Govern conservador de la Restauració envers la del Sexenni:

122. DSC, leg. 1881-82, 5-3-1885, núm. 103, p.2751.

123. DSS, leg. 1884-85, 24-3-1885, núm. 94, p.1883.

124. DSS, leg. 1884-85, 27-3-1885, núm. 96, p.1946.

Pero viene, señores, el día de la restauración y con ella el día de las esperanzas y se creyó que se harían grandes esfuerzos para mejorar el estado económico del país; pero pronto sufrió éste el desengaño. La política económica de 1869 continua en todo su vigor, y la ruina de las industrias sigue en aumento. Las reformas arancelarias impremeditadas han sucedido a las reformas arancelarias de la revolución. La suerte, la libertad del país en estas materias se ha ligado con nuevos tratados que venían a substituir a los tratados hechos en tiempo de la revolución, y el país sigue en materias económicas sujeto al régimen de la revolución, esto es, a un sistema libre-cambista, ligado por tratados internacionales. Esta es la verdad, y sus resultados son que aquí vemos que cada día van desapareciendo nuevas industrias¹²⁵.

Un altre cas significatiu és el de Duran i Bas, amb motiu de la forta oposició que planteja a la seva pròpia majoria en el transcurs del debat al Congrés sobre el *modus vivendi*, que hem vist anteriorment. En aquesta ocasió, Duran denuncia la inconseqüència del partit al que pertany, per haver signat aquest acord comercial, quan des de l'oposició i amb motiu del debat parlamentari del tractat de comerç amb França de 1882, els seus principals caps havien mostrat la seva preferència per una política aranzelària proteccionista. Parla del creixent divorci entre el sistema de partits i els interessos reals del país, alhora que anuncia que trençarà definitivament amb el PLC si aquest tira endavant el tractat definitiu amb Gran Bretanya¹²⁶.

Pel que respecta a la superació del model de partits, Bosch i Labrús hi al·ludeix en la seva intervenció en el debat al Congrés sobre els pressupostos generals de l'Estat per a 1878-79, en la que afirma: *Señores Diputados, he dicho, y no hace muchos días, que no teníamos detrás de nosotros partido alguno que nos apoyara, partido alguno que nos aplaudiera; pero tenemos otra cosa, tenemos detrás de nosotros la mayoría de las fuerzas vivas del país, la mayoría de los que trabajan y pagan; tenemos detrás de nosotros al gran partido nacional*¹²⁷. Manel Girona va una mica més enllà i demana la superació del model de partits i de l'alternança entre ambdós en el poder, per passar a un sistema de partit únic. Amb ocasió de la seva intervenció contra el *modus vivendi*, afirma:

(...) creo que no hay necesidad de que existan esos dos grandes partidos que se dice son necesarios para turnar en el poder, no; yo creo que basta que haya un solo partido español, el partido de la Patria; creo que este partido es suficiente, y aún cuando tenga dos, tres o cuatro jefes, no veo en ello inconveniente, porque hay que dar algún descanso a los hombres de Estado; no se debe exigir que los mismos sean siempre los que tomen bajo sí la pesada carga, que considero que es muy grande, de la gobernación de un país. Por consiguiente, puesto que estamos tan cerca, puesto que ya se ha dado el primer paso, que ha sido el de acercar todas las fuerzas liberales a la Monarquía, que se dé un paso más, y aunándose en estos mismos deseos e intereses, que son los de la Patria, como he dicho, hagan abstracción de cierto amor propio, y marchemos juntos a obtener el reinado de la paz, del orden y de la justicia¹²⁸.

Com ja hem vist, així com en l'anomenat "ministerialisme a la catalana" i en la defensa de tesis proteccionistes, es pot parlar d'un discurs més o menys compartit entre el grup de parlamentaris catalans, les anteriors visions sobre el sistema polític espanyol són opinions més particulars d'alguns d'ells, que no es poden extrapolar al conjunt de parlamentaris. En uns i altres temes, però, la coincidència entre els plantejaments defensats pels parlamentaris catalans i per les corporacions econòmiques és pràcticament total, posant potser més l'accent els primers en qüestions pròpies del càrrec que ocupen. En el transcurs de les campanyes de *defensa del treball nacional*, es produiran noves coincidències en les principals línies argumentals esgrimides davant de cada tema concret, com veurem a les planes següents.

125. DSC, leg. 1878-79 [DSC: 1878], 27-4-1878, núm. 49, p.1125.

126. DSC, leg. 1884-85, 3-3-1885, núm. 101, p.2610; núm. 102, 4-3-1885, p.2644.

127. DSC, leg. 1878-79 [DSC: 1878], 13-5-1878, núm. 61, p.1589.

128. DSS, leg. 1884-85, 24-3-1885, núm. 94, p.1884.

6.1.3. Les campanyes de defensa del treball nacional.

Les agrupacions de parlamentaris catalans, el seu clar compromís en la defensa de les demandes de les corporacions econòmiques catalanes i el discurs proteccionista plenament coincident amb el generat des d'aquestes, constitueixen la base d'actuació de tot un seguit d'iniciatives parlamentàries, conegudes pels sectors econòmics demandants de l'època com a *campanyes de defensa del treball nacional*. Com veurem a les planes següents, les que generen un interès més gran per part de les corporacions catalanes, sobretot les industrials, i dels representants dels seus interessos a les Corts, són totes aquelles que es refereixen a la política aranzelària del període, tant les reformes de l'aranzel pròpiament dites, com els nombrosos acords comercials signats durant aquests anys. En aquest sentit, convé destacar molt especialment, pel que fa a les reformes aranzelàries, la de 1877 (continguda dins la llei de pressupostos generals de l'Estat), la de 1882 (l'anomenada *base 5ena*), així com la llei de primeres matèries de 1883, que no deixa de ser una altra reforma aranzelària selectiva. I pel que fa als acords comercials, el de França de 1882 i el de Gran Bretanya de 1885 (conegut com a *modus vivendi*) i, en menor grau, amb Bèlgica, de 1875-76 i de 1878 i altres. També genera interès, especialment per part de l'ANCB, les successives reformes de l'aranzel d'Ultramar. Finalment, hi ha un seguit de temes que no passen desapercebuts, si més no des d'alguna de les corporacions econòmiques catalanes, com són els drets d'exportació als suros o les admissións temporals, entre altres.

Pel que fa a la política fiscal, si bé en general no hi ha un seguiment tan gran per part de les corporacions catalanes, hi ha alguns temes en els que sí fixen la seva atenció, com les diverses modificacions de les contribucions, especialment la polèmica reforma de la contribució industrial de 1881-82, el segell de vendes i el cadastre.

Hi ha també un paquet de legislació diversa que mereix una atenció molt prioritària per part de les corporacions, com ara la reforma del Codi Civil, el tema de la fil·loxera, la llei de colònies agrícoles, la d'expropiació forçosa, la d'eixample de poblacions i altres.

Tots aquests temes centren l'atenció dels parlamentaris catalans i constitueixen una part molt essencial de la seva actuació a les Corts. Ara bé, el seu cas de representació parlamentària d'interessos econòmics diguem "regionals" no és pas l'únic, pel que pot ser interessant donar abans de tot una ullada a les demandes d'altres sectors econòmics i com són transportades a les Corts per les respectives representacions parlamentàries.

6.1.3.1. Demandes d'altres sectors econòmics.

Al capítol dedicat a la política econòmica del període, hem pogut veure els principals sectors econòmics demandants d'una determinada actuació en aquest terreny. Alguns d'ells apareixen durant aquests anys en reiterades ocasions, fent arribar les seves demandes a Govern i Corts, mentre que d'altres apareixen en molt poques ocasions, en no veure's els seus interessos tan directament afectats per la política de reformes aranzelàries i d'acords comercials. A més, algunes d'aquestes demandes ja les hem vist també a l'apartat dedicat a les agrupacions territorials de parlamentaris, en la mesura que generen treballs a les Corts.

De tots els sectors demandants, el dels industrials tèxtils catalans és el que apareix d'una manera més continuada amb demandes concretes a Govern i Corts i, alhora el que presenta formes organitzatives més estables i eficaces. Al període estudiat, els altres sectors econòmics no presenten una demanda tan continuada en el temps ni una forma organitzativa

tan elaborada com la dels catalans. Durant aquests anys, doncs, van apareixen demandes de sectors diversos, de vegades davant d'un tema puntual i d'altres amb una reiteració més gran al llarg del temps i, d'altra banda, en ocasions amb el suport de corporacions econòmiques locals, mentre que en d'altres, en una forma menys organitzada, en forma d'exposicions amb signatures dels afectats o iniciatives de diputacions, ajuntaments, societats econòmiques d'amics del país o juntes provincials d'agricultura, indústria i comerç. A les planes següents, veurem breument les demandes més significatives d'aquests sectors econòmics, així com el suport rebut pels parlamentaris de les zones en les que tenien la seva implantació.

El sector vitivinícola, que era el més clarament afavorit per la política aranzelària dels diversos governs del període, no fa sentir gaire la seva veu durant aquests anys, probablement perquè els seus interessos ja estaven degudament satisfets per aquella. L'única vegada que apareix en forma de petició concreta a les Corts, és el gener de 1880, en què dues corporacions econòmiques —l'*Asociación Vinícola de Navarra* i la Societat Valenciana d'Agricultura— envien exposicions tot demanant que el Govern gestionés rebaixes aranzelàries per als vins espanyols a l'aranzel francès¹²⁹. La Societat Valenciana d'Agricultura ja havia planteja també a les Corts algunes consideracions sobre l'exportació de vins, sense entrar tant en el terreny de peticions concretes¹³⁰. Dins d'aquest sector vitivinícola, cal fer un especial esment dels vinaters i exportadors de Xerès, que s'oposen als dos grans acords comercials del període —el tractat de comerç amb França de 1882 i el *modus vivendi* amb Gran Bretanya de 1884-85— perquè els seus vins, amb unes graduacions molt altes, no entraven dins dels beneficis de les rebaixes en les escales alcohòliques d'aquests dos països.

Els sucres antillans plantegen en diverses ocasions la demanda de rebaixes aranzelàries a l'entrada d'aquest producte a la península. A diferència dels anteriors, aquesta demanda va apareixent de manera força continuada. Com ja hem vist a l'apartat dedicat a les agrupacions territorials de parlamentaris, comptava amb el suport dels parlamentaris antillans, sobretot els porto-riquenys, i l'oposició dels sucres peninsulars. Com a resultat d'aquesta demanda, hi ha un paquet de mesures durant aquests anys: la llei de sucres i mels d'Ultramar de 1880, la llei de relacions comercials de 1882, la de supressió del dret diferencial de bandera del mateix any i la llei d'autoritzacions de 1884¹³¹.

En el pol oposat, trobem els sucres peninsulars, que més que plantejar una demanda per al seu sector, s'oposaven periòdicament a les rebaixes de l'aranzel peninsular a l'entrada dels sucres antillans¹³². Tenien el suport d'alguns diputats de districtes andalusos i valencians.

Un altre sector que apareix no tant amb demandes pròpies com amb la voluntat d'oposició a les demandes d'altres, és el dels arrossers valencians. Durant aquests anys,

129. DSC, leg. 1879-80, 16-1-1880, núm. 83, p.1398; 19-1-1880, núm. 85, p.1444.

130. Veure SOCIEDAD VALENCIANA DE AGRICULTURA: *A las Cortes, 1876; Dictámen emitido en la Junta Extraordinaria celebrada en 10 de Junio de 1876 sobre comercio de vinos con Francia*, 1878.

131. Sobre aquest tema, veure també: GIRAUD, Federico: *Las reformas arancelarias de Cuba. Recopilación de los artículos publicados en el diario de la marina por ... sobre la cuestión azucarera y el comercio de cabotaje con la península, conteniendo otros trabajos que no han visto la luz pública*, 1879.

132. Sobre les demandes d'aquest sector, veure REPRESENTANTES DE LA INDUSTRIA AZUCARERA PENINSULAR: *Contestación elevada al Excmo. Señor Ministro de Hacienda por los ... refutando el informe de la comisión nombrada por el de Ultramar respecto a establecer el cabotaje con la Isla de Cuba*, 1879; *Exposición elevada al Excmo. Señor Ministro de Hacienda por los ... reclamando que se sirva dictar las justas y necesarias medidas capaces de salvar de una inminente ruina a aquel importante ramo de la riqueza agrícola y fabril*, 1885.

s'oposen a la pretensió d'una empresa de Santander d'importar arrossos amb closca de l'Índia, de cara a la seva reelaboració i reexportació a les Antilles, en règim duaner d'admissió temporal, en considerar que plantejaria una greu competència al seu sector. Els arrossers comptaran amb el suport dels parlamentaris valencians. A l'extrem contrari, l'empresa tindrà el suport dels parlamentaris cantàbrics i també dels navillers catalans i dels seus representants a Corts. Ambdós sectors tindran postures contraposades, per exemple, amb motiu de la llei de primeres matèries de 1883¹³³.

El sector de la mineria asturiana del carbó, també fa sentir la seva veu, tot oposant-se en diverses ocasions —entre elles, a l'esmentada llei de primeres matèries de 1883— a les rebaixes a les importacions de carbons estrangers. Apareixerà també donant suport a la proposició de llei de novembre de 1878 d'Antonio de Vivar, diputat de la *secció econòmica*, demanant que els vaixells de l'Armada espanyola i serveis contractats per l'Estat consumissin carbons nacionals. Aquest sector apareix de vegades agrupat en l'*Asociación de la Industria Hullera de Asturias* i comptava amb el suport dels parlamentaris asturians. En alguna altra ocasió, apareix també amb el suport de la Lliga de Propietaris, Comerciants i Industrials de València¹³⁴.

Els bladers castellans no apareixeran amb tota la seva intensitat de sector demanant fins la segona meitat dels anys vuitanta. Al període estudiat, s'interessen sobretot pel tracte que reben els cereals i farines peninsulars en les reformes de Cuba i en l'acord comercial entre les Antilles i els Estats Units. Aquest sector compta amb el suport dels parlamentaris castellans i, dins d'aquests, de dos personatges que representen el proteccionisme cerealista durant aquests anys i els següents: Miguel Alonso Pesquera i Germán Gamazo.

Els llaners extremenys demanen en diverses ocasions incrementar els drets d'importació de les llanes estrangeres. Compten amb el suport dels parlamentaris extremenys i, en el terreny de les corporacions econòmiques, de l'*Asociación General de Ganaderos* i de l'*Asociación General de Agricultores de España*¹³⁵.

Els productors d'oli d'oliva, sobretot andalusos, apareixen també en diverses ocasions demanant increments aranzelaris per a olis d'altres tipus i també per als petrolis. Comptaven amb el suport dels parlamentaris andalusos¹³⁶.

Els fabricants de seda valencians, amb el suport dels parlamentaris de la zona i del Col·legi de l'Art Major de la Seda de València, demanen després del tractat de comerç amb França de 1882 la lliure entrada de la seda sense elaborar, petició que es troba a l'origen de la llei de primeres matèries. Els productors de panses de Màlaga s'oposen puntualment a les

133. Sobre aquest contenciós, veure: JUNTA DE ARANCELES Y VALORACIONES: *Información ... 17 y 18 de Mayo de 1883*; ELÍAS DE MOLINS, José: *Las admisiones temporales ...*; MARTÍNEZ PACHECO, Modesto: *Cuestión arrocera. Discursos pronunciados por D. ... Diputado por Santander, y D. Avelino Brunet en representación de los intereses de la marina mercante*, 1883.

134. Sobre les demandes d'aquest sector, veure LIGA DE PROPIETARIOS, COMERCIANTES E INDUSTRIALES DE VALENCIA: *Exposición que la ... eleva a las Cortes para que no se aumenten los derechos de introducción a los carbones minerales extranjeros*, 27 de Junio de 1877 (full volant); VALDÉS, Mariano: *Importancia y necesidades de la industria carbonera de Asturias*, 1877; ASOCIACIÓN DE LA INDUSTRIA HULLERA DE ASTURIAS: *Los carbones asturianos y la marina de guerra*, 1878; BERTRAND, Carlos: *El verdadero Libre-cambista. Estudio teórico-práctico del desarrollo de la industria metalúrgica y carbonera en Asturias por ... representante de la Sociedad Metalúrgica y Carbonera Belga*, 1881.

135. Sobre les demandes del sector, veure LÓPEZ MARTÍNEZ, Miguel: *La producción lanera y los aranceles por el Excmo. señor Don ... Consejero de agricultura, vocal de la Junta de Valoraciones y Aranceles*, 1879; BAS Y CORTÉS, Vicente. SOCIEDAD ECONÓMICA MATRITENSE: *La ganadería y el arancel*, 1881.

136. Sobre les demandes d'aquest sector, veure VILLALOBOS, Ángel de: *El aceite español de olivo y los aceites de semilla o industriales. Informe presentado a la Junta Superior Consultiva de Aduanas y Aranceles, por el Excelentísimo señor D. ... vocal de la misma*, 1876; *Memoria sobre los perjuicios que ocasiona a España la industria de la refinación del petróleo*, 1881; *Opinión de la prensa sobre los derechos arancelarios del petróleo*, 1881.

rebaixes en aquest sector atorgades a França pel tractat de 1882. Finalment, els propietaris d'alzines sureres del sud peninsular, s'oposen a la pretensió dels fabricants de taps de suro de l'Empordà de recarregar el suro en planxa a la seva sortida. Des de les lligues de contribuents també es fa un seguit de peticions a Govern i Corts, generalment relatives a política fiscal¹³⁷.

La confluència de tots aquests sectors demandants, amb peticions concretes adreçades al Govern i a les Corts, i que es fa especialment visible en projectes com el de primeres matèries de 1883, que compta al Congrés amb 54 esmenes parcials, fa que des d'alguns sectors d'opinió, i molt especialment des del lliurecanvisme organitzat, se censuri el que es considera tramitació d'interessos econòmics regionals a les Corts. En aquest sentit, a un míting de l'ARAA, convocat precisament per analitzar l'esmentat projecte, Gabriel Rodríguez ens ofereix una imatge gràfica de grups de diputats gestionant interessos molt concrets a les Corts:

Por las observaciones anteriores habéis visto que el primer efecto del proyecto de ley sobre las llamadas primeras materias, ha sido una completa dispersión en el campo proteccionista, un fraccionamiento de sus huestes, en grupos particulares de aviteros, laneros, carboneros, etc., etc., con su correspondiente representación en el Parlamento, que nos da una idea exacta de lo que pudiéramos llamar el *cantonalismo proteccionista*. Apenas se ven ya Diputados de las provincias o de los distritos; vemos más bien Diputados de las industrias, Diputados de tales y cuales fábricas, Diputados del aceite, o de la lana, o del carbón. Pero, ¿dónde están los Diputados de los intereses generales, de los consumidores, de los intereses de la verdadera riqueza nacional¹³⁸?

Gumersindo de Azcárate, al següent míting de l'associació, defineix les Corts com a lloc d'encontre de gestadors d'interessos econòmics: (...) *si el Parlamento, cuando se trate de cuestiones económicas va echando cada vez más en olvido todo lo que no sea principios de justicia, y todo lo que sea de interés general, dejando así que predominen casi en absoluto los intereses locales y aún los particulares e individuales, tengo para mí que se corre el grave riesgo de que, en vez de ser el Parlamento el santuario de las leyes, se convierta en una especie de club de agentes de negocios*¹³⁹.

6.1.3.2. Política aranzelària.

A) Reformes de l'aranzel.

A.1) Reforma de l'aranzel dins de la llei de pressupostos generals de l'Estat per a 1877-78.

Com es recordarà del capítol dedicat a la política econòmica del període, les successives modificacions de l'aranzel d'aquests anys tenen una primera fita en la suspensió (que no derogació) de la base 5ena, aplicada pel RD de 17-6-1875 del ministre d'Hisenda Pedro de

137. Veure, per exemple, els fulls volants: [JUNTA DIRECTIVA DE LA LIGA DE CONTRIBUYENTES DE BADAJOZ]: *A las Cortes*, 13 de Junio de 1877; LIGA DE CONTRIBUYENTES DE BADAJOZ: *Excmo. Sr.*, 19 de Marzo de 1877; [LIGA DE CONTRIBUYENTES DE CADIZ]: *Excmo. Sr. Ministro de Hacienda*, 3 de Febrero de 1878; també: [JUNTA PROVINCIAL DE AGRICULTURA, INDUSTRIA Y COMERCIO DE CÁDIZ]: *Excmo. Sr. Ministro de Hacienda*, 15 de Marzo de 1877 i SOCIEDAD ECONÓMICA GADITANA DE AMIGOS DEL PAÍS: *Exposición que la ... eleva al Excmo. Sr. Ministro de Hacienda, a fin de que sea desechado el restablecimiento del estanco de la sal, si fuese propuesto en concepto de ingresos del presupuesto del Estado para el año inmediato de 1877 a 1878*, 5 de Marzo de 1877; [LIGA DE CONTRIBUYENTES DE CASTELLÓN DE LA PLANA]: *Excmo. Sr.*, 14 de Agosto de 1877; [LIGA DE CONTRIBUYENTES DE VALLADOLID]: *A las Cortes*, 6 de Junio de 1883.

138. ARAA: *Meeting celebrado en el teatro de la Alhambra el día 11 de Marzo de 1883 sobre las llamadas primeras materias*, 1883, p.44.

139. ARAA: *Meeting ... 24-6-1883*, p.53.

Salaverría i posteriorment ratificada per les Corts amb la llei de 17-7-1876, que declarava com a lleis del Regne els reials decrets promulgats anteriorment pel Ministeri d'Hisenda.

La llei d'11-7-1877, de pressupostos generals de l'Estat per a 1878-79, obra del ministre d'Hisenda José García Barzanallana, i desenvolupada pel RD de 17-7-1877 ja del seu successor, el marquès de Orovio, introduïa importants modificacions en l'aranzel, la característica més significativa de les quals és la introducció del sistema de doble columna, amb una rebaixa en les taxes de la segona i orientada clarament cap a la celebració d'acords comercials. La rectificació de les valoracions feta per la JCAV el 1877 va servir de base per a la confecció de la segona columna, amb rebaixes en 101 partides de les 287 de les que constava l'aranzel espanyol. Les rebaixes efectuades en aquestes partides, varen afectar sobretot els metalls en brut i elaborats i els tèxtils. Com recordarem, la mateixa llei de pressupostos introduïa també drets extraordinaris i transitoris a la importació, però també a l'exportació, de mercaderies, amb una finalitat hisendística.

A.1.1) Postura de les corporacions econòmiques catalanes.

Davant del projecte del Govern, les corporacions industrials catalanes es mostraran, de fet, dividides. Mentre el FPE voldrà aprofitar la idea del ministre d'introduir uns drets transitoris més elevats per proposar una reforma aranzelària completa en sentit proteccionista, que es concreta en el vot particular de Pere Bosch i Labrús al Congrés dels diputats, l'IIC i el FPN es mostren partidaris de no alterar l'*status quo* aranzelari ni en un sentit ni en un altre per la via de la llei de pressupostos, i demanaran estudis preliminars, amb participació dels interessats, abans de tocar cap partida de l'aranzel. Anem a veure, doncs, amb una mica més de deteniment, quines són les postures d'uns i altres.

El FPE aprofita la visita a Barcelona del ministre d'Estat, Manuel Silvela, per lliurar-li una exposició, en la que es rebutjava les modificacions aranzelàries contingudes al projecte de pressupostos, alhora que es demanava un clar rearmament aranzelari i la consegüent denúncia dels acords comercials que ho impedissin¹⁴⁰.

D'altra banda, hi ha un estret contacte epistolar entre Pere Bosch i Labrús, que com recordarem era diputat per Vic alhora que un dels principals impulsors de la corporació, i els directius de Barcelona de la mateixa, de cara a anar perfilant l'estratègia parlamentària a seguir. La Junta Directiva es mostra partidària d'impugnar el projecte i de presentar un redactat alternatiu, que no es limiti a modificacions en algunes partides per obtenir ingressos immediats, sinó que plantegi una reforma aranzelària completa en sentit proteccionista. Així ho comunica a Bosch, alhora que nomena una comissió per què es traslladi a Madrid i li doni suport en els preparatius dels seus treballs parlamentaris¹⁴¹.

Els comissionats del FPE i Bosch i Labrús preparen un redactat alternatiu al projecte de García Barzanallana, tot analitzant l'aranzel partida per partida i cercant solucions no extremes per intentar no allunyar-se dels diputats defensors d'altres sectors econòmics, com

140. FPE: *Exposición al Excmo. Sr. Ministro de Estado ...*; també reproduït a *Fomento de la Producción Española*, núm. 34, 3-3-1877, p.147-160.

141. Veure AFTN, FPE, "Correspondencia" 15-5-1876/1-2-1882. Carta del president, Josep de Letamendi, i del secretari, Adolf Solá, a Pere Bosch i Labrús, a Madrid, datada a Barcelona el 17-5-1877.

ara els sucres porto-riquenys i els naviliers, i alhora atreure vots de diputats ministerials. No cal dir que la Junta de Barcelona anava essent puntualment informada¹⁴².

D'altra banda, el FPE recerca el suport d'altres corporacions de Barcelona, sense gaire èxit. Encara abans del debat parlamentari, adreça una exposició a les Corts, en la que valora la llei de pressupostos com una veritable reforma aranzelària, però feta no pas amb un interès de foment de la producció nacional, sinó amb una finalitat hisendística; s'oposa a l'impost extraordinari i transitori sobre diversos articles i es demana una reforma aranzelària completa en sentit proteccionista¹⁴³.

Per la seva banda, l'IIC i el FPN, que com hem vist eren partidaris de no tocar l'aranzel, rebutgen la proposta del FPE, concretada en donar suport al vot particular de Bosch i Labrús. Adrecen també les seves respectives exposicions a les Corts, en les que es coincideix en rebutjar el sistema de modificar l'aranzel per la llei de pressupostos i amb un objectiu prioritàriament fiscal. Es demana una reforma aranzelària completa en sentit proteccionista, ben estudiada, amb una llei específica, i amb interrelació entre totes les partides¹⁴⁴.

També aquestes corporacions envien la seva comissió a Madrid, entre els membres de la qual trobem Francesc López Fabra, un dels seus especialistes, que un parell d'anys més tard serà diputat per Barcelona. La comissió s'entrevista amb Cánovas, amb els ministres d'Hisenda i de Foment (García Barzanallana i el comte de Toreno), amb el rei i amb diversos parlamentaris, aspecte aquest darrer que veurem una mica més endavant. Entre aquests, en destaca la relació amb Víctor Balaguer, Ferran Puig i, sobretot, amb Antoni Sedó, aleshores diputat per Sant Feliu de Guíxols.

L'ANCB és una altra corporació que s'interessa pel projecte, en aquest cas des del punt de vista dels interessos de la marina mercant i de la possibilitat de restabliment dels drets diferencials. El març de 1877 adreça una exposició al ministre d'Hisenda, demanant el restabliment del dret diferencial de procedència, alhora que demana als parlamentaris catalans que s'interessin en aquest afer. Llegim a la memòria anual de l'associació: *Todos nuestros esfuerzos se dirigieron pues a lograr en general el restablecimiento del derecho diferencial de procedencias, y como la cuestión debía resolverse en las Cortes, desde luego obtuvimos el apoyo de los Sres. Senadores y Diputados por Cataluña*¹⁴⁵. L'associació va rebre també el suport d'altres diputats de províncies marítimes.

L'ANCB manté també relació amb el FPE i amb Bosch i Labrús per aquest tema, ja que en el vot particular d'aquest s'incloua el restabliment del dret diferencial de bandera. Bosch defineix per telegrama a l'ANCB la seva intenció en aquest punt: *Objeto mío principal restablecer principios derecho diferencial hoy derogado. Si logramos triunfar será fácil más tarde obtener mejoras*¹⁴⁶. L'ANCB, però, tot i agrair a Bosch la seva iniciativa, s'hi oposa, tot considerant que una reforma menor ara podria impedir-ne una de més gran després. En carta del seu president, Isidor Pons, a Bosch i Labrús, llegim: *Creemos, por el contrario, que en este país en donde todo marcha con lentitud, si ahora se hiciese una reforma tan exigua,*

142. Veure AFTN, sèrie varis, "Papers de l'antic arxiu que es troben al dipòsit de llibres"; lligall núm. 4 "Comunicaciones Fomento de la producción Española 1877". Carta de Francesc Domingo i Adolf Blanch, comissionats pel FPE a Madrid, datada el 21-5-1877, i adreçada al president de la corporació, Josep de Letamendi, a Barcelona.

143. *Fomento de la Producción Española*, núm. 48, 9-6-1877, p.383-385.

144. Veure *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 362, 9-6-1877, article "La reforma aranzelaria", p.379-382; AFTN, IIC, "Correspondencia" 13-1-1876/3-7-1879, 7-6-1877.

145. ANCB: *Memoria sobre los trabajos ...*, p.11.

146. AFTN, sèrie varis, "Papers de l'antic arxiu que es troben al dipòsit de llibres"; lligall núm. 4 "Comunicaciones Fomento de la Producción Española 1877", telegrama de Bosch i Labrús a l'ANCB, datat el 23-5-1877.

*equivaldría a aplazar la verdadera para muchos años y en este interregno la marina habría desaparecido*¹⁴⁷.

L'associació treu una circular amb les seves demandes i l'adreça a tots els membres de la Comissió de Pressupostos del Congrés. En aquest document, l'ANCB admet com un fet consumat la supressió del dret diferencial de bandera. Es considera que tot i ser una situació perjudicial per a la marina mercant, els compromisos internacionals impedirien la restitució del dret. En el seu lloc, es demana el restabliment del diferencial de procedència, tot considerant que el Govern està predisposat a fer-ho, així com deslligar l'aranzel dels acords comercials vigents. Es demana als membres de la comissió una modificació en un article del projecte, que preveia una autorització al Govern per imposar un recàrrec als drets d'importació i als de navegació per als productes, vaixells i procedències dels països que perjudiquessin d'alguna manera el comerç espanyol, consistent en afegir que l'autorització comprendria totes les procedències indirectes de totes les banderes mercants. Cal dir que aquest afegit es va admetre a la Comissió de Pressupostos abans del propi debat parlamentari, passant a formar part del dictamen, en forma d'un nou article.

L'IACSI no té un interès tan directe en el tema com les altres corporacions. Des de les planes de la seva revista, se censura la poca estabilitat de l'aranzel espanyol més que no pas el fet que es reformi a través de la llei de pressupostos¹⁴⁸.

A.1.2) Activitat dels parlamentaris catalans, fora de les sessions de les Corts.

Així com en altres campanyes proteccionistes —que veurem a les planes següents— hi ha unanimitat entre les corporacions catalanes entorn a quina actuació demanaran al grup de parlamentaris catalans, en el cas de la reforma aranzelària de 1877 aquella no existeix. Això fa que, per la seva banda, els parlamentaris catalans tampoc no actuïn com un bloc compacte, sinó que optin entre la postura del sector FPE o del sector IIC i FPN més ANCB i que una part important d'ells resti un tant al marge de l'afer.

En qualsevol cas, sí hi ha una certa activitat dels parlamentaris catalans com a grup ja abans de la presentació del projecte de García Barzanallana. Així, el mes de maig celebren algunes reunions conjuntes per analitzar el projecte. En una d'elles, nomenen una comissió encarregada d'analitzar el projecte d'impost extraordinari i transitori a l'exportació dels vins, previst també al projecte ministerial. El 7 de maig de 1877 celebren la reunió potser més significativa. La presidí Balaguer i comptà amb l'assistència de 24 diputats i 10 senadors. En aquesta sessió, el comte de Torre-Mata, senador per Lleida (encara no havia revalidat la seva senadoria vitalícia) proposa autoritzar la comissió nomenada anteriorment per què negociés davant del Govern, de la Comissió de Pressupostos del Congrés i dels altres diputats i senadors la retirada d'aquest impost sobre els vins. Manel Girona, senador per Barcelona (tampoc no havia pres possessió encara de la seva senadoria vitalícia), molt en línia amb les seves aficions d'estudiar la política fiscal i de proposar alternatives, explica quins impostos es podria proposar en substitució d'aquest. Cal recordar que en aquests moments Girona era directiu de l'APFUBZE i de la UBCP. Dels assistents hi ha l'única oposició del *cunero* Manuel Torrecilla (senador per Tarragona), que pretenia que aquesta

147. AFTN, sèrie varis, "Papers de l'antic arxiu que es troben al dipòsit de llibres"; lligall núm. 4 "Comunicaciones Fomento de la Producción Española 1877", carta d'Isidor Pons, president de l'ANCB, adreçada a Pere Bosch i Labrús, a Madrid, i datada a Barcelona, 23-5-1877.

148. *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, 1-2-1878, p.44.

comissió tingués sols caràcter informatiu i no pas que practiqués gestions. Tot i l'oposició de Torrecilla, es va aprovar la proposició del comte de Torre-Mata, per 33 vots contra un únic vot en contra. Segons *La Mañana*, aquest acord gairebé unànime i els treballs posteriors de la comissió esmentada, hauria motivat que la subcomissió d'ingressos de la Comissió de Pressupostos del Congrés acordés no admetre finalment aquest impost¹⁴⁹.

D'altra banda, el 5 de juny de 1877 es reuneixen els diputats de la província de Barcelona, en aquesta ocasió per analitzar el projecte del Govern en la part referent a recàrrecs sobre els drets aranzelaris dels carbons, mesura que perjudicava directament la indústria catalana. Es nomena també una comissió de treball, amb Antoni Sedó (diputat per Sant Feliu de Llobregat), Joaquim Cabirol (Arenys de Mar), Enrique Orozco (Berga) i Pau Turull (Terrassa) per gestionar aquest afer. D'aquests diputats, Antoni Sedó intervé activament a les audiències públiques de la comissió general de pressupostos dels dies 6 i 7, tot oposant-se als recàrrecs sobre els carbons. No obstant, no aconseguí que la comissió alterés el seu dictamen en aquest punt. En l'altre extrem, Josep Florejachs (Olot), que era president del consell d'administració de les mines de Calaf, assistí també a aquestes audiències mostrant-se a favor d'una mesura que beneficiava directament els interessos de la seva companyia, en reduir la competència estrangera, tot argumentant que el recàrrec afavoriria la mineria espanyola sense perjudicar la indústria¹⁵⁰.

En no reeixir en el tema dels carbons, alguns diputats catalans es reuneixen el dia 21 —amb el debat del pressupost de despeses ja aprovat pel Congrés i amb el d'ingressos (que era el que contenia les reformes aranzelàries) recent iniciat— amb diputats de províncies afectades per la mesura. D'aquesta reunió, amb assistència d'uns 50 diputats, en sortí l'acord que Sedó defensés al Congrés la postura de no alterar l'aranzel en aquest sector.

Bosch i Labrús, que com recordarem era l'home fort del FPE a les Corts, convoca a mitjan juny el sector de diputats més afí als seus plantejaments de proteccionisme harmònic, per analitzar el seu vot particular. Hi assisteixen uns 30 diputats i es forma una comissió de treball, amb el propi Bosch més alguns dels seus col·laboradors, que hem vist en analitzar l'anomenada *secció econòmica* del Congrés, entre ells el català Ramon Soldevila (diputat per Lleida), amb l'encàrrec d'entrevistar-se amb el president del Consell de ministres i amb el ministre d'Hisenda, per sondejar les seves opinions.

D'altra banda, el diputat per Écija (Sevilla) Fernando Primo de Rivera, publica un fullet de suport al vot particular de Bosch¹⁵¹. Pel que fa a les lligues de contribuents, entitats de les que Bosch i Labrús i el FPE pretenien obtenir el suport necessari als seus plantejaments, com hem pogut veure al capítol dedicat a les corporacions econòmiques, es limiten a desaprovar el projecte des del punt de vista la gran quantitat de càrregues contributives que contenia, però sense qüestionar la reforma aranzelària que duia aparellada¹⁵².

El dia 27, és a dir, quan el debat al Congrés sobre el pressupost d'ingressos ja portava alguns dies començat, es tornen a reunir els diputats per la província de Barcelona per escoltar els membres de la comissió del FPN que s'havia traslladat a Madrid per gestionar la no alteració dels aranzels. Els diputats assistents es mostren favorables a les demandes del

149. *La Mañana*, 8 i 9-5-1877

150. Sobre les intervencions dels diputats catalans en aquestes audiències, veure *La Mañana* de 7 i 8-6-1877.

151. PRIMO DE RIVERA: *Los aranceles ...*

152. Veure LIGA DE CONTRIBUYENTES DE VALLADOLID: *Exposiciones dirigidas por la .. a las Cortes ordinarias de la Nación, con motivo de los Proyectos del nuevo impuesto de un cuartillo por ciento sobre transacciones y del Presupuesto para el próximo año económico de 1877 a 78, 1877.*

FPN. Intervenien, en aquest sentit, Víctor Balaguer i Antoni Sedó i també el *cunero* Emilio Castelar¹⁵³. Dos dies més tard, la comissió del FPN es reuneix amb els tres senadors per la província de Barcelona, Ramon Estruch, Ferran Puig i Manel Girona, més el de la SEBAP, Joaquim Maria Paz, i amb tres diputats que representaven els de Barcelona. Recordem que en aquests moments Puig era soci destacat de l'IIC, Girona directiu de l'APFUBZE i de la UBCP, i Paz directiu d'aquesta darrera corporació. També aquí els assistents es mostren d'acord amb les demandes del FPN¹⁵⁴.

A.1.3) Debat a les Corts.

El debat al Congrés dels pressupostos generals de l'Estat per a 1877-78 es realitza entre els dies 6 de juny i 5 de juliol de 1877. Es divideix en dos grans blocs, despeses i ingressos, que són debatuts entre el 6 i el 19 de juny i entre el 20 de juny i el 7 de juliol, respectivament. El que mereix una més gran atenció per part de les corporacions catalanes és, lògicament, el segon, ja que contenia les modificacions aranzelàries. És el que veurem ara, deixant l'altre per a l'apartat dedicat als pressupostos generals de l'Estat (dins de política fiscal).

En aquest debat del pressupost d'ingressos, la participació dels catalans és notable. En primer lloc, presenten exposicions de corporacions econòmiques i d'institucions catalanes. En aquest sentit, cal esmentar l'arribada al Congrés d'exposicions del FPN, IACSI, UBCP, JPAICT, SEGRAP, Ajuntaments de Barcelona i de Vic, entre altres, amb demandes diverses.

En segon lloc, hi ha un conjunt de vots particulars i d'esmenes a qüestions diverses del projecte, a banda de l'aranzelària. Bosch i Labrús signa un vot particular amb Félix Berdugo i Juan Clavijo, relatiu a l'impost de consums; en el transcurs del debat, Berdugo el defensa, sense èxit. Marià Pons en presenta un altre, relatiu a les loteries; finalment el retira, ja que la comissió accepta una esmena similar. Aquesta esmena és presentada per Antoni Sedó, aribant a una transacció amb la comissió. El mateix Sedó, en presenta una altra, relativa al repartiment de pagaments de la contribució d'immobles, conreu i ramaderia; en el transcurs del debat, finalment la retira. Josep Florejachs en presenta dues, una relativa a gravàmens municipals i l'altra a impostos municipals, que no s'aproven. Tampoc no s'aprova la de Ramon Soldevila, relativa a drets passius. Albert Quintana també presenta una esmena relativa a les loteries i també la retira en el transcurs del debat, en arribar a una transacció amb la comissió. Els *cuneros* Manuel de Azcárraga, Rafael Cabezas i Manuel de Salamanca també presenten esmenes.

Pel que fa a la part referent a la reforma aranzelària, trobem el vot particular de Bosch i Labrús, més algunes esmenes. Convé aturar-se en aquest vot particular, que signaven també Berdugo i Clavijo. El vot té un llarg preliminar, en el que es critica els impostos que conté el pressupost d'ingressos, tot considerant que es carregava sobretot la producció i el capital, impeding així el seu desenvolupament. Es proposa i detalla un rearmament aranzelari complet, prescindint dels drets extraordinaris i transitoris del projecte governamental. Agafant com a base l'aranzel vigent, s'incrementa els drets de les partides que paguen percentatges inferiors al 30%, segons el criteri de com més elaboració del producte, més càrrega aranzelària. Es planteja no com a transitori, com preveia el dictamen, sinó com a fix. Es preveu també rebaixes aranzelàries fins a un 15% per a les mercaderies procedents de països que atorguin a les espanyoles avantatges recíprocs o el tracte de nació més

153. Sobre aquesta reunió, veure *La Mañana*, 28-6-1877.

154. *La Mañana*, 30-6-1877.

afavorida, sempre amb autorització de les Corts. S'aboleix la franquícia de drets per al material ferroviari concedida a la llei de 26-12-1876 i, en el seu lloc, s'estableix un llistat de mercaderies que pagarien sols un 10%, deixant que la resta es reguli per l'aranzel general de duanes (el dictamen preveia també la supressió de les franquícies i un 10% per a determinats productes). D'altra banda, es deroga el dret d'exportació *ad valorem* al suro en brut, previst a l'article 19 de la llei de pressupostos de 21-7-1876 (que també es preveia al dictamen). Altres aspectes del vot, són que les mercaderies importades paguin també els impostos nacionals, que el Govern quedi autoritzat per establir represàlies comercials (igual que al dictamen), l'afavoriment de les procedències directes d'Ultramar en bandera espanyola, així com la concessió de primes a l'exportació de productes elaborats amb primeres matèries importades amb percentatges aranzelaris inferiors al 10%¹⁵⁵.

Per la seva banda, Antoni Sedó, junt amb altres diputats, presenta tres esmenes. En la primera, demanava no incrementar els drets dels carbons; en la segona, el retorn als importadors de primeres matèries dels imports pagats en concepte de duanes, si els productes elaborats amb aquelles es destinaven a la reexportació; i en la tercera, la supressió dels articles del projecte que contenien les reformes aranzelàries. En aquesta darrera, llegim unes consideracions preliminars del tot coincidents amb el que venien dient l'IIC i el FPN en les seves exposicions a les Corts: *No hay, no puede haber industria, agricultura y comercio sólidamente establecido aceptando el funestísimo sistema de reformar anualmente los aranceles, introduciendo en la ley de presupuestos uno o más artículos encaminados a este fin, como se pretende hacerlo en la de 1877 a 78. I també: (...) con el deseo de que las reformas arancelarias, sean éstas totales o parciales, se realicen siempre previas las informaciones que deben preceder y mediante el estudio de todos los ramos de la producción nacional*¹⁵⁶.

Ramon Soldevila presenta dues esmenes. La primera proposava unes taxes per als blats i cereals i la segona es referia als drets aranzelaris de diversos productes¹⁵⁷. Finalment, hi ha una altra esmena, signada per un grup de diputats catalans, en la que es demana compensacions per a les indústries que resultessin perjudicades per l'increment de drets d'importació dels carbons, consistents en recarregar el producte estranger elaborat amb aquests carbons en un percentatge equivalent. Els diputats signants són: Josep Florejachs (Olot), Joaquim Bañeres (Balaguer), Ramon Soldevila (Lleida), Joaquim de Castellarnau (El Vendrell), el marquès de Montoliu (Tarragona), Joaquim Valentí (Mataró) i Josep Batlle (Valls)¹⁵⁸.

Ja dins del debat, Sedó consumeix el tercer torn contra la totalitat del projecte, el 21 de juny¹⁵⁹. Sedó argumenta que dins del present projecte de pressupostos, s'estaria debatent la reforma de diverses i importants lleis, com la qüestió aranzelària, l'ensenyament o l'ingrés en la carrera administrativa, que requeririen totes elles una legislació específica. S'oposa als increments de la contribució industrial i dedica una atenció preferent a la reforma aranzelària. Igual que l'IIC i el FPN, s'oposa al fet d'introduir modificacions a l'aranzel a través d'una llei de pressupostos: *No es el articulado del presupuesto el llamado a introducir reformas en la ley arancelaria; por lo mismo que es asunto serio y de gran importancia, debe ser tratado por*

155. DSC, 9-6-1877, ap. 5è al núm. 34.

156. DSC, legislatura de 1877, 12-6-1877, ap. 6è al núm. 36 (primera i segona esmenes) i 18-6-1877, ap. 1r al núm. 41 (tercera esmena i text esmentat).

157. DSC, legislatura de 1877, 22-6-1877, ap. 5è al núm. 45 (ambdues esmenes).

158. DSC, legislatura de 1877, 19-6-1877, ap. 2n al núm. 42.

159. DSC, legislatura de 1877, 21-6-1877, núm. 44, p.1094-1099.

*medio de una ley especial*¹⁶⁰. També analitza els increments en els drets d'importació als carbons, que en la seva condició de primera matèria industrial i per als ferrocarrils, hauria de dur, segons ell, a un encariment general de costos.

En la seva rèplica, el ministre d'Hisenda, García Barzanallana, que respon de fet a tots els oradors en contra de la totalitat, tracta d'altres temes, sense abordar la reforma aranzelària.

El dia 23, el mateix Sedó defensa les seves esmenes¹⁶¹. Insisteix en la impropedència de reformar l'aranzel de cap altra manera que no sigui una llei específica, elaborada després de llargs estudis dels diversos sectors econòmics. Rebutja també la finalitat únicament hisendística dels drets transitoris del projecte: *me atrevo a asegurar que ni los productores ni los consumidores lo han solicitado [l'augment de drets], y que la única razón que la comisión habrá tenido en cuenta para proponer el aumento de esos derechos, el único criterio que en ella habrá dominado es la escasez, la penuria del tesoro, la necesidad, en una palabra, de allegar recursos*¹⁶². Per a Sedó, aquesta finalitat hisendística més que no pas protectora, faria que el Govern no hagués filat gaire prim en el moment de reformar algunes partides de l'aranzel, sense mesurar els efectes que això podria tenir sobre determinades indústries. Creu que l'increment de les taxes, si bé pujarà el preu per unitat importada, farà baixar tant el nombre d'aquestes, que la quantitat final recaptada serà inferior. Finalment retira l'esmena, igual que altres diputats, per evitar una votació adversa.

El mateix dia, Soldevila defensa la seva esmena referent a drets aranzelaris de diversos productes¹⁶³. Demana que les modificacions introduïdes a l'aranzel quedin consignades en aquest, amb una reforma que incrementi moderadament els drets i, finalment, també retira l'esmena.

Després d'un parell d'intervencions menors de Florejachs i de Soldevila, Bosch i Labrús passa a defensar el seu vot particular el dia 27¹⁶⁴. Bosch analitza la reforma aranzelària de 1869, continguda a la llei de pressupostos d'aquell any, comparant-la amb la que pretén fer ell ara: si l'una abaixava els drets, l'altra els puja. Denuncia els efectes que han tingut les classificacions de les partides per agrupacions genèriques, tot admetent que els filats i els teixits de cotó han prosperat, perquè tenen encara taxes altes. Analitza els sistemes tributaris de diferents països, per demostrar que a un més gran rendiment de la renda de duanes correspon una menor pressió fiscal sobre les classes productores. Analitza també la situació de cada sector econòmic. Presenta nombroses exposicions favorables a la reforma aranzelària en sentit proteccionista. Finalment, argumenta a favor de la pujada de taxes des del punt de vista de l'increment de la renda de duanes.

Tant Clavijo com Alonso Pesquera i Berdugo intervenen també en el debat, per donar suport al vot particular. En carta de Bosch i Labrús al FPE, informant del transcurs del debat, es mostra satisfet del que considera victòria moral de les tesis defensades per la corporació, així com del suport obtingut pels esmentats diputats: *Dos días completos, sesiones de seis horas, ha ocupado al Congreso mi voto. Nos hemos batido bien, obteniendo una victoria moral completa (...) Hablé anteayer 3 horas y media, puedo asegurar que hubo mucha más*

160. DSC, legislatura de 1877, 21-6-1877, núm. 44, p.1096.

161. DSC, legislatura de 1877, 23-6-1877, núm. 46, p.1178-1181.

162. DSC, legislatura de 1877, 23-6-1877, núm. 46, p.1179.

163. DSC, legislatura de 1877, 23-6-1877, núm. 46, p.1183.

164. DSC, legislatura de 1877, 27-6-1877, núm. 49, p.1256-1268, 1269-1277; veure també BOSCH Y LABRÚS: *Voto particular*

*concurrència y mucha más atención de la que se presta generalmente a las cuestiones de presupuestos (...) En fin en todos terrenos salimos victoriosos. Clavijo muy bien, Verdugo superior, Alonso Pesquera muy oportuno*¹⁶⁵.

En aquest punt, es produeix un incident parlamentari entre Antoni Sedó i Bosch i Labrús, defensors dels diferents punts de vista de les corporacions industrials catalanes en aquest afer, i que ja hem vist en el capítol dedicat a aquestes. En la seva intervenció del mateix dia 27, Sedó es reclama diputat de l'IIC i del FPN i, en nom seu, rebutja qualsevol alteració de l'arancel: *el Instituto industrial, lo propio que el Fomento de la producción nacional, hoy solicitan, por medio de reverentes exposiciones oportunamente presentadas en esta Cámara, así como por la voz de sus Diputados, que no se introduzca reforma de ninguna clase en los aranceles con motivo de la discusión de los presupuestos*¹⁶⁶. I afegeix:

[la mayoría de los industriales catalanes] hoy por hoy ni piden ni desean las reformas que el Gobierno y la comisión proponen, y que, por el contrario, prefieren que este asunto quede como está. Y al decir que prefieren que siga este asunto conforme hoy está, no es ciertamente porque supongan que sea bueno el actual arancel, no; sino porque están íntimamente convencidos de que una reforma parcial, de la manera inusitada con que pretendéis realizarla, sin información previa, sin estudio de ninguna clase que dé luz sobre el estado de nuestra industria, sin oír para nada a los productores, sería mil veces más funesta que la conservación de los actuales aranceles.

Por último, señores, los industriales a que me refiero opinan que tal vez sería conveniente una reforma arancelaria; pero tratada con la seriedad, con el estudio, con la meditación que la importancia del asunto requiere y que los intereses generales del país aconsejan; pero jamás, repito, bajo el procedimiento que queréis aplicar.

Bosch i Labrús, en la seva resposta, mostra la seva estranyesa per l'oposició de les dues corporacions, especialment del FPN, que va presidir durant molts anys. Esmenta les moltes exposicions de gremis de Barcelona i del FPE que ha rebut, favorables al seu vot particular. Creu que ajornar la reforma arancelària fins després d'una informació és allunyar-la molt en el temps. Argumenta que si el 1869 es va poder legislar dins de la llei de pressupostos en matèria arancelària i en un sentit perjudicial a la producció nacional, ara també es pot fer, però en un sentit d'afavoriment¹⁶⁷.

Es produeix un debat entre ambdós diputats catalans entorn a les corporacions industrials de Barcelona, les seves escissions, objectius i diversa valoració de temes com el present, que dona peu a què Antonio María Fabié, de la comissió, pugui dir:

El espectáculo que acabamos de presenciar es muy instructivo, lo digo de buena fe, porque demuestra hasta qué punto, no ya dentro de la Nación, sino dentro de una misma provincia, hay opuestos y contradictorios intereses en materia económica, y por eso es por lo que la comisión desea que no se tome en consideración el voto particular del Sr. Bosch, y que se proceda a la reforma, como ya he dicho antes, después de la debida meditación, con el conveniente estudio y por un poder que es el Gobierno, y sólo el Gobierno, superior a todos los intereses, que los toma todos en cuenta, y que es el que tiene que hacer, valga la frase, el papel de Rey Sobrino en el campo de Agramante de la industria¹⁶⁸.

Bosch i Labrús retira finalment el seu vot particular, per evitar una votació adversa. Entre els oradors que havien intervingut en contra seu, crida l'atenció l'argumentació de Lope Gisbert, de la comissió, que el rebutja paradoxalment per tractar-se d'una reforma

165. AFTN, sèrie varis, "Papers de l'antic arxiu que es troben al dipòsit de llibres"; lligall núm. 4 "Comunicaciones Fomento de la producción Española 1877". Carta de Pere Bosch i Labrús adreçada a Adolf Blanch, a Barcelona, datada a Madrid, 29-6-1877. La carta sencera es pot veure a l'apèndix 21. Fixem-nos també que Bosch escriu el nom del diputat Félix Berdugo amb "V", ja que es tracta d'un personatge que apareix tant amb aquesta lletra com amb "B"; agafo la versió del diari de sessions d'aquest any, que és amb "V".

166. DSC, legislatura de 1877, 27-6-1877, núm. 49, p.1304.

167. DSC, legislatura de 1877, 27-6-1877, núm. 49, p.1306-1307.

168. DSC, legislatura de 1877, 27-6-1877, núm. 49, p.1307.

arancelària completa, quan precisament això era el projecte del Govern: *debo declarar en nombre de la comisión general de Presupuestos, que ésta ha considerado que el voto particular del Sr. Bosch, siendo una completa reforma arancelaria, tiene muchísima importancia y no puede en modo alguno aceptarse y decretarse en un artículo del presupuesto sin toda la previa información necesaria y sin un detenido examen*¹⁶⁹.

L'altra esmena de Soldevila, relativa als blats, és defensada per Arenillas, sense èxit. Finalment, Florejachs retira la seva esmena demanant compensacions a la indústria per l'increment de drets al carbó, ja que durant el debat la comissió havia retirat el primitiu dictamen, que preveia un dret *ad valorem* d'un 25% per al carbó mineral i el coc, i n'havia presentat un altre, amb una taxa de 2,5 pessetes (0,02 euros) per tona.

Com ja s'ha dit anteriorment, l'ANCB havia aconseguit que a la comissió s'acceptés una autorització al Govern per imposar un recàrrec als drets d'importació i als de navegació per a totes les procedències indirectes de totes les banderes mercants. No obstant, no era el mateix una autorització per adoptar unes determinades mesures que la fixació per llei d'aquestes i, així, el Govern finalment va decidir no fer ús de l'autorització, amb la consegüent desaprovació per part de l'esmentada corporació.

Al Senat, el debat es realitza entre el 16 de juny i el 10 de juliol. En aquest cas, les intervencions de senadors catalans són menors que les dels diputats. Trobem dins la comissió Manel Girona i el comte de Bañuelos. Centrant-nos en el pressupost d'ingressos, ja que el de despeses el veurem a l'apartat corresponent, cal esmentar l'addició que presenta Ferran Puig, relativa a rifes d'establiments benèfics, i la seva defensa; la comissió manifesta que no la pot acceptar (hauria de ser objecte d'una altra llei, en tot cas) i finalment Puig la retira. Joaquim Maria Paz també respon Ruíz Gómez, tot esbossant alguns plantejaments proteccionistes referents a la solidaritat d'interessos entre províncies¹⁷⁰. La llei resultant, duu data d'11-7-1877.

Un cop aprovat el projecte i transcorreguts alguns mesos, el FPE farà des de les planes de la seva revista una reflexió sobre el paper jugat en aquest tema per l'IIC i el FPN, als que acusarà d'entorpir amb la seva actitud una veritable reforma arancelària en sentit proteccionista:

Y sin embargo, el voto particular del Sr. Bosch no fue apoyado por entidades, cuya representación debía ponerles, en este caso, al lado del digno diputado por Vich; y un señor diputado lo combatió manifestando que el "Fomento de la Producción nacional" y el "Instituto Industrial" solicitaban, por medio de reverentes exposiciones oportunamente presentadas a la Cámara, *así como por la voz de los diputados* (?), que no se introdujese reforma de ninguna clase en los aranceles con motivo de la discusión de los presupuestos; y el Sr. Fabié pudo combatir el voto particular alegando la oposición y contradicción de intereses en materia económica, que había, no ya dentro de la nación, sino dentro de una misma provincia.

Esto pasó, y cuenta que pocas veces se ofrecieron circunstancias tan favorables para los intereses del trabajo. Ni un solo diputado se había levantado a defender la bondad de los principios de la escuela libre-cambista; diputados de provincias, comúnmente opuestas a lo que nosotros creemos buenos principios económicos, se presentaban dispuestos a aceptar nuestro programa, y el voto particular había sido combatido con flojedad de razonamiento. Pero la conducta de las citadas corporaciones, representadas en Madrid por una comisión activísima, desconcertó la campaña y fue más difícil sostener el voto particular¹⁷¹.

169. DSC, legislatura de 1877, 27-6-1877, núm. 49, p.1277.

170. DSS, legislatura de 1877, 6-7-1877, núm. 53, p.815-816 (intervenció de Girona); 7-7-1877, ap. 2n al núm. 54 i 10-7-1877, núm. 58, p.946 i 949-951 (addició i intervenció de Puig); 10-7-1877, núm. 58, p.940-941 (intervenció de Paz).

171. *Fomento de la Producción Española*, núms. 82 i 83, 1-2-1878 i 9-2-1878, article "Recuerdos oportunos", p.65-69 i 84-87, respectivament. La cita correspon al primer d'aquests números, p.67.

Aquest serà un dels temes de discrepància entre les corporacions industrials catalanes, però no pas l'únic.

A.2) Restitució de la base 5ena de 1882.

Com ja hem vist al capítol de política econòmica, l'octubre de 1881 el ministre d'Hisenda liberal, Juan Francisco Camacho, presenta al Congrés dels diputats el seu projecte de restitució de la base 5ena. Arribà a un acord amb la comissió del Congrés, presidida pel lliurecanvista Moret, per ajornar el debat fins l'aprovació per les Corts del tractat de comerç amb França, ja que, a la pràctica, l'aplicació d'aquest deixava moltes partides de l'aranzel al límit previst per la primera rebaixa de la base 5ena i, en algun cas, anava fins i tot més enllà. Un cop aprovat el tractat, però, el Govern es mostra partidari de no dur al debat la base 5ena, però no així Moret i els diputats que li feien costat, que n'acceleraren la tramitació parlamentària. En aquest context, és on es produeix el vot particular de Pere Antoni Torres i d'Hipólito Rodrigañez, amb mesures més suaus que el projecte inicial i que comptarà amb el suport del Govern. Davant d'aquest, el sector lliurecanvista predominant a la comissió, emet un dictamen que s'aparta també del projecte inicial, però en un sentit de desarmament aranzelari més radical.

Hi ha, doncs, tres textos per a aquest projecte: el primer projecte del ministre Camacho, presentat abans de l'aprovació del tractat de comerç amb França i que durant mig any és l'únic existent, que fan servir de referència els seus defensors i els seus detractors; el vot particular, amb modificacions en sentit proteccionista; i el dictamen de la majoria de la comissió, amb modificacions lliurecanvistes.

El primer text era ja d'entrada diferent del projecte original de 1869, rebutjant la idea de desarmament aranzelari unilateral, condicionant les rebaixes a l'obtenció d'avantatges recíprocs i a la celebració d'acords comercials, i fixant unes etapes esglaonades d'aplicació. El dictamen, en canvi, apostava per una rebaixa unilateral i immediata, sense etapes i sense condicionar-la als acords comercials. El vot particular, amb el suport del Govern, mantenia les idees del primer projecte, establint un període de 10 anys, amb tres etapes d'aplicació: la primera, immediatament, la segona als 5 anys i la tercera als 10 (a diferència dels 6 anys del primer projecte). Incorporava també una informació abans de la segona rebaixa; si del seu resultat es considerava oportú no aplicar-la, es congelaria i s'aplicaria juntament amb la tercera als 10 anys.

A.2.1) Postura dels lliurecanvistes davant del projecte.

L'ARAA venia demanant la restitució de la base 5ena des de feia temps. El juliol de 1879, Moret intervé al Congrés per demanar al ministre d'Hisenda, el marquès de Orovio, si pensa aixecar la suspensió de la base 5ena. El ministre s'hi oposa: *Contestaré bien claramente a la pregunta que me ha dirigido el Sr. Moret. En el estado actual de la industria, pendiente una información parlamentaria para saber su estado y conocer cuáles son las medidas que es necesario adoptar, el Gobierno cree no debe tomar la iniciativa ni traer proposición para que continúe la reforma arancelaria de 1869, que fue suspendida por medio de una ley*¹⁷². L'octubre de 1880, una comissió de l'ARAA s'entrevista amb el ministre (en aquells moments ho era Fernando Cos-Gayón), per demanar-li la restitució de la base 5ena. Amb la formació

172. DSC, legislatura de 1879-80, 9-7-1879, núm. 32, p.479.

del Govern liberal de febrer de 1881, aquesta demanda s'incrementa per part de l'associació, en considerar el nou gabinet més proper als seus plantejaments.

Per això, un cop pren forma el primer projecte de Camacho, se li censura la tebior de plantejaments. Des dels seus mítings, es demana el restabliment íntegre de la base 5ena, es rebutja la idea de reciprocitat prevista al projecte, tot apostant pel desarmament aranzelari unilateral, i es rebutja també el sistema esglaonat d'aplicació que, a més, podria permetre que futurs governs revisessin el procés i no apliquessin les rebaixes previstes¹⁷³. Al míting de 21 de maig de 1882, Moret explica la presentació per part del grup de diputats encapçalats per ell d'un dictamen diferent al projecte del Govern:

Por eso yo acepto la responsabilidad que pueda recaer sobre mí y sobre mis amigos al defender no ya el proyecto que presentó el Sr. Camacho; desde el momento que el Tratado con Francia se ha votado, nosotros pedimos el restablecimiento inmediato, desde 1º de Julio próximo, de la base 5ª de la ley de mi digno amigo el Sr. Figuerola, suspensa en 1875, con la promesa de que a los dos años sería traída: han pasado siete y ya no podemos esperar ni una hora, ni un minuto más: Podrá imponérsenos, pero no lo reconoceremos; y desde el momento que recaiga un voto contrario a nuestro sentido, seguiremos haciendo lo que ahora, continuaremos nuestra agitación hasta que se nos oiga y consigamos la paz y la concordia entre los productores y los consumidores de esta pobre patria española¹⁷⁴.

A.2.2) Postura de les corporacions econòmiques catalanes.

Des de les corporacions econòmiques catalanes, s'hauria desitjat senzillament la derogació de la base 5ena, el 1875, enlloc de la suspensió. En no ser així, durant aquests anys hi ha el temor a un gir inesperat per part del Govern, que posi damunt la taula una altra vegada el tema. És per això que se segueix amb atenció les moviments dels lliurecanvistes. Abans que l'ARAA s'entrevistés amb el ministre d'Hisenda, l'octubre de 1880, l'IFTN ja n'estava perfectament informat a través dels seus col·laboradors. Per això, encarrega a Víctor Balaguer que en unió dels altres diputats i senadors de la província de Barcelona residents a Madrid, vagin a veure el ministre d'Hisenda, per contrarrestar les intencions de l'associació lliurecanvista¹⁷⁵. La corporació elabora també una exposició al ministre d'Hisenda, demanant que a la propera legislatura es presenti a les Corts un projecte de derogació definitiva de la base 5ena, així com que no es pugui alterar l'aranzel sense una llei, una àmplia informació prèvia i l'aprovació de les Corts.

La formació del nou Govern liberal, però, significa el punt màxim d'alarma i de mobilització per part de les corporacions catalanes, com hem vist àmpliament al capítol dedicat a elles, i que recorda l'estat produït el 1869 davant del nomenament de Figuerola com a ministre d'Hisenda¹⁷⁶. Entre aquests temors, la possibilitat d'una restitució de la base 5ena cobra protagonisme. En aquest sentit, hi ha un redoblament de la propaganda, destacant les nombroses manifestacions proteccionistes, celebrades a diverses ciutats de Catalunya durant els propers mesos; en totes elles, la supressió de la base 5ena apareix com a una de les principals demandes.

En fer-se públic el primer projecte de Camacho, l'octubre de 1881, l'activitat de les corporacions econòmiques catalanes passa d'una oposició més genèrica a la possible restitució de la base 5ena, a concretar-se en l'anàlisi del projecte que tenien al davant.

173. Veure ARAA: *Meeting ... 25-3-1882; Meeting ... 21-5-1882*. Veure també JANINI VALERO, Juan: *Consideraciones sobre la libertad de comercio y la protección arancelaria*, 1881.

174. ARAA: *Meeting ... 21-5-1882*. p.57.

175. AFTN, IFTN, "Actas" 17-7-1879/12-9-1881; sessió de la Junta Directiva de 6-10-1880.

176. Veure IZARD: *Manufactureros ...*, p.98-99. Per a 1881, veure PUGÉS: *Cómo triunfó ...*, p.226-231.

L'IFTN elabora un document, confeccionat en forma d'esborrany d'exposició a les Corts, que sotmet a la deliberació dels parlamentaris (aspecte que veurem una mica més endavant). En ell, la corporació industrial s'oposa completament al restabliment de la base 5ena i demana una àmplia informació sobre la situació de tots els sectors econòmics espanyols, abans de procedir a fer cap modificació aranzelària, tot considerant que les dades existents parlarien més aviat d'una situació de crisi¹⁷⁷.

En un segon document, elaborat quan ja s'havia presentat al Congrés el vot particular de Torres i de Rodríguez, s'al·ludeix a les declaracions de Sagasta al Senat, durant el debat del tractat de comerç amb França, en les que afirmava que aquest projecte no tiraria endavant. L'IFTN afirma, en aquest sentit, que després d'aquest tractat, que situava moltes partides al límit de la base 5ena i fins i tot més enllà, creia que la base 5ena quedaria aturada. La corporació fixa també la seva atenció en el fet que la incorporació d'una informació abans de la segona rebaixa, no exclou que aquesta s'apliqui conjuntament amb la tercera i de cop totes dues, encara que els resultats de la informació ho desaconsellin. Es demana la derogació de la base 5ena i un estudi detallat d'una reforma aranzelària, en sentit proteccionista¹⁷⁸.

El FPE, per la seva banda, també elabora una exposició, el març de 1882, oposant-se tant al tractat de comerç amb França com a la restitució de la base 5ena. Respecte aquesta darrera, s'analitza els efectes negatius de l'aranzel de 1869, que hauria perjudicat seriosament diversos sectors econòmics. S'afirma també que la producció espanyola no estaria en aquells moments millor que el 1875, en què es paralitzà la suspensió de la base 5ena, llevat del fet de no haver-hi guerra, d'on es conclou demanant el manteniment de la suspensió¹⁷⁹.

L'IACSI també elabora una exposició, el gener de 1882, en la que demana la derogació de la base 5ena, tot argumentant els seus efectes negatius sobre alguns sectors agraris. Es conclou demanant una àmplia informació aranzelària, en el cas que no fos possible aturar l'aprovació del projecte¹⁸⁰.

En el terreny de les actuacions concretes, l'IFTN comença a mobilitzar-se ben aviat. Ja l'octubre de 1881 multiplica els seus treballs de propaganda i nomena una comissió per traslladar-se a Madrid. Dins d'aquesta, retrobem Francesc López Fabra, que ja havia desenvolupat aquesta missió amb ocasió de la reforma de 1877. Un dels objectius de la comissió, és el grup de parlamentaris catalans, als que es convoca i exposa les demandes de la corporació. En telegrama de Barcelona a López Fabra, fent el seguiment de les gestions de la comissió, llegim: *Recibido con satisfacción su telegrama, agradece este Instituto el apoyo que apreciables Senadores y Diputados catalanes prestan a la causa santa de la producción del País cuya ruina alcanzaría a todos*¹⁸¹.

En ajornar-se el debat parlamentari d'aquest tema i passar al davant el del tractat de comerç amb França, els esforços de les corporacions se centraran durant un temps en aquest, així com en la polèmica reforma de la contribució industrial. Continuant amb l'estratègia parlamentària de l'IFTN, però, cal esmentar la reunió feta a Barcelona el 9 de

177. INSTITUTO DE FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL: *Proyecto de exposición que trata de elevar a las Cortes el ...*, 26 de Octubre de 1881 (full volant).

178. IFTN: *A las Cortes*, 4 de Mayo de 1882 (full volant).

179. *Fomento de la Producción Española*, núm. 298, 24-3-1882, p.190-194.

180. *Revista del IACSI*, gener 1882, p.11-12.

181. AFTN, IFTN, "Comunicaciones" 31-5-1881/17-11-1881, telegrama de Josep Ferrer i Vidal i de Pere Estasén, datat a Barcelona, sense dia (potser el 15 o 16-11-1881), adreçat a Francesc López Fabra, Madrid.

març de 1882, als locals de la corporació, amb l'assistència d'alguns parlamentaris catalans que es trobaven en aquells moments en aquesta ciutat: Pere Collaso (diputat per Barcelona), Vicente de Romero (Gràcia), Antoni Mataró (Santa Coloma de Farners) i Fèlix Macià (Puigcerdà). En aquesta reunió es parla de tots tres temes pendents i es prenen algunes decisions de treball per a les properes campanyes a les Corts¹⁸².

D'altra banda, i quan el debat al Congrés s'acostava, l'IFTN recorre a Víctor Balaguer com a representant de les seves demandes a la cambra. L'endemà mateix que Torres i Rodríguez presentessin llur vot particular, la corporació escriu al president de la DC, tot manifestant la seva oposició a aquell i el seu desig que els parlamentaris catalans el rebutgessin al Congrés:

El Instituto no puede asentir al voto particular del Sr. Torres, porque no solamente está en contra de los principios que siempre hemos sustentado, sino que rectifica y cambia por completo lo ofrecido por el Sr. Sagasta a la Comisión del Instituto, a la Diputación y al Sr. Obispo, y lo declarado por el mismo solemnemente al cerrar la discusión del Tratado en el Senado.

La interpretación estricta de esa declaración era que en diez años no se aplicaría ninguna rebaja sobre las acordadas a Francia, y previa una razonada información, y esto se confirmó en altas regiones a persona muy caracterizada de este Instituto, y esto se me prometió por el general Blanco, y se aseguró reiteradamente al Sr. Obispo.

En esta situación no nos queda más recurso que protestar enérgicamente de esa nueva agresión a los intereses productores, y rogar a V. y demás compañeros que se mantienen fieles a la causa del Trabajo Nacional, que se opongan a la aprobación del voto y sostengan las declaraciones del Sr. Sagasta en el Senado, pues todo lo que pase de lo allí prometido es simplemente adoptar el libre cambio y realizar por entero el programa de Figuerola, con más o menos prisa, con mayor o menor crudeza, y ante esa actitud del Gobierno no podemos hacer sino protestar, luchar como hasta aquí, y deplorar que una ceguera inconcebible ponga el país al borde de un abismo, y la producción a los pies de la secta del *meeting de la indignación*.

Estamos pues a su lado en esa justa defensa de tan sagrados intereses, como al de sus dignos compañeros, y me parece útil y conveniente la actitud que piensan adoptar.

Creo que salen mañana varios diputados; excitaré a todos para que sigan su ejemplo¹⁸³.

Efectivament, l'Institut escriu a alguns diputats catalans que encara no es trobaven a Madrid, tot encoratjant-los a desplaçar-s'hi i combatre el projecte, aspecte que ja hem pogut veure dins del capítol dedicat a les corporacions¹⁸⁴.

Per les mateixes dates, Balaguer rep una veritable allau de telegrams de les corporacions industrials catalanes: IFTN, FPE, CIC, GFS i IIT, tots ells amb el denominador comú de la necessitat d'oposar-se al projecte¹⁸⁵.

A.2.3) Activitat dels parlamentaris catalans, fora de les sessions de les Corts.

Amb els parlamentaris catalans passa el mateix que amb les corporacions econòmiques en aquest tema: tenen una primera fase d'activitat, entorn de la presentació del primer projecte, per passar després a centrar llur atenció en el tractat de comerç amb França i, posteriorment, retornen sobre el tema de la base 5ena. Veurem aquí, doncs, ambdues etapes.

Com recordarem, la DC de la legislatura de 1881-82 queda formalment constituïda el 20 d'octubre de 1881. Una de les primeres qüestions que aborda és, precisament, el de la base

182. *El Eco de la Producción*, núm. 47, 16-3-1882, "Reunión en el Instituto de Fomento", p.136-138.

183. BMVB, Manuscrits núm. 364/88. Carta de Manel Feliu i Coma, president de l'IFTN, a Víctor Balaguer, Madrid, datada a Barcelona, 31-5-1882.

184. AFTN, IFTN "Comunicaciones" 17-11-1881/25-8-1882, carta adreçada als diputats Teodor Baró, Camil Fabra, Antoni Roger i Vidal, Frederic Marçet, Bartomeu Godó, Josep Garcia Oliver i Josep Mas i Martínez, datada a Barcelona, 2-6-1882.

185. Veure BMVB, Manuscrits núm. 313.

5ena. Tenint en compte que les anteriors reformes aranzelàries s'havien fet dins de les lleis de pressupostos, els diputats catalans calculen que aquest serà també el sistema escollit pel Govern per plantejar la restitució de la base 5ena. Per això, es plantegen d'entrada intentar col·locar alguns dels seus membres dins de la Comissió de Pressupostos del Congrés. Es proposa com a candidats per formar part de l'esmentada comissió cinc membres de la DC: Pere Antoni Torres (diputat per Gandesa), Pere Bosch i Labrús (Vic), Albert Quintana (Torroella de Montgrí), Teodor Baró (Barcelona) i Isidre Boixader (La Seu d'Urgell).

L'endemà mateix de la constitució de la DC, aquesta envia una comissió a negociar amb Sagasta per què influencii en el ministre d'Hisenda de cara a permetre l'entrada a la Comissió de Pressupostos del Congrés dels seus candidats. Interessa veure aquí que els diputats catalans plantegen ja d'entrada candidatures al marge del sistema de partits, anant junts ministerials i opositors. En aquesta entrevista, Sagasta els assegura que farà el que pugui, sense contreure, però, cap compromís¹⁸⁶. En no arribar a cap acord amb el Govern, els diputats catalans plantegen lluita a les seccions del Congrés, que com recordarem, eren les encarregades de nomenar els membres de les comissions parlamentàries, centrant llur atenció en Baró, Torres i també en Pedro Diz. De tots ells, Torres va ser l'únic que va aconseguir imposar-se a la seva secció. No obstant, poc després els diputats catalans arriben a la conclusió que algunes de les qüestions econòmiques del seu interès no es plantejarien al si de la Comissió de Pressupostos, sinó amb comissions específiques.

La següent fita d'aquesta primera etapa és el 8 de novembre de 1881, en què la DC més els senadors Ferran Puig i Juan Magaz, reben els comissionats de l'IFTN que havien anat a Madrid a gestionar contra la base 5ena. Dels comissionats de la corporació, intervenen López Fabra, Orellana i Estasén, personatges que ja hem anat veient anteriorment en la seva condició d'especialistes de les corporacions industrials. Plantegen àmpliament els punts de vista de l'Institut en aquest tema i les seves demandes concretes. Lliuren als parlamentaris catalans el projecte d'exposició de l'IFTN i aquests acorden tornar-se a reunir per deliberar sobre aquest tema¹⁸⁷.

El dia 13 es reuneixen novament els diputats i senadors catalans amb la comissió de l'IFTN, al saló de pressupostos del Congrés. Els comissionats lliuren a tots i cadascun dels parlamentaris presents una còpia de l'exposició. Es forma una comissió de diputats encarregada d'examinar l'exposició que l'IFTN vol adreçar a les Corts. La componen Pere Antoni Torres, Baró, el comte de Torregrossa (diputat per Les Borges), Enrique de Orozco (Arenys de Mar) i Pedro Diz (Olot; recordem que era el director de *La Mañana*). En aquells moments, feia ja alguns dies que el Govern havia presentat el seu projecte al Congrés i que l'ARAA li havia demanat l'aplicació íntegra i immediata de la base 5ena. És en aquest context que s'aprova la declaració oficial de proteccionisme per part de la DC, que hem vist anteriorment¹⁸⁸.

A finals de mes, en acomiadar-se dels parlamentaris catalans, la comissió de l'IFTN els adreça una circular, en la que es demana una informació parlamentària prèvia a qualsevol rebaixa de l'aranzel; en el cas que no fos possible evitar el plantejament de la base 5ena ni aconseguir la informació prèvia, aquesta informació s'hauria de fer a l'interval entre la primera i la segona rebaixes previstes; caldria evitar que aquestes rebaixes quedessin

186. Per a aquesta entrevista, veure *La Mañana*, 22-10-1881.

187. *La Mañana*, 9-11-1881.

188. Veure *La Mañana*, 15-11-1881; també *El Eco de la Producción*, núm. 40, 16-11-1881, article "La cuestión arancelaria", p.671-675.

l·ligades als tractats de comerç, per tal de mantenir la independència d'actuació en el tema aranzelari; i caldria, finalment, afegir una clàusula de rescindibilitat. El FPE, mostrant una altra vegada les discrepàncies entre les corporacions econòmiques catalanes, censura aquesta circular, en el sentit que gairebé es donava per descomptat que no es podria evitar la restitució de la base 5ena:

La primera lucha pierde así toda su importancia, con tanto mayor motivo, en cuanto algunos diputados de proteccionismo dudoso, y que agitaron la bandera de la protección principalmente para proteger su candidatura, es muy posible que se inclinen a interpretar la declaración como una transacción con el Gobierno y digan que, pues transige una Corporación tan importante en la representación de los intereses productores, no tienen ellos necesidad de romper lanzas con el Ministerio votando contra el mismo en la cuestión de la Base 5^a¹⁸⁹.

D'altra banda, el 26 d'octubre de 1881 es forma la comissió del Congrés encarregada d'analitzar el tema de la base 5ena. La DC havia nomenat candidats propis per a aquesta comissió i Torres aconseguí entrar-hi. Allí es trobà amb majoria d'elements lliurecanvistes, amb Moret a la presidència, junt amb el marquès de Sardoal i Francisco García Martino. Com hem vist, però, el tema queda en suspens i en el seu lloc agafa protagonisme el tractat de comerç amb França.

El tema es reprèn el maig de 1882, un cop aprovat per les Corts el tractat amb França. La majoria lliurecanvista de la comissió, en desacord amb la intenció del Govern de no tocar aquesta qüestió després del tractat, accelera els seus treballs per a l'emissió d'un dictamen. Dins de la comissió, Torres es mostra en desacord amb la majoria i inicia intenses gestions de cara a arribar a alguna fórmula d'acord amb el Govern per emetre vot particular. El 22 de maig, la comissió emet un dictamen radical, diferent també del projecte del Govern, en el que es demanava l'aplicació immediata i íntegra de la base 5ena, coincidint amb les demandes de l'ARAA. Torres i Rodrigañez no emeten llur vot particular fins el dia 30. Entremig, se succeeixen les negociacions.

Al consell de ministres del dia 25, es va acordar que el d'Hisenda, Camacho, conferenciés amb els membres de la comissió que no signaven el vot particular. El dia 26, alguns diputats catalans rodegen Sagasta als passadissos del Congrés, tot pressionant-lo per què obrís una informació parlamentària abans de debatre la base 5ena; el president del Consell de ministres, però, no es compromet a res. El 27, hi ha una entrevista, amb entesa, entre Torres i Camacho, pactant un vot particular que assumiria el Govern. El Consell de ministres del dia 28 aprova el vot particular¹⁹⁰.

El dia 29 es reuneix la DC més els senadors catalans, per escoltar Torres, que havia dut les negociacions pel seu compte. Torres explica que no havia parlat abans amb els diputats catalans de les seves negociacions de transacció, a petició del ministre d'Hisenda, i llegeix el seu vot particular. Balaguer li demana si el vot és ja una qüestió tancada o si admet modificacions, responent Torres que ja és una qüestió tancada. Balaguer planteja que es reserva la seva llibertat d'actuació, produint-se a partir d'aquí una divisió dins la DC. Defensen el vot Joan Cañellas (diputat per El Vendrell) i Francesc d'Assís Madorell (Vilafranca del Penedès) i s'hi mostren contraris, a més de Balaguer, Ferran Puig (senador per Girona), Gabriel Baldrich (per Tarragona), Marià de la Pau Graells (per la SEBAP), Josep Bosch i Carbonell (diputat per Tortosa), Joaquim Marin (Berga), Joaquim Planas i Borrell

189. *Fomento de la Producción Española*, núm. 289, 21-1-1882, article "¿A discreción?", p.39.

190. Sobre aquestes gestions i les dels dies següents, veure especialment el *Diario de Barcelona*, 28-5-1882 i següents; *Crónica de Cataluña*, 30-5-1882, ed. tarda i següents.

(Terrassa), Josep Castellet (Valls), Pedro Diz (Olot) i Manel Henrich (Figueres)¹⁹¹. D'aquest grup de parlamentaris, cal tenir en compte la proximitat de Ferran Puig i de Manel Henrich a l'IFTN i de Graells a la SEBAP, a la que representava. Als dies següents, s'afegeixen diputats a una i altra postura. Torres valora en algun moment retirar la seva signatura del vot particular, tot i que finalment desisteix de la seva intenció, en considerar que això significaria el retorn al projecte inicial.

El dia 31, el mateix d'iniciar-se el debat al Congrés, es tornen a reunir els diputats catalans. Alguns d'ells acorden presentar una esmena demanant que s'obri una informació abans de la tercera rebaixa. D'altra banda, mentre Pedro Diz consumia el primer torn contra la totalitat, Sagasta convoca els diputats catalans a una reunió al saló de conferències, per intentar eixamplar el consens entorn al vot particular, sense aconseguir, però, que el sector partidari de combatre el projecte modifiqués la seva actitud. Per la nit, comencen a arribar els telegrams de les corporacions econòmiques catalanes, contràries al vot particular.

Encara el dia 1 de juny, Sagasta crida alguns diputats catalans, amb la mateixa intenció. Els diputats presents plantegen la possibilitat d'acceptar el vot particular si s'incorporava una nova informació abans de fer la tercera rebaixa. Al Consell de ministres, però, Albareda (Foment) i Camacho (Hisenda) s'oposen a introduir més modificacions al projecte i, finalment, el Govern acorda acceptar el vot particular sense cap variació.

Després del debat a ambdues cambres, Torres justifica la seva actuació durant un banquet polític celebrat a Tarragona:

El Sr. Sagasta expuso al Sr. Moret la conveniencia de que no se discutiese el voto particular; pero como el Sr. Moret pensaba ser poder le convenia la discusión. Así vino la cuestión de la base quinta. Ahora bien, mi voto particular era que no se aplicase ninguna rebaja hasta los diez años; pero como el Sr. Camacho no queria ésta, tuve aquella conferencia, que todos conocéis, y vino la rectificación de mi voto particular; pero antes de presentarlo conferencí con el Sr. Balaguer, y le dije: "Vaya usted a ver al Sr. Sagasta sobre esto". Nadie, sin embargo, se movió; me quedé solo, completamente solo. Propuse a mis compañeros de diputación hacer dimisión de nuestros cargos, y tampoco fue aceptado. ¿Qué hacer entonces? Lo que hice, en mi concepto fue bien hecho¹⁹².

Pel que fa als senadors catalans, es reuneixen el 10 de juny de 1882, a convocatòria del comte de Torre-Mata, però a iniciativa de Balaguer. Els assistents acordaren votar el dictamen com a mal menor, amb una fórmula proposada per Maluquer: *Aceptar el proyecto votado por el Congreso de los diputados sobre suspensión de la base 5ª, no como transacción, sino por la imposibilidad de conseguir más en favor de la producción e industria nacional, y sin perjuicio de su libertad de acción para proponer su reforma cuando lo crean oportuno*¹⁹³. Ferran Puig, Joaquim Maria Paz, Marià de la Pau Graells i Gabriel Baldrich, que a la reunió conjunta amb els diputats catalans ja havien manifestat llur oposició al projecte, anuncien la seva intenció d'oposar-s'hi.

A.2.4) Debat a les Corts.

Una primera qüestió a veure, és la de les exposicions adreçades a les Corts per part de les corporacions econòmiques i institucions diverses de Catalunya. El comte de Torre-Mata presenta conjuntament al Senat exposicions de l'IFTN i de l'IACSI. El marquès de Monistrol,

191. Sobre aquesta reunió de la DC, veure *La Mañana*, 30-5-1882.

192. *El Eco de la Producción*, núm. 312, 8-7-1882, sòlt "Sobre la Base 5ª", p.469, segons una informació de *La Correspondencia de España*.

193. *La Mañana*, 11-6-1882.

que com recordarem era president de la comissió permanent de l'IACSI a Madrid, presenta al Senat una altra exposició d'aquesta corporació. Bosch i Labrús, president del FPE, presenta al Congrés l'exposició d'aquest. Ferran Puig presenta al Senat la del CAMSB i Vicente de Romero, directiu de les societats econòmiques, presenta al Congrés les exposicions de la SEBAP i de la SEAPL (que s'adheria a la de l'IFTN). D'altra banda, arriba també al Congrés una exposició a la Diputació Provincial de Tarragona, adherint-se a la de l'IFTN.

La segona qüestió, seria veure les esmenes presentades a ambdues cambres, amb participació de parlamentaris catalans. Al Congrés, hi ha dues esmenes signades per catalans, mentre que al Senat no en presenten cap. A la primera d'elles, es demana senzillament la derogació de la base 5ena i una reforma aranzelària en sentit proteccionista; la signen Pedro Diz (diputat per Olot), Vicente de Romero (Gràcia), Joaquim Marin (Berga), Camil Fabra (Barcelona), Enrique de Orozco (Arenys de Mar), Manel Henrich (Figueres) i Joaquim Planas (Terrassa), junt amb Miguel Alonso Pesquera (Valladolid). A la segona, es demana que la informació prevista abans de la segona rebaixa determini si cal dur-la a terme, però també si cal dur a terme la tercera, així com incorporar una nova informació abans de la tercera rebaixa; la signen Enrique de Orozco, Joaquim Planas, Camil Fabra, Manel Henrich, Joaquim Marin, Josep Castellet (Valls) i Antoni Roger i Vidal (Barcelona)¹⁹⁴. Dels diputats catalans que signen aquestes esmenes, cal retenir el fet que Camil Fabra era directiu de l'IFTN i Manel Henrich ho venia essent fins feia poc, mentre que Vicente de Romero ho era de les societats econòmiques.

El debat al Congrés es realitza entre el 31 de maig i el 7 de juny de 1882, mentre que al Senat, entre el 20 i el 28 de juny. Al Congrés, hi ha un primer torn d'intervencions al voltant del vot particular de Torres i Rodrigañez. Dels catalans, intervenen Pedro Diz i Víctor Balaguer, en contra, i el propi Torres més Albert Quintana i Josep García Oliver, a favor. Dins d'aquest primer debat, apareix ja clarament delimitada una oposició lliurecanvista al projecte, amb les intervencions de Joaquín López Puigcerver i de Segismundo Moret, ambdós membres del sector majoritari de la comissió. Defensen també el vot Antonio María Fabié i el ministre Camacho.

Es passa a continuació al debat de les esmenes. De fet, l'única que es debat és la de Pedro Diz, ja que la resta —entre les que hi ha la d'Orozco i altres del sector lliurecanvista— es presenten i es debaten posteriorment. Aquí intervé Diz, en defensa de la seva esmena, i Torres, en contra.

Hi ha després un debat sobre la totalitat, amb torns d'intervenció en contra de Víctor Balaguer (primer torn) i de Teodor Baró (segon torn) i a favor de Pere Antoni Torres (primer torn) i de Joan Cañellas (segon torn), així com les intervencions en contra de Pedro Diz i de Narcís Gay i a favor d'Albert Quintana. Intervenen també Moret, oposant-se al projecte des d'un punt de vista lliurecanvista, el ministerial Celestino Rico, a favor, i el conservador Fernando Cos-Gayón, també en contra, des d'un punt de vista més proteccionista. Es produeix aquí el dur xoc entre Balaguer i Sagasta, que ja hem vist anteriorment, amb intervenció dels ministres de la Guerra (Martínez Campos) i d'Hisenda (Camacho).

Tanca el tema el debat sobre l'articulat, amb intervencions en contra de Vicente de Romero i a favor de Pere Antoni Torres. Enrique de Orozco defensa la seva esmena i Torres intervé en contra. D'altra banda, el sector lliurecanvista defensa també les seves esmenes, mentre que repeteixen les seves intervencions a favor del projecte Sagasta i Camacho.

194. DSC, legislatura de 1881-82, 22-5-1882, ap. 1r al núm. 132 i 6-6-1882, núm. 145, p.4063, respectivament.

De tots els anteriors oradors, únicament es troba a faltar Bosch i Labrús, president del FPE i sempre present en aquesta mena de debats. El motiu, és que es trobava a Barcelona, per una greu malaltia d'un familiar.

Al Senat, tres *cuneros* per districtes catalans formen part de la comissió. Són Juan Jiménez Cuenca (Tarragona), Ceferino Avecilla (Lleida) i Manuel María Álvarez (Lleida). Hi ha també un primer debat sobre el vot particular que presenten els conservadors vescomte de Campo-Grande i comte de Casa-Valencia, en el que demanaven la derogació definitiva de la base 5ena. Dels catalans, intervenen Josep Maluquer, en contra del vot, i Gabriel Baldrich, a favor. També intervenen el propi vescomte de Campo-Grande, a favor, i el ministre Camacho, en contra.

Es passa a continuació al debat sobre la totalitat, amb torns d'intervenció en contra de Ferran Puig (primer torn) i de Josep Ferrer i Vidal (segon torn); recordem que el primer era soci de l'IFTN i el segon president honorari d'aquesta corporació. Intervenien també, a favor del projecte, els tres *cuneros* esmentats, més Juan Moreno Benítez, Francisco Javier de Moya i el ministre Camacho; en contra, des d'un punt de vista lliurecanvista, Manuel Merelo i el duc de la Veragua; i en contra, des de les files conservadores, el vescomte de Campo-Grande, Manuel Silvela i José García Barzanallana.

Finalment, es debat una esmena de García Barzanallana, amb intervenció a favor per part del seu autor, i de Jiménez Cuenca i Moreno Benítez, en contra.

Podem concloure, doncs, que a ambdues cambres hi ha, d'una banda, el sector ministerial, favorable al projecte tal com queda després de la transacció amb la minoria de la comissió del Congrés, i de l'altra, dues oposicions ben delimitades i contràries entre si: la dels que s'hi oposen des d'un punt de vista lliurecanvista i els que ho fan des de tesis proteccionistes, incloent aquí la minoria conservadora. Els parlamentaris catalans es divideixen entre el primer i el tercer grup. A les planes següents, veurem les principals línies argumentals d'uns i altres.

El sector lliurecanvista d'ambdues cambres, demana clarament l'aplicació íntegra i immediata de la base 5ena, tal com venia demanant l'ARAA des de feia temps. Així ho fan Moret i López Puigcerver al Congrés (recordem que ambdós eren membres del sector majoritari de la comissió) i Merelo al Senat. Aquest sector s'oposa a altres aspectes del projecte, com l'aplicació esglaonada de les rebaixes, la reciprocitat i l'autorització al Govern per recarregar els drets dels productes provinents de països no convinguts. En llurs intervencions, hi ha força al·lusions al fet que el projecte inicial s'ha anat complicant més i més, de tal manera que les novetats que hom ha incorporat semblen més aviat obstacles col·locats per impedir que la reforma es pugui arribar a aplicar. Diu Merelo, al Senat: (...) *voy a apelar a la autoridad del Sr. Presidente del Consejo de Ministros, que en la noche que se votaba el tratado de comercio, al resumir el debate, decía estas palabras (...): "¿Qué quiere decir reforma aplazada en este país de tantas perturbaciones? Pues reforma aplazada, reforma perdida". ¿Es esta la opinión del Gobierno al haber transigido con el voto particular? ¿Es que cree que aplazando por diez años el cumplimiento de esta base, no se ha de realizar ese cumplimiento*¹⁹⁵? Per la seva banda, el duc de la Veragua afirma, també a l'alta cambra:

195. DSS, legislatura de 1881-82, 22-6-1882, núm. 122, p.2536.

Esto es lo que ha de suceder forzosamente, y el Sr. Ministro lo reconoció ayer tarde dejándolo a merced de los resultados de una información que puede estar dirigida por las personas que han significado y contraído mayores compromisos contra la reforma misma, y que por lo tanto se sepa ya casi de antemano cuáles son los resultados que esta información habrá de dar. Y después que esa información dé ese resultado, ¿cree el Sr. Ministro de Hacienda que ni él ni nosotros mismos hemos de dejar de encontrar graves y serias dificultades cuando en el año 1892 tengamos que obligar a la industria a dar un salto, que hecho gradualmente, todavía se ha considerado peligroso^{196?}

A l'argument que el tractat de comerç amb França ja havia rebaixat considerablement l'aranzel espanyol, es respon que encara quedaven intactes més de la meitat de les seves partides, que correspondrien sobretot a primeres matèries, i sobre les que es podia practicar una rebaixa immediata. Es valora també si totes les previsions de reciprocitat que duu el projecte no podran, a la pràctica, significar un obstacle seriós de cara a signar nous acords comercials. Finalment, se censura la fórmula d'autorització al Govern per recarregar els drets d'importació i de navegació dels productes, vaixells i procedències que perjudiquessin d'alguna manera els productes i el comerç espanyol, ja que es considera una abdicació de les Corts.

La minoria conservadora, per la seva banda, al·ludeix a la suspensió de la base 5ena de 1875, feta per un Govern conservador. Per a Cos-Gayón, que s'oposa al Congrés al vot particular, aquella suspensió tindria validesa de llei, ja que el reial decret original va ser ratificat per la llei de 1876 de declaració com a lleis del regne els decrets d'Hisenda. Creu que, si no fos així, aquell reial decret es podria derogar amb un altre reial decret i, no obstant això, el que ha fet el Govern ha estat presentar un nou projecte de llei. Per al vescomte de Campo-Grande, que defensa el seu vot particular al Senat, si el Govern de 1875 va suspendre la base 5ena abans de la primera rebaixa sense derogar definitivament la llei, va ser perquè no estaven obertes les Corts.

S'analitza el projecte també des del punt de vista de la renda de duanes, tot considerant que es privarà el Tresor de part dels ingressos duaners actuals. Es rebutja el sistema de desarmament aranzelari unilateral, que es considera que té el projecte, tot i les intencions de condicionar-lo a obtenir avantatges recíprocs d'altres països. Finalment, es recorda les declaracions de Sagasta al Senat, amb motiu del debat sobre el tractat de comerç amb França, tot afirmant que no es tocaria la base 5ena mentre durés el tractat.

Els defensors (no catalans) del projecte, al·ludeixen al reial decret de 1875 i posterior ratificació de 1876, com a simples suspensions de la base 5ena, però no pas com a derogació; per això, la seva restitució estaria pendent. La diferència entre el primer projecte, presentat pel ministre d'Hisenda i el text del vot particular que comptava amb el suport del Govern, es deuria, segons explica el propi ministre al Congrés, al fet que entremig s'hauria celebrat el tractat de comerç amb França, que incorporava importants modificacions en el sistema aranzelari espanyol.

Tant el ministre Camacho al Senat com Sagasta al Congrés, defensen la noció de reciprocitat, que al seu parer, contindria el projecte. S'al·ludeix als terminis previstos per a l'aplicació de les successives rebaixes, que impediria que s'apliqués la base 5ena en tot el seu rigor ja d'entrada.

Entre els parlamentaris catalans favorables a la transacció, es parteix també de la premissa que la base 5ena no estaria derogada a la pràctica, sinó tan sols suspesa. S'insisteix força en la idea que donades les circumstàncies adverses per a les tesis

196. DSS, legislatura de 1881-82, 24-6-1882, núm. 124, p.2601

proteccionistes a les Corts, calia cercar una solució pràctica, que permetés atenuar els efectes del projecte inicial. Aquesta idea apareix a les intervencions al Congrés de Torres, Quintana, Garcia Oliver i Cañellas. Diu el primer d'aquests diputats, en la seva intervenció de defensa del seu vot particular:

(...) entre los Diputados de Cataluña hay dos tendencias: la tendencia intransigente que dice "o todo o nada", y la tendencia de los que no haciendo nunca cuestión de amor propio una cuestión de esta naturaleza, cuando vemos una cosa perdida y creemos que aún es tiempo de poder sacar algo de lo perdido, cuando venimos al terreno de la práctica, donde queda algún campo para salvar los intereses de Cataluña o hacer algo de provecho en servicio suyo, aceptamos lo que buenamente podemos y aceptamos lo que buenamente se nos da¹⁹⁷.

Cañellas, també s'hi refereix:

Yo me explico perfectamente que una parte de mis paisanos se muestre intransigente y se niegue a atender, no ya a lo que reclaman con más o menos justicia las demás provincias de España, sino ni siquiera a lo que reclamamos tres de las cuatro provincias catalanas; pero no acierto a explicarme que algunos de mis compañeros, con su carácter de legisladores, con su investidura de representantes de Cataluña, se preocupen y ofusquen hasta ese extremo, y ¿por qué no decirlo? ¿a qué acallarlos? combatan encarnizadamente aquí en público, desde estos escaños, nuestros temperamentos medios, tan conformes con lo que exigen los actuales momentos económicos y políticos, y no tengan valor bastante para repetir y confirmar aquí, a la fa- [sic] del país, los elogios, los aplausos que privadamente tributan a nuestra campaña de transacción y de armonía¹⁹⁸.

En el mateix sentit, s'argumenta que no acceptar la transacció que significa el vot particular, significaria que el Govern aplicaria la base 5ena en tota la seva integritat, solució molt pitjor encara. S'hi refereix Torres, en la mateixa intervenció: *sabía de antemano cuál era el pensamiento de la Cámara, y tenía la seguridad de que viniendo aquí, tremolando la bandera de la intransigencia, hubierais votado, consecuentes con lo que hicisteis en la anterior votación, el restablecimiento completo e inmediato de la base 5^a*¹⁹⁹.

El mateix Torres, que realment és qui porta el pes de les intervencions dels diputats catalans favorables a la transacció, vol presentar aquesta com a mereixedora del suport d'una part important de la Catalunya productora. En la seva intervenció a favor de l'article primer del projecte, afirma: *esta es la hora que no ha venido ni una comisión del Instituto de fomento de la producción nacional [sic], ni uno solo representante de la fabricación catalana, como otras veces han venido, a gestionar cerca del Gobierno el que no se apruebe este voto*²⁰⁰.

Finalment, es valora positivament el fet que el text final allargui fins a 10 anys l'aplicació de la base 5ena, que s'incorpori la informació abans de la segona rebaixa, amb la possibilitat d'ajornar aquesta, i la inclusió de la idea de reciprocitat (aspecte aquest que, de fet, ja tenia el projecte inicial).

Els parlamentaris catalans que s'oposen al projecte, rebutgen, d'entrada, el que consideren una nova rebaixa aranzelària. Consideren també que el decret de 1875 derogava, a la pràctica, la base 5ena, pel que seria improcedent plantejar ara la seva restitució. A més, el projecte que es portava a discussió no era la base 5ena original, sinó un projecte de llei completament nou. A diferència del que plantejava Torres, es considera que totes les

197. DSC, legislatura de 1881-82, 31-5-1882, núm. 140, p.3898.

198. DSC, legislatura de 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3991-92.

199. DSC, legislatura de 1881-82, 31-5-1882, núm. 140, p.3899.

200. DSC, legislatura de 1881-82, 6-6-1882, núm. 145, p.4059.

corporacions econòmiques catalanes s'estan oposant al projecte. Es rebutja, igualment, el fet de legislar amb 10 anys d'anticipació en matèria aranzelària.

Un tema que destaquen diversos oradors —coincidint amb el que es plantejava des de l'exposició de l'IFTN— és que Sagasta hagués manifestat al Senat, amb motiu del debat sobre el tractat de comerç amb França, que la base 5ena no es tocaria mentre durés aquest. Insisteixen en aquest tema Pedro Diz i Víctor Balaguer al Congrés i Ferran Puig i Ferrer i Vidal al Senat. També es coincideix plenament amb l'IFTN pel que respecta a la informació anterior a la segona rebaja. Es creu que en aquell mateix moment ja caldria fer una informació abans d'introduir cap modificació a l'aranzel; a més, l'experiència de les darreres informacions demostraria que la conclusió que se'n treu és la que el Govern de torn desitja; i, encara, en el millor dels casos, fins i tot si s'ajornés la segona rebaja, això no voldria dir que no s'apliqués, sinó que s'aplicaria de cop, conjuntament amb la tercera. Teodor Baró, en la seva intervenció al Congrés contra el vot particular de Torres, es refereix sobretot a aquest darrer aspecte:

Antes de llevar a cabo la segunda rebaja el año 1887, se abre una información que demuestre, después de estudiar la situación de la industria, si ha de ser o no perjudicial el planteamiento de dicha rebaja. En el caso de que la información patentice que ha de ser perjudicial, se suspende su aplicación. A cualquiera se le ocurre que si la aplicación de la segunda rebaja ha de ser perjudicial a la industria, la aplicación de la segunda y de la tercera a la vez, mientras no hayan desaparecido las causas que aconsejaron la suspensión de una de ellas, no sólo ha de ser perjudicial, sino que ha de acabar con la industria, puesto que ya no se tratará de una rebaja, sino de las dos. El sentido común aconseja que no se ponga en vigor la tercera rebaja sin que se haya abierto una nueva información que diga si subsisten las mismas circunstancias y causas que aconsejaron la suspensión de la segunda. Pues nada de esto se hace²⁰¹.

Es considera també que el fet que la nova base 5ena s'apliqui sols a les nacions que atorguin avantatges recíprocs a Espanya, tampoc no és cap avantatge, ja que la competència d'una sola potència industrial ja és més que suficient per apoderar-se del mercat espanyol. Diu Baró, en la mateixa intervenció: *Basta que se haga la rebaja a una Nación en industria superior a la nuestra, para que inmediatamente la producción española muera. Es indiferente en este caso que aproveche las rebajas una Nación o que las aprovechen todas, pues con que no se pueda competir con una, ésta invadirá nuestros mercados*²⁰². Finalment, es parla del previsible descens de la renda de duanes que hi haurà un cop s'apliqui el projecte.

A més d'aquest debat més de contraposició d'arguments, hi ha al Congrés diverses al·lusions al paper jugat en la tramitació del projecte per Pere Antoni Torres i per Víctor Balaguer.

Torres rep crítiques no sols de les corporacions industrials catalanes, sinó també d'alguns diputats catalans, com ara Pedro Diz i Víctor Balaguer, que li retreuen que havent-se definit com a proteccionista accepti una solució que al final durà a un aranzel sols fiscal, així com al fet que no hagués consultat amb la DC durant el procés de transacció amb el Govern. Diu el primer d'aquests diputats:

¿Ha consultado S.S. siquiera esa transacción con los Diputados catalanes? Porque, señores, yo debo levantar aquí una voz de protesta contra ciertos telegramas que se han dirigido a los centros productores, manifestando que el voto del Sr. Torres había sido consultado con los Diputados catalanes y había obtenido su aprobación. No. El Sr. Torres, por motivos que yo respeto, y que ha tenido la bondad de manifestarlos a los Diputados catalanes después de la redacción de su voto particular, se vio en la dura necesidad de no

201. DSC, legislatura de 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3991.

202. DSC, legislatura de 1881-82, 3-6-1882, núm. 143, p.3990.

consultar ni decir nada sobre esa transacción que venía elaborándose entre S.S. y el Gobierno. De modo que S.S. ha llevado a esa transacción es estos momentos su sola y exclusiva personalidad²⁰³.

Balaguer insisteix en la idea que Torres va actuar pel seu compte, sense consultar amb els diputats catalans ni amb les corporacions industrials els interessos de les quals representen: *Los Diputados catalanes no tuvimos más noticia del voto del Sr. Torres que la que daban los periódicos, que por cierto andaban en aquella sazón muy mal enterados, puesto que lo que unos decían otros lo negaban. El Sr. Torres creyó, yo no sé por qué, pero bajo su responsabilidad individual, que no debía dar cuenta del voto a los Diputados catalanes, así como tampoco a los centros industriales y productores de Cataluña*²⁰⁴.

Torres, per la seva banda, censura als diputats catalans que s'oposen al projecte que no presentin cap alternativa pràctica a aquest, alhora que denuncia la situació que, segons ell, es produirà entre els diputats catalans respecte la representació dels interessos industrials de Catalunya: amb lucidesa veu ja que mentre ell en sortirà malparat, els diputats de l'altre sector en sortiran reforçats com a defensors d'aquells interessos:

Los Diputados catalanes que yo creía habían de estar a mi lado defendiendo el voto particular, puesto que es lo más que podemos hacer a favor de Cataluña, no aceptan ese voto diciendo que ellos creen que a Cataluña no le satisface. Y ved aquí, Sres. Diputados, cómo por medio de una hábil estratagema, va a suceder que el que más pone, el que más hace, en mi concepto, en obsequio de su país, va a pasar a los ojos de éste como un traidor, y los que combaten el proyecto del Gobierno y el dictamen de la Comisión, pero no presentan nada práctico, que nada hacen y nada consiguen a favor de Cataluña, van a pasar por unos héroes y a ser objeto del popular aplauso²⁰⁵.

El paper de Balaguer en la presentació del dictamen també és qüestionat. Sagasta, tot defensant-se de les acusacions rebudes durant el debat per haver dut el tema de la base 5ena a les Corts després de dir al Senat que no es tocaria mentre durés del tractat de comerç amb França, atorga a Balaguer la responsabilitat en la presentació del projecte:

El Sr. Balaguer supone que me comprometí a que no se discutiera la base 5ª, y eso es verdad; en cuanto de mí dependiera, dije que la base 5ª no se discutiría; pero no me comprometí a más; y todavía añadí a las Comisiones de Cataluña y a los catalanes que me lo quisieron oír, que por mi parte no tenía prisa ninguna en que la base 5ª se discutiera, y que podían ir bien tranquilos. Pero ¿sabe el Congreso y sabe Cataluña, porque esto que voy a decir es contestación, no sólo a las palabras del Sr. Balaguer, sino a los partes telegráficos que mandan de Barcelona; sabe Cataluña, y sabe el país, y saben los Sres. Diputados por qué ha venido al debate la base 5ª? Pues por el Sr. Balaguer y sus amigos. Si en ello hay inconvenientes, si hay responsabilidad, la responsabilidad le cabe a S.S. por completo.

No di prisa ninguna a la Comisión que entiende en la cuestión de la base 5ª, y un día me encontré sorprendido por el Sr. Moret, su digno presidente, que me dijo tenía formulado el dictamen y le iba a presentar. Le supliqué que no lo presentara, que aplazara esa cuestión, porque así lo deseaban los catalanes, y ¡cuál fue mi sorpresa cuando me contestó: "Pues está usted completamente equivocado, porque los catalanes desean lo contrario, que se presente la cuestión y que yo dé dictamen!"²⁰⁶.

Sagasta explica que ja que la comissió va formular dictamen, el Govern ha intentat atenuar els efectes de l'aplicació de la base 5ena, allargant-ne els terminis, incorporant la informació i supeditant la seva aplicació als països que atorguin avantatges recíprocs als productes espanyols.

Balaguer, en una primera intervenció, explica que quan va saber que Moret volia accelerar la presentació del dictamen, es va afegir a la idea, però en el sentit que la indústria

203. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3949.

204. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3959.

205. DSC, legislatura de 1881-82, 31-5-1882, núm. 140, p.3899.

206. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3962.

espanyola no tingúes damunt seu aquesta espasa de Damocles i sempre per oposar-s'hi²⁰⁷. En rèplica a Sagasta dóna la seva versió sobre la presentació del dictamen de la comissió:

(...) tuvimos una conversación el Sr. Presidente del Consejo, el Sr. Moret y yo, en la cual el señor Sagasta dijo que no había necesidad de que se discutiera la base 5ª en esta legislatura, y yo contesté que estaba con él, que creía lo mismo que él; pero el Sr. Moret reclamó que se discutiera, y desde el momento en que el Sr. Moret lo pidió, dije: pues yo estoy dispuesto también, si S.S. lo pide; no ha de ser S.S. más amante que yo de que se acabe con esa espada de Damocles pendiente sobre la industria española; pero será para discutir con S.S. y votar contra su señoría. Conste, pues, que yo aceptaba la idea del Sr. Sagasta. ¿Cómo pues, puede echar sobre mí la responsabilidad de la discusión de la base 5ª? Su señoría ha tratado de echar sobre mí esa responsabilidad, sin duda porque ha visto que en el seno del Consejo de Ministros no se aceptaban sus declaraciones del Senado. Sus compañeros de Gabinete han buscado el medio de hacerle que transija, como en efecto ha transigido, ya para evitar una crisis, ya porque haya en el seno del Ministerio personas que hayan dicho, sostenido y mantenido lo contrario de lo que S.S. sostuvo y mantuvo en el Senado. La responsabilidad no es mía; si hay en esto responsabilidad, la devuelvo a S.S. por completo y entero²⁰⁸.

Després d'un llarg debat, amb dures acusacions mútues entre ambdós polítics, tanca el tema Moret, a petició de Balaguer, tot explicant la seva gestió en la presentació del dictamen i assumint-ne la responsabilitat.

No es pot tancar aquesta ullada al debat a les Corts, sense fixar-nos en les votacions a ambdues cambres. Al Congrés, hi ha tres votacions d'esmenes. La primera d'elles és la de Pedro Diz, que plantejava la derogació de la base 5ena i una reforma aranzelària en sentit proteccionista. Aquesta esmena obté 34 vots favorables, dels quals 14 corresponen a diputats catalans i/o electes per Catalunya, i 171 contraris, amb 6 vots de membres del grup (l'endemà s'hi afegeix un dels *cuneros*). La segona és la d'Orozco, que demanava una nova informació abans de la tercera rebaixa. Obté 17 vots favorables, dels quals 16 corresponen a membres del grup estudiat, i 113 vots contraris, amb 4 vots dels catalans. La tercera és una esmena lliurecanvista de Moret, que no obté cap vot català dels 22 favorables emesos i sí, en canvi, 21 vots dels catalans dels 189 contraris.

Pel que fa al Senat, hi ha tres votacions: la del vot particular del vescomte de Campo-Grande, la de l'article primer i la de la votació definitiva. A la primera d'aquestes votacions, hi ha 35 vots favorables, amb 4 vots de senadors catalans, i 77 vots contraris, amb 4 vots de *cuneros* electes per Catalunya més Maluquer. A la segona votació, hi ha 42 vots contraris, amb 6 vots de catalans, i 77 favorables, també amb 6 vots de membres del grup estudiat (entre ells, tres *cuneros*). I a la tercera, hi ha 59 vots contraris, amb 6 vots de catalans, i 117 favorables, amb 7 vots catalans (3 d'ells, *cuneros*). La llei resultant duu data de 6-7-1882.

Veiem doncs, que hi ha una clara divisió dins dels parlamentaris catalans davant d'aquest projecte. Cal tenir en compte, no obstant, que predomina el vot dels que s'hi oposen, sobretot al Congrés, barrejant-se tant parlamentaris ministerials com d'oposició. Igualment, que entre els que voten a favor hi ha una representació de parlamentaris *cuneros*, especialment al Senat.

A.3) Projecte de derogació de la base 5ena de 1885.

Com ja hem tingut ocasió de veure al capítol de política econòmica, el febrer de 1885 el ministre d'Hisenda, Fernando Cos-Gayón, presenta al Congrés un projecte de llei de derogació de la base 5ena, abans, per tant, de la data prevista per a l'aplicació de la segona

207. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3958-59.

208. DSC, legislatura de 1881-82, 2-6-1882, núm. 142, p.3966.

rebaixa. La seva idea no era tant cercar una solució proteccionista per als aranzels espanyols, com evitar l'estat d'interinitat propi d'uns terminis pendents del resultat d'informacions i declarar definitius els aranzels de duanes i, sobretot, amb la voluntat de tenir les mans lliures a l'hora de negociar nous acords comercials. El projecte coincideix en el temps amb la presentació a les Corts del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, pel que des de les corporacions industrials catalanes se'l veu clarament com la retirada, per part del Govern, d'un obstacle que l'impedia anar més enllà de la segona columna de l'aranzel en les rebaixes pròpies de les negociacions dels acords comercials. Llegim, en aquest sentit, a les planes d'*El Eco de la Producción: Para llegar a este fin* [rebaixar més enllà de la segona columna de l'aranzel], *sin embarazos que coarten a nuestros gobernantes presentes y futuros la tiránica libertad de celebrar tratados de comercio, se declara abolida la base 5ª de la ley arancelaria vigente: abolición que sería un bien inmenso si no pudiera otro cualquier Gobierno aplicar de un golpe todos sus efectos sin necesidad de restablecer dicha base, o bien barrenar sus disposiciones por medio de una autorización o de un tratado*²⁰⁹.

A les Corts, aquest tema queda un tant en segon terme, en cobrar protagonisme el *modus vivendi* i en quedar definitivament aparcat poc després. Es forma una comissió parlamentària, que no arriba a emetre dictamen. Tot i així, no passa desapercebut entre els parlamentaris catalans. Dins de la campanya encetada contra el *modus vivendi*, s'analitza també aquesta qüestió —com veurem una mica més endavant— coincidint amb la valoració de les corporacions industrials, que es tractava d'una mesura encaminada a poder rebaixar l'aranzel encara més. D'altra banda, just abans de la presentació del projecte de llei, Camil Fabra, industrial, home de l'IFTN i diputat per Barcelona, demana al ministre d'Hisenda, absent de la sala, si era cert que preparava un projecte d'abolició de la base 5ena. En realitat no obté resposta, sinó que arriba directament el projecte al Congrés, pocs dies després.

B) Acords comercials.

B.1) Acords comercials amb França.

B.1.1) El conveni comercial amb França de 1877-78.

Com hem vist al capítol de política econòmica, després de l'entrada en vigor de l'aranzel de doble columna de 1877, es va activar la política de celebració d'acords comercials. El conveni signat amb França el 8 de desembre de 1877 és, entre els primers negociats, el més significatiu, per la importància del moviment comercial entre ambdós estats. Per part espanyola, la prioritat era obtenir millors condicions per a l'exportació de vins, aprofitant la conjuntura de disminució de la producció a França per la fil·loxera, i obtenint condicions similars a les que ja tenien Itàlia i Portugal, directes competidors dels vins espanyols al mercat francès. S'aconsegueix, doncs, avantatges en aquest sector, sense incloure l'escala alcohòlica (a diferència de 1882). Aquest conveni es va signar per a un període de dos anys, però va ser prorrogat diversos cops abans de la signatura del tractat de 1882.

Entre les corporacions econòmiques catalanes, no hi ha una expectació davant d'aquest tema comparable a les grans campanyes del període (el tractat de 1882, el *modus vivendi* amb Gran Bretanya de 1884-85 i la restitució de la base 5ena). Abans de la signatura del conveni, l'ANCB adreça dues exposicions als ministres d'Hisenda i d'Estat: en la primera,

209. *El Eco de la Producción*, núm. 98, 10-2-1885, article "Dos proyectos importantes", p.449.

datada el maig de 1877, es demana la reciprocitat de tracte amb França, que es concretaria en la imposició d'un recàrrec a les procedències franceses. A la segona, del mes de setembre, es feia una reflexió entorn a la gran competència que podia fer la marina mercant francesa, que fruïa d'importants subvencions estatals, enfront de l'espanyola, carregada de tributs; l'ANCB afirma que demanaria el restabliment del dret diferencial de bandera, però que entén que els compromisos internacionals no ho permeten; es demana, finalment, una absoluta reciprocitat amb la marina mercant francesa, tenint en compte que l'aranzel francès recarregava les procedències indirectes, així com una informació prèvia a cap acord²¹⁰. Quan el tema es planteja a les Corts, però, l'ANCB no reproduceix les seves demandes.

El debat parlamentari se celebra els dies 1 i 2 de març de 1878 al Congrés, i els dies 22 i 23 del mateix mes al Senat, amb una participació reduïda de parlamentaris catalans.

Al Congrés, Bosch i Labrús, sempre en sintonia amb el FPE, consumeix el primer torn contra la totalitat. Com que s'extenia molt en les rectificacions, la Mesa del Congrés li dona també el tercer torn, que estava vacant. En aquestes intervencions, Bosch se centra en l'anàlisi del sector vitivinícola. Creu que les rebaixes obtingudes a l'aranzel francès no significaran un increment de les exportacions espanyoles i que, en tot cas, aquestes quedaran contrapesades per les importacions de vins francesos, que també obtenen rebaixes a l'aranzel espanyol. Rebutja l'aplicació de la segona columna de l'aranzel a un país com França, amb el que es tenia un moviment comercial tan gran²¹¹.

El segon torn contra la totalitat el consumeix Félix Berdugo, que es mostra d'acord amb les tesis de Bosch. Intervenien a favor els membres de la comissió, el ministre d'Hisenda (el marquès de Orovio) i Joan Fabra i Floreta, que té una intervenció favorable a les reformes aranzelàries²¹².

Al Senat, la participació dels catalans és menor. Intervenien en els tres torns contra la totalitat del projecte Servando Ruíz Gómez, amb argumentacions lliurecanvistes, José García Barzanallana i el marquès de Villamejor. Dels senadors catalans, intervé Joaquim Maria Paz, que polemitzava amb les afirmacions lliurecanvistes de Ruíz Gómez i sobre els efectes de la reforma de 1869²¹³.

B.1.2) El tractat de comerç amb França de 1882.

Recordem que el 6 de febrer de 1882 se signa el nou tractat de comerç amb França. Abans de la seva signatura, el Govern francès havia procedit a una reforma aranzelària d'increment de taxes, mentre que l'espanyol havia anat incorporant successives rebaixes en les negociacions dels acords i es disposava a efectuar una reforma aranzelària general (la base 5ena), amb baixa de taxes. Això situava, d'entrada, les bases negociadores d'ambdós governs en diferent situació que el 1877: mentre les taxes franceses resultants del tractat de 1882 quedaran per sota del seu aranzel general, però clarament per sobre de les vigents fins el moment, en aplicació del conveni de 1877, les espanyoles quedaran per sota d'aquestes.

210. Per a ambdós documents, veure *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 358, 12-5-1877, article "Fomento de la marina mercante", p.312-313. *Fomento de la Producción Española*, núm. 64, 29-9-1877, p.680-683.

211. DSC, legislatura de 1878-79 [DSC: 1878], 1-3-1878, núm. 11, p.203-209, 212-214, 219-221; 2-3-1878, núm. 12, p.231-233. Veure també LAFUENTE, Modesto: *Historia general de España desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII. Por Don ... Continuada desde dicha época hasta nuestros días por Don Juan Valera. Con la colaboración de D. Andrés Borrego y D. Antonio Pirala*. Tomo XXV, 1890, p.65-66.

212. DSC, legislatura de 1878-79 [DSC: 1878], 2-3-1878, núm. 12, p.232-233. Veure també LAFUENTE: *Historia general ...*, p.67.

213. DSS, legislatura de 1878-79 [DSC: 1878], 23-3-1878, núm. 21, p.389 i seg.

Per part espanyola, es manté la prioritat d'afavorir les exportacions de vins, així com d'alguns altres productes agraris, i aconseguir una llarga durada del tractat. Com ja hem vist al capítol de política econòmica, s'aconsegueix rebaixes en l'aranzel francès a l'entrada dels vins, però a costa d'incorporar una escala alcohòlica, que perjudicava directament els vins espanyols enfront dels d'altres procedències, amb graduacions menors; es fixava una durada de 10 anys; i s'inclouïa un sistema de taxes annexes, amb fortes rebaixes a l'aranzel espanyol per als productes manufacturats.

B.1.2.1) Postura de les corporacions econòmiques catalanes.

Així com l'ARAA es mostra contrària al projecte del Govern de restitució de la base 5ena, en canvi es mostra favorable al tractat de comerç amb França de 1882, tot considerant que afavoria les exportacions de vins, que consolidava un aranzel rebaixat i que feia impossible el retrocés en matèria aranzelària durant els 10 anys que durava²¹⁴.

Des de les corporacions econòmiques catalanes, la visió és tota una altra. Elaboren exposicions a les Corts sobre aquest tema l'IFTN, FPE, GFS, IIT, CAMSB, IACSI, ANCB, APFUBZE, CUMB i societats econòmiques d'amics del país de Barcelona, Girona i Reus²¹⁵. En aquestes exposicions i en els treballs d'opinió elaborats per oposar-se al tractat, es perfilen clarament algunes línies argumentals molt precises:

- a) No ha hagut cap mena d'informació prèvia a la negociació del tractat.
- b) La negociació ha estat dolenta, sense reciprocitat en les respectives rebaixes. Mentre França presenta com a concessió en el sector dels vins el que en realitat és una imperiosa necessitat, obté a canvi grans avantatges a les seves exportacions industrials al mercat espanyol.
- c) Hauria calgut fer com França: modificar primer l'aranzel a l'alça, per obtenir una base negociadora alta i, a partir d'aquesta, obrir negociacions.
- d) El sistema de les taxes annexes, incorporat al tractat, equival a la primera de les rebaixes previstes per la base 5ena i, en alguns casos, fins i tot a la segona. Es tracta, doncs, d'una forta rebaixa aranzelària.
- e) La competència que representarà la producció manufacturera francesa dins del mercat espanyol, farà insostenible la situació de la indústria nacional.
- f) La llarga durada del tractat, deixa el Govern i les Corts sense llibertat d'actuació en matèria aranzelària, per poder corregir les situacions que s'aniran produint durant aquestes 10 anys.
- g) Mentre s'exporta primeres matèries que generalment no es produeixen a França, s'importa productes manufacturats, mostrant la desigualtat en els models de desenvolupament econòmic que estarien impulsant ambdós governs.

214. Veure ARAA: *Metring ... 25-3-1882*.

215. Per a les exposicions de l'IFTN, de l'IACSI i de la SEBAP, veure el fulllet editat per la DC *Exposiciones a las Cortes*, 1882. Per a la de la SEBAP, veure també el fulllet SEBAP: *A las Cortes ...* Per a la del FPE, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 298, 24-3-1882, p.190-194. Per a la del CAMSB, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 300, 8-4-1882, p.224-225. Per a les del CUMB i l'ANCB, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 301, 15-4-1882, p. 238-240 i 251-253. Per a la postura de l'APFUBZE, veure APFUBZE: *Memoria de los trabajos ... 31 de enero de 1884*. Per a la resta de corporacions, veure Archivo del Congreso de los diputados, serie general, legajo 209/expediente núm. 11: "Proyecto de ley autorizando al Gobierno para ratificar el Tratado de Comercio y Navegación con Francia". Veure també PUGÉS: *Como triunfó ...*, p.239-253.

h) L'aplicació del tractat significarà una disminució de la renda de duanes.

i) Si el tractat perjudica molt seriosament la indústria, tampoc no beneficia l'agricultura, com pretenen els seus defensors, ni tampoc el sector vitivinícola, que és el principalment afavorit des del Govern. En aquest sentit, hi ha un llarg llistat d'argumentacions:

1) La demanda francesa és conjuntural, provocada per la disminució de la seva producció deguda a la fil·loxera; d'aquí que quan França recuperi la seva producció normal, haurà de disminuir notablement el moviment exportador.

2) Si la demanda francesa és obligada, l'exportació de vins espanyols s'hauria mantingut, fins i tot amb les mateixes taxes aranzelàries, i no hauria calgut sacrificar la indústria espanyola.

3) Si els vins espanyols són utilitzats com a primera matèria pels productors francesos per assortir els seus mercats internacionals, el que s'està fent és impedir que els productors espanyols puguin diversificar la seva exportació directa a mercats alternatius al francès.

4) El problema que ha originat la davallada de la producció francesa, la fil·loxera, es troba ja present als ceps espanyols, pel que és una greu equivocació apostar per un període tan llarg a un sol sector que ja està tocat per la plaga.

5) Les rebaixes tan durament obtingudes per als vins a l'aranzel francès, s'aplicaran automàticament, per la clàusula de la nació més afavorida, a països productors, com Itàlia i Portugal, que se'n beneficiaran de franc i que plantejaran una greu competència als vins espanyols al mercat francès, ja que, en disposar de graduacions més baixes, no estan tan castigats per l'escala alcohòlica.

6) La imposició d'aquesta escala, impedirà que es beneficiï del tractat una part significativa dels vins espanyols, amb graduacions més altes.

Donen suport als anteriors plantejaments, amb l'elaboració de documents amb una argumentació plenament coincident amb la de les corporacions econòmiques, els ajuntaments de Barcelona, Sant Martí de Provençals, Sabadell, Tarragona, Valls i Manresa, les diputacions provincials de Barcelona i de Girona, la JPAICB i la comissió d'obrers que es desplaça a Madrid per gestionar contra el tractat²¹⁶.

A més de l'elaboració de treballs d'opinió, des de les corporacions econòmiques catalanes, i sobretot les industrials, hi ha un important desplegament organitzatiu per fer front a la campanya contra el tractat.

L'IFTN obre una subscripció extraordinària per afrontar les despeses d'aquesta campanya, realitza assembles extraordinàries, a les que es convida i involucra alguns parlamentaris catalans, com a mínim, Pere Collaso, Vicente de Romero, Antoni Mataró i Fèlix Macià. Com recordarem, Macià era soci de la corporació i havia ocupat càrrecs directius fins feia poc, mentre que Romero era directiu de les societats econòmiques. L'Institut manté també una estreta relació epistolar amb Víctor Balaguer, personatge clau de la representació d'interessos catalans a Madrid, i amb Ferrer i Vidal, president honorari de la corporació, de cara a planificar el debat al Congrés i al Senat. D'altra banda, envia una comissió a Madrid, que s'entrevista amb els parlamentaris catalans, amb els presidents del Consell de ministres i del Congrés, amb el ministre d'Hisenda, amb Cánovas (aleshores a l'oposició) i amb el propi rei. Igual que en el cas de la base 5ena, escriu directament a alguns diputats catalans que es

216. Veure AYUNTAMIENTO DE BARCELONA: *A las Cortes ...*; DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE BARCELONA: *Exposición que la Excm. ...; El tratado de comercio ...* Archivo del Congreso de los diputados ...

trobaven absents de Madrid, per què ocupessin urgentment llurs escons per oposar-se al tractat, qüestió que ja hem vist amb més deteniment en l'anàlisi de les corporacions com a grups de pressió. Com ja hem vist també en el mateix capítol, envia Ramon Soriano a Lleida, a sondejar el terreny i a cercar exposicions contràries al tractat, alhora que excita el bisbe de Barcelona, Urquinaona, a ocupar el seu escó corporatiu al Senat per oposar-se al tractat, i que es demana a l'Ajuntament i Diputació Provincial de Barcelona que enviïn comissions a Madrid (recordem que tant el bisbe com les institucions esmentades responen favorablement).

L'institut felicita tothom que mostra opinions contràries al tractat: al vescomte de Campo-Grande pels seus articles (sense signar) a *La Época*, a Josep Roca i Galés i a la resta de membres de la comissió d'obrers, pels seus treballs a Madrid, i a les corporacions de Màlaga, per la seva oposició al tractat des del punt de vista dels drets aranzelaris de les panses; després del debat a les Corts, felicita un per un tots els parlamentaris que intervenen en contra. Escriu també a totes les corporacions econòmiques espanyoles amb les que mantenia relació, tot encoratjant-les a enviar comissions a Madrid, de cara a la discussió del debat al Senat, amb l'objectiu de: *con el objeto de visitar personalmente a los Sres. Senadores para que den su voto en contra de la aprobación de dicho Tratado*²¹⁷.

El FPE també intervé en la petició al bisbe de Barcelona, eixamplant-la als arquebisbes de Saragossa i de Tarragona, que excusen llur assistència al Senat²¹⁸. Manté igualment correspondència amb els parlamentaris que s'oposen al tractat a ambdues cambres.

Hi ha també una comissió d'obrers, que ja ens ha anat apareixent a les planes precedents, que es desplaça a Madrid per gestionar contra el tractat. La componen membres del Centre Federatiu de Societats Obreres de Barcelona, societats obreres d'altres comarques, Federació de les Tres Classes de Vapor i CIC. Aquesta comissió, molt activa, s'entrevista a Madrid amb la DC i amb els senadors catalans, amb diversos membres del Govern i de les oposicions, inclosos els sectors democràtics, i organitza un míting proteccionista a l'estil dels organitzats per l'ARAA i al seu terreny²¹⁹.

Les comissions de l'Ajuntament i de la Diputació Provincial de Barcelona, per la seva banda, s'entrevisten amb els parlamentaris catalans, amb alguns membres del Govern i amb el rei.

D'altra banda, la presentació del tractat de comerç a les Corts, coincideix en el temps amb la campanya duta a terme per les corporacions econòmiques catalanes contra el nou reglament de la contribució industrial i de comerç (qüestió que veurem amb més deteniment una mica més endavant), que significava un increment de les taxes. A més, es trobava encara recent el *crack* de la borsa de Barcelona de gener de 1882, que significava la fi del procés especulatiu alcístic provocat per la *febre d'or*. En aquest context, l'anunci del tractat de comerç amb França, junt amb el projecte de restitució de la base 5ena, provoca una onada de protestes a diverses poblacions catalanes.

El 20 de març se celebra una reunió d'industrials i de comerciants al Teatre Novedades de Barcelona, per preparar una ofensiva contra la nova contribució. S'acorda finalment no pagar-la, parlant-se també a la reunió del tractat de comerç amb França. El delegat del

217. AFTN, IFTN, "Comunicaciones" 17-11-1881/25-8-1882, carta sense data, que pot ser del 25 o 26-4-1882.

218. AFTN, FPE, "Actas" 4-9-1878/9-7-1884, sessió de la Junta Directiva de 3-5-1882.

219. Sobre aquest acte, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 301, 15-4-1882, article "El asunto del día", p.238 i seg.

governador civil, que era en aquestes dates Francisco Díaz Moreu, fa disoldre la reunió, tot considerant que a l'acte s'estava fent incitacions a l'incompliment de la legalitat. Aquesta suspensió, crearà una enorme polèmica, que es trasllada al Congrés dels diputats. Tot i que aquest debat el veurem una mica més endavant, es pot anticipar que en el seu transcurs, el diputat Teodor Baró qualifica la reunió del Teatre Novedades de maniobra dels conservadors, amb el suport dels republicans, que tindria com a objectiu desgastar el Govern liberal. Tot seguit, a Barcelona es presenta un document signat per 506 comerciants i industrials, en el que es desmenteix tota intencionalitat política d'aquell acte. En aquest document es destaca que: *individuos separados en política por verdaderos abismos, se uniesen allí, en una aspiración común, general, unánime; en la aspiración de salvar sus intereses y los de sus hijos, amenazados de muerte por las nuevas tarifas y el tratado de comercio con Francia*²²⁰.

Allò més espectacular, però, d'aquesta reacció de rebuig contra la política econòmica del Govern, serà la vaga que comença a Barcelona el 29 de març, amb tancament de comerços, tallers i transports, escamots recorrent la ciutat i crema dels *fielatos* (que eren les casetes de recaptació de la contribució de consums). Si bé la protesta contra el reglament de la contribució industrial i de comerç també es produeix a algunes ciutats espanyoles, la coincidència amb el tractat de comerç amb França, fa que a Catalunya agafi unes dimensions més grans.

En el cas de Barcelona, sembla clar que de bon principi una part del grup d'industrials interessats en aturar el projecte com fos, organitza una vaga general com a demostració de força al Govern de quines dimensions podria pendre el descontentament a Catalunya. Aviat, però, per la participació a la vaga de sectors fora del seu control, retrocedeix i demana un retorn a una mínima normalitat. El conservador *Diario de Barcelona*, en la seva edició del 31 de març, després d'informar dels enfrontaments del dia abans entre escamots de vagistes i tropes de l'Exèrcit, amb l'aixecament per part dels primers de rails de tren, conclou de la següent manera: *De ningún modo [se] puede querer que la pacífica manifestación contra determinadas medidas económicas se convierta en bullanga y en manantial de atentados continuos contra las personas y las propiedades que podrían adquirir cada día mayor gravedad a no atajarse desde luego*²²¹.

Pel que fa als liberals, no arriben a participar mai del moviment. L'alcalde Rius i Taulet, ja al primer dia, fa una crida al retorn a la normalitat. *La Vanguardia*, per la seva banda, manté una postura de condemna en tot moment, acusant els conservadors de voler treure profit polític al moviment.

El 31 de març i atenent a què alguns escamots de vaguistes havien contestat a trets de pistola a la policia, i que la protesta s'extenia per les principals poblacions catalanes, el capità general, Ramon Blanco, proclama l'estat de guerra. Atrinxera tropes a punts estratègics de Barcelona i segresta algunes publicacions. Mentre del *Diario de Barcelona* qüestiona la constitucionalitat de la mesura, *La Vanguardia* es posa al costat del capità general.

Amb intermitències segons les poblacions, la protesta conclou l'11 d'abril. Pensem que el debat sobre el tractat de comerç amb França havia començat al Congrés el dia abans. El 12, s'aixeca l'estat de guerra.

220. *Diario de Barcelona*, 25-3-1882.

221. *Diario de Barcelona*, 31-3-1882, ed. del matí.

B.1.2.2) Activitat dels parlamentaris catalans, fora de les sessions de les Corts.

El debat parlamentari del tractat de comerç amb França, és una de les ocasions en les que els parlamentaris catalans apareixen més clarament com un bloc compacte dins les Corts espanyoles.

Si el 20 de març de 1882 el ministre d'Estat, el marquès de la Vega de Armijo presentava el text del tractat al Congrés, pocs dies després la DC començava la seva activitat per afrontar la campanya d'oposició. El dia 28 es reuneix al Congrés per escoltar les explicacions de la comissió d'obriers²²². El 29, alguns diputats catalans, la majoria d'ells ministerials, es reuneixen amb Sagasta, per intentar aconseguir alguna transacció. Segons *El Imparcial*, aquests serien Víctor Balaguer (diputat per Vilanova i la Geltrú), Fèlix Macià (Puigcerdà), Josep Bosch i Carbonell (Tortosa), Pedro Diz (Olot), Joaquim Marin (Berga), Antoni Ferratges (Granollers), Francesc d'Assís Madorell (Vilafranca del Penedès), Joaquim Planas i Borrell (Terrassa), Francesc Gumà (Matanzas, Cuba), Enrique Orozco (Arenys de Mar), Joan Fabra i Floreta (Girona), Manuel de Azcárraga (Solsona), Pere Nolasc Gay (Tarragona) i Joan Cañellas (El Vendrell)²²³. D'aquests diputats, cal retenir, d'una banda, l'especial relació de Balaguer i també de Diz (director de *La Mañana*) amb les corporacions industrials catalanes, i de l'altra, el fet que tant Macià com Gumà (amdós importants directius d'empreses ferroviàries) eren membres de l'IFTN. Balaguer planteja al cap de l'executiu la possibilitat que el tractat no s'aprovi en totes les seves parts. Per això, li demana que el Govern no faci de l'aprovació del tractat una qüestió de gabinet i que s'hi introdueixi una clàusula en la que es garanteixi que si en el termini d'un any el Govern valora que no és favorable, es pugui denunciar. Sagasta, sense comprometre's, respon que ho consultarà amb el seu Govern.

El 5 d'abril són els senadors catalans els que atenen la comissió d'obriers²²⁴. El dia 7, alguns diputats i senadors catalans assisteixen al míting que aquesta comissió dona al *Teatro Capellanes*, prenent la paraula Balaguer²²⁵. Igualment, alguns diputats catalans acompanyen la comissió d'obriers en la seva entrevista amb Sagasta.

D'altra banda, el mateix dia 7 hi ha la reunió més important de les celebrades pels parlamentaris catalans durant aquesta campanya. La presideixen Víctor Balaguer, president de la DC, i el comte de Torre-Mata, en nom dels senadors catalans presents. L'objectiu d'aquesta reunió, era atendre les comissions de l'Ajuntament i de la Diputació Provincial de Barcelona i de l'IFTN. Els comissionats exposen llargament als parlamentaris presents quines són les seves postures i quina és l'actitud que esperen d'ells²²⁶. No cal dir que en el transcurs del debat parlamentari, a les setmanes següents, hi ha una sintonia total entre aquests desitjos i la conducta adoptada pels parlamentaris catalans, fins i tot en les línies argumentals esbossades per oposar-se al tractat de comerç.

Els dies següents, la DC edita pel seu compte un fullet incloent les exposicions adreçades a les Corts amb motiu del tractat de comerç per l'Ajuntament i la Diputació Provincial de Barcelona, per la SEBAP, l'IACSI i l'IFTN²²⁷. El fullet va signat per 23 diputats catalans de tots

222. Sobre aquesta reunió, veure *La Mañana*, 29-3-1882.

223. *El Imparcial*, esmentat per *La Época*, 31-3-1882.

224. Sobre aquesta reunió, veure *La Mañana*, 6-4-1882.

225. Per a una ressenya de les intervencions en aquest acte, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 301, 15-4-1882, article "El asunto del día", p.238 i seg.; *La Mañana*, 8-4-1882, article "Los obreros catalanes. El meeting de ayer".

226. Sobre aquesta reunió, veure *La Mañana*, 8-4-1882, article "Reunión importante".

227. *Exposiciones a las Cortes*.

els partits, presidits per Balaguer, i està adreçat a la resta de diputats, amb la petició que tinguin molt en compte els arguments allí esbossats quan hagin de participar en el debat parlamentari.

En iniciar-se el debat al Congrés, Balaguer, igual que fa l'IFTN, telegrafia els diputats catalans absents de Madrid demanant-los que s'incorporin urgentment als seus escons, per combatre el tractat de comerç amb França, encara que sigui emetent un vot contrari en la votació definitiva. Tot resseguint la premsa de Barcelona d'aquests dies, hom pot comprovar com es produeix un desplaçament massiu d'aquells diputats catalans que habitualment són poc presents als debats a les Corts, i com aquesta mateixa premsa atribueix clarament el motiu del precipitat viatge a la discussió parlamentària del tractat de comerç amb França²²⁸. De la mateixa manera, quan dies més tard comenci el debat al Senat, hi haurà un desplaçament de senadors catalans cap Madrid, fins i tot dels més recalitrants absentistes, per als quals les senadories permanents de les que fruïen eren rarament exercides, com el comte de Peralada i el marquès de Comillas.

Pels mateixos dies, Balaguer i Baró conferencien amb el ministre de la Governació, Venancio González, per intercedir a favor de Ramon Soriano que, com recordarem, havia estat enviat per l'IFTN a Lleida per sondejar l'opinió local envers el tractat, essent detingut pel governador civil.

B.1.2.3) Preliminars del debat a les Corts.

Com era habitual en aquests casos, arriben a les Corts nombroses exposicions de tota mena, a favor i en contra del projecte posat a discussió de les cambres. Ja hem vist les de les principals corporacions econòmiques i institucions catalanes, totes elles contràries al tractat. Com en les ocasions anteriors, alguns dels parlamentaris que eren membres de les corporacions presenten en persona les corresponents exposicions. Aquest és el cas de Bosch i Labrús, president del FPE, que presenta al Congrés la d'aquesta corporació, i de Ferrer i Vidal, president honorari de l'IFTN, que presenta al Senat la d'aquesta corporació. Presenten també exposicions els diputats Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú), Teodor Baró (Barcelona), Vicente de Romero (Gràcia), Joaquim Planas i Borrell (Terrassa), Enriquer Orozco (Arenys de Mar), Albert Quintana (Torroella de Montgrí), Joaquim Marin (Olot), Pere Antoni Torres (Gandesa) i Pere Nolasc Gay (Tarragona). I els senadors comte de Torre-Mata (vitalici), Marià de la Pau Graells (SEBAP) i Gabriel Baldrich (Tarragona).

Trenca l'absència d'exposicions procedents de Lleida i de parlamentaris per districtes lleidatans presentant-les a les cambres, l'arribada al Congrés d'una exposició signada per un centenar de personatges amb càrrecs polítics i situacions econòmiques rellevants a la zona, que desautoritzen el telegrama del governador civil de Lleida, en el que s'afirmava que les forces vives locals es mostraven d'acord amb el tractat: considerant-se a si mateixos com a tals representants de les elits locals, amb noms i cognoms i expressió del càrrec que ocupen, manifesten que ni l'Ajuntament ni la Diputació Provincial no havien celebrat cap reunió en la que es posés a discussió el tractat de comerç i que ells, per la seva banda, s'hi mostren del tot contraris²²⁹.

228. Veure *Diario de Barcelona*, 21-3-1882, ed. tarda i dies següents. *La Vanguardia*, 14-4-1882, ed. matí i dies següents.

229. Veure Archivo del Congreso de los diputados, serie general, legajo 209/expediente núm. 11: "Proyecto de ley autorizando al Gobierno para ratificar el Tratado de Comercio y Navegación con Francia", núm. 8/22.

Entre les exposicions contràries al tractat procedents de Catalunya, n'hi ha també un parell signades per agricultors, amb presència del sector vitivinícola, que s'afegeixen a les tesis de les corporacions econòmiques, tot afirmant que el tractat tampoc no afavoriria realment aquest sector, mentre, per contra, ocasionaria greus perjudicis a la indústria.

Procedents de fora de Catalunya, hi ha també algunes exposicions: de vinicultors de Xerès, que consideraven que els seus caldos, amb graduacions molt fortes, quedaven pel damunt dels límits de l'escala alcohòlica i no podrien beneficiar-se de les rebaixes aranzelàries franceses; de corporacions de Màlaga, protestant dels perjudicis que el tractat durà al sector de la pansa; i dels fabricants de teixits de llana i de paper d'Alcoi, els fabricants de paraigües i ombrel·les de València i la fàbrica de pisa i porcellana Pickman de Sevilla²³⁰, oposant-se a les rebaixes als respectius sectors. En el cas de la casa Pickman, la gerència era sòcia protectora de l'IFTN i davant dels grans temes de política aranzelària de l'època, manté una postura coincident amb la de la corporació de Barcelona. En el cas de les corporacions de Màlaga, envien també una comissió a Madrid, alhora que involucren en les seves demandes els diputats i senadors d'aquesta província.

Entre les exposicions a favor del tractat, n'hi ha unes poques procedents de Catalunya que, no obstant, es presenten un tant dubtoses. Segons Antoni Ferratges, diputat per Granollers, moltes de les exposicions favorables al tractat eren demanades pel Govern²³¹. Tenim, doncs, en primer lloc, una exposició de l'Ajuntament de Lleida, que arriba al Congrés formant part d'un paquet únic, en el que hi ha també altres ajuntaments de Castella i d'Extremadura i amb el CUMM, fet ja de per si poc habitual. Si pensem, a més, en els treballs del governador civil de Lleida, cercant arrencar exposicions favorables al tractat i la denúncia esmentada més amunt de diversos personatges influents locals, en la que afirmaven que l'Ajuntament no havia tractat d'aquest tema per a res, aquesta exposició sembla poc fiable. De fet, Manel Henrich, l'impressor de Barcelona i diputat per Figueres, alhora que membre de l'IFTN, demana al Govern que porti al Congrés les actes de les sessions de l'Ajuntament i de la Diputació Provincial de Lleida, en les que s'hauria aprovat adreçar-se a les Corts demanant l'aprovació del tractat, sense obtenir, però, cap resposta²³². Poc fiables són també les exposicions dels ajuntaments de Bellpuig i Les Borges Blanques, signades únicament pels respectius alcaldes i sense cap argumentació en la que basar la petició d'aprovació del tractat. Finalment, hi ha una altra exposició, que signen en curiosa barreja, veïns de Tarragona junt amb ajuntaments extremenys i la *Junta Provincial de Agricultura, Industria y Comercio de Málaga*.

Entre les presentades a favor del tractat procedents de fora de Catalunya, en trobem unes quantes, com les de l'Ajuntament de Saragossa i les societats econòmiques d'amics del país d'aquesta ciutat, de Toledo i de Zamora, que admeten els perjudicis que ocasionarà el tractat a la indústria nacional, però que els justifiquen plenament en benefici de la majoria, representada per l'agricultura d'exportació. D'altres, com les de les juntes provincials d'agricultura, indústria i comerç de Logronyo i Toledo, diputacions provincials de Sòria i d'Orense, o societat econòmica de Cadis, inclouen dures crítiques, amb frases de clar anticatalanisme, contra els tancaments de fàbriques i comerços de Catalunya, fets en protesta pel tractat de comerç i la contribució industrial.

230. PICKMAN: *Exposición que dirigen ...*

231. BECKER: *Relaciones comerciales ...*, p.145 i seg.

232. DSC, legislatura de 1881-82, 18-4-1882, núm. 106, p.2809.

Pel que fa a les comissions parlamentàries, al Congrés no hi figura cap diputat català, destacant la presència com a president de Salvador Albacete, que havia estat alhora el president de la comissió negociadora espanyola, qüestionat des de les corporacions econòmiques catalanes pel que es considerava pèssima negociació del tractat. Aquesta comissió del Congrés emet un dictamen favorable al tractat, sense oposició interna. Al Senat, en canvi, l'industrial i financer Ferran Puig, també home de l'IFTN, aconsegueix entrar a la comissió, en la que coincideix amb els reconeguts lliurecanvistes Servando Ruíz Gómez, que a més n'era el president, Justo Pelayo Cuesta i José Gallostra y Frau. Puig no signa el dictamen favorable de la majoria de la comissió i emet un vot particular, en el que demana la no aprovació del tractat, *íntimamente convencido de la falta de equidad que encierra ese pacto internacional*²³³, i l'obertura de noves negociacions amb el Govern francès.

Per reforçar les argumentacions contingudes en el seu vot particular, Puig edita un fullet dedicat al tema²³⁴, en el que val la pena aturar-se una mica. En aquest treball, el senador català fa una argumentació general contra els acords comercials i contra aquest en especial, centrant-se en demostrar que els pretesos avantatges per al sector vitivinícola no ho són tant. Utilitza cites del propi debat parlamentari francès sobre el tractat de comerç, per mostrar les paradoxes i contradiccions del Govern espanyol. Esmenta les conclusions de la comissió de diputats francesos que han estudiat aquest tema, que serien: oposició als acords comercials, ja que treuen independència d'actuació als països en matèria aranzelària, mantenint-s'hi subjectes mentre duren encara que les condicions canviïn; perill de competència al mercat interior; les modificacions de l'aranzel, per petites que siguin, requereixen la intervenció i els estudis d'ambdues cambres, mentre que en els tractats, la intervenció del parlament és indirecta i incompleta: en presentar-se en bloc, cal aprovar-los o rebutjar-los, amb el risc, en aquest darrer cas, de provocar una crisi ministerial i diplomàtica; únicament es pot acceptar bons tractats, fets després de molt estudi; per fer-los, cal disposar d'una bona base negociadora, és a dir un aranzel complet, ben combinat internament i alt.

Puig opina en aquest fullet que s'hauria pogut aconseguir el manteniment o la rebaixa de taxes en els vins a la seva entrada a França, sense fer tantes concessions. Sense la rebaixa pactada, l'exportació hauria estat la mateixa, perquè França necessitava en aquests moments els vins espanyols; quan no els necessiti —afirma— ja no n'importarà, sigui quina sigui la taxa aranzelària vigent. Argumenta també que es beneficien de la rebaixa Itàlia i França, directes competidors dels vins espanyols al mercat francès. Analitza la plaga de la fil·loxera, causant de la conjuntura d'exportació de vins a França, que es trobaria ja present als ceps espanyols; si a França ha trigat set anys en malmetre les seves collites, durant els deu que dura el tractat els ceps espanyols poden estar destruïts. Valora també el fet que França està refent els seus ceps i protegint la producció a la seva colònia d'Algèria. D'altra banda, els Estats Units estarien millorant i incrementant la seva producció, en detriment de les exportacions espanyoles.

Puig analitza a continuació les concessions que fa França, conclouent que no tenen transcendència per a ella i no l'impedeixen reconstruir la seva producció vinícola. Les que fa Espanya, en canvi, són directament en perjudici de la indústria: *Las concesiones que hace España, en perjuicio de sus industrias, no tienen reparación, ni quedan compensadas, el día*

233. DSS, legislatura de 1881-82, 26-4-1882, ap. 1r al núm. 85

234. PUIG: *Consideraciones acerca ...*

que Francia pueda prescindir de nuestros vinos, o que una invasión filoxérica impida nuestras exportaciones. Las industrias que hoy caigan, será para no levantarse jamás²³⁵.

A més del vot particular de Puig, hi ha també algunes esmenes signades per parlamentaris catalans, a ambdues cambres. Al Congrés, Víctor Balaguer en presenta una, demanant introduir una clàusula de revisió, segons la qual, qualsevol d'ambdues parts contractants podria denunciar el tractat o demanar-ne la revisió; en aquest cas, el tractat deixaria de tenir vigència un any després que un dels governs ho comunicés a l'altre²³⁶. Signen l'esmena, a més de Balaguer, Pere Antoni Torres (diputat per Gadesa), Albert Quintana (Torroella de Montgrí), Teodor Baró (Barcelona), Enrique Orozco (Arenys de Mar), Manuel Salamanca (Xelva) i el marquès de Viesca de la Sierra (Cabuerniga, Santander), tots ells ministerials. Cal dir, que Balaguer havia presentat el 1870 exactament la mateixa esmena al Congrés, amb motiu del debat dels acords comercials, comptant aleshores amb les signatures de Pascual Madoz, Estanislau Figueras i Francesc Pi i Margall i essent Sagasta president del Consell de ministres, igual que en aquests moments. Al Senat, Marià de la Pau Graells, senador per la SEBAP, presenta la mateixa esmena²³⁷.

Hi ha una segona esmena al Congrés, signada en primer lloc per Federico Sánchez Bedoya, diputat per Sevilla, i que compta amb la signatura de Pere Bosch i Labrús, en la que es demanava l'aprovació del tractat, però posant com a condicions l'obertura de negociacions amb França per què el tractat durés sols un any, la desaparició de l'escala alcohòlica i la formació d'un nou aranzel espanyol²³⁸. I una tercera, signada en primer lloc per Antonio Cánovas del Castillo i altres membres de la minoria conservadora, entre els que trobem Albert Bosch i Fustegueras, demanant el manteniment de drets aranzelaris per a les panses²³⁹. Cánovas havia sortit electe a les eleccions de 1881 pels districtes de Madrid i de Cieza (Múrcia), optant per aquest segon; en ser, però, malagueny, dóna el seu suport a les demandes dels productors de panses d'aquesta província. Al Senat, Manuel Orozco Boada presenta la mateixa esmena. En aquest cas, també es tracta d'un malagueny, i al damunt productor de panses, que estava representant al Senat una altra província, concretament Castelló. A diferència de Cánovas, era ministerial. Completa la presentació d'esmenes la que presenta al Senat el marquès de Villamejor, senador vitalici, que introduïa limitacions a les exportacions espanyoles de minerals argentífers i demanava la supressió de l'escala alcohòlica francesa.

Abans del debat, hi ha també diverses peticions de dades relacionades amb el tractat, per part de Teodor Baró, Fèlix Macià (també de l'IFTN), Joaquim Planas i Borrell i la ja vista de Manel Henrich, al Congrés, i d'alguns membres de la minoria conservadora al Senat.

En un altre ordre de coses, entre els dies 21 i 22 de març es produeix al Congrés una interpel·lació de Romero Robledo al Govern sobre les protestes a Madrid de l'anomenat *Sindicato Madrileño* contra la contribució industrial, així com per la política repressiva del Govern contra aquestes protestes. Dins del debat, es produeix un incident amb participació del president del FPE, Bosch i Labrús, i de Teodor Baró. El primer polemítza amb el ministre de la Governació, Venancio González, sobre la reunió del Teatre Novedades i la seva suspensió per part del delegat del governador civil²⁴⁰. Baró, que defensa la gestió del Govern

235. PUIG: *Consideraciones acerca ...*, p.15.

236. DSC, legislatura de 1881-82, 15-4-1882, ap. 1r al núm. 104.

237. DSS, legislatura de 1881-82, 25-4-1882, ap. 2n al núm. 84.

238. DSC, legislatura de 1881-82, 15-4-1882, ap. 1r al núm. 104.

239. DSC, legislatura de 1881-82, 15-4-1882, ap. 1r al núm. 104.

240. DSC, legislatura de 1881-82, 22-3-1882, núm. 87, p.2308-2311.

en aquesta qüestió, llença les acusacions que hem vist una mica més amunt, que es resumiria en aquesta frase: *En la agitación que es objeto de este debate, los industriales de Cataluña no han tomado parte, pero sí partidos políticos extremos en dulce consorcio con los conservadores*²⁴¹.

A partir del 30 de març, el ministre de la Governació va llegint a ambdues cambres els telegrams del governador civil de Barcelona, primer, i del capità general, després, tot informant de la protesta a Catalunya, dia a dia. El debat sobre el tractat, que s'inicia al Congrés l'11 d'abril, sorprèn les Corts encara en aquesta situació. El dia 11, en què la protesta ja ha cessat a totes les poblacions catalanes, Manel Henrich demana al Govern com està la situació a Barcelona. El respon el ministre de la Guerra, Martínez Campos, tot afirmant que hi ha normalitat, pel que Henrich demana quan es restablirà el sistema normal de Govern, essent contestat pel ministre de la Governació, que afirma que el Govern se n'informarà i decidirà²⁴². La minoria conservadora també anirà demanant explicacions al Govern sobre la situació a Catalunya i molt especialment sobre el fet que s'hi proclamés l'estat de guerra estant les Corts obertes; això darrer serà objecte d'una interpel·lació dels conservadors, ja després de l'aprovació pel Congrés del tractat de comerç i que veurem amb més deteniment dins de l'anàlisi de la contribució industrial.

B.1.2.4) Debat a les Corts.

El debat al Congrés es realitza entre els dies 10 i 22 d'abril de 1882, mentre que al Senat, entre el 27 d'abril i el 9 de maig. Al Congrés, s'inicia amb els tres torns contra la totalitat, que consumeixen Teodor Baró, Vivente de Romero i Miguel Alonso Pesquera, junt amb una mena de quart torn, que consumeix Bosch i Labrús, essent contestats per quatre membres de la comissió: Pedro Manuel de Acuña, Joaquín López Puigcerver, Tirso Rodríguez i Celestino Rico. Dins d'aquest debat sobre la totalitat, hi ha algunes intervencions relatives a la qüestió dels arrossos de l'Índia, amb participació de Carlos Testor, del ministre de Foment (José Luís Albareda), Rafael Atard i Modesto Martínez Pacheco²⁴³. Intervé també, dins del debat sobre la totalitat i per al·lusions, Pedro Diz.

Es passa a continuació al debat sobre les esmenes. Balaguer defensa la seva, essent contestat per Salvador Albacete, president de la comissió, i amb les intervencions del ministre d'Hisenda (Juan Francisco Camacho), Segismundo Moret i Pere Bosch i Labrús. Manuel Batanero defensa l'esmena que signava en primer lloc Federico Sánchez Bedoya, essent contestat pel ministre de Foment i Tirso Rodríguez, de la comissió. Albert Bosch i Fustegueras defensa l'esmena que signava en primer lloc Cánovas, amb intervencions de Rafael Atard i de Bernabé Dávila.

El debat se centra a continuació en l'articulat (article únic, de fet), amb tres torns en contra, consumits per Enrique Orozco, el comte de Toreno²⁴⁴ i Francisco Romero Robledo, i tres a favor, amb Luís Felipe Aguilera, Salvador Albacete i Joaquín López Puigcerver, essent els dos darrers membres de la comissió. Dins d'aquest debat, intervenen també Manuel Sánchez Mira, Bosch i Labrús, Gaspar Salcedo (de la comissió), Albacete, Fernando de

241. DSC, legislatura de 1881-82, 22-3-1882, núm. 87, p.2311.

242. DSC, legislatura de 1881-82, 11-4-1882, núm. 100, p.2642-2643.

243. Veure també MARTÍNEZ: *Cuestión arrocera* ..., p.5-6.

244. Veure també TORENO: *Discurso y rectificaciones* ...

Silva, Fèlix Macià, Cánovas, José de Carvajal, Balaguer, Moret, el ministre de la Governació i Pere Antoni Torres²⁴⁵.

Durant el debat al Congrés, Balaguer, que era vicepresident primer de la Cambra, havia d'ocupar la presidència, ja que el president, José Posada Herrera, es trobava afònic. Com que pensava ocupar un paper actiu en la impugnació del tractat, cedeix el lloc al vicepresident segon, Gaspar Núñez de Arce.

Al Senat, la discussió del tractat s'inicia amb el debat sobre el vot particular de Puig, que defensa ell mateix, essent contestat per Eugenio Alau, de la comissió, i pel ministre d'Estat, el marquès de la Vega de Armijo. Dins d'aquest debat, intervé també Josep Maluquer. En el debat sobre la totalitat, consumeixen els tres torns en contra Josep Ferrer i Vidal²⁴⁶, el vescomte de Campo-Grande i el marquès de Molins, que són contestats per Àngel Barroeta, Manuel Merelo i Vicente Romero Girón, essent el primer i el tercer d'aquests darrers, membres de la comissió. Dins d'aquest debat sobre la totalitat, intervien també Ferran Puig, Andrés Teruel, els ministres d'Estat, de la Guerra (Arsenio Martínez Campos) i de Gràcia i Justícia (Manuel Alonso Martínez), el comte de Torre-Mata, Manuel Silvela i Vicente Romero Girón.

Es passa a continuació al debat sobre les esmenes. Graells defensa la seva, essent contestat pel marquès de Bendaña (Tomás Pineiro y Aguilar), de la comissió. El marquès de Villamejor defensa la seva, essent contestat per Ceferino Avecilla i pel ministre d'Estat. Manuel Orozco Boada també defensa la seva esmena i el respon Servando Ruíz Gómez, president de la comissió.

En el debat sobre l'article únic, consumeixen els tres torns en contra el bisbe Urquinaona²⁴⁷ i els germans García Barzanallana (José i Manuel, aquest darrer, marquès de Barzanallana), que són contestats per tres membres de la comissió: José Gallostra, Ruíz Gómez i Manuel Merelo. Intervenien també dins d'aquest debat Manuel Silvela, Justo Pelayo Cuesta (de la comissió), el ministre d'Hisenda i el president del Consell de ministres, Sagasta.

Entre els parlamentaris catalans que intervien directament en aquest debat, cal destacar, d'una banda, l'especial relació de Víctor Balaguer i de Pedro Diz a l'IFTN, i de l'altra, la vinculació directa d'alguns d'ells a les corporacions econòmiques catalanes. Aquest és el cas de Bosch i Labrús, president del FPE, de Ferrer i Vidal, president honorari de l'IFTN, de Ferran Puig i Fèlix Macià, socis destacats de la mateixa corporació, i de Vicente de Romero, directiu de les societats econòmiques. A més d'aquests parlamentaris, l'IFTN compta amb altres, que intervien d'una manera o altra contra el projecte, encara que sigui sols votant-hi en contra. Es tracta de Camil Fabra i Bartomeu Godó, ambdós directius de la corporació, i de Manel Henrich i Francesc Gumà, socis.

Es configura a ambdues cambres, doncs, quatre blocs de parlamentaris en relació al tractat de comerç: els ministerials més els sectors democràtics, que defensen la seva aprovació, els conservadors, que s'hi oposen esgrimint argumentacions proteccionistes (de fet, durant aquest debat, els seus principals dirigents assumiran el proteccionisme com a doctrina del partit), alguns parlamentaris que s'oposen al tractat per qüestions concretes, i els

245. Sobre el debat parlamentari del tractat de comerç amb França, veure BECKER: *Relaciones comerciales* ..., cap. X, p.145-164; PÉREZ DE GUZMÁN: *La discusión parlamentaria* ...

246. Veure també FERRER Y VIDAL: *Discurso del Sr. ...*

247. Veure també OBISPO DE BARCELONA: *Discurso pronunciado* ...

parlamentaris catalans, que s'hi oposen com a grup i amb una actuació diferenciada de la dels conservadors. A les següents planes, anem a veure quines són les principals argumentacions d'uns i altres.

Entre els ministerials favorables al tractat hi ha, en primer lloc, una argumentació favorable als acords comercials en general. Respecte aquest en concret, es rebut l'acusació rebuda de precipitació en les negociacions, al·legant que la part francesa havia denunciat ja el tractat de 1877, manifestant alhora la seva voluntat de no prorrogar cap dels tractats pendents. Hi havia, doncs, sols un termini de 6 mesos. Tenint en compte que França havia elaborat unes noves taxes aranzelàries, més altes que les vigents, i que el tractat de 1877 ja havia caducat, calia renegociar-ne un altre, ja que si no, França hauria aplicat a les mercaderies espanyoles la seva nova taxa. En conclusió: o s'acceptava aquest acord, amb les limitacions que pogués tenir, o es passava a la taxa general francesa. Defensa aquesta idea al Congrés Salvador Albacete, que com hem vist, era alhora president de la comissió negociadora del tractat i de la del Congrés.

Una altra qüestió tractada, és la dels sectors beneficiats en ambdues parts: els productes agraris espanyols i els industrials francesos. Per als defensors del tractat, aquests sectors són els que tenen una exportació mútua més gran i, per això, han estat els que s'han beneficiat de les rebaixes. A l'argumentació dels contraris al tractat que aquest intercanvi consolida un model comercial que es correspon a nivells de desenvolupament força diferenciats, es respon amb una clara aposta agrarista i argumentant que no hauria tingut gaire sentit negociar rebaixes per a productes que no s'exporten.

La llarga durada del tractat, que era un altre aspecte censurat pels seus opositors, es justifica plenament, tot dient que dóna estabilitat al comerç i que evita que un futur Govern, més proteccionista, pugui desfer l'obra realitzada. I, en l'altre extrem, impedeix que França rectifiqui les taxes dels vins, si es recupera aviat de la fil·loxera.

El sector dels vins mereix també l'atenció dels ministerials defensors del tractat. Se'l considera el principal producte espanyol d'exportació, pel que estaria justificada la prioritat atorgada en la celebració d'acords comercials. A més, es considera que és un sector que encara pot créixer i, per això, cal cercar nous mercats. El tractat amb França —afirmen— afavorirà encara més les exportacions espanyoles d'aquest sector. Pel que fa a l'escala alcohòlica, consideren que la majoria dels vins espanyols que s'exporten estan per sota dels 16° previstos al primer tram de graduacions. Tot i així, els que estan per damunt d'aquesta graduació, també obtindrien rebaixes.

Alguns oradors es refereixen al fet que en les negociacions dels acords comercials, cal cercar sempre avantatges per a la majoria, que en aquest cas estaria representada per l'agricultura. Admeten que tal vegada algun sector pot sortir perjudicat, però es justifica afirmant que els beneficis per a la majoria són més grans. Tirso Rodríguez, de la comissió del Congrés, agafa la idea dels proteccionistes d'afavorir el treball nacional, per afirmar que aquest és a Espanya predominantment agrícola, pel que caldria afavorir aquest i no un reduït grup d'indústries. El ministre d'Estat, per la seva banda, admet al Congrés que algunes indústries poden sortir perjudicades pel tractat, però que això no importaria gaire, tenint en compte que s'afavoreix els interessos de la majoria. Justo Pelayo Cuesta, de la comissió del Congrés i futur ministre d'Hisenda, així com Ángel Barroeta, també de la comissió del Congrés, plantegen el mateix, insistint en la defensa dels interessos de la majoria i del consumidor. Eugenio Alau, de la comissió del Senat, distingeix entre regions riques i regions

pobres i aposta per afavorir aquestes darreres, encara que es perjudiqui els interessos d'uns pocs. Juan Moreno Benítez, també de la comissió del Senat, afirma categòricament que les indústries que no puguin subsistir amb el tractat, que liquidin. El mateix planteja Ceferino Avecilla, igualment de la comissió del Senat i *cunero* per Lleida. Celestino Rico, en una intervenció al Congrés en rèplica a Bosch i Labrús, va més enllà encara i censura el que considera enriquiment desmesurat d'una minoria d'industrials a costa de la majoria de la població espanyola:

(...) yo le diría a S.S. que para ser buen español no es sólo necesario recordar con pena el año que S.S. citara: lo que es necesario es que aquellos a quienes S.S. defiende, que no digo yo que estén en un punto determinado, sino en todos los ámbitos de la nación, demostraran que eran más españoles si abarataran un poco el precio del pañuelo con que se limpia el sudor el pobre labrador de Castilla, y se contentaran con algo menos de la ganancia exorbitante que obtienen con la protección. Así es como se demuestra que son buenos españoles; no decantando las penas de una clase, sino procurando mitigarlas; no quejándose aquí de las desgracias de la clase pobre, sino procurando no aumentarlas, Sr. Bosch.

Ese españolismo cuadraría mejor en los que tanto combaten este proyecto, porque ya que tanto se lamentan de ver las desdichas de la industria agrícola española, más valiera que lo tuvieran en cuenta cuando sacan sus géneros de la fábrica, para no tener una cuantiosa ganancia en vista de la miseria de todos los pobres labradores de España²⁴⁸.

Alguns parlamentaris ministerials censuren l'actitud dels conservadors, que hauria estat d'oposició al tractat més per interessos polítics, d'intentar atreure a les seves files els ministerials descontents, que no pas per altra cosa.

D'altra banda, Sagasta fa una declaració oficial al Senat de quina és la postura del seu Govern en matèria aranzelària, concloent que aquesta és anar poc a poc cap el lliurecanvi²⁴⁹. També, i en resposta al bisbe Urquinaona, afirma que la base 5ena no es modificaria durant els deu anys que durés el tractat.

La minoria conservadora dedica les seves primeres espases a combatre el tractat a ambdues cambres. Parlen al Congrés el comte de Toreno, amb un llarg i documentat discurs de cinc hores i mitja, Francisco Romero Robledo i Antonio Cánovas del Castillo, i al Senat, Manuel Silvela, José García Barzanallana, del vescomte de Campo-Grande i els marquesos de Molins, d'Orovio i de Barzanallana. A tenir en compte que el conveni de 1877 va ser fet amb el vescomte de Campo-Grande com a director de Comerç i Consulats, Manuel Silvela com a ministre d'Estat, el marquès d'Orovio com a ministre d'Hisenda i el marquès de Molins com a ambaixador a París, pel que aborden el tema amb coneixement de la situació.

Una primera qüestió tractada pels conservadors és, precisament, el conveni de 1877, signat per ells. Aquest conveni preveia, efectivament, la celebració d'un tractat definitiu més endavant. Per això, els conservadors no s'estarien oposant a la signatura d'un tractat definitiu amb França, sinó a les condicions en què aquest s'hauria pactat. Creuen que les concessions espanyoles de 1877 van ser molt petites, mentre que les d'ara són molt grans. El 1877 s'hauria fet un gran esforç negociador per evitar les taxes annexes i l'escala alcohòlica que, no obstant, s'han inclòs al nou tractat.

En la mateixa línia argumental, els conservadors fan referència als seus esforços des del Govern per aconseguir, a partir de 1875, la independència aranzelària espanyola, fent els possibles per desvincular l'aranzel dels acords amb els que estava lligat. Un cop aconseguit això —afirmen— es torna a comprometre l'aranzel per l'espai de 10 anys que dura el tractat

248. DSC, legislatura de 1881-82, 15-4-1882, núm. 104, p.2763.

249. DSC, legislatura de 1881-82, 8-5-1882, núm. 94, p.1909.

que, a més, aplicarà automàticament les rebaixes a totes les nacions que tenen el tracte de la més afavorida.

Censuren també al Govern liberal la poca preparació que ha tingut per procedir a modificacions importants en l'aranzel espanyol. Així, estaria impulsant el tractat de comerç amb França i la base 5ena sense cap estudi previ de com queda l'aranzel espanyol abans i després de la seva aplicació. El Govern liberal —conclouen— estaria impulsant la seva política aranzelària més per principis d'escola que no pas per una anàlisi de la situació i de les necessitats del país.

Especialment el comte de Toreno, en la seva llarga intervenció al Congrés, analitza detingudament les taxes annexes del tractat. Creu que en elles hi ha sols una part de les partides de les que consta l'aranzel francès. D'aquestes, la majoria ja són lliures o bé ja contenen rebaixes fetes a altres països, que s'haurien de generalitzar igualment a la part espanyola, per la clàusula de la nació més afavorida; algunes altres, són de productes que Espanya no està en condicions d'exportar a França. Finalment, analitzant els productes espanyols que tenen una exportació més gran a França, s'observaria que molts d'ells paguen els mateixos drets que a l'aranzel general; els únics beneficiats serien, doncs, sols quatre: vins, taronges, olis i taps de suro. D'altra banda, els preus francesos inclosos en el tractat són inferiors al seu nou aranzel general, però superiors als vigents fins aquell moment. Si bé el tractat abarateix preus respecte el nou aranzel general francès, en realitat els encareix respecte la situació del moment. A més, alguns productes que fins aleshores estaven lliures, amb el tractat passaven a tenir algun gravamen.

En el tema dels vins, es considera que la rebaixa de 2 francs als drets dels vins s'ha fet a costa de restablir l'escala alcohòlica, que tants esforços hauria costat al Govern conservador per eliminar. A més, els beneficis se'ls endurà, de franc, Itàlia, amb graduacions més baixes. D'altra banda, les grans rebaixes atorgades als vins francesos, encara que no els beneficiïn en aquests moments de baixa producció, sí en canvi beneficien, per l'aplicació de la clàusula de la nació més afavorida, a Portugal i a Itàlia, que podran enviar grans quantitats de vins de totes les graduacions al propi mercat interior espanyol.

Se censura també la llarga durada del tractat, que respondria a la voluntat per part del Govern liberal d'impedir a un futur Govern conservador el marge de maniobra necessari per corregir el que calgui en matèria aranzelària.

Analitzen també alguns dels productes especialment perjudicats pel tractat, com ara les panses, aviram, carns, peix fresc, fruits secs, aiguardents i esperits i teixits de seda.

En algunes intervencions, com la de Romero Robledo al Congrés, hi ha una defensa explícita dels interessos industrials catalans, que contrasta amb la tesi sostinguda des de les files ministerials de sacrifici d'uns pocs en benefici de la majoria i liquidació dels sectors que no puguin competir. No cal dir que un i altre discurs no passen desapercibuts des de les corporacions econòmiques catalanes i que inclina els ànims cap els conservadors. Per si això fos poc, alguns dirigents del PLC, i especialment Cánovas al Congrés, declaren oficialment que el partit defensa solucions proteccionistes en matèria aranzelària, com hem pogut veure ja al capítol dedicat a les corporacions.

Com hem vist, hi ha també alguns parlamentaris que s'oposen al tractat per qüestions concretes. Aquest és el cas de Manuel Batanero, que defensa al Congrés l'esmena de Federico Sánchez Bedoya, en la que es demanava noves negociacions amb França per a un

tractat d'un sol any, amb desaparició de l'escala alcohòlica i formació d'un nou aranzel espanyol. Manuel Orozco Boada, per la seva banda, defensa al Senat la seva esmena relativa a les panses. Rafael Atard s'oposa al Congrés al tractat des del punt de vista dels interessos de la indústria sedera valenciana. Finalment, hi ha el cas de Miguel Alonso Pesquera, que tot i ser conservador, mereixeria un tractament específic pel fet de pertànyer al sector proteccionista de Bosch i Labrús: en la seva intervenció al Congrés contra la totalitat del projecte, manté unes tesis plenament coincidents amb les del diputat català.

Anem a veure ara quines són les argumentacions fetes pels parlamentaris catalans i com aquestes encaixen perfectament amb les generades des de les corporacions econòmiques catalanes.

Hi ha en la majoria d'intervencions dels parlamentaris catalans un rerefons doctrinal, en el que es van presentant les principals argumentacions generals proteccionistes. Aquest és un tema que ja hem vist anteriorment, així com la justificació que fan els parlamentaris ministerials de l'oposició a la pròpia majoria en aquest tema.

En l'anàlisi ja més concreta del tractat de comerç amb França, es coincideix amb algunes de les línies argumentals plantejades per la minoria conservadora, alhora que s'insisteix en altres temes. Podem agrupar les intervencions dels parlamentaris catalans en aquest tema en tres grans apartats: la negociació del tractat, qüestions més rellevants del mateix i el tema dels vins.

En la negociació del tractat, s'acusa el Govern d'haver actuat més per un criteri doctrinal, d'escola econòmica, que no pas partint de l'anàlisi de la situació econòmica espanyola i les seves necessitats. Es parla igualment de la molta preparació que duïen els negociadors francesos, que es compara a la més aviat escassa que duïen els espanyols, capitanejats per Albacete, que haurien fet una pèssima negociació. El paper d'aquest darrer és àmpliament qüestionat per Teodor Baró, que feia el primer torn contra la totalitat del projecte del Congrés:

El Sr. Albacete en la cuestión económica no podía ofrecernos condiciones de imparcialidad, porque había sido el autor del dictamen sobre la información lanera. Esa información lanera, viene a ser la pendiente por la cual nuestra industria se va deslizando, pendiente que acabará por llevarnos no sé a donde. La Junta que hizo esa información estaba compuesta, en su mayoría, de altos funcionarios, tan asiduos en votar como parques en asistir a las sesiones, lo cual obligó a los industriales a retirarse por no autorizar por más tiempo con su presencia lo que en ella estaba pasando. El Sr. Albacete, cuyas altas prendas y condiciones soy el primero en reconocer, tuvo la desgracia con su voto y su dictamen de ser la chispa que produjo el estallido; y después, para que todo fuese anómalo en esta cuestión, el Sr. Albacete fue nombrado presidente de la Comisión dictaminante, queriendo con esto dar el Gobierno otra prueba de imparcialidad y de estima a los conservadores al ir a su campo a buscarlo. Y se dio entonces el caso raro de que uno mismo fuese juez y fiscal, puesto que se nombró al Sr. Albacete presidente de la Comisión que había de resolver sobre el dictamen del Sr. Albacete ponente. Por último, fue nombrado para negociar el tratado de comercio²⁵⁰.

Alguns parlamentaris catalans al·ludeixen al fet que hauria calgut una informació prèvia, abans de procedir a signar cap acord amb una potència econòmica com França. A més, també s'hauria d'haver reformat l'aranzel abans de negociar el tractat de comerç, com han fet els francesos. El tractat —afirmen— significa de fet una reforma aranzelària a la baixa, amb rebaixes que van més enllà, fins i tot, de les previstes a la primera fase de la base 5ena. Insisteixen en aquest tema tant Teodor Baró i Vicente de Romero, que consumeixen el primer i el segon torn contra la totalitat respectivament al Congrés, com Ferran Puig, que defensa el seu vot particular al Senat. Puig afirma que el Govern francès, abans de fer cap pas, va estudiar molt a fons la realitat econòmica del país, mentre que l'espanyol, en canvi,

250. DSC, legislatura de 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2621-22.

s'ha basat en la llei aranzelària de 1869, que representa 13 anys de diferència. Llegeix un paràgraf d'una intervenció del ministre francès davant del seu Senat, en la que justifica la confecció d'un aranzel alt des del punt de vista de disposar d'una bona base negociadora a l'hora de fer els tractats, concloent Puig: *Véase, pues, cómo se prepara el arancel francés con derechos más altos de los que a la Francia le convenía, para luego hacer mérito en rebajarles hasta donde su conveniencia le aconsejase*²⁵¹.

En l'anàlisi del tractat, els parlamentaris catalans denuncien el fet que quan els defensors d'aquell exposen les rebaixes aranzelàries obtingudes de França, ho fan prenent com a base no les vigents, sinó les resultants de l'aplicació del seu nou aranzel general. Amb això, sembla que hi hagi moltes rebaixes, quan en realitat, a la majoria de partides, es manté a nivells semblants. Un altre aspecte que se censura al tractat és la seva llarga durada: els 10 anys que dura constitueixen un obstacle de cara a futures modificacions de l'aranzel. Consideren també que per les importants rebaixes aranzelàries que conté el tractat, significa un pas decisiu cap el lliurecanvi. Parlen novament de la renda de duanes, que es veurà considerablement disminuïda amb l'aplicació del tractat.

Una altra qüestió que mereix l'atenció dels parlamentaris catalans, és el fet que mentre la part espanyola exporta productes agraris, importa principalment productes manufacturats, fet que indica el grau de desenvolupament d'ambdues economies i l'aposta agrarista del Govern espanyol. S'hi refereix Teodor Baró, en la seva esmentada intervenció contra la totalitat al Congrés:

Únicamente dice el preámbulo que han resultado asimismo favorecidos los espartos, los tapones, las cuerdas de esparto y cosas por el estilo; luego ya hemos acabado porque no hay más, que es acabar forzado. De las otras industrias no se hace mención en el tratado de comercio. El Gobierno español ha subsanado sin embargo, una omisión en que el Gobierno francés había incurrido. El Gobierno francés nos habla de los limones y de los higos, y el Sr. Ministro de Estado de España nos hace saber que también el extracto de regaliz gana mucho con este tratado, que va sin duda a producir grandes bienes en esta Nación agrícola, en la cual todo dependerá del chaparrón²⁵².

També s'hi refereix Vicente de Romero, en la seva intervenció al Congrés contra la totalitat del projecte:

Los franceses han encontrado un medio sencillo de obtener artículos de alimentación para su pueblo a muy bajo precio, y primera materia asegurada para su industria, y esto a cambio ¿de qué diréis, Sres. Diputados? Pues aguzad el ingenio: a cambio de que la nación, la nobilísima Nación española se convierta en mercado seguro de la nación francesa. Seremos, pues, una colonia de Francia, no sólo por los datos que ayer os expuse, sino porque, como ahora os demostraré, hemos ido al tratado con los ojos vendados. Les hemos dado nuestras primeras materias, y en cambio Francia nos envía sus productos manufacturados²⁵³.

Finalment, analitzen la greu competència que significarà el tractat a sectors de la indústria espanyola, especialment la sedera i la llanera.

El tema dels vins mereix també l'atenció dels parlamentaris catalans, en la mesura que representava el sector afavorit des del Govern espanyol. Baró, Romero i Bosch i Labrés insisteixen al Congrés en el caràcter conjuntural de la demanda francesa de vins, provocada per la disminució de la seva producció per la fil·loxera. Els mateixos Baró i Romero al Congrés, més Ferran Puig i Josep Ferrer i Vidal al Senat, continuant amb aquesta línia argumental plenament coincident amb la de les corporacions econòmiques catalanes,

251. DSS, legislatura de 1881-82, 27-4-1882, núm. 86, p.1654.

252. DSC, legislatura de 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2622-2623.

253. DSC, legislatura de 1881-82, 10-4-1882, núm. 99, p.2649.

afirmen que el mateix motiu que ha provocat la davallada de la producció francesa —la fil·loxera— ja es troba present als ceps espanyols, d'on resulta una greu equivocació apostar durant un període tan llarg com el que dura el tractat per un sector que pot entrar en una greu crisi de producció, mantenint, en canvi, els grans avantatges atorgats a les manufactures franceses per envair el mercat espanyol.

Ferrer i Vidal i també Marià de la Pau Graells, insisteixen en les seves intervencions al Senat, en la idea que sense el tractat, França hauria importat igualment vins espanyols, perquè els necessita. El mateix Ferrer i Vidal, com també Bosch i Labrús, al Senat i al Congrés respectivament, denuncien el greu inconvenient que resulta per a les exportacions espanyoles de vins la imposició de l'escala alcohòlica francesa, que deixa fora dels beneficis aconseguits els vins amb una graduació superior als 16°. Per a Baró, a més, per l'aplicació de la clàusula de la nació més afavorida, les rebaixes aranzelàries fetes als vins espanyols s'aplicaran automàticament als italians i portuguesos, que són directes competidors dins del mercat francès.

Tant Baró, com Romero i Bosch i Labrús, en els seus respectius torns contra la totalitat al Congrés, qüestionen el model de desenvolupament econòmic impulsat des del Govern. Per a ells, seria un greu error apostar per un sol sector econòmic i, al damunt, agrari, sempre depenent de factors com la climatologia i les plagues. A més, l'agricultura espanyola es trobaria endarrerida i, si s'elimina el teixit industrial, com pretendrien alguns defensors d'aquest model agrarista, l'agricultura tampoc no podrà fer-se més productiva ni mecanitzar-se.

Dins de les crítiques que llencen els parlamentaris catalans contra el Govern, es produeix un incident parlamentari que no apareix al diari de sessions. El 14 d'abril, al debat al Congrés, Bosch i Labrús té unes frases molt dures, que hem pogut veure en l'anàlisi de la qüestió catalana, en les que comparava la destrucció de fàbriques i instruments de treball provocada per la invasió francesa de 1808, amb els efectes del tractat, que serien els mateixos, però amb el beneplàcit del Govern espanyol. El ministre d'Estat, el marquès de la Vega de Armijo, es va exaltar i va respondre amb contundència. Aquest incident, coincidint amb el fet que 9 vaixells de l'esquadra francesa havien fondejat al Port de Barcelona²⁵⁴.

Si en els torns d'intervencions es pot apreciar com els parlamentaris catalans actuen com un bloc compacte, oposant-se clarament els ministerials a la seva majoria i al seu Govern en aquesta qüestió, l'anàlisi de les votacions que es produeixen a ambdues cambres reforça encara més aquesta idea, així com la que els parlamentaris *cuneros* segueixen altres models de conducta.

Cal dir, d'entrada, que tant el vot particular de Ferran Puig com totes les esmenes presentades a ambdues cambres, són rebutjats per la majoria liberal. Algunes de les votacions són nominals i permeten veure quina correlació de forces s'està creant davant de cada cas. Així, el vot particular de Puig al Senat obté 64 vots favorables, entre els que hi ha 11 dels senadors catalans més els vots de la minoria conservadora, enfront dels 120 vots contraris, entre els que trobem els de tres senadors *cuneros*: Manuel María Álvarez, Ceferino Avecilla i Juan Jiménez Cuenca. L'esmena de Balaguer al Congrés, que el 1870 havia estat acceptada, ara és rebutjada per 202 vots de ministerials, entre els que hi ha el *cunero* Francisco Martínez Brau, i rep el suport de 65 diputats, entre els que hi ha 24 catalans, més els conservadors i 6 membres de la majoria, que li donen suport (de fet, hi ha altres

254. Sobre aquest incident, veure *La Época*, 15-4-1882.

ministerials que s'abstenen, per no votar contra la important figura de Balaguer). L'esmena de Cánovas, relativa a les panses i defensada per Albert Bosch i Fustegueras, obté 47 vots favorables, entre els quals hi ha els de 18 catalans, i 117 vots contraris.

La votació definitiva del tractat, es fa al Congrés el 22 d'abril i al Senat el 8 de maig. Al Congrés, obté 237 vots favorables, entre els que hi ha únicament el del *cunero* Francisco Martínez Brau, i 59 vots contraris, entre els que hi ha 26 diputats catalans. Al Senat, hi ha diverses votacions, ja que no hi havia prou quòrum. A la primera d'aquestes votacions, hi ha 85 vots contraris, entre els que trobem 18 vots de catalans, i 142 vots favorables, entre els que hi ha els de 4 *cuneros*. A la darrera i definitiva votació, hi ha 78 vots contraris, dels quals 15 corresponen a senadors catalans, i 143 vots favorables, incloent els *cuneros* per Catalunya.

A ambdues cambres, doncs, i descomptant del total d'escons corresponents a Catalunya, els 9 districtes que es trobaven vacants al Congrés per motius diversos, veiem que hi ha una assistència massiva de diputats i senadors catalans, sols observable en aquests casos de política aranzelària, alhora que hi ha una gran unanimitat en la postura contrària al tractat. L'excepció la constitueixen els parlamentaris *cuneros*, que en el cas del Congrés, tots llevat d'un opten per l'abstenció, mentre que al Senat voten favorablement el tractat. Cal veure també la postura dels parlamentaris per Lleida: al Senat, tots tres representants d'aquesta demarcació són *cuneros* i voten a favor del tractat, mentre que al Congrés, dels 8 districtes, 3 es trobaven vacants; dels altres 5 escons disponibles, un dels *cuneros* vota a favor del tractat, mentre que els altres 2, així com els 2 diputats *del país*, opten per no intervenir gens ni mica en tot el procés. Com ja hem vist anteriorment, l'abstenció de Castelar, que representava un dels districtes de Barcelona, li crea molts problemes a Catalunya, fins i tot entre els seus propis coreligionaris, que el duran a canviar de districte tan aviat com pugui.

B.2) Acords comercials amb Gran Bretanya.

B.2.1) De les negociacions dels primers anys de la Restauració al protocol de desembre de 1883.

Com ja hem pogut anar veient als capítols anteriors, al primer tram de la Restauració, tant lliurecanvistes com proteccionistes dediquen força atenció a la idea d'un possible acord comercial amb Gran Bretanya. Per als primers, perquè constituïa un model aranzelari en el que emmirallar-se i perquè a partir de 1880, en la seva aposta per convertir Espanya en exportadora mundial de vins, veien en un potencial mercat britànic (fins el moment, Gran Bretanya era una escassa consumidora de vins, llevat dels xeressos) el complement al francès. Per als segons, pel temor a la greu competència que la poderosa indústria britànica podria plantejar dins del mercat espanyol si hom rebaixava les barreres aranzelàries.

Els vins espanyols es trobaven dins del mercat britànic en desavantatge comparatiu, per la presència des de 1860-62 d'una escala alcohòlica que beneficiava els vins amb graduacions més baixes. El conjunt d'importacions britàniques també es trobava en una situació aranzelària diferencial dins del mercat espanyol des de 1877 i l'establiment del nou aranzel de doble columna. L'objectiu de la diplomàcia espanyola era, doncs, aconseguir una elevació de l'escala alcohòlica en l'aranzel britànic, mentre que el de la britànica era aconseguir el tracte de nació més afavorida i passar a fruit de la segona columna de l'aranzel espanyol. Les negociacions entre ambdós governs —que hem pogut veure amb més

deteniment al capítol de política econòmica— s'inicien després de la reforma aranzelària espanyola de 1877, amb un Govern conservador, tenen un punt àlgid amb la signatura del protocol de desembre de 1883, signat pel Govern de la ILD i rebutjat pel Consell d'Estat, i culminen en el *modus vivendi* de desembre de 1884, novament amb Govern conservador. Com recordarem, encara després d'aquest, se suspenen novament les negociacions i les reprèn el Govern liberal de 1886, amb la signatura d'un tractat definitiu. A les planes següents, anem a veure, de moment, l'evolució d'aquesta qüestió fins el protocol de 1883.

Ja des de la primera legislatura de la Restauració, el tema d'un possible acord comercial amb Gran Bretanya va apareixent de tant en tant al Congrés, en forma de preguntes i peticions de dades per part d'alguns diputats. Hi ha diverses intervencions en les que es demana al Govern en quin punt es troben les negociacions amb Gran Bretanya o bé es demana alguna informació concreta sobre l'escala alcohòlica. En destaca la interpel·lació que fa Leopoldo Alba Salcedo, l'abril de 1878, i la intervenció de Moret, el novembre de 1879. Entre els diputats catalans, Albert Quintana, diputat per Torroella de Montgrí i soci de l'IACSI, demana l'abril de 1876 l'expedient relatiu a les negociacions diplomàtiques amb Gran Bretanya, que no li és lliurat, i Francesc López Fabra, diputat per Barcelona i un dels especialistes de l'IFTN demana, el juliol de 1879, al ministre d'Estat prudència en la celebració d'acords comercials i que siguin debatuts àmpliament a les Corts²⁵⁵; amb aquesta petició, voldria sortir al pas de la demanda de la diplomàcia britànica, que considerava que per a la signatura d'un acord no calia la intervenció de les Corts espanyoles.

Des de l'associacionisme econòmic, també hi ha interès per aquest tema. Així, tant el CUMM com l'ARAA demanen la celebració d'un acord comercial amb Gran Bretanya, en base a una rebaixa en l'escala alcohòlica britànica i la concessió de la segona columna de l'aranzel espanyol a Gran Bretanya.

Entre les corporacions econòmiques catalanes, en canvi, es rebutja la possibilitat d'aquest acord. En formar-se el Govern liberal de 1881, l'IFTN elabora dos fulls volants destinats a combatre les peticions dels lliurecanvistes, alhora que es demana a Balaguer que s'informi al Ministeri d'Estat del punt en el que es troben les negociacions diplomàtiques²⁵⁶. En el mateix context de formació del Govern liberal, el FPE i l'IACSI elaboren també sengles exposicions al Govern, rebutjant la possibilitat d'un acord comercial amb Gran Bretanya²⁵⁷.

Com hem vist, l'arribada al poder del Govern esquerrà accelera la celebració d'un protocol d'acord comercial amb Gran Bretanya. El protocol Ruíz-Gómez-Mourier d'1 de desembre de 1883, consistia en l'establiment d'un primer conveni, amb la concessió espanyola del tracte de la nació més afavorida a Gran Bretanya i en l'elevació per part britànica de l'escala alcohòlica dels 26° als 30° (Sykes); s'acordava també la celebració d'un tractat definitiu el 1887, en el que la part espanyola es comprometia a revisar el seu aranzel, per poder concedir rebaixes més enllà de la segona columna, i la britànica a estudiar pujades de graus en el límit inferior de la seva escala alcohòlica; s'inclouïa també la creació d'una comissió mixta hispano-britànica, per estudiar l'aranzel espanyol; d'altra banda, no

255. Intervenció de Quintana: DSC, legislatura de 1876-77, núm. 36, p.664. Intervenció de López Fabra: legislatura de 1879-80, núm. 37, p.617-618.

256. IFTN: *Exposición que el ...*, 14 de Marzo de 1881 (full volant); INSTITUTO DE FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL: *La verdad sobre la cuestión de los vinos y el tratado de comercio con Inglaterra. Cuatro palabras a los productores nacionales en general y a los agricultores en particular*, 9 de Mayo de 1881 (full volant); AFTN, IFTN, "Actas", 17-7-1879/12-9-1881, sessió de la Junta Directiva de 30-5-1881.

257. *Fomento de la Producción Española*, núm. 242, 26-2-1881, p.81-86; *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, abril de 1881, p.88-89.

s'esmentava explícitament les Antilles i, per tant, la interpretació podia ser lliure, a criteri del Govern espanyol.

A la biografia de Víctor Balaguer, ja hem pogut veure el seu paper decisiu a la presidència del Consell d'Estat per aconseguir que aquest organisme rebutgés el protocol d'acord comercial, i com manté una intensa relació amb l'IFTN respecte aquest tema. Així, per exemple, en carta del president de la corporació, aquest demana a Balaguer un suprem esforç en la defensa de la producció nacional: *Este Instituto, por lo mismo, se permite indicarle que es indispensable combatir enérgicamente el tratado, y espera que V.E. contribuirá a la obra con su autorizada palabra, su acción eficaz y su legítima influencia en el Gobierno y en los numerosos amigos con que cuenta V.E. Por el país y para el país es necesario un supremo esfuerzo*²⁵⁸.

En el dictamen del Consell d'Estat, es rebutjava especialment alguns aspectes del protocol, com la comissió mixta, en considerar que era improcedent que súbdits estrangers intervinguessin en un ram de l'administració espanyola, la indefinició del text envers les províncies d'Ultramar, que es recomanava excloure de l'acord, així com la desproporció de les concessions mútues.

Igual que als anys precedents, el protocol d'acord comercial genera una àmplia polèmica entre lliurecanvistes i proteccionistes. Entre els primers, en destaca el banquet que organitza el CUMM en homenatge a Figuerola i als ministres esquerrans lliurecanvistes, amb l'assistència de l'ambaixador britànic²⁵⁹.

Des de les corporacions econòmiques catalanes, es rebutja clarament aquest acord comercial. L'IFTN, en un full volant editat per a l'ocasió, argumenta que s'està atorgant a Gran Bretanya, sols com a condició prèvia per obrir negociacions definitives, molt més del que se li hauria de donar en un tractat definitiu, és a dir, la segona columna de l'aranzel i la possibilitat de rebaixes més enllà d'aquesta. Es fa també una reflexió entorn a l'escàs consum de vins que hi ha a Gran Bretanya, d'on resultaria que els vins espanyols afectats per la rebaixa de l'escala alcohòlica britànica constituïrien una mínima part de les exportacions espanyoles d'aquest producte. Es conclou rebutjant la tendència a reduir els aranzels a la mínima expressió²⁶⁰.

L'IFTN nomena una comissió, presidida per Ferrer i Vidal, senador per Barcelona, per gestionar el tema. Celebra dues juntes generals de socis, la primera amb caràcter extraordinari el desembre de 1883 i la segona, ordinària, el gener de 1884, en les que s'acorda diverses mesures de pressió, incrementant l'activitat de propaganda i estrenyent la relació amb el grup de parlamentaris catalans, als que s'envia la informació disponible sobre el tema i es demana que s'oposin al protocol quan es presenti a les Corts²⁶¹. Entre els parlamentaris, es manté més relació amb els diputats Víctor Balaguer i Enrique de Orozco, amb el senador Josep Maluquer, i també amb Cánovas, aleshores cap de l'oposició.

El FPE, per la seva banda, llença atacs especialment durs des de les planes de la seva revista als responsables ministerials, per llurs inclinacions lliurecanvistes i per la signatura del

258. BMVB, Manuscrits núm. 310/29. Carta de Manel Feliu i Coma, datada a Barcelona, desembre 1883, adreçada a Víctor Balaguer, a Madrid.

259. CUM [M]: *Reseña del banquete celebrado ...* Sobre la polèmica entorn al protocol, veure també LASALA Y C^a: *El "modus vivendi"*, Enero de 1884; JAMAR: *Datos concretos ...*

260. IFTN: *El ... a las autoridades ...* Veure també *El Eco de la Producción*, núm. 79, 24-12-1883, p.530-535.

261. AFTN, IFTN, "Actas, juntas generales", 14-1-1882/7-6-1885, juntes del 15-12-1883 i del 9-1-1884. Veure també *El Eco de la Producción*, núm. 80, 15-1-1884, p.19 i seg.

protocol²⁶². Crea també la seva comissió per fer un seguiment del tema, manté una especial relació amb el diputat Orozco, que presenta l'exposició de la corporació al ministre d'Estat, i felicita un per un els vocals del Consell d'Estat que s'oposen al protocol²⁶³.

L'IACSI també elabora una exposició, que adreça a les Corts. En ella, l'Institut rebutja els acords comercials amb les potències econòmiques, la creació de la comissió mixta hispano-britànica i la poca reciprocitat en les concessions mútues. Dedica força atenció a analitzar el sector dels vins, considerant que les importacions britàniques són molt petites, que és poc probable que el consum britànic abandoni la cervesa per passar en proporcions significatives al vi, que l'escala alcohòlica significa un greu inconvenient i que les taxes aranzelàries britàniques continuen massa altes en aquest sector²⁶⁴.

Pel que fa als treballs a les Corts, el 12 de gener de 1884 el ministre d'Estat i autor del protocol, Servando Ruíz Gómez, presenta aquest al Congrés, en forma de projecte de llei. No obstant, l'accidentada i breu trajectòria de les Corts amb Govern esquerrà impedeix que el tema segueixi la seva tramitació, arribant la suspensió de sessions sense que ni tan sols s'hagués format la comissió. Arriben al Congrés tres exposicions de la zona productora de xeressos, tot oposant-se al conveni en considerar que els seus vins, amb graduacions altes i una exportació significativa a Gran Bretanya, quedaven fora dels graus negociats a l'escala alcohòlica.

Després de la crisi de la ILD i de la formació d'un nou Govern conservador, presidit per Cánovas, les corporacions econòmiques catalanes i els seus representants polítics demanen reiteradament al nou executiu que no tiri endavant l'acord comercial amb Gran Bretanya. Aquesta qüestió queda prou clara tot analitzant la correspondència creuada entre Duran i Bas i Cánovas per aquestes dates. Cánovas, que en aquells moments apareixia com el salvador dels interessos industrials catalans en contraposició a la política aranzelària dels esquerrans, respon ja d'entrada que no pot ignorar el compromís adquirit pel gabinet anterior. Així, en carta a Duran del mateix gener de 1884, afirma: *Sabe V., de antiguo que yo he de hacer todo lo posible a favor de los intereses de la industria nacional, y mi propósito de coadyuvar en cuanto le permitan las circunstancias, a este fin; pero con la Inglaterra no se puede ni se debe jugar: así es que se hará en esta cuestión, y en todas, todo lo más que se pueda alcanzar*²⁶⁵.

B.2.3) El *modus vivendi* de desembre de 1884.

El protocol de desembre de 1883 queda en suspens amb la formació del nou Govern conservador i durant tot 1884. No obstant, les negociacions amb el Govern britànic continuen i donen com a fruit el protocol o *modus vivendi* Elduayen-Mourier de 21 de desembre de 1884. Aquest tenia com a principals diferències respecte el de 1883 l'exclusió de la comissió mixta i de l'aplicació de l'acord a les Antilles, així com en el fet que s'hi esmenta explícitament la data límit per començar a negociar un tractat definitiu (1-4-1886) i la de finalització del conveni provisional (30-6-1887).

262. *Fomento de la Producción Española*, núms. 346 a 348, 15-12-1883 i 1 i 15-1-1884, sèrie d'articles "La tratadomanía".

263. AFTN, FPE, "Correspondencia", 3-10-1883/20-7-1888, finals 11-1883/19-12-1883; "Actas", 4-9-1878/9-7-1884, 16-1-1884.

264. *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, 1-2-1884, "Exposición que el Instituto ha elevado a los Cuerpos Colegisladores en súplica de que no concedan su aprobación al convenio otorgado el 1º de Diciembre último entre el Gobierno español y el de la Gran Bretaña", p.42-45.

265. RIQUER: *Epistolari* ..., p.310. Carta d'Antonio Cánovas del Castillo a Manel Duran i Bas, datada a Madrid, 24-1-1884.

Com ja hem vist, per la pressió de les corporacions industrials catalanes, el primer projecte es divideix en dues parts: una primera, demanant la concessió a Gran Bretanya del tracte de la nació més afavorida, però sols en el comerç i la navegació amb la península, excloent per tant les possessions d'Ultramar, i sols fins el 30-6-1887, i una segona, relativa al tractat definitiu, que queda aturada.

B.2.2.1) Postura dels lliurecanvistes davant del projecte.

Des dels seus mitings lliurecanvistes, l'ARAA, que venia demanant des de feia anys la celebració d'un acord comercial amb Gran Bretanya, dedica a analitzar el *modus vivendi* de desembre de 1884 una atenció prioritària²⁶⁶. Una primera consideració dels lliurecanvistes, és veure que des de l'establiment de l'aranzel de doble columna de 1877, Gran Bretanya havia quedat en una situació aranzelària diferencial respecte els països que passen a tenir el tracte de la nació més afavorida. En aquest sentit —argumenten— la signatura del *modus vivendi* seria un acte de reparació a un país al que s'hauria tractat injustament.

Admetent en el fons l'argument dels proteccionistes sobre la conjunturalitat de la demanda francesa de vins, es parla de la necessitat de cercar mercats alternatius per a les exportacions espanyoles. El fet que fins aquell moment el mercat britànic hagués estat més aviat poc receptiu a les importacions de vi en general i a l'espanyol en particular, llevat dels xeressos, o que tradicionalment el consumidor britànic preferís la cervesa, no és vist des de les files lliurecanvistes com un problema que dificulti el pla previst d'eixamplar les exportacions espanyoles. Per a ells, l'explicació d'aquest escàs consum estaria en els elevats preus que pagaven els vins a la seva entrada a Gran Bretanya; per contra, si el consumidor britànic pogués accedir als vins importats en condicions econòmiques, ben segur que el corrent comercial cap aquell mercat es multiplicaria. Per això, per als lliurecanvistes espanyols el mercat britànic, tot i semblar d'entrada força menor que altres, tindria un enorme potencial de creixement.

La presència de l'escala alcohòlica tampoc no apareix com a inconvenient per als lliurecanvistes. Consideren que la majoria dels vins espanyols es trobarien entre els 26 i els 30° (Sykes), que eren els afavorits pel tractat. Per tant, el gruix de vins espanyols exportables entrarien dins de la rebaixa pactada, amb l'única excepció dels vins de Xerès i algunes classes de vins generosos. En ser els de més valor, però, es creu que podran suportar millor les taxes més altes. Per això, des de les files lliurecanvistes se censura l'oposició al tractat que plantegen els viticultors xeresans, no afavorits per ell.

En l'apartat de crítiques al text finalment acordat, hi ha el fet que si bé al protocol de desembre de 1883 no es parlava de les Antilles i per tant la interpretació podia ser lliure, a l'actual, en canvi, se les exclou explícitament. Tenint en compte que a partir del tractat de comerç amb els Estats Units s'abolí el dret diferencial de bandera a les Antilles, eixamplant-se a la resta de països que tenien el tracte de la nació més afavorida, Gran Bretanya seria l'únic país amb un volum comercial significatiu que quedaria fora d'aquest benefici.

²⁶⁶ Veure ARAA: *Meeting ... 1º de Marzo de 1885; Meeting ... 8 de Marzo de 1885*; RODRÍGUEZ: *El convenio con Inglaterra* ...

B.2.2.2) Postura de les corporacions econòmiques catalanes.

Novament, les corporacions econòmiques catalanes elaboren exposicions a les Corts d'oposició al projecte. En aquesta ocasió, cal esmentar els treballs elaborats per l'IFTN, FPE, ANCB, IACSI, SEBAP, SEGAP, SEGRAP, APFUBZE i Centre Agrícola del Penedès²⁶⁷. Igual que en el cas del tractat de comerç amb França, hi ha diverses argumentacions que són coincidents a totes elles:

- 1) Se censura la postura de feblesa del Govern respecte les reclamacions britàniques. Es creu que el protocol de desembre de 1883 no era un compromís definitiu per al Govern espanyol i que hauria calgut resistir a les pressions de la diplomàcia britànica.
- 2) Especialment el FPE, censura les contradiccions del PLC, que a l'oposició hauria plantejat una postura proteccionista en matèria aranzelària i hauria esgrimit uns arguments contra els acords comercials amb les potències econòmiques, que un cop al poder ha deixat de banda.
- 3) Es considera l'actual text fins i tot més perjudicial per a la producció nacional que el de 1883.
- 4) S'insisteix en totes les exposicions en la greu competència, en alguns casos insostenible, que significaran les importacions de Gran Bretanya, a la que no es dubta de qualificar com la primera potència industrial i marítima del moment. En el cas de l'IFTN i del FPE, es parla més de la indústria, mentre que l'ANCB posa l'accent en la marina mercant i l'IACSI en l'agricultura. En el document del FPE llegim:

En estas condiciones de lucha contrae el Gobierno español un solemne compromiso comercial con Inglaterra, modificando esencialmente los medios de resistencia que a España quedaban para oponer un dique a la excesiva producción inglesa, que, por las circunstancias críticas por que periódicamente atraviesa el mercado inglés a consecuencia de su naturaleza especial de mercado industrial y exportador, está con frecuencia sujeto a desniveles y oscilaciones que se hacen notar por el desprendimiento periódico de inmensas cantidades de productos que tienen sobrantes por su constante plétora de producción y manda a precios de ruina a las naciones que cometen la imprevisión o la insensatez de querer medir sus débiles fuerzas con las del Estado más potente del mundo²⁶⁸.

I s'afegeix una cita textual del propi Cánovas, del seu discurs a l'AM, que hem pogut veure anteriorment: *no es la competencia estímulo que avive el propio valor, sino segura ruina cuando se establece entre naciones, como entre individuos, grandemente desiguales en fuerzas materiales y aún en las morales e intelectuales*²⁶⁹.

- 5) El *modus vivendi* produirà una considerable descens de la renda de duanes.
- 6) Es rebutja que el tractat definitiu inclogui les Antilles, a les que es considera darrer reducte de la marina i de la producció espanyoles.
- 7) Es rebutja també la possibilitat de rebaixar l'aranzel més enllà de la segona columna.

267. Per a l'exposició de l'IFTN, veure INSTITUTO DE FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL: *Exposición elevada a las Cortes por el ... contra el establecimiento de un MODUS VIVENDI, seguido de un tratado de comercio con la Gran Bretaña*, 1885; i també SARD, Andrés de: *Comparación entre el actual estado de desarrollo de la industria algodonera en Inglaterra y el de la propia industria en España. Trabajo leído por su autor D. ... ante las Juntas Directiva y Consultiva del Instituto de Fomento del Trabajo Nacional, el día 28 de Noviembre de 1884*, 1884. Per a la del FPE, veure FPE: *Exposición-memoria ...* Per a la de l'ANCB, veure *Revista de la Asociación de Navieros y Consignatarios de Barcelona*, núm. de febrer de 1885, p.33-35; i també ELÍAS DE MOLINS, José: *Consideraciones sobre el tratado de comercio con Inglaterra*, 1884. Per a la de l'IACSI, veure *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, 1-3-1885, p.75-78. Per a les exposicions de la SEBAP, SEGAP, SEGRAP, APFUBZE i Centre Agrícola del Penedès, veure *Archivo del Congreso de los diputados, serie general, legajo 220/expediente núm. 13: "Modus vivendi con Gran Bretaña. 1885."*

268. FPE: *Exposición-memoria ...*, p.7.

269. FPE: *Exposición-memoria ...*, p.7.

8) Igual que en el cas del tractat de comerç amb França, es dedica força atenció a analitzar el tema dels vins, que hauria estat el més directament afavorit des del Govern espanyol. En aquest apartat s'argumenta:

- a) Gran Bretanya no és i no serà mai una gran consumidora de vins. Les exportacions espanyoles de vins a aquest país són mínimes i ho continuaran essent.
- b) Gran Bretanya no ha rebaixat la taxa a la importació dels vins, sinó que sols ha modificat els graus de l'escala alcohòlica.
- c) Els vins espanyols compresos dins de la graduació modificada a l'escala alcohòlica representen una quantitat molt mínima. En canvi, els que sí tenen una exportació significativa a aquell mercat, com els xeressos, tenen graduacions superiors i, per tant, queden fora dels beneficis de l'acord.
- d) A canvi d'un benefici tan minso, s'atorga a Gran Bretanya unes condicions enormement desproporcionades. Llegim al document elaborat per la SEBAP:

Si para llegar a la rebaja de 26 a 30 grados de la escala alcohólica hemos de conceder a Inglaterra el trato de la nación más favorecida en la forma que indican las declaraciones de 21 de Diciembre de 1884, esto es, sacrificando nuestra industria y nuestra navegación, ¿Qué sucederá el día en que, de conformidad con lo indicado en el punto segundo del artículo primero del proyecto de ley de treinta y uno de enero último, deben hacerse modificaciones superiores a los treinta grados? ¿Qué concesiones haremos entonces mayores al trato de la nación más favorecida y a los que indican las declaraciones de 21 de Diciembre de 1884? Toda la riqueza española no será suficiente para que Inglaterra se dé por satisfecha en pago de una rebaja que, como se ha demostrado en esa exposición, sería ilusoria²⁷⁰.

- e) Les encara molt elevades taxes britàniques als vins estan motivades pel fet que constitueixen una important font d'ingressos en concepte de renda de duanes i una protecció a la seva producció de cervesa, aspectes als que Gran Bretanya no renunciarà.
- f) De les rebaixes atorgades a les importacions espanyoles de vins, a costa de tants sacrificis per a la indústria, se'n beneficien altres països, directament competidors dels vins espanyols en el mercat britànic.
- g) No es pot basar una estratègia comercial en l'afavoriment d'un producte únic, al damunt agrari, i amb la plaga de la fil·loxera avançant en els ceps espanyols. Llegim en el document de l'IFTN: *Fundar un tratado de comercio en base tan efimera y movediza como lo es un solo y único producto de la agricultura, es el colmo de la imprevisión y de la ligereza*²⁷¹.

D'altra banda, les corporacions mouen també els seus recursos de pressió. L'IFTN havia demanat al Govern estar informat en tot moment de les negociacions amb Gran Bretanya, sense obtenir, però, cap satisfacció a la seva demanda. De fet, la corporació coneix el text del protocol a través de la premsa britànica, pel que el seu malestar amb el Govern puja de to. Igual que el cas del tractat de comerç amb França, celebra una Junta General extraordinària per analitzar el *modus vivendi*²⁷². Envia també una comissió a Madrid, que practica gestions davant dels parlamentaris catalans i de la comissió del Congrés. Igual que les altres corporacions econòmiques, participa en el procés d'elaboració del *Memorial de*

270. Archivo del Congreso de los diputados, serie general, legajo 220/expediente núm. 13: "Modus vivendi con Gran Bretaña. 1885."

271. IFTN: *Exposición elevada* ..., p.6.

272. AFTN, IFTN, "Actas, juntas generales", 14-1-1882/7-6-1885, junta general extraordinària de 9-1-1885.

Greuges. Un cop presentat aquest a Alfons XII, l'Institut escriu directament al monarca demanant-li una intervenció com a cap d'estat per aturar el *modus vivendi*²⁷³.

El FPE, per la seva banda, en tenir notícia de la signatura del protocol, telegrafia Cánovas, indicant-li el malestar de la corporació: *Junta General Fomento Producción española profunda y penosamente impresionada ante posibilidad aprobación funestísimo proyecto ley convenio Inglaterra acuerda unanimidad transmitir vuescencia testimonio disgusto inmenso elementos productores*²⁷⁴. El FPE s'adhereix de bon començament a la iniciativa del CC que duria a la redacció del *Memorial*. D'altra banda, durant el debat a les Corts, va telegrafiant tots els diputats i senadors que intervenen contra el *modus vivendi*, tot felicitant-los per llurs intervencions i encoratjant-los a mantenir la seva postura.

B.2.2.3. Activitat dels parlamentaris catalans, fora de les sessions de les Corts.

A principis de febrer de 1885, els diputats catalans inicien un període de gran activitat per preparar l'ofensiva parlamentària contra el *modus vivendi*. Acorden impulsar la candidatura de Teodor Baró (diputat per Barcelona) per entrar a formar part de la comissió del Congrés. Baró, però, no aconsegueix imposar-se a la seva secció i no pot accedir a l'esmentada comissió. A la reunió del dia 4, tots els diputats presents es mostren unànimes en oposar-se al *modus vivendi*, amb la particularitat que si bé el 1882 els parlamentaris catalans coincidien en l'oposició al tractat de comerç amb França amb l'oposició conservadora, en el cas del present acord es trobaven sols, en no coincidir amb l'oposició liberal i menys encara amb l'esquerrana. Acorden, doncs, repartir-se els tres torns contra la totalitat, intervenint Teodor Baró, Pere Bosch i Labrús i Manel Duran i Bas (finalment, l'ordre seria: Nicolau, Baró i Duran). Acorden també escriure amb caràcter urgent els parlamentaris catalans absents de Madrid, per demanar-los que s'incorporessin als seus escons²⁷⁵.

Duran i Bas, que en aquestes Corts de 1884-86 apareix com a cap dels parlamentaris ministerials catalans, de fet es trobava encara a Barcelona, retingut per una malaltia. Com ja hem vist a l'apartat dedicat al *ministerialisme a la catalana*, manté durant aquests dies correspondència amb Víctor Balaguer, amb qui l'unia una gran amistat i la responsabilitat d'encapçalar les respectives forces ministerials catalanes en les oposicions als propis governs, tot interessant-se per la tramitació preliminar del *modus vivendi* i els treballs dels diputats catalans. En una de les seves cartes, Duran anuncia a Balaguer el seu desig de traslladar-se a Madrid tan aviat com la seva salut li ho permeti, per combatre enèrgicament el Govern del seu partit en aquesta qüestió: *Mis convicciones económicas, mi antigüedad en la defensa de la protección al trabajo, el amor al país y el decoro del partido conservador que debe mantener en el Gobierno lo que en la oposición prometió me imponen esta conducta*²⁷⁶.

Si el dia 4 es reunien els diputats catalans, el 7 ho fan els senadors, també per analitzar el *modus vivendi*. A diferència dels diputats, però, s'acorda esperar a tenir més dades abans de prendre cap decisió. Ferrer i Vidal, president honorari de l'IFTN i senador per Barcelona, es trobava encara en aquesta ciutat, retingut per qüestions familiars. Entre els treballs preliminars dels senadors catalans, cal destacar el full volant que edita el senador per Girona

273. AFTN, IFTN, "Comunicaciones", 15-4-1881/12-1-1887, carta adreçada directament a Alfons XII, datada a Barcelona, 11-3-1885.

274. AFTN, FPE, "Correspondencia", 3-10-1883/20-7-1888, telegrama a Antonio Cánovas del Castillo, datat a Barcelona, 28-1-1885.

275. Sobre les gestions d'aquests dies dels parlamentaris catalans, veure *El Liberal*, *La Época*.

276. BMVB, Manuscrits núm. 376/10, carta de manel Duran i Bas a Víctor Balaguer, a Madrid, datada a Barcelona, 9-2-1885.

i també membre de l'IFTN Ferran Puig (igual que havia fet amb el tractat de comerç amb França de 1882)²⁷⁷. En aquest treball, Puig analitza detingudament el *modus vivendi*, especialment des del punt de vista de la no reciprocitat de les concessions mútues, així com de la inconseqüència del PLC, per haver acceptat un projecte en desacord amb els principis defensats des de l'oposició. Puig considera en aquest treball que el present acord significa la rebaixa més gran feta mai per part espanyola, ja que anteriorment no s'havia donat tantes concessions a un altre país abans d'haver signat un acord definitiu. A més, el projecte de derogació de la base 5ena, lluny d'anar en el camí d'aturar les rebaixes aranzelàries que contenien els seus terminis, caldria veure'l com l'eliminació d'un obstacle per concedir rebaixes aranzelàries molt més enllà de les ja pactades.

El dia 9, la comissió del Congrés dóna una audiència, a la que assisteix Baró. El diputat per Barcelona demana i ho aconsegueix, que la comissió fixés uns dies per escoltar les reclamacions dels parlamentaris i dels industrials que volguessin. La comissió ofereix audiències públiques els dies 12 i 13, assistint i intervenint en ella representants de l'Ajuntament de Barcelona, dels fabricants de Sabadell i Terrassa i de l'IFTN i del CÍC.

El dia 11, es reuneixen 19 diputats catalans més els senadors Ferran Puig i Jaume Girona. En aquesta reunió, s'acorda proposar al Govern l'eliminació del paràgraf segon del projecte de llei, que feia referència a l'obligació de fer un tractat definitiu més endavant. Es forma una comissió encarregada de negociar aquest tema, amb Ferran Puig, senador per Girona i membre de l'IFTN com a president, el marquès d'Aguilar, diputat per Olot i membre de l'IACSI, com a secretari, i com a vocals Pere Bosch i Labrús, diputat per Vic i president del FPE, Frederic Nicolau, diputat per Barcelona i president de l'ANCB, Josep Sert, diputat per Barcelona i directiu de l'IFTN, i Marià Pons, diputat per Tarragona. Tot seguit, aquesta comissió, a la que s'afegeix Jaume Girona, s'entrevista amb el ministre d'Estat, el marquès del Pazo de la Merced, per demanar la modificació del segon paràgraf. El dia 14 s'entrevista amb Cánovas, que els parla dels compromisos contrets pel Govern anterior, que l'impedirien fer marxa enrera en el tema del *modus vivendi*.

La següent cita dels parlamentaris catalans és el dia 15, en què es reuneixen al Congrés, junt amb les comissions arribades des de Catalunya. La comissió de treball dels parlamentaris informa de les seves entrevistes amb el ministre d'Estat i amb el president del Consell de ministres. Els assistents valoren el resultat com a poc satisfactori. Llegim a una ressenya d'aquesta reunió feta per la premsa madrilenya:

Los industriales que asistieron manifestaron que no se les ofrecían compensaciones de ninguna clase a cambio de los perjuicios que, a su entender, les irrogará el tratado y se mostraron dispuestos, en vista de la ineficacia de sus gestiones, a cruzarse de brazos y dejar a sus representantes en las Cámaras la de defender sus intereses.

El Sr. Pujol Fernández, que representaba al Ayuntamiento de Barcelona, fue más explícito; declaró que si se aprobaba la autorización, no volverá a ocupar su puesto en la Municipalidad de la capital del Principado.

El Sr. Sard, importante industrial barcelonés, consideró condenada a muerte por el gobierno conservador la industria catalana, y encomendando su defensa a los senadores y diputados, por si logran que en vez de la pena capital la impongan cadena perpetua²⁷⁸.

Els dies següents arriben a Madrid Manel Duran i Bas i Josep Ferrer i Vidal, dos pesos pesants del conservadorisme català i de la relació entre classe política i representació d'interessos. Cal destacar aquí —com ja vèiem al capítol dedicat a les Corts— que si la legislatura de 1884-85 havia estat oberta el 20 de maig de 1884, ambdós parlamentaris

277. [PUIG, Fernando]: (sense títol), s/a (full volant).

278. *El Liberal*, 16-2-1885.

catalans encara no havien fet ús dels seus respectius escons, fins el punt que encara no havien ni tan sols pres possessió dels càrrecs. Duran ho fa el 19 de febrer i Ferrer el 23 de març. En ambdós casos, hi ha un desplaçament a Madrid expressament per combatre el *modus vivendi*.

El dia 18, Duran s'entrevista amb Cánovas i amb Romero Robledo (ministre de la Governació). Els descriu la situació de rebuig al conveni que s'estava vivint a Catalunya, gestiona una audiència per a les comissions de l'Ajuntament i de la Diputació Provincial de Barcelona i demana a Cánovas que la suspensió de la base 5ena no esdevingui llei definitiva. Cánovas accedeix a aturar-la fins després del debat parlamentari del *modus vivendi*.

L'endemà, dia 19, es reuneixen novament els parlamentaris catalans, més els comissionats. Teodor Baró i Josep Maria Planas i Casals, diputats per Barcelona i per Vilafranca del Penedès respectivament, havien demanat al Govern, ja el gener, tots els documents diplomàtics de les negociacions amb Gran Bretanya. De la seva anàlisi, conclouen que el projecte de derogació de la base 5ena pot ser encara més perjudicial que la pròpia base, ja que aniria encaminada a satisfer les demandes de Gran Bretanya d'obtenir rebaixes més enllà de les previstes en aquesta llei. Més tard, Cánovas rep els comissionats catalans, presentats per Duran i Bas.

El dia següent, el 20, hi ha una altra reunió dels parlamentaris catalans més els comissionats. Duran informa a la reunió que Cánovas havia ofert els següents punts: 1) limitar a l'actual legislatura l'autorització per fixar les rebaixes, 2) no concedir-les sense escoltar abans la JCAV, 3) retirar el projecte de derogació de la base 5ena. Aquesta proposta és rebutjada, mostrant-s'hi contraris tant Duran com Ferrer i Vidal. El dia 22, Romero Robledo convoca els parlamentaris catalans al seu despatx i reitera els oferiments del Govern, sense arribar, però, a cap acord.

L'endemà, dia 23, els parlamentaris catalans demanen a Cánovas que es faci una informació parlamentària prèvia al tractat definitiu. En una segona entrevista entre ambdues parts, aquest cop amb l'assistència també del ministre d'Estat, el marquès del Pazo de la Merced, Cánovas insisteix en els punts oferts pel Govern. Tant Duran i Bas com Ferrer i Vidal tenen paraules dures contra el cap de l'executiu i anuncien llur intenció de combatre el *modus vivendi* amb energia. Una comissió de parlamentaris catalans s'entrevista amb el rei, també pel tema del *modus vivendi*.

El dia 24, hi ha una nova reunió dels parlamentaris catalans més els comissionats, en la que es valoren les darreres gestions. El mateix dia es presenta al Congrés el dictamen favorable de la comissió.

El 26, es produeix el darrer intent per part del Govern d'atreure els parlamentaris catalans cap a una transacció. Romero Robledo els convoca a una reunió al Congrés. Hi assisteixen sols els ministerials, considerant els d'oposició que si s'havia de produir una transacció, valia més que la fessin dins del partit. Romero proposa un nou dictamen, en el que es concediria a Gran Bretanya únicament el tracte de la nació més afavorida, però sense esmentar el tractat definitiu, tal com havien demanat els parlamentaris catalans dies abans. A canvi, Romero demana als ministerials catalans que no presentin oposició al Govern al debat parlamentari o que en facin una de formal, sense qüestionar a fons la política comercial del Govern.

Romero Robledo abandona la reunió per deixar els parlamentaris catalans que deliberin sobre la seva proposta. Entre aquests, es produeix una divisió d'opinions en quant a la postura a adoptar: mentre uns eren partidaris de fer una oposició més suau a les dues cambres, altres volen mantenir l'oposició frontal al projecte, tota vegada que no es podia assegurar que la segona part, el tractat definitiu, no es duqués a terme. Romero retorna a l'assemblea i els parlamentaris catalans li comuniquen que accepten la proposta, però que igualment presentaran oposició a ambdues cambres. El dia 28, la comissió del Congrés, degudament pressionada pel Govern, emet un nou dictamen, en el que se separa la segona part, relativa al tractat definitiu.

Aquesta variació del dictamen, que alterava essencialment les bases del protocol de desembre de 1884, és àmpliament condemnada des de les files lliurecanvistes, que hi veuen la mà oculta dels grups de pressió catalans. A un míting celebrat mesos més tard, s'hi refereix un dels oradors:

Pero ¡oh fatalidad! Se presenta el oportuno proyecto en el Congreso de Sres. Diputados, y a los barceloneses les faltó tiempo para preparar otra algarada como la que armaron en 1882 cuando el tratado con Francia, por lo cual el Gobierno conservador, olvidándose de lo que directamente había convenido con el Gobierno inglés, duda, vacila, cabildea, recibe comisiones, hace promesas que le comprometen, cede a elevadas sugerencias y acepta que el dictamen de la Comisión, reflejo de la declaración concertada con el representante de la Gran Bretaña, se altere esencialmente. En efecto: entonces ya sólo pidió autorización a las Cortes para conceder a Inglaterra el trato de la nación más favorecida en todo lo concerniente *al comercio y la navegación con la península*, se le otorga el trato de la nación más favorecida sólo *hasta 30 de Junio de 1887*, y no se habla ni una palabra acerca de las negociaciones que debían comenzar en Abril de 1885 para llegar al tratado definitivo²⁷⁹.

L'1 de març, els diputats catalans acorden l'ordre definitiu d'intervencions contra la totalitat: Frederic Nicolau, Teodor Baró i Manel Duran i Bas.

B.2.2.4. Preliminars del debat a les Corts.

Igual que als temes precedents, arriben a les Corts diverses exposicions, amb opinions favorables o contràries al projecte de llei en qüestió. En aquest cas, el volum rebut és considerablement menor que en el del tractat de comerç amb França. El gruix d'exposicions contràries al projecte arriba de Catalunya, amb les ja esmentades de les corporacions econòmiques, més els ajuntaments de Barcelona, Sabadell, Mataró i Reus, les Diputacions Provincials de Barcelona i Tarragona, la JPAICB, CCLB, la secció d'indústria de l'AB i corporacions de Manresa. Novament hi ha parlamentaris catalans que tenen una especial vinculació amb les corporacions econòmiques i que presenten directament les seves exposicions a les Corts. Víctor Balaguer, molt vinculat a l'IFTN, presenta la d'aquesta corporació al Congrés; Frederic Nicolau, president de l'ANCB, presenta l'exposició de l'associació al Congrés; el marquès d'Aguilar, membre de l'IACSI, presenta la corresponent exposició també al Congrés; Feran Puig, membre de l'IFTN, presenta la d'aquesta corporació al Senat. Altres diputats catalans que presenten exposicions procedents de Catalunya són Josep Sert, Fèlix Macià, Ramon Rocafort, Pau Turull, Albert Quintana i Marià Pons, junt amb els senadors Manel Girona, Joaquim Maria Paz i Juan Magaz.

Com a exposicions contràries al projecte procedents de fora de Catalunya, trobem les de la casa Pickman, de Sevilla²⁸⁰, els fabricants de teixits d'Alcoi i l'*Asociación de Agricultores de*

279 ARAA: *Meeting ... 7 de Junio de 1885*. Intervenció de Zapatero, p.24.

280. PICKMAN: *Al Congreso ...*

España. Consten com a exposicions favorables algunes que no ho són tant. Així, la dels exportadors de vins de Xerès, de fet s'oposa al projecte, ja que els seus vins quedaven per sobre de la graduació alcohòlica negociada. O la del *Centro Castellano de Valladolid*, que accepta el projecte amb algunes matisacions.

A les comissions d'ambdues cambres, no hi ha presència de catalans. La del Congrés, la presideix el vescomte de Campo-Grande, un dels experts del PLC en temes aranzelaris, i la del Senat, Salvador Albacete, a qui ja hem vist presidint la comissió negociadora del tractat de comerç amb França de 1882 i la corresponent comissió del Congrés. A cap de les dues cambres no hi ha vots particulars. El que sí hi ha, com hem vist, és la presentació al Congrés d'un segon dictamen, separant el primer en dues parts i deixant de fet de banda la segona, referent al tractat definitiu.

També hi ha, a ambdues cambres, esmenes amb participació dels catalans. Al Congrés, n'hi ha tres abans del segon dictamen de la comissió, totes elles encaminades a evidenciar que l'aposta pels vins no obtindria els avantatges que els defensors de l'acord pronosticaven.

La primera la signa Fèlix Macià, diputat per Puigcerdà alhora que membre important de l'IFTN. Signen aquesta esmena dos diputats catalans molt vinculats a l'Institut: Camil Fabra (diputat per Barcelona) i Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú); també, el marquès d'Aguilar, membre de l'IACSI i diputat per Olot, junt amb Teodor González (diputat per Tarragona), Josep Maria Planas i Casals (Vilafranca del Penedès) i Albert Camps (La Bisbal). En ella, es demanava fer constar que el tracte de la nació més afavorida atorgat a Gran Bretanya seria vigent sols a la península i sols fins el 30-6-1887, data en el que podria ser denunciada depenent de si el Govern britànic concedia als vins espanyols iguals franquícies que als francesos²⁸¹.

La segona va signada per Teodor González, Teodor Baró (Barcelona), Víctor Balaguer, Fèlix Macià, Antoni Sedó (Sant Feliu de Llobregat), Joaquim Marin (Berga) i Josep Sert (Barcelona). Ja hem vist la vinculació de Balaguer i de Macià amb l'IFTN, als que es podria afegir Sedó i Sert, aquest darrer directiu de la corporació. Aquests diputats proposen una addició en la que s'estableixi que tota rebaixa futura que el Govern britànic atorgui als vins, tant espanyols com d'altres procedències, afecti fins els 30° (Sykes) aconseguits ara. El seu objectiu: impedir que futures modificacions de l'aranzel britànic per sota d'aquesta graduació, tornin a deixar els vins espanyols en una situació diferencial en aquell mercat²⁸².

La tercera duu les signatures de Fèlix Macià, Teodor González, Camil Fabra, el marquès d'Aguilar, Víctor Balaguer, Pau Turull (Terrassa) i Josep Maria Planas i Casals. Si Macià, Fabra i Balaguer es troben en l'òrbita de l'IFTN i el marquès d'Aguilar en la de l'IACSI, cal afegir també que Turull ho estaria en la del GFS. Es proposa l'anul·lació del tracte de la nació més afavorida a Gran Bretanya i el retorn a la situació anterior si després d'aplicar-se el *modus vivendi* no hi ha una exportació mínima de 200.000 hectolitres mensuals durant un trimestre²⁸³.

En retirar la comissió el seu primer dictamen i presentar-ne un de nou, la Mesa del Congrés convida els diputats a presentar-les una altra vegada. A més, amb aquest segon dictamen, hi ha quatre esmenes noves, quatre d'elles amb participació dels catalans.

281. DSC, legislatura de 1884-85, 25-2-1885, ap. 1r al núm. 96.

282. DSC, legislatura de 1884-85, 25-2-1885, ap. 1r al núm. 96.

283. DSC, legislatura de 1884-85, 25-2-1885, ap. 1r al núm. 96.

La primera d'aquestes esmenes, anava signada per diputats de diverses províncies, sense cap català, però, i amb Juan Montilla (diputat per Granada) en primer lloc. En ella es demanava que el Govern renunciés a l'autorització per signar un tractat definitiu.

La segona esmena, va signada per Pere Bosch i Labrús (diputat per Vic), Teodor Baró, Manel Duran i Bas (Barcelona), Ramon Rocafort (Manresa), el marquès d'Aguilar, Josep Maria Planas i Casals i Josep Sert. A més de les vinculacions a corporacions ja vistes del marquès d'Aguilar i de Sert, cal recordar que Bosch i Labrús era el president del FPE i que Duran i Bas era soci i col·laborador de l'IACSI. En ella, els diputats catalans demanaven senzillament la retirada *del modus vivendi*²⁸⁴.

La tercera, va signada per Josep Maria Planas i Casals tot sol i demanava condicionar el *modus vivendi* als resultats d'una àmplia informació, amb intervenció de tots els centres i classes productives del país, de la que en resultés plenament demostrat que les concessions atorgades a Gran Bretanya no perjudicaven cap interès de sectors productius espanyols²⁸⁵.

La quarta, duu les signatures d'Albert Quintana (diputat per Torroella de Montgrí), Fèlix Macià, Pere Bosch i Labrús, Josep Maria Planas i Casals, Teodor González, Frederic Nicolau i Cándido Martínez (diputat per Mondoñedo, Lugo). A més de les adscripcions de Macià i de Bosch i Labrús, convé recordar que Nicolau era el president de l'ANCB i que Quintana era membre de l'IACSI. Es demanava no fer cap tractat definitiu amb Gran Bretanya abans de la data màxima prevista i quan els efectes del *modus vivendi* ja es poguessin apreciar. També, que en cap cas les rebaixes atorgades a aquest país no poguessin excedir els límits marcats per la base 5ena²⁸⁶.

Al Senat hi ha tres esmenes, dues de les quals amb participació dels catalans. La primera la signen Joaquim Maria Paz (senador per la SEBAP), Josep Ferrer i Vidal (Barcelona), els germans Girona (Jaume i Manel, senadors per Lleida i vitalici, respectivament), Enrique de la Parrella (*cunero* per Lleida) i José María Semprún (vitalici). Si Paz es trobava vinculat a les societats econòmiques, en ser el seu senador corporatiu, cal afegir que Ferrer i Vidal era el president honorari de l'IFTN i que Manel Girona era directiu de l'APFUBZE. Es tracta de la mateixa esmena que presenta Planas i Casals al Congrés, demanant una informació prèvia²⁸⁷. La segona la signa l'industrial xocolater i senador vitalici Matías López, tot sol, demanant rebaixar a la meitat l'aranzel britànic en les panses i fruits secs. El marquès de Montoliu, senador per Tarragona i president de la delegació en aquesta demarcació de l'IACSI, també sol, signa la tercera esmena, en la que demanava rebaixar l'escala alcohòlica britànica, fins deixar en 6 penics per galó els drets dels vins fins els 34 graus (Sykes) coberts²⁸⁸.

Abans del debat, hi ha també algunes peticions de dades relatives al tema per part de Teodor Baró, Planas i Casals, Teodor González, Fèlix Macià i Camil Fabra al Congrés i de Ferran Puig i Josep Maluquer al Senat. Puig, que ja el desembre de 1884 s'interessa pel tema, en la seva pregunta al ministre d'Estat, atenent les informacions que li han arribat, qualifica les condicions del tractat de *concesiones mostruosamente extraordinarias*²⁸⁹.

284. DSC, legislatura de 1884-85, 2-3-1885, ap. 2n al núm. 100.

285. DSC, legislatura de 1884-85, 2-3-1885, ap. 2n al núm. 100.

286. DSC, legislatura de 1884-85, 4-3-1885, ap. 2n al núm. 102.

287. DSS, legislatura de 1884-85, 19-3-1885, ap. 3r al núm. 90.

288. DSS, legislatura de 1884-85, 21-3-1885, ap. 15è al núm. 92.

289. DSS, legislatura de 1884-85, 29-12-1884, núm. 44, p.785.

D'altra banda, el 25 de febrer Teodor Baró discuteix amb Romero Robledo sobre la possibilitat, que rebutja, de passar de la segona columna en les concessions a Gran Bretanya. El dia 27, Antoni Sedó demana retirar el dictamen de la comissió, separar-lo en dues parts i tornar a presentar-lo, qüestió que ja estava pactada pel Govern i que per això mateix es tramita segons els desitjos del diputat català. Això dóna peu a un incident parlamentari, amb participació d'alguns membres del Govern i de les oposicions, sobre la validesa reglamentària d'aquest procediment.

B.2.2.5. Debat a les Corts.

El debat del *modus vivendi* es realitza al Congrés entre el 2 i l'11 de març de 1885 i al Senat entre el 21 i el 28 del mateix mes. Cal tenir en compte que el dia 10 es produeix l'audiència dels reis als comissionats del *Memorial de Greuges*.

Al Congrés, hi ha un primer debat sobre la totalitat, consumint els tres torns en contra els diputats catalans Frederic Nicolau, Teodor Baró i Manel Duran i Bas²⁹⁰, tal com havien acordat prèviament, essent contestats per tres membres de la comissió: el vescomte de Campo-Grande, Francisco Laiglesia i Rafael Atard. Dins d'aquest debat, intervenen també Víctor Balaguer, el comte de Casp, Cánovas i Cándido Martínez.

Es passa a continuació al debat sobre les esmenes. Pere Bosch i Labrús defensa la seva i el contesta Eduardo Castañón, de la comissió. Fèlix Macià ha de marxar precipitadament a Barcelona per un afer personal i no pot defensar la seva esmena. Planas i Casals defensa la seva, essent contestat per Atard, de la comissió, i intervenint també, per al·lusions, Antoni Sedó, Duran i Bas i Nicolau. El marquès d'Aguilar defensa la seva esmena, essent contestat pel comte de Sallent (José Cotoner y Allende Salazar), també de la comissió. Teodor González defensa la seva i el respon el vescomte de Campo-Grande. Albert Quintana explica que retira la seva esmena. Juan Montilla defensa la seva, essent contestat per La Iglesia, de la comissió. Finalment, intervenen també, en un debat generalitzat, Duran i Bas, Balaguer, Quintana, Baró, Manuel Becerra, Sagasta, els ministres d'Estat i de Governació, Bosch i Labrús, Segismundo Moret i el marquès de la Vega de Armijo.

Al Senat també consumeixen els tres torns contra la totalitat tres catalans: Josep Ferrer i Vidal, Ferran Puig i Manel Girona, que són contestats per tres membres de la comissió: Francisco Botella, Fernando Vida i el marquès de Retortillo (José Luís Retortillo), més el ministre d'Estat. Intervenien també Joaquim Maria Paz, Josep Maluquer, Servando Ruíz Gómez i Arsenio Martínez Campos.

En el debat sobre les esmenes, el marquès de Montoliu defensa la seva, essent contestat per Servando Ruíz Gómez, que no era membre de la comissió. Intervenien també, per al·lusions, el marquès de Ciutadilla, el comte de Casal, José García Barzanallana i Manel Girona. Joaquim Maria Paz defensa la seva esmena, essent contestat pel comte de Torreánaz, de la comissió, intervenint també José Ramón López Dóriga. Matías López defensa la seva esmena, essent contestat per Salvador Albacete, de la comissió. Intervenien també Paz, el ministre d'Estat, el marquès de Villamejor, Ferran Puig i Josep Maluquer.

Entre els parlamentaris esmentats, cal recordar la proximitat o pertinença a l'IFTN de Víctor Balaguer, Antoni Sedó, Ferran Puig i Josep Ferrer i Vidal; al FPE de Pere Bosch i Labrús; a l'ANCB de Frederic Nicolau; a l'IACSI dels marquesos de Montoliu i d'Aguilar (que

290. Per al discurs de Duran i Bas, veure també DURAN Y BAS: *Discurso pronunciado ...*

intervé al Congrés en nom de la corporació), el comte de Casal, Albert Quintana, Manel Duran i Bas i Manel Girona; i a l'APFUBZE de Girona i del marquès de Ciutadilla. A més, aquestes corporacions estaven representades al màxim nivell, per les respectives presidències: Ferrer i Vidal de l'IFTN (president honorari), Bosch i Labrús del FPE, Frederic Nicolau de l'ANCB, el marquès de Ciutadilla de l'APFUBZE, als que caldria afegir el marquès de Camps, de l'IACSI (tot i que no intervé tan directament en els treballs parlamentaris). A ells, caldria afegir Josep Sert i Camil Fabra, de l'IFTN, i el marquès de Monistrol i Ramon Rocafort, de l'IACSI, que també tenen una o altra participació en aquest tema.

El debat parlamentari del *modus vivendi* és, de tots els temes aquí analitzats, el que genera una diferència més clara entre el grup de parlamentaris catalans, que es troben units, però sols, a ambdues cambres, i la resta de diputats i senadors, favorables al projecte. Únicament hi ha un parell d'intervencions contràries al projecte de parlamentaris no catalans, concretament de l'industrial xocolater Matías López i de l'industrial metal·lúrgic marquès de Villamejor, ambdós al Senat. Les oposicions liberal i esquerrana, si bé censuren el fet que el Govern conservador acceptés dividir en dos el primitiu dictamen, es mostren favorables al *modus vivendi*. A les planes següents, anem a veure les principals argumentacions d'uns i altres. Es pot observar, novament, la plena coincidència de les argumentacions dels parlamentaris catalans amb allò prèviament dit per les corporacions econòmiques.

Diversos parlamentaris catalans, i no sols els d'oposició sinó també els ministerials, censuren al partit en el Govern la seva inconseqüència, per no sostenir en el poder els principis defensats a l'oposició amb motiu del debat sobre el tractat de comerç amb França. Fan aquestes crítiques Teodor Baró i Manel Duran i Bas al Congrés i Josep Maluquer al Senat. Baró, al·ludeix llargament al discurs de Cánovas a l'AM, en la que fixava un criteri nacional de proteccionisme, conclouent:

Pues bien; o entonces el señor Presidente del Consejo decía aquello que no sentía, que no tenía eco en su alma, o lanzó la idea de la Patria en medio del polvo de los debates con el único objeto de atacar al Gobierno. Si no es así, llegamos a otra conclusión: hay que confesar que el Sr. Presidente del Consejo es un gran inconsecuente, porque olvida aquello que entonces dijo. Aquella elocuencia procedía únicamente de arrebatos políticos, del deseo de invocar la Patria para herir al Gobierno que entonces se sentaba en el banco azul. Acaso hay quien mire al Sr. Cánovas del Castillo como a un grande actor, porque logró hacernos creer en aquel momento que hablaba con gran convicción²⁹¹.

La intervenció de Duran i Bas és potser la més significativa en aquest sentit, donat el seu pes dins del conservadorisme català, ja que censurava obertament la conducta del seu Govern i de la seva majoria en aquesta qüestió. Josep Maluquer, per la seva banda, llegeix al Senat una llarga recopilació de fragments de discursos dels principals dirigents conservadors dels anys immediatament anteriors, quan es trobaven a l'oposició, en els que plantejaven argumentacions proteccionistes i de prudència davant dels acords comercials amb les potències econòmiques, que entrarien en clara contradicció amb el projecte que estarien defensant en aquells moments.

Aquestes acusacions d'inconseqüència són contestades per diversos membres de la comissió del Congrés i pel propi Cánovas. Alguns d'aquests oradors estableixen una comparació amb la política aranzelària i comercial del PL, que hauria impulsat el tractat de comerç amb França de 1882, que atorgava rebaixes més enllà de la segona columna de l'aranzel i que introduïa l'escala alcohòlica, precedent aprofitat per Gran Bretanya en les negociacions. Parlen també del compromís internacional amb el que es va trobar el PLC, que

291. DSC, legislatura de 1884-85, 2-3-1885, núm. 100, p.2586.

heretava el protocol de Ruíz Gómez de 1883, i que no podia desdir-se'n sense provocar un conflicte diplomàtic. Cánovas, en la seva intervenció al Congrés durant el debat sobre la totalitat, afirma que en matèria d'afers estrangers els governs han de sostenir una mateixa postura, pel que el seu gabinet estaria obligat a mantenir els compromisos contrets per l'anterior.

Entre els parlamentaris catalans, alguns oradors qüestionen aquesta idea de compromís internacional, considerant que si bé el Govern conservador no podia eludir aquest tema, no estava obligat a acceptar-lo en els termes en què ho ha fet. S'hi refereixen Duran i Bas, el comte de Casp, Víctor Balaguer i Josep Maria Planas i Casals al Congrés i Ferrer i Vidal al Senat.

Per a Duran i Bas, que rebutja directament les tesis del seu cap polític, caldria fer una distinció entre les situacions que adquireixen un caràcter jurídic (en aquest cas, l'aprovació de les dues cambres més la sanció reial), de les que tenen sols caràcter polític (en aquest cas, el protocol de desembre de 1883). Creu que el Govern, a més, confon les relacions interiors amb les relacions aplicables a l'estranger. Admet un cert compromís moral, no obstant, que considera que s'hauria solucionat presentant el Govern el protocol de 1883 a les Corts, tot advertint que no li prestava el seu suport. Si el Govern hagués deixat que les Corts desestimessin el protocol, hauria estat en condicions d'obrir noves negociacions, sobre bases diferents. Respecte el caràcter no vinculant de les decisions polítiques (sense sanció jurídica) d'un Govern respecte el seu antecessor, les nega fins i tot en el cas de les relacions exteriors, tot amanint-ho amb alguns exemples.

El comte de Casp, que com recordarem representava un districte antillà, però que en aquesta qüestió es posa al costat dels diputats catalans, considera que fins que un tractat no està aprovat i sancionat per ambdues parts, es pot fer marxa enrera, ja que no hi ha cap mena de dret internacional que ho impedeixi. I més encara, no existint cap mena d'afinitat política entre el Govern conservador i el seu predecessor.

Ferrer i Vidal, que analitza aquesta qüestió al Senat, es mostra molt dur amb el Govern, atenant el seu caràcter de ministerial: *mucha libertad, mucha independencia, pero el servilismo más abyecto cuando se trata de un poderoso*²⁹².

Un altre tema que es retreu al Govern, és que s'hagi signat el *modus vivendi* sense consultar amb les corporacions econòmiques i sense analitzar la tradició d'acords comercials de Gran Bretanya, en els que l'altra part n'ha sortit clarament perjudicada. Formulen aquestes crítiques Planas i Casals al Congrés i Maluquer i el marquès de Ciutadilla al Senat. A això responen els defensors del tractat que la comissió del Congrés va concedir audiències públiques, en les que van intervenir sobretot representants dels interessos catalans. Per a Planas i Casals, però, aquestes audiències no tindrien el caràcter d'informació general de la situació del país i, en qualsevol cas, es feien sobre una qüestió ja tancada.

Igual que en el debat sobre el tractat de comerç amb França, els parlamentaris catalans censuren al Govern la manera com s'ha dut les negociacions. Insisteixen en aquest tema Planas i Casals al Congrés i Ferrer i Vidal al Senat, amb la idea comuna que en la negociació ha habut algun recurs de pressió per part del Govern britànic que s'escapa a la comprensió de l'opinió pública espanyola. El primer d'aquests parlamentaris analitza en detall les negociacions entre l'ambaixador britànic i el ministre d'Estat espanyol, partint de la

292. DSS, legislatura de 1884-85, 21-3-1885, núm. 92, p.1834.

documentació diplomàtica que la Mesa del Congrés havia fet imprimir, a petició dels diputats catalans. Planas i Casals denuncia la progressiva claudicació de la part espanyola, mentre la britànica es mantenia inalterable, així com el fet que a la part final de la negociació el ministre espanyol acabi acceptant amb presses allò que pocs mesos enrera li semblava inacceptable:

Pues señores, ¿qué ha pasado aquí? ¿qué hay en el fondo de estas negociaciones? ¿Qué hay que no se ve? ¿Qué hay que no se lee en el protocolo, y que sin embargo se comprende a primera vista que debe existir? ¿Cómo se concibe un Ministro de Estado que en el intervalo de pocos meses y sin criterio fijo va cediendo constantemente, llegando a un punto en que aquello que no quería admitir al principio ni siquiera como discutible, no sólo lo acepta, sino que pide que se haga telegráficamente? Señores Diputados, ¿concebís vosotros semejante manera de gestionar, semejante manera de defender los intereses de esta Nación?²⁹³

Ferrer i Vidal insisteix en aquesta idea en el seu primer torn contra la totalitat del projecte, al Senat: *Hay sin duda, compromisos en ese banco azul, que los profanos no conocemos*²⁹⁴. Aquestes crítiques a la negociació queden sense resposta per part del Govern i dels defensors del conveni.

Els parlamentaris catalans, sobretot Frederic Nicolau i Duran i Bas al Congrés, comparen el text de 1883 amb el de 1884, conclouent que el segon és encara pitjor que el primer, ja que fixava una data concreta per a la signatura d'un tractat definitiu, que es creu que ha de ser molt pitjor que l'actual *modus vivendi*. Els defensors del tractat, per contra, consideren que el text de 1884 ha millorat diversos punts del conveni respecte el de 1883, especialment per l'eliminació de la comissió mixta hispano-britànica que havia d'analitzar l'aranzel espanyol i per l'exclusió de les Antilles.

També hi ha algunes referències a la base 5ena. Així, per a Planas i Casals, aquesta llei establia que el tracte de la nació més afavorida sols es podia atorgar a països amb els que hi hagués un tractat de comerç. En el cas present, però, s'estava atorgant aquest tracte quan el *modus vivendi* era sols un conveni provisional. Per als defensors del conveni, aquest contenia ja les bases del futur tractat, pel que seria correcte plantejar el tracte de la nació més afavorida a Gran Bretanya. D'altra banda, Teodor Baró assenyala el que ja s'havia debatut a les reunions de parlamentaris catalans: el projecte de derogació de la base 5ena, enlloc de tranquil·litzar els interessos de la producció, els alarmava encara més, ja que estava pensat per eliminar obstacles a futures rebaixes a Gran Bretanya, molt més enllà de les ja acordades.

La greu competència de les manufactures britàniques, sobretot en la indústria llanera i cotonera, és un altre dels temes en els que els parlamentaris catalans insisteixen en les seves intervencions. S'hi refereixen al Congrés Frederic Nicolau, que parla també dels perjudicis a la marina mercant, Duran i Bas, Bosch i Labrús i el marquès d'Aguilar, que parlava en nom de l'IACSI i que analitza els perjudicis que pot ocasionar a l'agricultura. Des del Govern i des de la comissió, es nega que el conveni hagi de representar una greu competència per a la indústria espanyola. Es considera que, en tot cas, les importacions britàniques desplaçaran del mercat espanyol altres productes procedents de països que ja tenien el tracte de la nació més afavorida. Duran i Bas, per la seva banda, qüestiona aquest plantejament, considerant que les importacions britàniques no seran en detriment de les de tercers països, sinó de la indústria espanyola.

293. DSC, legislatura de 1884-85, 7-3-1885, núm. 105, p.2734.

294. DSS, legislatura de 1884-85, 21-3-1885, núm. 92, p.1837.

Els parlamentaris catalans insisteixen també en la manca de reciprocitat que representa el *modus vivendi*: mentre la part britànica estaria fent rebaixes, i encara limitades, en un únic producte, l'espanyola estaria rebaixant tot l'arancel. En aquest sentit, Frederic Nicolau resumeix en la seva intervenció al Congrés les seves impressions al respecte, en la gràfica frase que ja hem vist anteriorment, segons la qual, la part espanyola lliuraria a la britànica tota la seva producció manufacturera a canvi sols d'un litre de vi. En la mateixa línia s'expressa Duran i Bas, també al Congrés: *¿Qué se nos da? ... pura y exclusivamente la elevación de los 26 a los 30 grados en la escala alcohólica. En justa reciprocidad ¿qué les damos? Toda la producción industrial de España, todo el porvenir de la industria nacional*²⁹⁵. I al Senat, afirma Manel Girona: *¿Qué importancia tiene esa exportación que sólo representa el 1/2 [0,5] por 100 de la producción española, si todo lo que consume la Nación inglesa es un 2 por 100? ¿Vale la pena hacer un tratado, y menos un modus vivendi*²⁹⁶? I el marquès de Montoliu: *le entregamos nada menos que nuestra industria por un plato de lentejas, que no son otra cosa los cuatro grados obtenidos en la escala alcohólica*²⁹⁷.

Per als defensors del conveni, en canvi, les compensacions mútues serien justes, partint de la situació diferent de l'arancel de cadascuna de les parts. Per al vescomte de Campo-Grande, president de la comissió del Congrés, si la part britànica no atorga més rebaixes és perquè el seu arancel ja és lliure per a la majoria d'importacions de tots els països:

Ciertamente que no nos da mucho, pero es porque tiene poco que darnos. ¡Si nos lo ha dado por adelantado! ¡Si la mayor parte de nuestros productos entran en Inglaterra, como los de las demás Naciones, sin pago de ninguna especie! ¿Qué podía darnos? Tan cierto es esto, que dice terminantemente el Gobierno Inglés que no nos da más porque quiere reservar algo para cuando nosotros hagamos alguna rebaja y tengamos con él alguna exigencia: es una especie de beneficio que se reserva para el porvenir²⁹⁸.

Al Senat, Francisco Botella, també de la comissió, continua amb la mateixa línia argumental: *Nuestro arancel comprende más de 300 partidas, mientras que el arancel inglés se reduce a siete artículos. Si se hace una comparación exacta, si se tiene en cuenta que el artículo principal que nos concierne a nosotros en el arancel inglés es el de los vinos, y que en ese hemos conseguido las concesiones necesarias, se vendrá a comprender que no es tan desproporcionada la reciprocidad como se supone*²⁹⁹. Ruíz Gómez, que, com recordarem, era l'autor del protocol de 1883, va més enllà encara: *[el modus vivendi] no es otra cosa que un acto de reparación y de justicia; tanto que yo declaro que si hubiera tenido libertad, lo habría concedido sin reciprocidad: hasta ahí van mis declaraciones*³⁰⁰.

En rèplica a aquestes afirmacions, els parlamentaris catalans continuen la seva argumentació denunciant que la resta de productes que estan molt recarregats a l'arancel britànic, com ara el tabac, el cacau, el cafè i els fruits secs, que podrien constituir una interessant sortida a les exportacions espanyoles, no s'hagin modificat gens ni mica. Creuen que encara que l'arancel britànic gravi poques partides, aquestes tenen uns aranzels molt alts. L'explicació que donen al respecte els defensors del *modus vivendi*, és que el pressupost d'ingressos de Gran Bretanya es basa en bona part en un arancel d'entrada a uns pocs productes de consum universal i no modificable.

295. DSC, legislatura de 1884-85, 4-3-1885, núm. 102, p.2642.

296. DSS, legislatura de 1884-85, 24-3-1885, núm. 94, p.1877.

297. DSC, legislatura de 1884-85, 26-3-1895, núm. 95, p.1909.

298. DSC, legislatura de 1884-85, 2-3-1885, núm. 100, p.2577.

299. DSS, legislatura de 1884-85, 21-3-1885, núm. 92, p.1845.

300. DSS, legislatura de 1884-85, 26-3-1885, núm. 95, p.1916.

Els parlamentaris catalans s'ocupen també de la renda de duanes, intervenint al respecte Bosch i Labrús al Congrés i Manel Girona i Josep Maluquer al Senat. Per a ells, aquesta qüestió s'hauria d'analitzar en la seva doble vessant: en relació a l'aranzel britànic i en relació a l'aranzel espanyol. En el primer cas, Gran Bretanya deixarà d'ingressar en concepte de renda de duanes una quantitat molt mínima, ja que són pocs els vins compresos entre els graus que contempla el conveni. A més, si com esperen els defensors d'aquest, augmenten les exportacions espanyoles de vins, aquest increment compensarà l'abaratiment de les taxes. Per contra, la reducció en la renda de duanes espanyola serà molt gran, ja que es tracta d'una rebaixa aranzelària general.

Com era d'esperar, el tema dels vins centra bona part del debat. Per als defensors del conveni, caldria admetre que el mercat francès era conjuntural i que els vins d'altres procedències feien competència als espanyols en aquell mercat. Per això —conclouen— calia obrir nous mercats i Gran Bretanya en seria un, i més encara tenint en compte que França reelaborava vins de procedència espanyola per enviar-los a aquell mercat.

Per als catalans, un primer inconvenient de l'aposta pels vins és l'escala alcohòlica britànica. Els vins afavorits pel *modus vivendi*, és a dir els inclosos entre els 26° i els 30° (Sykes), constituïrien una part mínima de les exportacions espanyoles, ja que els vins que tradicionalment s'estaven exportant a Gran Bretanya eren els xeressos, amb graduacions superiors als 30°, i aquests quedaven fora dels beneficis del conveni. D'altra banda, aquests xeressos constituïen a Gran Bretanya un article de luxe, de consum sols per a determinats sectors, pel que la seva demanda tampoc no dependria tant de l'aranzel. A més, hi hauria uns altres vins amb graduacions properes als 30°, als que calia alcoholitzar una mica més per què aguantessin millor el viatge, fet que els situaria ja per damunt del límit de vins afavorits. I, en qualsevol cas, tots els vins pagaven, tot i la rebaixa, uns preus encara massa cars com per què el seu consum es generalitzés. Plantegen aquesta qüestió Nicolau, Duran i Bas, Planas i Casals, el marquès d'Aguilar i Teodor González al Congrés i Manel Girona i Joaquim Maria Paz al Senat. Planas i Casals es refereix en la seva intervenció al Congrés al problema dels elevats preus vigents per a tots els vins: *¿qué importa, Sres. Diputados, para un vino que tiene mucho precio, que el derecho sea mayor o menor, si de todas maneras no se consume allí más que por las clases ricas como un artículo de lujo? Y si no es un artículo de lujo sino de consumo para las clases menos acomodadas, ¿qué vale elevar la escala, si tampoco con el crecido derecho que queda de más de 27 pesetas por hectolitro puede ser introducido en Inglaterra*³⁰¹?

Dins d'aquest apartat de l'escala alcohòlica, els parlamentaris catalans es fixen també en el fet que les taxes aranzelàries per als vins inferiors a 26° no s'han alterat gens ni mica, continuant igual d'elevades que fins el moment. S'alerta també del perill que en futures negociacions amb altres països, Gran Bretanya faci rebaixes en trams inferiors als 30°, en benefici d'aquells països i en detriment dels vins espanyols; l'esmena de Teodor González aniria en la direcció d'evidenciar aquesta possibilitat. Finalment, consideren que la rebaixa en els preus, en ser generalitzada, beneficiarà més altres països, com ara Itàlia.

Entre els defensors del *modus vivendi*, s'afirma que la pujada de l'escala alcohòlica dels 26° als 30° graus beneficia bona part dels vins espanyols, que estarien compresos dins d'aquestes graduacions. Esmenten sovint els resultats d'una informació practicada el 1877 per una comissió, entre els membres de la qual hi havia Pere Bosch i Labrús i Antoni Castell

301. DSC, legislatura de 1884-85, 7-3-1885, núm. 105, p.2735.

de Pons, que hauria dictaminat els 30° (Sykes) com a punt òptim per a les exportacions espanyoles de vins a Gran Bretanya. Tant Nicolau com el propi Bosch i Labrús responen aquesta darrera afirmació, tot considerant que la comissió que el 1877 va emetre aquell dictamen ho va fer partint de l'arancel d'aleshores, que encara no havia patit les moltes modificacions posteriors; si es fes en aquests moments — afirmen— el seu dictamen seria tot un altre.

També insisteixen els parlamentaris catalans en la constatació que Gran Bretanya no ha estat ni és previsible que sigui un gran mercat de vins, ja que el gust dels seus consumidors s'ha orientat tradicionalment cap la cervesa. A això responen els defensors del tractat el mateix que es venia dient als mitings de l'ARAA des de feia temps: si no hi havia més consum de vins a Gran Bretanya no era perquè no agradés, sinó perquè fins el moment havia estat massa car importar-los.

L'aposta a un sol sector, al damunt agrari i amb el perill real de la fil·loxera ja present a moltes zones productores, és un altre fil argumental esgrimit pels parlamentaris catalans.

Hi ha també entre les files dels parlamentaris catalans una preocupació pel futur tractat, que probablement hauria d'incloure les Antilles. En aquest sentit, Frederic Nicolau expressa al Congrés els seus temors davant la greu competència que la marina mercant britànica ha de plantejar al que es considera darrer reducte de la marina espanyola.

En un altre ordre de coses, Víctor Balaguer ha de defensar el dictamen del Consell d'Estat, que ell presidia el gener de 1884 quan va desautoritzar el protocol de Ruíz Gómez, dels atacs rebuts per algun membre de la comissió.

Molts parlamentaris catalans es refereixen en les seves intervencions al fet de no estar defensant únicament els interessos de Catalunya, aspecte aquest que ja hem vist amb alguna amplitud anteriorment. I és que des de les files dels defensors del conveni, s'assenyala en més d'una ocasió el fet que enfront seu estiguin sols els parlamentaris catalans, formant una mena de cos separat de la resta de parlamentaris i del sistema de partits. Aquest tipus d'acusacions motivaran que Antoni Sedó es refereixi al tema en una intervenció al Congrés: *No quiero que se nos tache de egoístas; no quiero que por más tiempo se venga diciendo en este recinto y a todas horas que los diputados por Cataluña sólo defendemos intereses catalanes*³⁰².

Interessa també ressaltar que de la mateixa manera que durant el debat parlamentari del tractat de comerç amb França de 1882 l'aleshores ministre d'Estat, el marquès de la Vega de Armijo, es va exaltar en relació a les intervencions dels parlamentaris catalans, en aquesta ocasió és el ministre de la Governació, Romero Robledo, el que perd un tant els nervis, en constatar que, tot i les transaccions negociades amb els diputats catalans, aquests plantejaven una oposició al Govern en termes molt durs, pronunciant aquí la frase que hem pogut veure a l'apartat dedicat al "Partit Català", segons la qual, els parlamentaris catalans, amb llur actitud, no trindrien cabuda en cap partit espanyol.

Segismundo Moret, en un acte de l'ARAA celebrat just després d'aquest incident, ens dóna una visió de la forta oposició plantejada pels diputats catalans, els ministerials en primer lloc, tot i haver aconseguit la separació en dues parts del primer dictamen de la comissió, que deixava la qüestió del tractat definitiu un tant apartada:

302. DSC, legislatura de 1884-85, 7-3-1885, núm. 105, p.2741.

El Gobierno, por razones que no me interesan, discutió, trató de transigir con ellos, y transigió, y parecía que la cosa había terminado y que lo único que quedaba era una representación parlamentaria a beneficio de la protección catalana que había de tener lugar en varios actos o días y en varios discursos para justificar la posición especial de los catalanes en medio de sus amigos. Pero las acusaciones fueron tan fuertes y la representación tomó tal carácter, que el Presidente del Consejo de ministros creyó deber intervenir para fijar su posición personal en el debate, y lo hizo con templanza, con sensatez y con la elocuencia que le es propia: pero esto no bastó. Después del Sr. Duran y Bas, el Sr. Planas volvió a la carga con tono tan duro, con un lenguaje tan airado y con unos conceptos tan violentos, que el Ministro de la Gobernación, que no dispone de tanta cantidad de templanza como su Presidente, creyó llegado el momento de echar a rodar todos los trastos, y ante aquellas acusaciones, el Sr. Romero Robledo, anoche, a última hora se levantó, y airado dijo que no podía oír aquellas acusaciones, que aquellos Diputados habían venido a pedir algo al Gobierno, que el Gobierno se lo había dado y que después de haber conseguido lo que deseaban, como si no hubieran recibido nada, seguían atacándolo todo y pronunciando los discursos que traían preparados para el caso de no conseguir nada³⁰³.

Pel que fa a les votacions del projecte a ambdues cambres, queda clar una altra vegada l'especificitat dels parlamentaris catalans en aquest tema. Al Congrés, el *modus vivendi* obté 192 vots, entre els quals hi ha un únic vot d'un diputat català, Albert Bosch i Fustegueras, però perquè en aquesta legislatura apareix com a *cunero* pel districte d'Albacete, en un dels pocs casos de cunerisme català en altres demarcacions. Voten en contra 33 diputats, essent 32 d'ells catalans i l'altre el diputat pel districte industrial de Béjar (Jerónimo Rodríguez Yagüe). Als dies següents, dos diputats catalans més s'afegeixen a la votació contrària.

Al Senat, el projecte obté 188 vots favorables, sense cap català, enfront dels 18 contraris, entre els que hi ha 12 de senadors catalans, més dos que s'hi afegeixen als dies següents. Com recordarem, la llei resultant duu data d'1-4-1885, però no arriba a publicar-se de manera definitiva a la *Gaceta de Madrid*, en no ser ratificat el conveni per la ruptura de les negociacions hispanobritàniques.

B.3) Acords comercials amb Bèlgica.

B.3.1) El tractat de comerç amb Bèlgica de 1875-76.

Com ja hem vist al capítol de política econòmica, la importància dels acords comercials amb Bèlgica signats durant aquests anys, estava no tant en el volum comercial amb aquell país —significativament menor que els de França i Gran Bretanya— com en el fet que l'aranzel espanyol es trobava lligat als acords comercials de 1870, signats amb Itàlia, Àustria-Hongria i Bèlgica, que incorporaven al seu articulat una clàusula de compromís per part espanyola d'aplicar la rebaixa prevista a la base 5ena de 1875, si no es denunciaven amb un any d'antelació. El Govern de 1874 no va fer ús d'aquesta possibilitat de denúncia i el Govern conservador es va trobar amb aquesta qüestió. Va negociar aleshores amb els tres països per tal de no aplicar aquesta rebaixa, alhora que, d'altra banda, decretava la suspensió d'aplicació de la base 5ena. Itàlia va renunciar a exigir al Govern espanyol el compliment dels seus compromisos, mentre que amb Bèlgica i Àustria-Hongria es va acordar una pròrroga per a 10 anys dels tractats que caducaven l'1 de juliol de 1885, durant els quals no calia aplicar la rebaixa.

Amb Bèlgica se signa el tractat de comerç de 5 de juny de 1875, que no es presenta a les Corts fins l'abril de 1876, ja que aquestes no inauguren el seu funcionament en la nova etapa restauracionista fins el febrer d'aquest any. Tot i l'ajornament de compromisos, en el seu article tercer es pot apreciar com l'aranzel espanyol continuava, de fet, lligat, ja que si es

303. ARAA: *Meeting ... 8 de Marzo de 1885.*

volia denunciar el tractat abans de la seva data d'extinció, caldria aplicar la primera de les rebaixes previstes a la base 5ena.

Des de les corporacions econòmiques catalanes, hi ha una oposició a aquest tractat perquè impedia la tan desitjada reforma aranzelària en sentit proteccionista i obligava a aplicar les rebaixes previstes a la base 5ena si se'l volia denunciar. Tot i així, aquesta oposició no agafa les proporcions dels grans acords comercials del període.

El FPN, des de les planes de la seva revista, s'oposa al tractat i demana la denúncia dels acords vigents, una reforma aranzelària proteccionista i noves negociacions a partir d'aquesta nova base, alhora que se censura el fet que l'aranzel espanyol quedi lligat³⁰⁴. El FPE, per la seva banda, si bé admet que el tractat signat amb Bèlgica significa un ajornament de les rebaixes previstes inicialment, censura també el fet que l'aranzel espanyol continuï lligat per compromisos internacionals³⁰⁵. L'ANCB s'ocupa del tractat de comerç amb Bèlgica quan de fet ja estava aprovat per les Corts i sense l'energia d'altres campanyes, ja que per aquestes dates concentrava la seva activitat en demanar que Barcelona fos el port de sortida de la projectada línia subvencionada de vapors a Filipines, qüestió que veurem una mica més endavant.

Per part dels parlamentaris catalans, aquest és el primer tema aranzelari d'una certa importància que es planteja a les Corts de la Restauració. No tenen una participació tan massiva com en els temes que hem vist anteriorment (que són, recordem-ho, posteriors en el temps), però sí diverses intervencions de parlamentaris significatius, a Congrés i Senat. Aquests, tot i rebutjar el projecte, finalment admeten que no tenen gaire més opcions que acceptar-lo, per les particulars circumstàncies en què es presenta³⁰⁶.

En aquesta ocasió, és el Senat la cambra on es tracta en primer lloc aquest tema, concretament el 10 d'abril de 1876. El debat al Congrés es realitza els dies 19, 30 i 31 de maig. A la comissió del Senat, presidida pel comte de Casa-Valencia, hi trobem Joaquim Maria Paz com a secretari. A la del Congrés, presidida per Plácido Jove y Hévia (encara no havia rebut el títol de vescomte de Campo-Grande), en canvi, no hi ha cap català. A diferència d'altres projectes, sols arriba una exposició contrària al tractat procedent d'una corporació econòmica catalana, concretament l'APFUBZE, que és presentada per Antoni Castell de Pons.

Ni Paz formula vot particular ni cap altre parlamentari català presenta esmenes al projecte. Abans del debat parlamentari, Bosch i Labrús demana al ministre d'Hisenda dades sobre el comerç amb Àustria, Bèlgica, Itàlia i Suïssa.

Al Senat, Josep Ferrer i Vidal, aleshores membre de l'IIC, té una primera intervenció contra la totalitat del projecte, essent contestat pel ministre d'Estat (Fernando Calderón Collantes). Intervenien també Servando Ruíz Gómez, que defensa la legislació aranzelària del Sexenni; José Ramón López Dóriga, navilier i senador per Santander, que fa un altre torn en contra de la totalitat; Paz, de la comissió, que parla a favor del projecte, amb matisacions; José García Barzanallana, que es mostra favorable al tractat; i el comte de Casa-Valencia, també favorable, en tant que president de la comissió.

304. *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 295, 4-3-1876, article "Tratado de Comercio entre España y Bégica", p.132-134; núm. 302, 22-4-1876, article "El tratado de comercio con Bégica", p.260-262.

305. *Fomento de la Producción Española*, núm. 3, 29-7-1876, article "Convenio celebrado entre España y Bégica. Un discurso de D. Pedro Bosch y Labrús", p.70-72.

306. Sobre el debat parlamentari a ambdues cambres i participació dels parlamentaris catalans, veure PUGÉS: *Cómo triunfó ..*, p.188-190.

Al Congrés, consumeixen els tres torns contra la totalitat Camilo Villavaso (diputat per Durango, Biscaia), Pere Bosch i Labrús (aleshores en ple procés d'escissió del FPE) i Marià Maspons, essent contestats pels membres de la comissió Jove y Hévia, Ramón de Goicoerrotea (encara no havia heretat el marquesat del mateix nom) i el vescomte de Manzanera (Isidoro de Hoyos), més el ministre d'Estat. També intervé Joan Fabra i Floreta, que defensa la legislació aranzelària del Sexenni, igual que havia fet Ruíz Gómez a l'altra cambra.

Per part dels defensors del tractat, s'explica els compromisos internacionals contrets pels anteriors governs en aquesta qüestió, que deixaria l'actual amb un marge de maniobra més reduït. Tot i així —argumenten— s'hauria aconseguit endarrerir l'aplicació de les rebaixes previstes pel tractat de 1870. Hi ha també algunes intervencions de parlamentaris no catalans, com ara López Dóriga al Senat i Villavaso al Congrés, que s'oposen al tractat des del punt de vista que continua deixant l'aranzel espanyol lligat. El primer d'ells, a més, s'interessa especialment pels efectes del tractat sobre la marina mercant. En l'altre extrem, Ruíz Gómez al Senat i Fabra i Floreta al Congrés, més que entrar a fons en els detalls del tractat objecte de debat, fan una reflexió sobre els efectes beneficiosos de la legislació aranzelària del Sexenni, com acabem de veure.

Entre els parlamentaris catalans, el cas de Fabra i Floreta és una de les poques excepcions. Si bé en aquesta ocasió defensa una legislació aranzelària que tendeix al lliurecanvi, en posteriors campanyes opta per una prudent abstenció, per no contrariar la poderosa demanda de proteccionisme que arriba des de Catalunya. Pel que fa a Joaquim Maria Paz, que era secretari de la comissió del Senat, fa una intervenció favorable al tractat, tot i que amb algunes reserves. Per a ell, aquesta qüestió partiria d'una situació prèvia, com era que l'aranzel espanyol fos una part integrant del tractat. Amb la paralització de la base 5ena, feta l'any anterior, quedava pendent donar una solució a les previsions aranzelàries estipulades anteriorment amb Bèlgica. En aquest sentit, l'actual tractat ajornaria l'aplicació de les rebaixes. Tot i així, Paz reclama marxar cap a una completa llibertat en matèries aranzelàries.

Els parlamentaris catalans que intervenen contra el tractat —Ferrer i Vidal al Senat i Bosch i Labrús i Maspons al Congrés— fan en primer lloc un ampli repàs de l'evolució de la política econòmica dels anys anteriors, coincidint tots ells en desaprovar el fet que els tractats de 1870 incloguessin clàusules referents a l'aranzel general espanyol. Per a ells, això hauria estat motivat pel desig dels seus autors d'impedir que un futur Govern pogués rectificar la política aranzelària encetada al Sexenni, i tenia com efecte deixar el Govern actual sense la independència necessària en un ram tan vital com aquest. Aquesta és una idea que ja hem pogut veure, amb més deteniment, en l'anàlisi dels plantejaments proteccionistes dels parlamentaris catalans.

Tots ells coincideixen en els efectes negatius que hauria tingut la legislació aranzelària dels anys anteriors en el conjunt de l'economia espanyola, dedicant Ferrer i Vidal i Maspons la seva atenció a ressaltar la situació de la marina mercant i demandes dels naviliers. Bosch i Labrús és l'únic que demana clarament la denúncia dels acords comercials vigents, per poder procedir a una reforma aranzelària completa³⁰⁷. Per la seva banda, Ferrer i Maspons conclouen de manera similar al que havia fet Paz: donades les circumstàncies, l'actual tractat seria el màxim que es podria aconseguir. És la llei de 12-6-1876.

307. Veure també BOSCH Y LABRÚS: *Discurso pronunciado por D. ...*

B.3.2) El tractat de comerç amb Bèlgica de 1878.

La reforma aranzelària de 1877 i els drets extraordinaris i transitoris que l'acompanyaven, entraven en contradicció amb allò previst al tractat de 1875. El Govern belga s'oposava a qualsevol increment de drets, mentre que l'espanyol continuava desitjant recuperar la llibertat de moviments en matèria aranzelària. Això duu ambdós governs a signar el nou tractat de comerç de 4 de maig de 1878, en el que es fixava uns drets recíprocs en unes quantes partides de l'interès d'ambdues parts —que hem pogut veure més àmpliament al capítol de política econòmica— i en el que el Govern espanyol indemnitzava el belga amb 125.000 pessetes (751,27 euros) a canvi de suprimir els compromisos que es venien arrossegant des de 1870 i de recuperar així la llibertat aranzelària.

Igual que en l'anterior tractat, des de les corporacions econòmiques catalanes hi ha una certa oposició, sense la contundència de les grans campanyes de *defensa del treball nacional*. El FPE, des de les planes de la seva revista, aposta clarament per la via de la indemnització a Bèlgica i poder recuperar així la llibertat aranzelària³⁰⁸. La UCCLEB, per la seva banda, fa una reunió per analitzar aquest tema, junt amb el projecte de pressupostos de Puerto-Rico, acordant demanar la revocació del tractat, però sense indemnització, nomenar una comissió de treball i elaborar una exposició.

L'ANCB, igual que el 1876, tracta aquest tema quan ja està aprovat per les Corts, ja que coincideix en el temps amb la campanya per la crisi econòmica i la informació naviliera, que veurem una mica més endavant. En reunió a la Casa Llotja de Barcelona, es valora el tractat com un impediment de cara a l'obtenció de les seves demandes. En un document elaborat poc després d'aquesta reunió, junt amb els representants dels naviliers d'altres ports, es considera que el tractat perjudica la qüestió naviliera, que estava pendent d'una informació aranzelària, alhora que per l'extensió de les rebaixes a altres països per la clàusula de la nació més afavorida, algunes marines, com la francesa, podrien plantejar una greu competència a l'espanyola³⁰⁹.

El debat parlamentari d'aquest tractat es fa el dia 9 de juliol de 1878 al Congrés i el dia 18 del mateix mes al Senat. La llei resultant, duu data de 21-7-1878. A les comissions de Congrés i Senat, els presidents de les de 1876 —Jove y Hèvia i el comte de Casa-Valencia, respectivament—repeteixen en els seus càrrecs. A la comissió del Congrés hi ha també el català Albert Bosch i Fustegueras.

Un mes abans del debat parlamentari, Bosch i Labrús planteja al ministre d'Estat, Manuel Silvela, en aquells moments absent de la sala, que ha sabut per la premsa belga que s'hauria celebrat un nou tractat de comerç amb aquell país, que ja hauria estat votat a les cambres belgues i que plantejaria condicions desfavorables de cara a la independència de la part espanyola en matèria aranzelària. Demana al ministre que porti el text del tractat a la cambra. L'endemà el respon el ministre d'Hisenda, el marquès d'Orovio, que l'informa que el tractat es trobava al Consell d'Estat, com era reglamentari, alhora que el justifica considerant que no va en contra de la independència aranzelària espanyola. Es produeix un breu debat entre el ministre i Bosch i Labrús al respecte.

Igual que en el debat parlamentari de 1876, no hi ha en aquesta ocasió per part dels parlamentaris catalans un seguiment del tema tan exhaustiu com en els grans acords

308. *Fomento de la Producción Española*, núm. 97, 18-5-1878, article "Tratado de comercio hispano-belga", p.353-354.

309. Per al manifest dels naviliers, veure *La Mañana*, 15-8-1878; *Fomento de la Producción Española*, núm. 110, 17-8-1878, p.17-8-1878.

comercials del període, ni uns torns d'intervencions tan contundents com en aquelles ocasions.

Bosch i Fustegueras no planteja cap vot particular. Al pas del projecte pel Congrés, un grup de diputats comandats per Gumersindo Vicuña i entre els quals trobem Ramon Soldevila (diputat per Lleida) i Manuel de Azcárraga (Solsona), presenta una addició al text del tractat, en la que es demanava que en el cas que el Govern espanyol decidís adoptar durant el període de vigència del tractat alguna mesura de protecció a la marina mercant nacional, que Bèlgica fos tractada com els altres països amb els que hi havia acords comercials³¹⁰.

El debat al Congrés s'inicia amb una intervenció de Soldevila, que defensa l'addició presentada, com a un dels signants, essent contestat pel president de la comissió, Jové y Hévia, i pel ministre d'Estat, Silvela. Félix Berdugo fa el primer i únic torn contra la totalitat, essent contestat pels ministres d'Estat (Manuel Silvela) i d'Hisenda (el marquès de Orovio).

Al Senat, hi ha dos torns contra la totalitat, consumits per Manuel María Santa Ana (que recordarem del projecte de SPDTPN) i pel ministerial José García Barzanallana, que són contestats pel ministre d'Estat i per dos membres de la comissió: el comte de Tejada de Valdosa i Juan de la Concha Castañeda. Intervenien també els catalans Ramon Estruch i Ferran Puig, aquest darrer, aleshores directiu de l'IIC, que són contestats pel ministre d'Hisenda i per Manuel María Álvarez, de la comissió.

Per part dels defensors del tractat, la principal argumentació a favor de la seva aprovació és que després d'uns quants anys, el Govern espanyol podrà recuperar la llibertat en matèria aranzelària, deixant d'estar supeditat a compromisos internacionals. Entre els parlamentaris no catalans que s'hi oposen, se censura el fet que tot i recuperar la independència aranzelària en la majoria de partides de l'arancel espanyol, encara n'hi hagi 5 que quedin subjectes al tractat, entre les que en destaquen el paper.

Pel que fa als catalans, tant Soldevila al Congrés com Estruch al Senat, posen l'accent en defensar les demandes de la marina mercant. Plantegen la contradicció que hi hauria entre el fet que d'una banda es vagi a obrir una informació especial aranzelària sobre les conseqüències que ha produït l'abolició del dret diferencial de bandera i, de l'altra, al present tractat es parteixi d'aquesta situació com un fet consumat.

Ferran Puig al·ludeix al Senat a les 125.000 pessetes que es pagaran al Govern belga en concepte d'indemnització, com uns diners ben utilitzats si han de servir per poder recuperar per fi la independència aranzelària: *desde hace muchísimo tiempo el sueño dorado de todas las personas que se han ocupado en las cuestiones arancelarias era que quedase libre el arancel para que el Gobierno pudiese obrar como creyese conveniente a los intereses del país. Naturalmente en este sentido comprendo que no sólo 125.000 pesetas, sino que, por lo que respecta al país que tengo la honra de representar, se darían muchas más por librar al arancel español de las mallas en que estaba enredado*³¹¹. Puig es refereix també a la clàusula que estableix que els comerciants belgues podran fer arribar a la JCAV llurs possibles reclamacions, tot considerant que si ara la Junta ja atén qualsevol informe, encara que sigui estranger, no tindria sentit consignar-ho específicament.

310. DSC, legislatura de 1878-89 [DSC: 1878], 9-7-1878, ap. 1r al núm. 100.

311. DSS, legislatura de 1878-79 [DSS: 1878], 18-7-1878, núm. 72, p.1529.

B.4) Altres acords comercials.

Durant el període aquí analitzat, el Govern espanyol signa o renova diversos acords comercials amb nombrosos països. Sobretot a partir de l'aranzel de 1877 i la generalització de la clàusula de la nació més afavorida, tots els acords comercials mereixen l'atenció de les corporacions econòmiques catalanes, davant del perill que qualsevol concessió feta a un país, per petita que fos i per poc moviment comercial que es tingués amb ell, podia esdevenir perillosa si s'aplicava a les potències econòmiques amb les que hi havia acords vigents. Tot i així, la resta d'acords comercials del període no compten amb una oposició tan gran des de Catalunya i molts d'ells s'aproven per les Corts sense debat.

Els primers acords comercials que cal esmentar aquí, són els signats amb Àustria-Hongria i amb Itàlia, ja que partien de la mateixa situació que el de Bèlgica. Amb el primer d'aquests països, com hem vist fa poc, es va aconseguir el 1875 prorrogar la situació creada el 1870 i eludir així la obligatorietat d'aplicar les rebaixes previstes a la base 5ena. El 1880, el Govern presenta a les Corts un nou tractat de comerç i navegació que, igual que en el cas de Bèlgica, deixava definitivament enrera l'etapa en què l'aranzel espanyol estava lligat per aquests compromisos internacionals.

Al Congrés es debat aquest tema el 18 de juny de 1880, mentre que al Senat s'aprova sense debat el dia 22 del mateix mes (Llei de 23-6-1880). Al Congrés intervenen en contra del projecte Frederic Nicolau i Pere Bosch i Labrús, presidents de l'ANCB i del FPE respectivament, que centren llurs intervencions en analitzar els efectes del tractat sobre la marina mercant espanyola. Desaproven el fet que l'article 18è del tractat atorgui la igualtat de bandera per als vaixells d'Àustria-Hongria, sigui quina sigui la seva procedència. Per als diputats catalans, aquesta concessió tornaria a prejudicar la qüestió del possible restabliment del dret diferencial de bandera, que es trobava encara pendent dels resultats de la informació naviliera.

Amb Itàlia, que com recordarem havia renunciat el 1875 a exigir el compliment de l'aplicació de les rebaixes a l'aranzel espanyol pactades pel tractat de 1870, se signa el 1882 una pròrroga del tractat de comerç i navegació de 1870, vigent fins aleshores, que no calia que passés per les Corts, i un nou tractat el 1884, que sí es duu a les Corts, que l'aproven sense debat el 12 de juliol de 1884 al Congrés i el dia 16 al Senat (Llei de 21-7-1884).

El 1882, el Govern espanyol signa pròrrogues dels acords comercials vigents amb diversos països, sense participació de les Corts, entre els que cal esmentar de moment Alemanya, Suècia-Noruega i Suïssa, ja que el febrer de 1883 les Corts debaten una nova pròrroga per a tots tres acords comercials. Al Congrés, hi ha un lleuger debat l'1 de febrer de 1883, en el que no intervé cap català, mentre que al Senat s'esdevé el mateix el dia 24 del propi mes. És la Llei d'1-3-1883. El tractat definitiu amb Alemanya també passa amb escassa atenció per ambdues cambres: mentre al Congrés s'aprova sense debat el 25 de juny de 1883, al Senat hi ha sols una intervenció del senador per la SEBAP Marià de la Pau Graells, el 20 de juliol, demanant que a la propera negociació es tingui més en compte els interessos dels sectors dels suros i dels aiguardents. És la Llei de 8-8-1883.

Aquests dos sectors tenen, efectivament, alguna participació respecte les negociacions comercials amb Alemanya. El 1879, Alemanya havia imposat uns drets aranzelaris més alts a les importacions de taps de suro, que havien de regir a partir de l'1 de gener següent, amb la idea d'aclimatar aquesta indústria al seu país. És, de fet, en aquest context que fa la seva

aparició la JDPIC, que té com a una de les seves principals demandes evitar que el mercat alemany es vegi dificultat per aquestes noves taxes. Aquesta serà una qüestió que anirà apareixent als anys següents, com veurem amb més deteniment a l'apartat dedicat a l'aranzel per als suros.

Pel que respecta als aiguardents, la demanda vindria per part dels fabricants d'alcohols. Tenint en compte que l'aranzel espanyol incloïa els alcohols dins la partida dels aiguardents i que en les negociacions amb Alemanya es rebaixa aquesta partida, aquests fabricants temien la competència dels alcohols alemanys al mercat interior espanyol³¹². De fet, als anys següents la qüestió dels alcohols estrangers, alemanys sobretot, adquirirà cada cop més importància, fins arribar a la llei sobre alcohols de 26-7-1888, que preveia reglamentar aquesta qüestió³¹³.

Tot i les demandes d'aquests sectors, el següent tractat amb Alemanya, el de 1885, passa sense debat per les Corts: el Congrés l'aprova el 25 de maig de 1885 i el Senat el 2 de juny següent (lleï de 14-6-1885).

El tractat amb Suècia i Noruega, que es prorroga com hem vist el 1882 i el 1883, té el mateix 1883 un redactat definitiu. Al Congrés s'aprova sense debat el 9 de juny de 1883, mentre que al Senat que hi ha un breu debat, els dies 2 i 3 de juliol (lleï de 7-7-1883), en el que intervé puntualment Ferran Puig. Per al senador de l'IFTN, el tractat plantejaria una rebaixa excessiva en l'aranzel espanyol a l'entrada de les fustes, que inclouria la fusta treballada, especialment utilitzada en marcs de portes i finestres. Puig creu que això platejarà una greu competència a la fusteria de taller.

L'altre tractat prorrogat el 1882 i el 1883, el vigent amb Suïssa, té també un text definitiu el mateix 1883. En aquesta ocasió, s'aprova sense debat pel Congrés el 9 de juny de 1883 i pel Senat el 4 de juliol següent (lleï de 19-7-1883).

En els primers anys de la Restauració, és a dir, abans de l'aranzel de doble columna de 1877, les Corts s'encarreguen també dels acords comercials amb tres països, Portugal, Rússia i Grècia, que posteriorment són renovats, ja amb el nou sistema aranzelari espanyol. El desembre de 1876, ambdues cambres aproven sense debat els tractats amb Portugal i amb Rússia (lleï de 18-12-1876 i de 23-12-1876, respectivament). El primer s'havia signat el 1872 i des d'aleshores estava pendent de discussió, mentre que el segon s'havia signat el mateix 1876. En el cas de Grècia, la signatura del tractat de comerç i navegació era de 1875. El 1876 es forma la corresponent comissió al Senat, però no arriba a emetre dictamen, probablement per la dissolució de la cambra i la seva recomposició amb la nova lleï electoral de senadors a la península de 8-2-1877. Fins 1878 no es reprèn el tema, realitzant-se el debat a l'alta cambra entre els dies 25 i 26 d'abril de 1878, sense que intervingués cap senador català. Al Congrés, s'aprova sense debat el 8 de juliol següent. La lleï resultant duu data de 31-8-1878.

Amb tots tres països se signa una pròrroga el 1882, que no passa per les Corts. Amb Portugal se signa un tractat definitiu a finals de 1883, que s'aprova sense debat al Congrés el 12 de juliol de 1884 i que suscita un lleuger debat al Senat, sense intervencions de senadors catalans, el dia 16 (lleï de 14-9-1885). Amb Rússia, se signa un altre tractat definitiu el 1885, que s'aprova sense debat al Congrés el 19 de juny de 1885 i al Senat el 3 de juliol següent

312. Sobre les demandes del sector, veure COMISIÓN DE FABRICANTES DE ALCOHOLES DE ESPAÑA: *La Industria Alcohólica en España. Folleto publicado por la ... Año 1883*, 1883.

313. Veure BRAVO: *Los parlamentarios ...*, p.161-172.

(lleï de 14-9-1885). A l'alta cambra sols hi ha una intervenció de Ferran Puig, que demana el text del tractat abans del debat, per poder-lo analitzar a fons. Pel que fa a Grècia, no hi ha cap altra pròrroga ni cap altre tema que passi per les Corts fins el 1886.

Altres acords comercials que passen per les Corts sense gaire interès per part del conjunt dels parlamentaris i dels catalans en particular, són els signats amb Dinamarca, Annam i Siam, aprovats també sense debat els anys 1878, 1880 i 1885, respectivament (lleï de 5-9-1878, 6-6-1880 i 8-3-1886). En el cas de Dinamarca, passa com amb Portugal, és a dir, que hi ha un lapse notable entre la signatura del tractat i la seva aprovació per les Corts; en aquest cas, la signatura hauria estat el 1872, mentre que l'aprovació el 1878. Té una pròrroga el 1882, que igual que als tractats vistos fins aquí, no passa per les Corts, i el següent moviment és ja de 1886. En el cas d'Annam, trobem el comte de Bañuelos com a membre de la comissió del Senat.

Amb els Països Baixos existia un tractat de comerç i navegació de 1871, que es prorroga el 1882 sense passar per les Corts. El Govern esquerrà en signa un altre a finals de 1883, que s'arriba a presentar al Congrés el gener de 1884. No obstant, la clausura de les Corts n'impedeix la tramitació ordinària i les següents Corts no aborden aquest tema. De fet, els Països Baixos tampoc no aproven definitivament el text de 1883. El següent tractat entre ambdues parts és de 1887 i no apareix com a lleï fins el maig de 1888.

Si tots aquests acords comercials passen despertant un escàs interès per part de les corporacions econòmiques catalanes, en canvi n'hi haurà dos que sí mereixeran la seva atenció. Es tracta del tractat de comerç i navegació amb Veneçuela de 1882 i de l'acord comercial entre les Antilles i els Estats Units de 1884.

Com ja hem vist en l'anàlisi dels plantejaments doctrinals de les corporacions econòmiques catalanes, si bé es rebutjava la política d'acords comercials amb les potències econòmiques, en canvi s'apostava clarament per reforçar els lligams comercials amb els països de l'Amèrica Llatina. En aquest sentit, Veneçuela apareix com el país que més sovint és esmentat des de les corporacions catalanes, tant pels conflictes aranzelarís apareguts durant aquests anys, com perquè se'l considera un país interessant de cara a incrementar les relacions comercials.

L'estiu de 1874, el Govern veneçolà havia publicat una disposició que deixava lliures els vins de Burdeus a la seva entrada al país. L'entrada d'aquests vins, dificultava la dels espanyols i, de retruc, d'altres productes d'exportació, ja que no es podia aprofitar els nòlits. En aquella ocasió, el FPN va recórrer al ministre d'Estat, demanant-li que solucionés la situació diferencial dels vins espanyols en aquell país. El març de 1876, poc després de l'obertura de les noves Corts de la Restauració, Bosch i Labrús, aleshores encara president del FPN, demana al Govern que adopti mesures al respecte.

En no aconseguir les negociacions espanyoles l'èxit desitjat, el Govern espanyol va utilitzar l'autorització inclosa a la lleï de pressupostos de 1877 per recarregar els productes d'aquells països que d'alguna manera perjudiquessin les exportacions espanyoles, per recarregar els drets d'importació dels cacaos veneçolans, cercant així com a proveïdor alternatiu els cacaos de Guayaquil. No gaire després, però, el Govern veneçolà va suspendre la franquícia atorgada als Burdeus, quedant per tant els vins espanyols com al principi. En aquest context, el FPN torna a adreçar-se al Govern demanant la suspensió del recàrrec als

cacaos veneçolans, per poder entrar en el comerç actiu amb Veneçuela, partint de la base que el comerç amb Guayaquil era gairebé nul i no s'aprofitava tant els nòlits³¹⁴.

L'abril de 1878, el FPN adreça una exposició a les Corts sobre aquest tema, alhora que el seu president, Josep Pujol Fernández, gestiona a Madrid la demanda d'un tractat amb Veneçuela. Aquest, però, no arriba fins el 1882. El novembre de 1880, el FPE adreça una exposició al president del Govern, davant dels nous avantatges atorgats per Veneçuela als Burdeus, mentre que l'IFTN n'adreça dues, el gener i el juliol de 1881 a Cánovas i a Sagasta respectivament³¹⁵.

El tractat de 1882 atorgava els màxims avantatges per als vins espanyols i per als cacaos veneçolans, comparables a les millors condicions de tercers països. El Congrés l'aprova sense debat el 26 de juliol de 1882, mentre que al Senat hi ha un lleuger debat el 5 de juliol següent, sense intervencions dels catalans. És la llei de 12-7-1882.

Pel que fa als Estats Units, des de les corporacions industrials catalanes i especialment les representatives dels sectors industrial i navilier, es veia aquest país com a un possible competidor al mercat antillà, tant pel seu potencial econòmic com per la proximitat geogràfica i pel fet de ser un mercat important per als productes antillans.

El primer conflicte aranzelari amb els Estats Units del període aquí analitzat, arriba el setembre de 1877, en què el Govern nord-americà recarrega el comerç dels països sense acords comercials amb un dret diferencial de bandera. Com que la majoria de països amb exportacions significatives als Estats Units, llevat de Xina, Japó i Espanya, disposaven ja d'acords comercials amb aquest país, la mesura deixava el comerç i la marina espanyols en una situació diferencial en aquell mercat. La marina mercant espanyola que comerciava amb les Antilles i amb Amèrica Llatina, recercava als ports nord-americans carregament per fer el viatge de tornada a Europa i per això es veia afectada pel nou decret.

Tant el FPE com l'ANCB adrecen exposicions al ministre d'Estat i al president del Consell de ministres, demanant la imposició de mesures similars a la marina nord-americana. Des de les corporacions catalanes, es valora la imposició del dret diferencial de bandera als Estats Units com una mesura de pressió al Govern espanyol per què establís un acord comercial, sobretot amb les Antilles. Demanen que a tots els ports espanyols, peninsulars i colonials, s'estableixi un dret per tona als vaixells nord-americans, similar a l'imposat per aquest país, però també obrir negociacions de cara a un acord comercial, això sí, sense concessions més enllà del tracte de la nació més afavorida³¹⁶. De fet, molt poc després el Govern nord-americà retira el recàrrec, quedant la situació com fins el moment.

L'acord comercial entre les Antilles i els Estats Units arriba, igual que el protocol amb Gran Bretanya, durant el breu Govern de la ILD. Atorgava a ambdues parts el tracte de la nació més afavorida i avantatges per a la marina nord-americana. A diferència d'altres acords comercials, aquest es planteja com una resolució del Govern, sense necessitat, per tant, de l'aprovació de les Corts. Això mereix les crítiques del conservador José García Barzanallana al Senat, que fan que el ministre d'Estat, el lliurecavista Ruíz Gómez, es comprometí a dur

314. *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 374, 1-9-1877, p.616-618, "Exposición que el FOMENTO DE LA PRODUCCIÓN NACIONAL ha elevado al Gobierno de S.M. para que restablezca la igualdad de derechos de Aduanas entre los cacaos de Caracas y los de Guayaquil, conforme lo estaban en el Arancel de 1869".

315. Veure AFTN, FPE, "Correspondencia", 15-5-1876/1-2-1882, 25-11-1880. *El Eco de la Producción*, núm. 32, 16-7-1881, p.427-429, "Exposición al Excmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros, solicitando la celebración de un tratado de Comercio entre España y la República de Venezuela".

316. Per a l'exposició del FPE, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 67, 20-10-1877, i núm. 69, 3-11-1877, p.758-762. Per a la de l'ANCB, veure *La Mañana*, 13-7-1878.

el text de l'acord a les Corts, per al seu examen. El ministre porta, efectivament el text de l'acord al Congrés, però la crisi del Govern i la dissolució de les Corts impedeix que continuï els seus tràmits parlamentaris habituals. L'acord entra en vigor, doncs, sense la intervenció de les Corts.

A les noves Corts, les de 1884-86, hi ha diverses intervencions de parlamentaris no catalans sobre aquest tema i l'arribada d'exposicions de les zones productores de blats i farines del Nord de Castella, més afectades per l'acord. Mentre, el Govern conservador obre negociacions amb el nord-americà de cara a la celebració d'un tractat de comerç definitiu. Sobre aquesta qüestió, es produeix un incident al Congrés amb motiu de la publicació per la premsa de Nova York del text provisional d'aquest segon tractat, en el que tampoc no participen els diputats catalans.

Des de les corporacions econòmiques catalanes, el FPE adreça una llarga exposició al ministre d'Ultramar, seguint amb la seva línia d'actuació de solidaritzar-se amb les demandes d'altres sectors econòmics, en aquest, cas, amb els bladers castellans³¹⁷.

Hi ha també alguns acords que no passen per les Corts perquè són correccions de tractats vigents. Aquest és el cas de la República Dominicana (1875), de la Xina i el Japó (1878) i de Turquia (1882). Tampoc no passen per les Corts alguns acords comercials signats al període anterior i que es mantenen vigents, com és el cas del Marroc i de Colòmbia.

Tanca aquest apartat dedicat als acords comercials, un projecte de llei presentat a les Corts durant la breu legislatura de 1885-86, demanant una autorització al Govern per prorrogar els tractats de comerç vigents amb països d'Europa i Amèrica que acabessin abans de l'1 de desembre de 1892, data de finalització del tractat amb França. El debat sobre aquest projecte es fa al Congrés entre els dies 2 i 4 de gener de 1886, però la clausura d'aquestes Corts impedeix que es pugui concloure el tema. Per part dels diputats catalans, hi ha una addició signada per Pere Bosch i Labrús, president del FPE i diputat per Vic, Josep Sert, directiu de l'IFTN i diputat per Barcelona, Camil Fabra, membre de l'IFTN i diputat per Barcelona, Fèlix Macià, diputat per Puigcerdà i membre de l'IFTN, Frederic Nicolau, president de l'ANCB i diputat per Barcelona, junt amb Antoni Borrell, diputat per Arenys de Mar, i el col·laborador habitual de Bosch i Labrús, Félix Berdugo. En aquesta addició, que no s'arriba a debatre per la clausura de les Corts, es demanava que en cap cas no es plantegessin rebaixes sobre les existents³¹⁸.

C) Aranzel d'Ultramar.

Com hem vist al capítol de política econòmica, hi ha diverses iniciatives legislatives relacionades amb la política aranzelària d'Ultramar. Si a elles hi afegim els reials decrets i les nombroses disposicions menors aparegudes durant el període, es configura un espèc teixit normatiu. De tota aquesta legislació, hi ha sis temes amb intervenció de les Corts que mereixen ser destacats: la llei de 10-7-1877 de bonificació a les mercaderies estrangeres conduïdes en bandera nacional a Filipines; la de 22-6-1880, de modificació de la legislació de duanes per als sucres i mels de les províncies espanyoles d'Ultramar; la de 30-6-1882, de reforma de les relacions comercials entre la península i les províncies ultramarines; la de 20-

317. AFTN, FPN, "Correspondencia" 3-10-1883/20-7-1888, 5-5-1884.

318. DSC, legislatura de 1885-86, 2-1-1886, ap. 3r al núm. 5.

7-1882, molt relacionada amb l'anterior, de supressió del dret diferencial de bandera a les illes de Cuba i Puerto-Rico i reforma de les relacions comercials entre la península, les esmentades illes i les Filipines; la de 22-7-1884, d'autorització al Govern per adoptar certes disposicions de caràcter econòmic i mercantil que afectaven diversos serveis de Cuba, Puerto-Rico i de la Península; i la de 10-7-1885, d'extensió als sucres de Filipines de les exempcions del dret aranzelari que estaven concedides als de Cuba i Puerto-Rico. Aquests temes tenen en comú el poc debat parlamentari que generen, que no vol dir poc interès per part dels diversos sectors econòmics amb representació parlamentària, sinó més aviat que hi ha gestions anteriors al seu debat a les Corts, com veurem a les planes següents. Als sis temes esmentats, caldria afegir un setè, constituït per la suma de petites intervencions dels catalans, menors des d'un punt de vista de treballs parlamentaris, però sempre significatives en tant que denoten un seguiment permanent de tot allò que pugui afectar l'aranzel d'Ultramar.

El primer d'aquests temes, la llei de bonificació a les mercaderies estrangeres conduïdes en bandera nacional a Filipines, passa per ambdues cambres sense cap mena de debat: el Congrés l'aprova el 7 de juny de 1877, mentre que el Senat ho fa el 7 de juliol següent. El següent tema, la llei de sucres i mels d'Ultramar, es despatxa també ràpidament per les Corts: al Congrés hi ha un breu debat, en el que no intervé cap català, el 7 de juny de 1880, mentre que al Senat s'aprova sense debat el dia 15. No obstant, aquí sí hi ha força moviment al marge de les sessions de les Corts.

Ja el 1877, l'ANCB havia adreçat una exposició al ministre d'Hisenda, amb el suport de naviliers d'altres ports i de comerciants colonials, protestant pels recàrrecs imposats per la darrera reforma aranzelària als sucres antillans, que dificultaven el seu comerç i per tant la navegació d'alçada, en un dels darrers reductes que mantenia. EL CHU dona també el seu suport a aquesta pretensió. El FPN, per la seva banda, adreça una exposició al ministre d'Ultramar, demanant la rebaixa de l'aranzel d'entrada a la península dels sucres antillans.

Aquesta pretensió, coincidia amb les demandes dels parlamentaris antillans, i sobretot dels porto-riquenys, que venien demanant això mateix. Durant 1878 hi ha força intervencions de diputats antillans al Congrés, demanant rebaixes per als sucres. Com hem vist anteriorment, però, la demanda del sector sucrer antillà xocava amb l'oposició dels sucres peninsulars. Així, per exemple, el maig de 1878 els diputats que representaven els districtes sucres d'Andalusia i del País Valencià fan una reunió per analitzar la manera d'oposar-se a aquestes rebaixes³¹⁹.

Els diputats catalans acorden el març de 1878 donar suport a la demanda dels diputats antillans relativa als sucres³²⁰. Antonio Vivar, diputat porto-riqueny, al·ludeix en una de les seves intervencions al suport rebut per part dels diputats catalans³²¹. Amb ocasió del debat al Congrés del pressupost d'ingressos, els diputats antillans practiquen intenses gestions per aconseguir llur objectiu, sense aconseguir-lo. L'any següent, el mateix Vivar presenta una proposició de llei declarant lliures alguns sucres antillans i rebaixats els altres, si eren conduïts en bandera nacional. La proposició de llei, però, no es pren en consideració.

El febrer de 1880, el ministre d'Hisenda, el marquès de Orovio, presenta al Congrés el projecte de llei de sucres i mels d'Ultramar. Frederic Nicolau, president de l'ANCB, segueix

319. Veure *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 412, 25-5-1878.

320. Veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 92, 13-4-1878.

321. DSC 1878-79 [DSC: 1878], 2-4-1878, núm. 34, p.743.

de prop aquest tema i per això demana al ministre diverses dades relacionades amb el projecte. Com hem vist, el projecte s'aprova ràpidament per ambdues cambres.

Arribem així a dues de les lleis més significatives del període pel que fa a l'aranzel d'Ultramar: la de reforma de les relacions comercials entre la península i les províncies ultramarines i la de supressió del dret diferencial de bandera a Cuba i Puerto-Rico i reforma de les relacions comercials entre la península, les esmentades illes i les Filipines, ambdues de 1882. Seguint la dinàmica de les anteriors lleis, el pas d'aquestes per les Corts no desperta grans debats. La primera es debat al Congrés els dies 16 i 30 de maig de 1882, sense intervencions de parlamentaris catalans, i al Senat passa sense debat el 13 de juny, mentre que la segona s'aprova també sense debat a ambdues cambres, els dies 28 de juny i 5 de juliol, respectivament. Ara bé, aquest escàs debat a ambdues cambres no vol dir que aquesta legislació passés desapercibuda per part dels diversos sectors econòmics interessats en l'aranzel d'Ultramar, sinó que els dies anteriors a la presentació dels projectes de llei hi ha negociacions entre bastidors.

Per part dels naviliers catalans, interessats en aconseguir el màxim possible de rebaixes aranzelàries en els moviments comercials entre les colònies i la península per aconseguir més transports marítims, hi ha una frenètica activitat a Madrid del seu president, Frederic Nicolau (que en aquestes Corts liberals no obté representació parlamentària). Nicolau s'entrevista amb el ministre d'Ultramar, Fernando León y Castillo, i amb els parlamentaris catalans, aleshores en plena campanya contra el tractat de comerç amb França i la base 5ena. El 24 d'abril de 1882 es reuneixen els diputats catalans per analitzar aquestes reformes de l'aranzel d'Ultramar, així com el tema de l'admissió temporal d'arrossos de l'Índia, demanada des de Cantàbria. D'aquesta reunió, en surt una comissió de treball, que als dies següents cerca punts d'acord amb els diputats antillans i cantàbrics³²².

D'altra banda, els interessos sucres antillans i peninsulars tornen a xocar en llurs peticions de rebaixes aranzelàries i de manteniment de l'*status quo* aranzelari. Així, per exemple, mentre els representants de la indústria sucra peninsular demanen a la comissió del Congrés de la llei de relacions comercials que no s'alteri la situació, els diputats porto-riquenys demanen la completa llibertat de comerç de les Antilles³²³.

El text final d'ambdues lleis és, doncs, un intent per part del Govern de conciliar les demandes d'aquests sectors. Un cop es tramiten a les Corts, duien incorporades ja la majoria de concessions atorgades als uns i als altres.

La mateixa situació es produeix amb la següent llei presentada a les Corts, la d'autorització al Govern per adoptar certes disposicions de caràcter econòmic i mercantil que afectaven diversos serveis de Cuba, Puerto-Rico i de la Península. Novament, Frederic Nicolau, president de l'ANCB i ara sí diputat per Barcelona, és el que porta el pes dels treballs. Junt amb Pere Bosch i Labrús, president del FPE i diputat per Vic, Josep Sert, directiu de l'IFTN i diputat per Barcelona, Antoni Sedó, proper també a l'IFTN i diputat per Sant Feliu de Llobregat i tres diputats del sector proteccionista de Bosch i Labrús, Francisco Rodríguez Avial (diputat per Madrid), Félix Berdugo (Aranda, Burgos) i Miguel Alonso Pesquera (Valladolid), presenten una esmena al projecte del Govern, en la que es demanava afegir una frase matisant que si bé s'acceptava com a principi la celebració d'acords

322. Veure *La Mañana*, 24 i 25-4-1882.

323. Archivo del Congreso de los Diputados, serie impresos, legajo 433/expediente nº 4: "Informes emitidos ante la Comisión encargada de dar dictamen sobre el proyecto de ley de relaciones comerciales entre la península y las provincias de Ultramar".

comercials entre les Antilles i altres països, calia que aquests no anessin en detriment dels intercanvis comercials entre la Península i les colònies³²⁴. La comissió admet aquesta esmena i passa a incorporar-se al dictamen.

Si l'anterior modificació es feia a través d'una esmena, n'hi ha d'altres que es fan en negociacions anteriors al debat al Congrés. D'aquesta manera, Nicolau, secundat pels diputats catalans, aconsegueix anticipar els terminis d'aplicació de les lleis de 30-6-1882 i 20-7-1882 i suprimir els drets aranzelaris de diversos productes antillans, incloent a més la matisació que havien de ser conduïts en vaixells de procedència directa i bandera espanyola³²⁵.

D'altra banda, el projecte inicial es modifica també en altres aspectes, com a resultat de les pressions de les diverses agrupacions regionals de parlamentaris, representatives de les demandes dels respectius sectors econòmics. Els diputats castellans aconsegueixen incloure una altra matisació al text, consistent en afirmar que els acords comercials signats entre les Antilles i els tercers països no afectarien el mercat peninsular. Els diputats antillans, secundats ja decididament per Víctor Balaguer, presenten diverses esmenes demanant rebaixar el pressupost de Cuba i Puerto-Rico en Guerra i Marina, suprimir també els drets aranzelaris del cafè i de l'aiguardent i altres, que, no obstant són rebutjades.

El debat al Congrés es realitza entre els dies 11 i 17 de juliol de 1884 i al Senat, entre el 19 i el 22 del mateix mes. La participació directa dels catalans és molt menor, un cop aconseguides les demandes dels naviliers. Al Congrés, es limita a la presentació de l'esmena esmentada, que en ser acceptada d'entrada per la comissió, no és ni tan sols defensada per cap dels seus signants. Al Senat, no arriba a intervenir cap català en el debat.

La darrera de les lleis esmentades, la d'extensió als sucres de Filipines de les exempcions del dret aranzelari que estaven concedides als de Cuba i Puerto-Rico, té una repercussió força menor i s'aprova sense debat el 13 de juny de 1885 al Congrés i el 22 del mateix mes al Senat.

A banda d'aquesta legislació, hi ha des de les corporacions econòmiques catalanes, i especialment des de l'ANCB, un seguiment constant de tot allò que fa referència a l'aranzel d'Ultramar. Ja en el document elaborat pels representants de la marina mercant de Barcelona el 1876 (antecedent de la creació de l'ANCB), s'insisteix en la necessitat de restablir els drets diferencials de bandera i de procedència suspesos el 1869³²⁶. El 1878, Balaguer, plenament identificat amb les demandes dels naviliers catalans, planteja al Congrés qüestions relacionades amb l'aranzel d'Ultramar. La primera és el març, en què el diputat per Vilanova intervé per palesar la situació de crisi econòmica per la que es travessava en aquells moments; entre les mesures urgents que reclama, hi ha la consideració de la navegació amb Ultramar com de cabotatge, així com que la igualtat de bandera es limiti als pavellons procedents de ports de la seva mateixa nacionalitat i que atorguin a la part espanyola tracte recíproc. La segona és l'abril, en què Balaguer demana al ministre d'Ultramar, aleshores absent de la sala, explicacions sobre les informacions que situaven la supressió del dret diferencial de bandera a Ultramar en el termini de dos anys³²⁷.

324. DSC, legislatura de 1884-85, 11-7-1884, ap. 3r al núm. 44.

325. Sobre les negociacions de Nicolau, veure *Revista de la Asociación de Navieros y Consignatarios*, maig 1884, article "Cuba y Puerto-Rico y la ley de autorizaciones", de Josep Elias de Molins, p.93-98.

326. COMERCIO MARÍTIMO DE BARCELONA: *Exposición que ...*

327. DSC, 1878-79, (DSC: 1878), 14-3-1878, núm. 19, p.373 i seq.; 1-4-1878, núm. 33, p.721.

El 1879 retrobem Frederic Nicolau gestionant davant del ministre d'Ultramar el manteniment del dret diferencial de bandera a Filipines. Si bé en aquesta ocasió el president de l'ANCB i diputat per Barcelona no aconsegueix els seus objectius, sí obté que el ministre accepti estudiar un rearmament aranzelari a Filipines de les mercaderies estrangeres i que les espanyoles en vaixell espanyol no perdin els seus drets si es toca enmig algun port estranger³²⁸.

El 1880, Nicolau, en la seva condició de diputat per Barcelona, intervé a una reunió de la Comissió de Pressupostos de Cuba, tot demanant que els vaixells espanyols procedents de la península siguin considerats a l'illa com de cabotatge, que s'elimini els obstacles per a la navegació d'aquests de Cuba als Estats Units i que s'atorgui una bonificació a l'exportació conduïda en vaixells espanyols. Ja dins del debat al Congrés, presenta i defensa una esmena, que no prospera, defensant el manteniment del dret diferencial de bandera a Cuba³²⁹. L'estiu d'aquest any és l'IFTN el que s'interessa per l'aranzel antillà. Josep Sert havia escrit des de Madrid, tot informant que el ministre d'Ultramar estava enllestint amb pressa una reforma aranzelària a Cuba, que abaratiria els drets d'entrada de les mercaderies estrangeres. L'Institut, en sessió extraordinària de la seva Junta, analitza aquesta qüestió i decideix involucrar-hi novament Balaguer, que rep l'encàrrec d'aprofitar els seus contactes al Ministeri d'Ultramar per mantenir el centre de Barcelona permanentment informat de qualsevol variació en l'aranzel³³⁰.

A principis de 1881, hi ha una certa alarma per part de les corporacions catalanes, ja que el Govern havia inclòs en el discurs de la Corona del 30 de desembre de 1880, inaugural de les sessions de la legislatura de 1880-81, unes al·lusions a un projecte de modificació del dret diferencial de bandera a Cuba. L'ANCB convoca una reunió per analitzar aquesta qüestió el 8 de gener de 1881, a la que convida els parlamentaris catalans que es trobaven a Barcelona. Hi assisteixen, a més de Frederic Nicolau, que era —recordem-ho— president de la corporació i diputat per Barcelona, Pere Bosch i Labrús, president del FPE i diputat per Vic, Francesc López Fabra, especialista de l'IFTN i diputat per Barcelona, Antoni Sedó, personatge vinculat també a l'Institut i diputat per Sant Feliu de Llobregat, el marquès de Ciutadilla, directiu de l'APFUBZE, membre de l'IACSI i senador per Barcelona, el marquès de Montoliu, president de la delegació de Tarragona de l'IACSI i diputat per la mateixa, Manel Duran i Bas, impulsor de la UCCLEB i diputat per Barcelona, junt amb Joaquim Maria de Paz, senador per la SEBAP, Ramon Estruch, senador per Barcelona, i Marià Maspons i Labrós, diputat per Granollers. Francesc de Paula Rius i Taulet i Fèlix Macià i Bonaplata no varen poder assistir-hi, però s'adheriren als acords.

En aquesta reunió, s'acorda telegrafiar el ministre de Marina, tot demanant-li que no es fes aquesta reforma, demanar el suport de les corporacions econòmiques de Barcelona i dels naviliers de tot l'estat, agrair a la premsa el seu suport, alhora que s'exhortava els parlamentaris catalans presents a donar suport a la pretensió de la corporació. Entre aquests, intervenen, adherint-se als desitjos de la corporació i mostrant llur intenció de treballar al respecte al Congrés i al Senat, Nicolau, Paz, Bosch i Labrús, López Fabra, el marquès de Ciutadilla, Sedó i Duran i Bas³³¹.

328. Sobre aquestes gestions de Nicolau, veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 158, 19-7-1879, solt, p.487-488.

329. DSC, legislatura de 1879-80, 21-4-1880, núm. 148, p.3158; 22-4-1880, núm. 149, p.3173-3175.

330. Veure AIFTN, "Actas" 17-7-1879/12-9-1881, sessió extraordinària de la Junta Directiva d'11-8-1880.

331. Sobre aquesta reunió, veure *Fomento de la Producción Española*, núm.235, 8-1-1881, solt "La cuestión naviera", p.3-4; núm. 236, 15-1-1881, article "Junta General de la Asociación de Navieros y Consignatarios", p.16-18.

Per la seva banda, el FPE adreça exposicions al Govern, oposant-se també a la modificació del dret diferencial a les Antilles³³². El canvi de Govern, amb l'accés al poder dels liberals i la suspensió de les Corts, deixa el tema en suspens. Ja amb el nou Govern, l'IFTN insisteix en aquest tema, demanant a través de la corresponent exposició, la no alteració del dret diferencial³³³.

Encara el 1882 i el 1883, les corporacions econòmiques catalanes s'interessen per les possibles alteracions a l'aranzel de Puerto-Rico, contingudes als respectius projectes de pressupostos.

D) La llei de primeres matèries.

D.1) El projecte de llei.

Com ja hem tingut ocasió de veure al capítol de política econòmica, la llei de primeres matèries té el seu origen en una proposició de llei presentada al Congrés l'abril de 1882 pels diputats valencians, amb el suport de Segismundo Moret. En ella, es plantejava la lliure introducció de la seda sense elaborar, amb l'objectiu de compensar la indústria sedera valenciana dels perjudicis del tractat de comerç amb França d'aquell any. En el moment de presentar la proposició, el ministre d'Hisenda, Juan Francisco Camacho, manifesta al Congrés que admet plenament la proposició i, alhora, que estava estudiant la possibilitat d'una rebaixa selectiva de drets aranzelaris de productes que la indústria fes servir com a primera matèria, igualment per compensar els efectes de l'esmentat tractat de comerç. Afegeix que, en tot cas, en el futur presentarà aquest nou paquet de mesures aranzelàries.

Comptant amb l'aprovació del ministre, la proposició dels diputats valencians segueix la seva tramitació. El 5 de maig es forma una comissió, que presideix Cristino Martos, en tant que primer signatari de la proposició inicial, i en la que trobem alguns diputats valencians, Moret i també Joan Fabra i Floreta, aleshores diputat per Girona i un dels pocs catalans propers a les tesis lliurecanvistes.

Aquesta comissió no emet dictamen, en espera que el ministre presentés un projecte general. Quan així ho fa, el 24 de juny, el Congrés acorda en uns moments d'escassa concurrència que la comissió creada per analitzar la lliure introducció de la seda s'encarregui també del projecte de llei de reducció general de drets aranzelaris a diverses mercaderies considerades com a primeres matèries. El mateix dia, la comissió emet un dictamen favorable. El fet que una llei de l'envergadura de la de primeres matèries s'encarregui a una comissió parlamentària creada per a un tema menor, que, a més, emet dictamen el mateix dia, serà àmpliament qüestionat pels impugnadors del projecte.

Com recordarem, el projecte englobava una trentena de partides, que anaven des dels carbons als olis (llevat dels d'oliva), productes químics, matèries tèxtils i altres. Durant la seva accidentada tramitació parlamentària, es modificaran taxes i s'afegiran noves partides, destacant els estams, una partida en la que concentraran els seus esforços les corporacions econòmiques catalanes. En qualsevol cas, durant la legislatura de 1881-82, ja molt avançada, el projecte no s'arriba a debatre, quedant pendent per a la següent, la de 1882-83.

332. Veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 239, 5-2-1881, article "Exposición. Medidas en beneficio de la marina mercante", p.54-56.

333. IFTN: *Exposición ...* 14-3-1881 (full volant).

Dins d'aquesta primera legislatura, comencen a arribar al Congrés les primeres exposicions dels fabricants de seda, mostrant la seva adhesió al primer projecte.

D.2) Postura de les corporacions econòmiques catalanes, abans del debat parlamentari.

Aquest tema és un d'aquells en els que IFTN i FPE es mostren un tant divergents. El primer, representatiu de la gran indústria, ha d'afrontar una situació força delicada. Alguns dels seus socis destacats, directament afavorits per una rebaixa de drets en productes que estaven fent servir en el seu procés productiu i sobretot després dels darrers ensurts (tractat amb França i base 5ena), es mostraven partidaris de donar decididament suport al projecte, mentre que la corporació com a tal, considerava que no es podia recolzar obertament un projecte que, en definitiva, constituïa una nova rebaixa aranzelària, sense posar en qüestió la seva pròpia trajectòria de proteccionisme per a tots els sectors econòmics. El segon, més doctrinal i més propens a cercar un consens amb altres sectors econòmics espanyols, es mostrarà contrari al projecte sense vacil·lacions, alhora que retraurà a l'IFTN la seva postura d'indecisió. Anem a veure primer quina és l'activitat d'aquesta darrera corporació.

Ja en presentar-se la primera proposició de llei, l'IFTN va demanar al Govern fer un estudi abans de procedir a la seva tramitació per les Corts. Quan aquesta proposició va esdevenir el projecte general, l'Institut va nomenar una comissió de treball, que durant mesos va anar elaborant un informe, que analitzava el tema en conjunt i partida per partida, proposant solucions concretes per a cada cas, intentant cercar un equilibri entre els beneficis que rebrien algunes indústries concretes per l'abaratiment de les primeres matèries i el fet que això es fes tot consolidant una tendència a la baixa en l'aranzel que, a més, podia perjudicar altres sectors de l'economia nacional³³⁴.

De la mateixa manera, l'Institut envia també el seu informe a Cánovas, aleshores cap de la minoria conservadora, que en els recents temes de política aranzelària (tractat amb França i base 5ena) havia adoptat una postura coincident amb les demandes proteccionistes de les corporacions catalanes. En la carta —ja reproduïda a l'apartat de diferències entre corporacions, del capítol tercer— que Manel Feliu i Coma, president de l'IFTN, adreça al cap conservador, podem apreciar com la corporació es mou en un terreny delicat, ja que per coherència doctrinal ha d'allunyar-se un tant del que en la pràctica convindria a molts dels seus associats.

En un altre ordre de coses, Estasén, sotssecretari de l'IFTN, es trasllada a Madrid per practicar gestions sobre aquest tema. S'entrevista amb Cánovas i amb alguns parlamentaris catalans, mantenint una estreta col·laboració amb l'esmentat Orozco, aleshores diputat per Arenys de Mar. En carta d'Estasén a Feliu i Coma, notem novament les dificultats que té la corporació per encarar decididament aquesta situació. El sotssecretari de l'IFTN al·ludeix a la percepció que nota entre els diputats respecte la postura de la corporació, tant entre els que creien que s'hi oposaria frontalment, com els que creien que s'hi mostraria favorable: *Algunos amigos correligionarios del Señor Martos sorprendidos al saber que los industriales y el Instituto no se oponían abiertamente a la rebaja de derechos a las primeras materias me pidieron en nombre del Instituto lo declarara así de un modo terminante y oficial habiéndome resistido sin autorización especial. Muchos diputados extrañaban que los industriales a*

334. IFTN: *Dictamen elevado a las Cortes ...*

*quienes puede interesar el proyecto de primeras materias no lo hubiesen manifestado de un modo categórico*³³⁵. I afegeix:

El Instituto ha dicho lo que debía decir y si nos pronunciáramos clara y resueltamente en sentido favorable a las rebajas que propone el Gobierno indudablemente aparecerían hondas divisiones en el seno de nuestra corporación, pero aparte de ello es indudable que los industriales interesados en la rebaja de derechos de tal o cual partida no tenían más medio de decirlo clara y terminantemente al Gobierno y a las Cortes, haciendo ver cómo algunas de las enmiendas presentadas pueden irrogar perjuicio a las industrias en beneficio de la cuales únicamente se presentó el consabido proyecto.

El FPE, per la seva banda, també crea una comissió de treball, ja des dels primers moments. Elabora una primera exposició al Govern el juny de 1882 i una segona, al Senat, l'abril de 1883, un cop el projecte de llei ja havia estat modificat pel Congrés, incloent la conflictiva partida dels estams³³⁶. El president de la corporació, Bosch i Labrús, fa un seguiment dels preliminars del debat parlamentari, des del seu lloc de diputat per Vic, i va informant de tots els moviments a la directiva de Barcelona.

L'IACSI adreça també una exposició a les Corts, centrant el seu interès en els temes agraris, mentre que el GFS n'adreça una altra, fent èmfasi en el tema de les llanes. Quan s'incorpora la partida dels estams, totes les corporacions esmentades, més l'IIT i el CIC, presenten noves exposicions al Senat³³⁷.

Si bé hi ha divergències entre les corporacions industrials en aquest tema, com a mínim damunt del paper les argumentacions que presenten tant elles com l'IACSI tenen una mateixa base argumental. Aquestes són:

- 1) El projecte significa consolidar una tendència a reduir l'aranzel, iniciada amb el tractat de comerç amb França i la restitució de la base 5ena.
- 2) Els industrials catalans, tot i sortir beneficiats amb el projecte, s'hi oposen per solidaritat amb els altres sectors de la producció nacional.
- 3) En el projecte s'inclou partides que no són de cap manera primeres matèries, sinó productes elaborats.
- 4) Si el que pretenia el Govern impulsant aquest projecte era oferir compensacions a la indústria per les disposicions aranzelàries anteriors, el que caldria seria no afegir noves reduccions a les ja existents, sinó pujar l'aranzel dels productes elaborats.
- 5) L'aplicació de la llei significarà una reducció de la renda de duanes.
- 6) Hi ha també una anàlisi pormenoritzada de les diverses partides de les que consta el projecte. Únicament s'admet les reduccions si els productes no es produeixen al país. Un cop incorporats els estams, es dedica a aquesta partida una atenció preferent.

D.3) Preliminars del debat parlamentari.

Ja abans del debat parlamentari, Justo Pelayo Cuesta substitueix Juan Francisco Camacho a la cartera d'Hisenda, pel que durant el debat ha de defensar un projecte

335. AFTN, IFTN, "Comunicaciones" 30-3-1882/4-6-1883. Carta de Pere Estasén, datada a Madrid, 2-3-1883, i adreçada a Manel Feliu i Coma, a Barcelona. La carta sencera es troba a l'apèndix núm. 22.

336. Veure *Fomento de la Producción Española*, núm. 311, 1-7-1882, p.456-457; núm. 332, 1-5-1883.

337. Per a l'exposició de l'IACSI, veure *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, abril 1883, p.89-91. Per a les altres, veure Archivo del Congreso de los Diputados, serie general, legajo 210/expediente nº 33: "Proyecto de ley sobre reducción de derechos de aduana a las mercancías consideradas como primeras materias".

presentat no per ell mateix, sinó pel seu predecessor. Cuesta, decididament lliurecanvista, assumeix prou bé un projecte de rebaixa d'aranzels, més tenint en compte que a diferència d'altres iniciatives de Camacho, es tractava d'un desarmament aranzelari unilateral, sense condicions als altres països.

Tenint en compte que el projecte de primeres matèries incloïa un nombre considerable de partides i que la rebaixa en els seus drets aranzelaris afectava diversos sectors econòmics, es produeix en els dies anteriors al debat del Congrés i durant aquest, una veritable allau d'esmenes. N'hi ha cinquanta-quatre, que abasten la pràctica totalitat del projecte i de les partides de l'aranzel proposades en ell. Ja abans d'iniciar-se el debat, la comissió admet algunes modificacions en partides concretes. De cara als interessos de les corporacions industrials, convé destacar que en les llanes es puja la taxa inicial, però per deixar-la fins i tot per damunt de la vigent.

D'altra banda, el 20 de febrer hi ha al Congrés una nombrosa reunió de diputats, convocada per estudiar el tema i valorar la possibilitat d'unir esforços en determinades partides. De fet, després, ja durant el debat, el president de la cambra, José Posada Herrera, suspèn la discussió en alguna ocasió per negociar amb els diputats que signaven les esmenes la unificació d'algunes d'elles, per tal d'agilitar els treballs del Congrés. Caldria destacar, en aquest sentit, l'esmena presentada per Leopoldo Laussat, proposant la supressió de deu partides de les proposades, tot englobant en ella diverses oposicions parcials al projecte.

En tot aquest procés, les agrupacions regionals de parlamentaris tenen una intervenció clara. Els diputats valencians són els que presenten la primera proposició de llei, demanant la lliure entrada de la seda crua i filada i de la borra de seda. Els asturians demanen no incloure els carbons, els extremenys, incrementar els drets de les llanes (el 1876 ja havien presentat una proposició de llei en aquest sentit), els andalusos, la supressió de l'impost extraordinari als olis vegetals, els antillans, rebaxes en els cuirs i pells sense adobar, i els cantàbrics, rebaxes en les admissions temporals d'arrossos procedents de l'Índia.

Els diputats catalans participen també en la presentació d'esmenes. D'una banda, trobem Pere Bosch i Labrús i Albert Bosch i Fustegueras, diputats per Vic i per Roquetes respectivament, com a signants d'algunes de les esmenes presentades per la minoria conservadora. De l'altra, trobem deu esmenes en les que els primers signataris són catalans. Fèlix Macià i Bonaplata, home de l'IFTN i diputat per Puigcerdà, en presenta sis. Entre els signants d'algunes d'aquestes, trobem també Josep Castellet (diputat per Tarragona), José Álvarez Mariño (Vilademuls), Pedro Diz (Olot), i Enrique de Orozco (Arenys de Mar). En elles se suprimeix diverses partides de les proposades al projecte, se n'afegeix alguna de nova i es modifica alguns drets de les que es mantenen, alhora que se suprimeix part de l'articulat, referent a altres impostos. Pere Bosch i Labrús, que a la seva condició de diputat per Vic unia —recordem-ho— la de president del FPE, en presenta dues, amb el suport de diputats de la secció econòmica, en la mateixa línia que les de Macià. Bosch demana també dades relatives al projecte, abans de la seva discussió. Pedro Diz, amb el suport d'Álvarez Mariño i de diputats no catalans, presenta una esmena, proposant afegir un article nou. Bartomeu Godó, directiu de l'IFTN i diputat per Igualada, en presenta una altra, amb el suport de Joaquim Planas (diputat per Terrassa), Joan Cañellas (El Vendrell), Isidre Boixader (La Seu

d'Urgell) i altres diputats no catalans, proposant afegir quatre noves partides³³⁸. Igualment, alguns altres diputats catalans apareixen com a signants en algunes de les moltes esmenes presentades.

Com en les anteriors ocasions, arriben de Catalunya nombroses exposicions contràries al projecte. Bosch i Labrús presenta les del FPE i de l'IACSI, junt amb algunes més, tant de propietaris agraris de diversos punts de Catalunya, com dels fabricants de productes químics de Barcelona. Camil Fabra presenta la de la JOPB, que demanava que si s'aprovés la llei (que preveia la supressió o reducció d'alguns impostos que afectaven els ports) que s'aprovés també ingressos alternatius. A aquesta exposició s'hi adhireixen l'Ajuntament (en exposició presentada per Castelar) i la Diputació Provincial de Barcelona (en exposició que no presenta cap diputat en concret). Enrique de Orozco en presenta una de propietaris rurals de Tàrraga. Curiosament, és Moret qui presenta una primera exposició del GFS (posteriorment en presentarà una altra al Senat), així com una altra de fabricants de sedes de Barcelona, que es mostraven favorables al projecte. El document de l'IFTN no consta entre els rebuts pel Congrés, però, en estar imprès en forma de fullet, havia circulat àmpliament entre els diputats, com queda palès durant el debat.

De fora de Catalunya arriben també algunes exposicions, oposant-se a aspectes concrets del projecte. En destaca les relatives a les llanes, greixos i olis vegetals, així com el fet que un percentatge significatiu d'elles procedien de Mallorca.

Abans de veure els preliminars del debat al Senat, cal anticipar que al text debatut al Congrés es va afegir una esmena del lliurecanvista i diputat per Oviedo Manuel Pedregal, relativa als estams. Aquesta esmena va passar desapercebuda, en tramitar-se en vigílies de Setmana Santa, amb el Congrés mig buit, així com pel fet que per part de la comissió, es varen confondre alguns números de les partides. Aquest tema va centrar l'oposició de les corporacions catalanes al pas del projecte pel Senat.

Al Senat, doncs, arriba un projecte força modificat per les nombroses esmenes del Congrés, bona part d'elles pactades finalment amb el Govern i amb la comissió. Es forma la comissió, que presideix el també lliurecanvista Servando Ruíz Gómez, i en la que trobem el comte de Bañuelos (que pràcticament no intervé en aquest afer) i el vescomte de Campo-Grande, un dels especialistes en temes aranzelaris de la minoria conservadora. El vescomte, de fet, emet un vot particular, en el que elimina del projecte els cànems, els carbons minerals i el coc i els estams. La comissió del Senat va obrir una informació prèvia al debat, a la que hi assistiren representacions de l'IFTN, del GFS i del CIC, així com de l'ARAA, que va titllar el projecte de massa tímid. Val la pena recordar que la corporació lliurecanvista dedica dos mítings a analitzar aquest tema³³⁹.

A diferència del Congrés, hi ha poques esmenes —sols 7— perquè la majoria de temes venien ja negociats de l'altra cambra. 5 d'elles corresponen a la minoria conservadora, que proposa la supressió d'algunes de les partides incloses al projecte i de part de l'articulat relatiu a altres qüestions. Les altres dues són de Josep Maluquer, senador vitalici, i ambdues fan referència als estams³⁴⁰.

338. Per a les esmenes de Macià, veure DSC, legislatura de 1882-83, 20-2-1883, ap. 2n al núm. 47 i 5-3-1883, ap. 1r al núm. 58; per a les de Bosch i Labrús, 22-2-1883, ap. 3r al núm. 49; per a les de Diz, 9-3-1883, ap. 1r al núm. 62; per a les de Godó, 16-3-1883, ap. 9è al núm. 68.

339. Veure ARAA: *Meeting ... 11 de Marzo de 1883; Meeting ... 24 de Junio de 1883*.

340. Per a les esmenes de Maluquer, veure DSS, legislatura de 1882-83, 16-5-1883, ap. 13è al núm. 108, i 9-6-1883, ap. 13è al núm. 125.